

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

**ЗБІРНИК ТЕЗ
НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ
СТУДЕНТІВ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

на Днях науки 14 травня 2020 року

Том 1.
Педагогічні науки

Бердянськ
2020

УДК 37.01(06)
ББК 74я5

3 41 Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2020 року. – Том 1. Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2020. – 189 с.

Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 8 від 10.03.2019 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданов Ігор Тимофійович – д.пед.н., проф., ректор, головний редактор; **Ліпич Вікторія Миколаївна** – к.філол. н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи – відповідальний редактор; **Казанцева Лариса Іванівна** – д.пед.н., проф., декан факультету дошкільної, соціальної та спеціальної освіти; **Коваль Людмила Вікторівна** – д.пед.н., проф., декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв; **Кушнірюк Сергій Георгійович** – к.н. з фіз. вих. та спорту, проф., декан факультету фізичного виховання; **Макаренко Тамара Петрівна** – к.іст.н., доц., декан гуманітарно-економічного факультету; **Юносова Валентина Олександрівна** – к.філол.н., доц., декан факультету філології та соціальних комунікацій; **Жигірь Вікторія Іванівна** – д.пед.н., проф., декан факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти.

У збірнику тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету друкуються матеріали виступів на Днях науки університету 14 травня 2020 року. У публікаціях розглядаються актуальні проблеми педагогіки, дошкільної, початкової, корекційної та професійної освіти, а також управління навчальними закладами.

© **Бердянський державний педагогічний університет**

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІКА

ГАЙДУКОВА Руслана. Естетико-екологічне виховання учнів молодшого шкільного віку	8
ДУДНІК Валерія. Організація вивчення студентами теми «Педагогічна теорія Я. А. Коменського»	9
ЛЬБЧЕНКО Ірина. Застосування інноваційних технологій у навчанні дидактики в закладах вищої освіти	13
КЛЬОПОВА Вікторія. Естетичне виховання на уроках музичного мистецтва	15
КОВАЛЕНКО Валерія. Підготовка майбутніх учителів до встановлення партнерських взаємин з батьками в освітньому процесі початкової школи	17
КОВАЛЬ Карина. Гендерне виховання молодших школярів на уроках читання	19
ЛИСЮК Світлана. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання засобів ІКТ в освітньому процесі	21
ЛОГОЗИНСЬКА Юлія. Підготовка майбутніх учителів до впровадження ігрових технологій як педагогічна проблема	24
МІЩАНОВА Вікторія. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до оцінювання навчальних досягнень учнів	27
МАЛЮГА Оксана. Обдарованість як інтегральна характеристика особистості	29
ПЕРЕВЕРТАЙЛО Вікторія. Формування творчого мислення у майбутніх учителів початкової школи	31
ПЕРЧИЦЬ Оксана. Підготовка майбутніх учителів до розвитку критичного мислення молодших школярів	34
НЕЛІНА Ольга. Вплив інтернет-технологій на учнівську молодь	36
РЕВА Оксана. Педагогічні ідеї Лесі Українки: погляд через століття	37
ЧОРНА Єлизавета. Патріотичне виховання на уроках образотворчого мистецтва (мистецтва)	39
ЩЕРБАК Аліса. Організація самостійної діяльності студентів	42
ЯКУБЕНКО Дар'я. Формування автономності студентів у навчанні дидактики в закладах вищої освіти	44

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

АЛЕКСОВА Аліна. Формування вмінь дітей старшого дошкільного віку складати розповідь за серією сюжетних картинок	46
АНДРЕЄВА Марія. Формування еколого-доцільної поведінки в природі у дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема сьогодення	47
АРТЕМЕНКО Людмила. Екологічні експедиції як засіб формування екологічної культури дітей дошкільного віку	49
ВОЙНІКОВА Маргарита. Виявлення рівня сформованості уявлень про предметне довкілля у дітей середнього дошкільного віку	51

ДМИТРИЮК Олена. Виховання самостійності у дітей молодшого дошкільного віку в процесі самообслуговування	53
ДОЛГИХ Вероніка. Розвиток пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку в процесі розумового виховання	55
КЛЮЧИК Вікторія. Спортивне виховання дітей дошкільного віку	56
КНИШ Юлія. Педагогічні умови формування культури мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку	58
ЛУЦЕНКО Альона. Формування взаємин дітей старшого дошкільного віку у грі	60
МАНДРАГЕЛЬ Вікторія. Виховання у дітей раннього віку інтересу до закладу дошкільної освіти	61
МИСЛИЦЬКА Аліна. Виховання культури поведінки у дітей молодшого дошкільного віку	63
НЕХАЙЧУК Ліна. LEGO-конструювання як засіб розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку	65
ТИХЕНЬКА Віта. Критичне мислення як складова «SOFT SKILLS» у дітей дошкільного віку	66
УЗУНОВА Валерія. Забезпечення адаптації дітей до закладу дошкільної освіти засобами фізичного виховання	69

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

БЕЛІНСЬКА ОЛЕНА. Електронні освітні ресурси в освітньому просторі початкової школи	71
БОЛОТОВА Влада. Формування дискурсивної компетенції молодших школярів на уроках української мови	73
КАПУСТИНА ЯНА. До проблеми інтелектуальної обдарованості молодших школярів	75
КИРИЛЕНКО Ірина. До проблеми формування готовності майбутніх учителів до розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання грамоти	77
КРОВОВА Тетяна. До проблеми формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання	79
КУРАТЬОВА Тамара. До проблеми формування лексичної компетентності в учнів початкової школи	81
ЛЕЩЕНКО Дар'я. Реалізація культуротворчого потенціалу школяра в освітньому процесі ЗЗСО	83
МІТЧЕНКО Дар'я. Розвиток креативності молодших школярів як одна із вимог НУШ	84
НОРТЕНКО Анастасія. Здоров'язбережувальний освітній простір початкової школи	86
ПЛОТНІКОВА Лілія. Культуротворча діяльність як один із пріоритетів нової української школи	88
ПОНОМАРЕНКО Діана. До проблеми комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів на уроках читання	89
СОБІЛЬСЬКИЙ Віталій. Мультимедійні засоби навчання української мови учнів початкової школи	91
СТЕЛЬМАХ Марина. Особливості використання рахункових	

паличок кюїзенера на уроках математики в умовах Нової української школи	93
СТЕЛЬМАХ Марина. Творча діяльність як фактор подолання бездуховності сучасного суспільства	95
ТОДОРЮК Фаїна. Функції культуротворчої діяльності в освітньому середовищі	96
ФАТЬЯНОВА Тетяна. Шляхи залучення молодших школярів до читання	97
АНКІНА Оксана. Театралізація на уроках літературного читання як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів	99
ФАТЬЯНОВА Тетяна. Особливості використання методу «Сторітеллінг» на уроках математики в умовах Нової української школи	101
ХАМУЛА Вікторія. Аудіокнига як засіб формування комунікативно-мовленневих умінь школярів початкової школи на уроках англійської мови	104
ХАМУЛА Вікторія. Гармонізація особистості дитини засобами мистецтва	106
ШАПОШНИК АННА. Дидактичні можливості використання хмар слів на уроках у початковій школі	107
ЯЧМЕНЬОВА Олександра. Формування читацької самостійності здобувачів початкової освіти нової української школи	109

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЛОГОПЕДІЯ

АЗАРКІНА Дар'я. Психологічне консультування з проблем переживання розставання з партнером	111
БОГДАНОВА Мирослава. Щодо проблеми розвитку комунікативно-мовленневих навичок у дітей старшого дошкільного віку із заїканням	113
БОЖЕНКО Тетяна. Умови становлення мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення	115
ГАРАЄВА Анастасія. Формування мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку з дислалією	117
ДУБОВЕНКО Анна. Web-квест технології у роботі з дітьми із синдромом Дауна	118
Калініна Аріна. Розвиток дрібної моторики у слабозорих дітей молодшого шкільного віку на уроках з образотворчої діяльності	120
КАЧАР Тетяна. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня засобами арт-терапії	122
КЛОЧКО Наталія. Тілесно-орієнтована психокорекція комплексу гандикапу осіб з обмеженими фізичними можливостями	124
КРИУЛІНА Каміла. Формування сенсомоторних функцій у дітей старшого дошкільного віку з проявами диспраксії	126
МАРЮХА Дар'я. Психокорекція емоційних розладів у дітей молодшого шкільного віку засобами лялькотерапії	128
МОРОЗ Тетяна. Розвиток мовлення у дітей дошкільного віку з	

мінімальними проявами дизартрії	129
НОВІКОВА Аліна. Специфіка корекційно-розвиткових занять із дітьми молодшого шкільного віку з порушенням слуху	130
ПАНОВА Анастасія. Система зовнішніх чинників економічної соціалізації дитини з особливими освітніми потребами	132
СЕРГІЄНКО Ксенія. Використання інноваційних технологій у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку з ЗНМ II-III рівня	134
СОСНОВА Каміла. Розвиток дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами ізотерапії	135
ТАРАН Ія. Психологічний аналіз предикторів стиматизації дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору	137
УЛІТНА Крістіна. Психологічна готовність до школи дитини з порушенням мовлення	139
ЧЕБОТАРЬОВА Тамара. Використання комп'ютерних технологій в логопедичній роботі з подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів	141
ЧЕРВАТЮК Ганна. Формування звуковимови у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в ігровій діяльності	142
ШАМЛІ Вікторія. Корекція порушень мовленнєвого розвитку у дітей методом біоенергопластики	144
ШЕБЕДА Юлія. Психологічне консультування з проблем обдарованих дітей	146
ЮЗВА Марина. Психологічне консультування батьків дітей старшого дошкільного віку	147

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

ЗЛЕНСЬКА Дар'я. Особливості підготовки соціальних працівників до роботи з дітьми «групи ризику» у Великобританії	150
КЛОЧКО Наталія. Подолання гендерних стереотипів у сприйнятті жінки-керівника та чоловіка-керівника	151
ЛАНТУХ Ліана. Зарубіжний досвід соціально-педагогічної роботи з сім'єю	154
НІКОЛЕНКО Анна. Особливості підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери з біженцями: зарубіжний досвід	156
ПІДДУБНА Юлія. Роль ІКТ-технологій та особливості використання інтернет-ресурсів у профорієнтаційній роботі	158
ПЕТРЕНКО Єлизавета. Зарубіжний досвід підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери до роботи з молоддю щодо соціального захисту її прав	162
РИБНІКОВА Наталя. Гендерна рівність у владі: досвід України та Європи	163
РУБЦОВА Катерина. Зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників до роботи з сільською громадою	165
СОЛОНСЬКА Юлія. Насильство в сім'ї, як соціально-педагогічна проблема	167

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ
ДИСЦИПЛІН**

АНДРЮЩЕНКО Яна. Розвиток уяви та фантазії дітей молодшого шкільного віку на хореографічних заняттях	170
ВЕРЕМЕНКО Валерія. Танцювальна імпровізація як основа контактної хореографії	171
КИСЕЛЬОВА Ірина. Творчий розвиток учнів на уроках музичного мистецтва	174
КРИВУНЬ Валерія. Компоненти педагогічної майстерності майбутнього керівника ансамблю сучасного танцю	176
КУЗЬМЕНКО Єлизавета. Розвиток креативності учнів на уроках музичного мистецтва	177
САУЛЕНКО Катерина. Особливості розвитку музикальності у дітей молодшого шкільного віку на уроках хореографії	179
СВЕЖЕНЕЦЬ Вікторія. Моделі хореографічного навчання в практиці позашкільної освіти	180
ХЕЛЕМЕНДИК Аліна. Важливі аспекти інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах університетської освіти	183
ЯРОШЕНКО Юлія. Контактна імпровізація: танцювальна і терапевтична практика	185

ПЕДАГОГІКА

Руслана ГАЙДУКОВА,

студентка 1 курсу II рівня вищої освіти факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: А. С. Лесик, доцент (БДПУ)

**ЕСТЕТИКО-ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Актуальність проблеми дослідження обумовлюється потребами реформування і розбудови національної освіти в галузі естетико-екологічного виховання, спрямованими на гармонізацію взаємодії "людина-природа", накопичення соціального досвіду естетико-екологічної культури, формування загальнолюдської моралі, дбайливого й шанобливого ставлення до природного середовища.

Система національної освіти намагається вчасно формувати глибоку освіченість, світоглядну зрілість та суспільну активність педагога. Еколого-педагогічна підготовка вчителя передбачає виникнення в професійній свідомості певних соціальних установок щодо взаємозв'язків "людина-природа", стимулює формування принципів, пов'язаних з особистістю, професійно і гуманістично значущими орієнтаціями. На сучасному етапі розвитку педагогічна освіта поки що не має цілісної координуючої концепції, яка б з'ясувала соціально-екологічні функції вчителя незалежно від предметного профілю. Недостатньо вивчена і структура екологічної свідомості вчителя, умови та шляхи її розвитку. Естетико-екологічну освіту і виховання традиційно розуміють як формування знань, трудових основ природовикористання. Цей процес – багатоаспектний, тобто поєднує світоглядний, політичний, правовий, моральний, естетичний та інші аспекти.

Духовно-естетичний розвиток педагога може стати першоосновою формування екологічно значущих ціннісних орієнтацій на зв'язок з природою, а також обумовить більш досконалу технологію педагогічної діяльності вчителя під час впровадження екологічних норм відношення до світу в ціннісну свідомість вихованців.

Державні документи (Національна програма "Освіта", "Діти України" та Концепція екологічної освіти) орієнтують педагогів на усвідомлення цілей та завдань естетико-екологічного виховання підростаючого покоління.

Фундаментальні проблеми естетико-екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку знайшли відбиття в роботах вчених (В. Мазепа, М. Каган, Н. Злобін, О. Леонт'єв та ін.).

Завдання формувати в учнів молодшого шкільного віку позитивне ставлення до природного середовища відповідно до норм людської моралі покладається в першу чергу на загальноосвітній навчальний заклад. Естетико-екологічна освіта і виховання, направлені на формування у молодших школярів наукового пізнання природи, переконань та практичних навичок, визначеної орієнтації та активної життєвої позиції в

області охорони природи, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, є об'єктивною необхідністю для всього людства.

Для естетико-екологічного виховання важливі складові як позитивні, так і негативні сторони емоційного сприйняття, емоційне ставлення до тих чи інших явищ та ситуацій. Позитивні емоції проявляються при розширенні знань про життя природи і її ролі в житті людини. На їх основі у дитини виникають почуття насолоди, радості від спілкування з природою, потреба перебування в ній. Зневажливе ставлення до природи, псування і бездумне знищення її об'єктів повинні викликати у школярів негативні емоції, які потім переростуть в почуття обурення. У процесі естетико-екологічного виховання учнів можна виділити такі етапи: засвоєння знань про взаємодію людини і природи; формування ціннісних естетико-екологічних орієнтацій, тобто усвідомлення школярами різнобічної цінності природи; розвиток системи норм і правил ставлення до природи.

Отже, щоб навчити дітей берегти навколишній світ, потрібно організовувати таку навчальну діяльність, під час якої учні могли б отримати знання, набути вміння та навички правильної поведінки в природі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тарасенко Г.С. Як навчити дітей милуватися природою. *Початкова школа*. 2012. № 11-12. С. 14–16.

2. Шевцев З.М. Виховання бережливого ставлення до природи. *Початкова школа*. 2013. №3. С. 26–30.

Валерія ДУДНІК,

студентка, 6 курсу ФППОМ

Наукова керівниця: **Олена ГОЛУБ**, доцентка, канд. пед. наук
(Бердянський державний педагогічний університет)

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ ТЕМИ «ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ Я. А. КОМЕНСЬКОГО»

Вища освіта забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової і професійної підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації. Мега вищої освіти сьогодні – це підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі.

Проблему організації освітнього процесу у закладі вищої освіти досліджували різні дослідники, зокрема: О. Антонова, Я. Болюбаш, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Казак, В. Каплінський, Н. Козлова, В. Нагаєв, В. Ортинський, М. Скрипник та інші.

Особливе місце у підготовці майбутнього вчителя початкової школи в умовах педагогічного університету займає курс «Історія педагогіки», який

передбачає ознайомлення з багатоміковим генезисом вітчизняної та світової освіти і педагогічного пошуку як важливої сфери духовної культури суспільства.

Обізнаність студентів із курсу «Історія педагогіки» є важливою передумовою успішного входження майбутніх фахівців до педагогічної професії. Історія педагогіки – це наука, яка вивчає ретроспективне становлення та розвиток освітніх і виховних систем від найдревніших часів і до сьогодення. У вивчення історії педагогіки покладено культурологічний підхід, за яким ретроспектива освітніх і виховних систем розглядається як пласт педагогічної культури, який, в свою чергу, є складовою загальнолюдської культури. Тому історико-педагогічні знання та їх розуміння базуються на принципах історизму, логічного взаємозв'язку та об'єктивності (науковості).

Особливо для майбутніх вчителів початкової школи вважаємо тему «Педагогічна теорія Я. А. Коменського». Тому з цієї теми нами було розроблені лекція та практичне заняття.

Ми згодні з В. Каплінським, що лекція – це найекономніший спосіб передачі та засвоєння навчальної інформації, тобто інтелектуальної культури поколінь, вміщеної в межі педагогічних форм навчання. Особливістю лекції з даної теми є можливість викладача викласти у логічно систематизованій формі великий обсяг навчальної інформації. Подача наукових фактів сприяє активізації уваги, мислення студентів, збуджує інтерес і внутрішню активність думки, створює умови для подальшого глибшого і самостійного вивчення начального матеріалу за підручником, посібником [2].

Пропонуємо наступний план лекції на тему «Педагогічна теорія Я. А. Коменського»:

1. Життя та педагогічна діяльність Я. А. Коменського.
2. Світогляд Я. А. Коменського та завдання виховання особистості.
3. Вікова періодизація та система шкіл (за Я. А. Коменським).
4. Класно-урочна система та принципи навчання Я. А. Коменського.
5. Підручники Я. А. Коменського.
6. Я. А. Коменський про школу, вчителя та моральне виховання дітей.

У 1-ому питанні «Життя та педагогічна діяльність Я. А. Коменського» розглядаємо:

- складне дитинство вченого (осиротіння у 12-річному віці);
- вступ до латинської школи в місті Пшерові;
- закінчує Гернборнський університет та вступає до відомого Гейдельберзького університету;
- стає помічником пшеровського єпископа та у цей період він пише свою працю «Листи до неба»;
- Я. А. Коменський має досвід роботи проповідником і одночасно вчителем в іншому чеському містечку – Фульнек (Північна Моравія);
- отримує досвід роботи з дітьми у школі, що в значно обумовило багатство і різноманітність його педагогічного вчення;
- умовах жорстоких переслідувань вчений переховується в маленькому містечку Брандісі під ім'ям графа Жертонинського і у підпіллі він розпочинає написання «Великої дидактики» (1627 р.);

- працює над головною працею свого життя – «Великою дидактикою» і завершує цю роботу в 1632 р., і над відомою книгою «Материнська школа»;

- в 1668 році пише твір під назвою «Єдине необхідне», який став його лебединою пісею.

У другому питанні «Світогляд Я. А. Коменського та завдання виховання особистості» розглядаємо «Дидактичні праці» і, впершу чергу, «Велика дидактика», побудовані на основі сенсуалістичної гносеології. Сенсуалістичний характер світогляду Я. А. Коменського лежить в основі його вчення про наочність. Вчений виводить загальну мету і завдання виховання, триєдине завдання виховання. Я. А. Коменського – автор першої класифікації психологічних особливостей учнів. На підставі педагогічного досвіду формулює принцип природовідповідності виховання.

У 3-ому питанні «Вікова періодизація та система шкіл (за Я. А. Коменським)» розглядаємо важливі компоненти цього вчення – вікова періодизація розвитку дітей, система шкіл, зміст освіти та вимоги до організації роботи навчальних закладів, розробку вікової періодизації і системи шкільної освіти, перший ступень навчання – материнська школа, де сім'я, через яку проходить життя дитини від народження до шести років. Школу рідної мови, котра, на думку Я. А. Коменського повинна бути в кожній общині, в кожному населеному пункті. Латинську школу чи гімназію, на думку вченого, це має бути всезагальна школа, де навчалися б юнаки незалежно від їх майнового і станового положення. Академію і подорожей (18–24 р.) останній, вищий ступень навчання в системі Коменського. Це вік змужнілості чи зрілості. За часів Я. А. Коменського академія мала три традиційних факультети: богословський, юридичний і медичний.

У 4-ому питанні «Класно-урочна система та принципи навчання Я. А. Коменського» розглядається справжній переворот в освіті, давши теоретичне обґрунтування класно-урочної системи шкільного навчання і сформулювавши її основоположні принципи. Умовами правильної організації навчальної роботи Я. А. Коменський вважав такі:

1) клас з незмінним складом учнів і приблизно однаковим рівнем розвитку;

2) твердо визначений час занять;

3) послідовне чергування занять і перерв;

4) одночасну роботу вчителя з усім класом.

«Золоте правило» дидактики» все, що тільки можна, необхідно подавати так, щоб учні сприймали його органами чуття: видиме – зором; чуте – слухом; запахи – нюхом, доступне смакові – смаком, дотику – дотиком. Також розглядаються центральних питань у дидактиці – методи навчання.

У 5-ому питанні «Підручники Я. А. Коменського» можна зауважити, що підручники того часу не відповідали педагогічній системі Я. А. Коменського ні за змістом, ні з методичної точки зору. Розглядається розробка для кожного етапу навчання обсяг навчального матеріалу та висловлювання рядів вимог до підручників. Розглядається «Видимий світ у

малюнках» – це свого роду ілюстрована дитяча енциклопедія первісних знань, її суть на зміст.

У заключному питанні «Я. А. Коменський про моральне виховання дітей, шкільну дисципліну та вчителя» розглядається основне у шкільному вихованні молодого покоління Я. А. Коменський, на його думку – дисципліна. Розглядається «Пансофія» вчений мріяв про ті часи, коли війни і ворожба між людьми і людськими спільнотами стануть неможливими. Дозволеність повністю реалізувати визначальну християнську чесноту «Возлюби ближнього».

Отже, під час опрацювання лекційного матеріалу з тем «Педагогічна система Я. А. Коменського» звертається увага на такі провідні ідеї: Просвітництво – рух, що є орієнтованим на вдосконалення людини засобами освіти. Позначається зростанням питомої ваги педагогічних аспектів культури, що виявилось у його глумаченні як концепції едукатіонізму – формування особистості. Культуротворчою концепцією став філантропізм – «любов до людини». На протигагу педагогічним утопіям минулого, тепер висувалися завдання виживання, підготовки «маленької людини» до життя через практику «малих справ».

Практичне заняття, як зазначають науковці О. Антонова, О. Дубасенюк, І. Казак, Н. Козлова – це групове заняття, яке проводиться під керівництвом викладача, як правило, після прочитаної лекції згідно з розкладами навчальних занять з тем, що вказані в робочих навчальних програмах і планах практичних занять [3; 4; 5; 6].

Ми пропонуємо розглянути наступний план практичного заняття, який складається з таких розділів:

I. Перевірка засвоєння студентами теоретичних положень із теми заняття. Про життя, педагогічну діяльність і світогляд Я. А. Коменського. Його мета і завдання виховання. Характеристика вікової періодизації, системи шкіл і змісту шкільної освіти, розроблених Я. А. Коменським, організацію навчального процесу і обґрунтування ним класно-урочної системи. Також дидактичні погляди Я. А. Коменського, характеристика його шкільних підручників та проблеми шкільної дисципліни в педагогічній спадщині Коменського, його думка про вчителя і вимоги до нього.

II. Обговорення реферативного повідомлення «Я. А. Коменський про зміст початкової освіти».

III. Виконання практичних завдань (по групах). Обговорення глибокого відображення елементів матеріалізму, гуманізму і демократизму. Разом із тим, чому педагог рішуче засуджував твори філософів античного світу: Платона, Арістотеля та інші, наполягав на усуненні їх зі змісту шкільної освіти.

Нами запропоновано методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття. Готуючись до відповіді, доречно, надати характеристику епохи, в якій жив і творив видатний педагог, визначити як гуманістичні ідеї епохи Відродження впливали на формування наукового світогляду Я. А. Коменського. Обґрунтувати, в чому полягає демократизм, сенсуалізм, гуманізм і релігійність світогляду Коменського. Для відповіді на це запитання пропонуємо уважно прочитати тексти основних підручників із історії педагогіки.

На самостійну роботу рекомендується реферативне повідомлення на тему «Я. А. Коменський про зміст початкової освіти»: педагогічна діяльність Я. А. Коменський, зміст його початкової освіти, аналіз змісту сучасної початкової освіти та змісту початкової освіти Я. А. Коменського.

Нами також було розроблено тестовий контроль з теми «Педагогічна теорія Я. А. Коменського». При виконанні тестового контролю, головне на що необхідно звернути увагу на знання, уміння і навички студентів, дати змогу ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Отже, при організації навчання теми «Педагогічна теорія Я. А. Коменського» необхідно звернути увагу на такі ключові моменти, як характеристика епохи, в якій жив і творив видатний педагог, визначення гуманістичних ідей епохи Відродження, що впливали на формування наукового світогляду Я. А. Коменського, вплив ідей Я. А. Коменського на становлення української шкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб О. В. Історія педагогіки: навчально-методичний комплекс. Бердянськ, 2013. 250 с.
2. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вінниця: Ніланд ЛТД, 2015. 224 с.
3. Козлова Н.Г. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, 2014. 200 с.
4. Скрипник М.І. Професія – викладач: практикум із дидактики вищої школи: навчально-методичний посібник. Київ: На електронному носіїві, 2018. 231 с.
5. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 375 с.
6. Казак І.О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни: навч. посіб. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.

Ірина ІЛЬЧЕНКО,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми навчання факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Ірина БАРБАШОВА,**

д-р. пед. н., доцент (БДПУ)

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ДИДАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року» зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є її особистісна орієнтація, підготовка та виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації освітнього процесу, власного творчого безперервного професійного зростання. Отже, сучасні освітні тенденції передбачають модернізацію традиційних, а також застосування новітніх підходів до підготовки майбутніх педагогів, зокрема використання

інноваційних технологій навчання (Л. ГАЛУШКО [1], С. ГАЛУШКО[1], С. ГОРДАШЕВСЬКА [1], Н. КОШЕЧКО [2], Б. ПАСАЛЬСЬКИЙ [3], ЧИКУН Н. [3] та ін.).

Педагогічну інноватику ми розглядаємо як вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій. Розвиток педагогічної інноватики в Україні спричинено суперечностями між суспільними потребами щодо розвитку і функціонування освітніх закладів і реальним буттям освітньої справи. Термін «інновація» використовується у вітчизняній дидактиці з початку 90-х років ХХ століття, його запозичено із зарубіжної педагогіки й економічних дисциплін. Поняття «інновація» в сучасній педагогічній науці вживають у таких значеннях: форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на розв'язання актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці; комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень; результат інноваційного процесу.

Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їхніх взаємодій, що мають своїм завданням оптимізацію освіти. Головними ознаками педагогічної технології вченими визнано такі: концептуальність, діагностичне визначення цілей, економічність, алгоритмізованість, проєктованість; корегованість, візуалізація, координованість і поетапність дій, відтворюваність. В освітній практиці педагогічна технологія функціонує на різних рівнях: загальнопедагогічному – репрезентує цілісний освітній процес у регіоні, освітньому закладі та стає тотожним педагогічній системі, оскільки містить сукупність цілей, засобів і методів навчання, алгоритм діяльності педагогів та студентів; предметно-методичному – характеризує застосування технології в межах одного навчального предмета; локальному – реалізується як технологія окремих частин освітнього процесу з метою розв'язання часткових дидактичних завдань.

Інноваційні лекції з дидактики являють собою форму організації навчання, що забезпечує інтенсивний обмін інформацією, досвідом між тими, хто навчається, і викладачем, заохочує активну розумову діяльність студентів і сприяє розвитку їхніх творчих властивостей. Ключовою ознакою такої лекції є інтерактивність – інтенсивна взаємодія між її учасниками. До інноваційних лекцій із курсу дидактики можна віднести такі: проблемна лекція, лекція-брейнстормінг («мозкова атака»), лекція-прес-конференція, лекція-брифінг, лекція з елементами технології розвитку критичного мислення, лекція з використанням інтелект-карт.

Для *інноваційних практичних занять* із дидактики характерне таке структурування змісту й форми, яке викликає інтерес у студентів, сприяє їхньому оптимальному розвитку й вихованню. Це заняття-дискусії, заняття-дослідження, заняття-взаємонавчання, заняття-конференції, заняття-ігри та інші. Головні цілі таких занять полягають в ознайомленні студентів з особливостями самостійної роботи з науковими джерелами, формуванні вмінь відбирати головне, потрібне та навичок самоаналізу,

самооцінки; навчанні студентів планувати й регулювати свою самостійну пізнавальну діяльність, розв'язувати поставлені завдання найраціональнішими шляхами, писати конспекти, тези, реферативні повідомлення, аналітичні огляди, анотації, рецензії, доповіді тощо; удосконаленні професійних компетентностей студентів шляхом імітації ними елементів майбутньої практичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушко С., Гордашевська С. Г., Галушко Л. Сутність інноваційних технологій навчання та їх роль в активізації пізнавальної діяльності студентів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9(2). С. 88–94.

2. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. 2015. Вип. 1. С. 35–38.

3. Чикун Н., Пасальський Б. Інноваційні технології навчання у реформуванні системи вищої освіти. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 3. С. 135–144.

Вікторія КЛЬОПОВА,

студентка 2 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЩУК,**

к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

З розвитком інформаційних технологій та реформуванням загальної середньої освіти відбуваються зміни в суспільному житті та освітньому просторі. У цих умовах стає актуальним формування в школяра естетичної культури, що забезпечує бережливе ставлення до навколишнього світу, вміння бачити, розуміти і створювати прекрасне, відчувати духовну насолоду та гармонію з оточенням.

Вивчення школярами курсу “Музичне мистецтво” є складовою мистецької освітньої галузі, що дає можливість учням цілісно осягати духовно-моральні цінності людства як невід’ємну частину світової музичної культури, опановувати специфіку художньо-образної мови [1, с. 16].

На перший погляд важко уявити зв’язок естетичного виховання з музичним мистецтвом, проте навчання музичному мистецтву створює сприятливі умови для розвитку потенціалу дитини, її творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до музики як до прояву життя [1, с. 16].

Мета дослідження: з’ясувати вплив музичного мистецтва на естетичне виховання школярів.

Багато вчених приділяли увагу естетичному вихованню школярів. Серед них О. Аббдуліна, Л. Ахмедзянова, О. Берак, А. Верхова, А. Зімичев, О. Купрін, А. Шевченко, А. Ліненко, О. Цокур. Психологічні основи розвитку вивчали Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, П. Галперін,

В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтєва. Дослідниками сформульовано основні умови розвитку творчих здібностей, виявлено специфіку впливу різних засобів естетичного виховання на розвиток творчих здібностей молодших школярів у різних видах діяльності.

Естетичне виховання – це педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси. У деякій мірі воно визначає людський характер, оскільки основними сферами, які його формують є природа, соціум, твори мистецтва, естетична теорія і діяльність. Тому гармонійний та всебічний розвиток особистості неможливий без її естетичної вихованості.

У процесі естетичного виховання важливо навчити учнів розуміти й сприймати красу. Спостерігаючи прекрасне, людина не може бути байдужою, вона переживає любов або ненависть до спостережуваного. Тому важливо, щоб діти вміли розрізняти справді красиве і потворне.

Ознакою формування музично-естетичного смаку є естетичне почуття, яке виникає при сприйнятті чи виконанні музики. Про розвиненість музичного смаку говорить те, яку музику і як глибоко сприймає учень. Починати становлення процесу музично-естетичного сприйняття в учнів слід з чуттєвого аспекту, з пробудження емоцій, формування емоційної чуйності як частини музично-естетичної культури. Також учні повинні поступово знайомитися з різними жанрами, стилями музики, вивчати музичну грамоту, творчість композиторів.

Учені зазначають, що однією з складових виховання духовної культури школярів та їх музично-естетичного розвитку.

Видатний український педагог Василь Сухомлинський писав: “Краса музичних звуків – важливий засіб морального та розумового виховання людини, джерело благородства серця і чистоти душі”.

Основні методи естетичного виховання сприяють розвитку в дитини естетичної сфери. Для того щоб досягнути її на уроках музичного мистецтва потрібно використовувати різні форми проведення уроку, використовувати окрім хорового співу, твори образотворчого мистецтва, для дітей буде цікавим музично-ритмічні рухи. З цією метою застосовуються різні поєднання словесних і наочних методів і прийомів у залежності від того, з яким естетичним явищем знайомляться діти. Поєднання наочності з практичними та словесними методами заохочують дітей до естетичної, художньої діяльності, до розвитку їх умінь і навичок художньо відтворювати навколишній світ.

Хорова діяльність є ефективним засобом впливу на емоційну сферу, стимул розвитку творчих здібностей і один з важливих чинників, що сприяє музично-естетичному вихованню учня. Специфічні особливості хорового співу мають великий вплив на суб'єктивний світ дитини, вони звернені саме до почуттів та емоцій дітей, надають можливість для самовираження та самовиявлення. Це є підґрунтям для розвитку творчого потенціалу учнів.

Ще одним не менш важливим критерієм розвитку естетичного та загального розвитку є творча активність. Творча активність передбачає створення нового естетичного елемента. Здібності до творчості є в кожній дитини, а для того, щоб їх розвивати, дітям необхідно надавати можливість

творити, тому саме музичне та образотворче мистецтво формує естетичне ставлення до довкілля.

Отже, естетичне виховання відіграє значну роль в житті кожної дитини, її становленні і розвитку як особистості. Естетичні почуття, що при цьому формуються, є складовими творчих прагнень, а відтак розвиток в дитини емоційної чутливості до прекрасного, стимулювання творчих здібностей, ініціативи та самостійності є основою естетичного виховання.

Також провідну, роль як у розвитку, так і у вихованні дітей відіграє музичне мистецтво. Музично-естетичне виховання починається змалку, а вже розвиваються в початковій школі, коли учнів знайомлять з різними видами мистецтва, творами, привчають до їх естетичного сприйняття і простих естетичних думок. Тому дуже важливо на уроках музичного мистецтва пробудити в учнів любов до всього прекрасного, навчити відчувати і розуміти красу в різних її проявах, забезпечуючи єдність між естетичним розвитком дитини та моральним вихованням, формуванням потягу до художньої творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кібалова Т. В. Музично-естетична освіта і виховання в закладах освіти області у 2019–2020 навчальному році: інструктивно-методичний лист. Миколаїв: ОШПО, 2019. 52 с.
2. Пахальчук Н. Шляхи формування естетичного досвіду молодших школярів: навчальна програма зі спецсемінару. Вінниця:ВДПУ, 2008. 54 с.
3. Чудак В. Музично-естетичне виховання молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2007. № 16–18. С. 15–20.

Валерія Коваленко,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Надія ЩЕРБАКОВА,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН З БАТЬКАМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність. Сучасна вища педагогічна школа кардинально трансформує зміст, організацію й технології професійної підготовки фахівців для роботи в Новій українській школі. У науці підготовка вчителя розглядається як система, що включає мотиваційний, змістовий організаційний та особистісний компоненти. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено, що підготовка фахівців у галузі педагогічної діяльності та їх професійне вдосконалення є важливою умовою модернізації освіти. Готовність педагога до встановлення партнерських взаємин з батьками в освітньому процесі початкової школи трактується як психологічний стан, у якому можна виділити професійну компетентність, мотивацію на спільну роботу з батьками для забезпечення високого рівня розвитку учня, прагнення досягти поставленої мети.

Ступінь досліджуваності проблеми. На основі змісту «Концепції Нової української школи» можна зазначити, що вчитель має значну увагу зосереджувати на створенні комфортних умов для кожного учня, як вільної, повноцінної особистості. Науковці (О. Абдуліна, І. Бех, І. Зязюн, Г. Кіт, З. Курлянд, А. Ліненко, О. Чебикін, О. Яцій та ін.) вважають, що в професійній підготовці вчителя важливим є його готовність до встановлення тісної співпраці з учнем і його батьками. На думку О. Вишневського, К. Грабовської, Т. Кравчинської, А. Підмазко, Л. Хоружої, А. Хуторського, Г. Азбашева та ін., проблема партнерських взаємин із батьками є комплексною проблемою. В умовах реформування системи освіти взаємини «учитель-учень-батьки» є важливим засобом забезпечення ефективного розвитку молодшого школяра.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є організація освітнього процесу в ЗВО з метою забезпечення готовності майбутніх учителів до партнерських взаємин із батьками, що забезпечуватиме всебічний розвиток молодшого школяра.

Методами дослідження є такі: аналіз напрямів висунутої нами проблеми, порівняння авторських поглядів на вирішення цієї проблеми, участь здобувачів вищої освіти в реалізації основних завдань спеціального курсу «Педагогіка партнерства – як засіб побудови освітньої траєкторії розвитку учня».

Сутність дослідження. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з підготовки майбутніх учителів до організації спільної роботи з батьками свідчить про системний підхід до цього питання. Так, у дослідженні І. Казанжи визначаються такі характеристики цієї системи: взаємини в спільній діяльності; організація на принципах рівності та добровільності й об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці й активної участі в її реалізації, збереження прав усіх учасників спільної справи, узгодження дій всіх сторін. Такий підхід до розкриття проблеми, на нашу думку, є доцільним і спрямованим на позитивний результат.

Розробляючи методіку формувального експерименту ми прагнули сформувати в майбутніх учителів саме такі професійні вміння й якості, які дозволятимуть їм обрати оптимальні форми спільної діяльності «вчитель-учень-батьки», визначати зміст і способи партнерства; рефлексивно усвідомлювати майбутній результат спільної діяльності.

Активна участь у роботі спецсемінару надаватиме майбутньому вчителю вміння вивчати особливості кожного учня, його налаштованість на саморозвиток і взаємодію з учителем, батьками; планувати й організовувати спільну роботу; аналізувати й коригувати партнерські взаємини з батьками.

Така робота допоможе майбутньому вчителю початкової школи оволодіти необхідними компетентностями й підготує їх до отримання зворотнього зв'язку в спілкуванні з учнями та їх батьками, навчить обирати способи, види діяльності, форми контролю, тобто готовність програмувати освітню діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казанжи І.В. Підготовка майбутніх учителів до використання педагогіки партнерства в побудові індивідуальної освітньої траєкторії дитини / І. В. Казанжи // *Збірник наукових праць Херсонського державного університету : Педагогічні науки*. – 2017. – Вип. 80(1). – С. 146-150.

2. Краще разом.Що таке педагогіка партнрства і навіщо вона в НУШ <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

Карина КОВАЛЬ,

студентка 2 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЩУК,**

к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Гендерне виховання є новим методологічним інструментом аналізу і проектування особистісних змін, який ґрунтується на врахуванні статі у змісті освіти та характері взаємодії вчителя та учнів. Модернізація шкільного навчання, перехід до особистісно орієнтованої моделі взаємодії вчителя та учня орієнтують педагогів на врахування освітніх потреб особистості школярів. Оскільки особистість є статевою категорією, то пріоритети в освіті відкривають перспективи успішнішого навчання і виховання дітей різної статі.

У педагогіці й психології проблемою гендеру займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема Т. Говорун, Т. Дороніна, О. Кікінежді, О. Кісь, В. Кравець, І. Мунтян, О. Плахотнік, Л. Штильова, Л. Шустова, Л. Ярощук, О. Ярська ін. Мовний аспект гендерної проблематики висвітлюється в дослідженнях О. Горошко, А. Кириліної, Я. Пузиренко, О. Семиколовеної, Л. Ставицької, О. Тараненка, А. Шиліної, та інші [1, с. 71].

Дитяча література – один із засобів гендерної соціалізації дитини. У світі відбувається злам традиційних гендерних ролей, тому значне місце на уроках читання займає аналіз гендерних аспектів формування читацької культури учнів. Гендер означає соціальну стать з притаманними їй особливостями поведінки мислення, що в цілому визначають соціально-рольовий статус людини. Гендерний підхід базується на ідеї про те, що важливими є не біологічні або фізичні відмінності між хлопчиком та дівчинкою, а те культурне та соціальне значення, якого суспільство надає вказаним відмінностям.

Під час читання молодшим школярам різножанрових літературних творів (казок, байок, віршів, ігор, скоромовок, приказок тощо) педагогам слід уникати дихотомії гендерних ролей. Натомість варто наголошувати на гендерних стереотипах, які представлено в зображеннях, малюнках, текстах

тощо, звертати увагу на ментальність українців, що полягає в “кордоцентричності” (“люблю серцем”) та рівності гендерних ролей. Представляти паритетність статей у змісті книжок, казок, віршів, часописів тощо статевототожними рубриками, як-от: “учень/учениця”, “письменник/письменниця” [2, с.35].

Показувати, що українській поезії, літературі, фольклору (дитячим лічилкам, скоромовам, казочкам, віршикам тощо) притаманна орієнтація на індивідуальні можливості дитини без огляду на її стать. У їх основі – паритетність ігор, іграшок, забав, можливостей, здібностей та навичок, функціонування різноманітних соціальних ролей тощо.

Проаналізувавши навчально-методичну літературу, що пропонується для учнів початкової школи можна зробити висновок, що підручник відіграє значну роль у формуванні особистості молодшого школяра / школярки, оскільки саме він, а також взаємодія, співпраця з батьками, вчителями, друзями формують світогляд дитини, яка ототожнює себе з літературними героями і таким чином намагається знайти своє місце в цьому світі.

Наприклад, у “Читанці” для учнів 3 класу спостерігається такий розподіл ролей: жінка працює по господарству, чоловік – з інструментами. Автори також запропонували вірш “Ким хочеш бути, хлопчику?”. Напевно, вони мають бажання запевнити дітей у тому, що хлопчик стане фахівцем, матиме професію. Цілком логічно виникає питання: а що ж написано про дівчаток? На жаль, у віршованих матеріалах цитованого видання про них не йдеться. На привеликий жаль, навчальна література стає прикладом прояву сексизму: хлопчики зображені основними діючими особами – сміливими, незалежними, а дівчата – пасивними персонами, що потребують допомоги навколишніх. В умовах понад 80% задач фігурують чоловіки, і лише в менш ніж 20% увага приділяється жінкам [3, с. 53].

Отже, гендерне виховання на уроках читання в початковій ланці базується на змісті освітньої галузі “Українська мова та читання”. Аналіз підручників для учнів початкової школи показав, що вони – гендерно стереотипізовані. Гендерний напрямок у роботі вчителя з учнями має містити такі складові: однакові педагогічні вимоги до дівчаток і хлопчиків, без нав'язування гендерних стереотипів; створення умов на підвищення обізнаності та здобуття знань про взаємини статей, гендерний розвиток тощо; ознайомлення учнів з основами гендерної культури, з ідеями партнерства та гендерної рівності; створення позитивного ставлення до особистостей з різними типами поведінки за правилом “Ми різні, але рівні”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерна парадигма освітнього простору / за заг. ред. Дороніної Т. О. Кривий Ріг: КНУ. 2015. С. 71
2. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. Частина 1. 2010. С. 35
3. Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці / за ред. Г.М. Лактіонової, Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 53

Світлана ЛІСЮК,
студентка магістратури 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Олександр ГОЛІК,**
к. пед. н., доцент (БДПУ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Важливою характеристикою ХХІ століття є інтенсивний розвиток інформаційного простору. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) істотно змінило освітній процес і призвело до вдосконалення діяльності його учасників. Завдяки засобам ІКТ навчати учнів початкових класів стало легше. Комп'ютерні технології тепер відіграють провідну роль у вирішенні сучасних освітніх завдань.

Як показує практика, наявність засобів ІКТ в новій українській школі не вирішує повністю питання, щодо їх ефективного використання в освітньому процесі. У тому числі однією з основних причин є неготовність більшості педагогів до інновацій і, перш за все, у сфері ІКТ. Виникає наукова і практична проблема безперервного підвищення кваліфікації учителів до використання ІКТ у професійній педагогічній діяльності в умовах інформатизації школи.

Без підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня неможливо реалізувати кардинальні перетворення в освітній галузі. Для успішної роботи державі потрібні висококваліфіковані фахівці, що відповідають вимогам сучасності.

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів нової української школи в педагогічних вищих навчальних закладах свідчить про те, що їхня обізнаність у можливостях застосування інформаційно-комунікаційних технологій не повністю відповідає сучасним вимогам суспільства. Доказом цьому є низький рівень комп'ютерної грамотності у студентів педагогічних закладів вищої освіти, що негативно позначається на результативності здійснення ними освітнього процесу в початковій школі із застосуванням інноваційно-комунікаційних технологій.

Аналіз даної ситуації дозволив виявити низку суперечностей між:

- 1) потребою швидкого отримання науково-методичної інформації й інертністю її переробки;
- 2) бажанням педагогів і їх невмінням організації науково-методичної діяльності на базі інформаційних технологій;
- 3) невідповідністю педагогів та актуальною необхідністю використання інформаційних технологій в освітньому процесі;
- 4) зростаючими вимогами до рівня професійної діяльності педагога і неготовністю його до створення педагогічного простору;
- 5) потребою високого рівня інформаційної компетентності сучасних педагогів і невисокою ефективністю процесу підвищення їх кваліфікації в даному напрямку [1].

Науковці, які досліджують цю проблему, наголошують на тому, що вчитель, який використовує у своїй діяльності ІКТ, повинен психологічно бути готовим до постійного вдосконалення своїх знань. Питання психолого-педагогічних аспектів діяльності вчителя розглядалися в роботах І. Дьяченко, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, А.Щербакова та ін. так, І. Дьяченко розглядає психологічну готовність як істотну передумову цілеспрямованої діяльності, як стійку характеристику особистості, включаючи в її структуру позитивне ставлення до того чи іншого виду діяльності, з чого випливає важливість фактора психологічної налаштованості на застосування ІКТ [3]. У зв'язку з цим ще в педагогічному закладі вищої освіти у майбутнього учителя необхідно формувати і професійну готовність до постійної самоосвіти, і підвищення кваліфікації в галузі ІКТ.

Можна констатувати, що програми підготовки майбутніх учителів початкової школи у педагогічному закладі вищої освіти в даний час орієнтовані на формування у них загально-користувацької і загально-професійної (базової) складових ІКТ-компетенції. Умови для формування предметної (специфічної) ІКТ-компетенції слід визнати недостатніми [2].

Мета нашого дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності підготовки вчителів початкових класів до використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі.

В ході дослідження ми зробили припущення, що знання і розуміння засобів ІКТ та якість їх використання майбутніми учителями у освітньому просторі підвищаться, якщо дотримуватись певних педагогічних умов:

- розробка методики формування комп'ютерної грамотності майбутніх вчителів початкової школи;
- розробка методик підготовки майбутніх вчителів до використання ІКТ при реалізації навчальних задач з навчальних предметів початкових класів нової української школи;
- підготовка ІК-обізнаних педагогічних кадрів, формування відповідних знань, умінь і навичок використання ІКТ у вчителів початкової школи;
- створення сучасних педагогічних програмних засобів підтримки викладання навчальних предметів початкової школи майбутніми педагогами;
- спонукання майбутніх вчителів початкових класів до проведення комплексних досліджень впливу сучасних засобів інформаційних технологій на процес розвитку і навчання молодших школярів з метою доведення їх ефективності;
- забезпечення цілодобового доступу майбутніх вчителів початкової школи до сучасного комп'ютерного обладнання, сучасних засобів мультимедійних та інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Методи дослідження: досягненню мети й розв'язанню поставлених завдань сприяло використання комплексу методів теоретичного і

емпіричного дослідження: 1) теоретичні: – теоретичний та порівняльний аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури, що дозволило вивчити, узагальнити й систематизувати наукові матеріали з проблеми дослідження; – обґрунтування педагогічних умов якісної підготовки майбутніх вчителів до використання засобів ІКТ в освітньому просторі; 2) емпіричні: – педагогічні спостереження, анкетування, тестування, бесіди, вивчення результатів діяльності учнів з метою визначення компетентності вчителів з використання засобів ІКТ в освітньому просторі початкової школи; – вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, щодо застосування засобів ІКТ на уроках у початкових класах нової української школи.

Резюмуючи вище викладене, можна зробити деякі висновки:

1. У час глобальної інформатизації суспільства підготовка майбутніх вчителів початкової школи до професійного використання засобів інформаційних технологій в освітньому просторі особливо актуальна.

2. Уміння використовувати комп'ютер для вирішення професійних, освітніх задач – обов'язкова умова для майбутніх учителів.

3. Обізнаність учителів молодших класів у можливостях застосування інформаційно-комунікаційних технологій не повністю відповідає сучасним вимогам суспільства.

Отже, в сучасних умовах система підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ІКТ в освітньому просторі не може залишатися незмінною, тому що змінилися цілі, поставлені перед нею. Традиційні форми навчання майбутніх учителів у сфері ІКТ мають бути наповнені новим змістом і відповідати сучасним вимогам суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1(15). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/25/13> (дата звернення 09.02.2020)

2. Мотилькова З. О. ІКТ-компетентність вчителя-предметника, як необхідна складова в сучасній спеціальній школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_44_6_8 (дата звернення 12.02.2020)

3. Чернякова О. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2017. 20 с.

Юлія ЛОГОЗИНСЬКА,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЩУК,**

к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На сьогоднішній день з особливою актуальністю постає проблема підготовки вчителя, який би відповідав специфіці сьогодення, суспільним потребам держави взагалі, і потребам особистості зокрема, які б ґрунтувалися на новій філософії освіти, на принципах демократизму і поваги до особистості.

Сучасна підготовка майбутніх учителів початкової школи суттєво відрізняється від попередніх часів як стилем, так і змістовим наповненням й абсолютно новими дисциплінами тощо, але при цьому за традицією головними залишаються питання “що вивчати”, “яким чином навчати”, “як зацікавити учнів до навчання” [1].

Однак, очевидно, що головним питанням порядку денного при такій підготовці педагогів є опанування ними умінь і навичок розвитку і саморозвитку особистості, що значною мірою вирішується шляхом упровадження в навчання в освітньому закладі інноваційних технологій.

Для досягнення цієї мети майбутньому вчителю необхідно знати сутність інноваційних педагогічних технологій, можливість і доцільність застосування кожної з них у навчальному процесі початкової школи, специфіку їх застосування в залежності від вікових і особистісних особливостей учнів. Серед найактуальніших технологій сьогодення є ігрові, якими мають оволодіти майбутні педагоги в процесі навчання і перенести їх на пласт початкової школи. Майбутні вчителі мають свідомо і професійно застосовувати різноманітні форми та види ігрової технології у навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів, чергувати і поєднувати їх з різними видами навчання для досягнення найкращих результатів.

У багатьох працях останнього часу обґрунтовано необхідність ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи (С. Власенко, С. Мамрич, М. Кларин, В. Кремень, А. Кузьмінський, О. Мороз, В. Руссол та ін.). Ними доведено, що вчитель у професійному становленні проходить низку рівнів: педагогічної вмінності; педагогічної майстерності; педагогічної творчості; педагогічного новаторства.

Сутність поняття “інноваційна діяльність” відображає не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освітньої практики, а й органічно включає в себе характеристику індивідуального стилю діяльності педагога-новатора. Інноваційна діяльність передбачає вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво нового в педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й проявляється в цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційного навчання. Саме педагог-новатор прагне до цілеспрямованого впровадження нових

педагогічних технологій (у тому числі і ігрових технологій) в освітній процес початкової школи [2].

Учитель інноваційної орієнтації – це особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним типом педагога. Як учитель-дослідник, він спрямований на науково-обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії.

Теоретичне осмислення сутності інноваційної діяльності педагога, що впроваджує в освітній процес ігрові технології, дає змогу дійти до висновку, що її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й потенційної готовності фахівця до даного виду діяльності [3].

Учитель XXI століття має бути готовим до різних видів професійної діяльності, зокрема до ефективного забезпечення освітнього процесу в різноманітних ситуаціях. Адже сучасні учні вимагають використання нових, нестандартних, більш цікавих методів і підходів. В іншому випадку в них спостерігається падіння пізнавального інтересу, що призводить згодом до низького освітнього рівня, а відповідно, й до низького рівня оволодіння певними знаннями.

У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема підготовки такого вчителя, який був би здатним до застосування інноваційних педагогічних технологій і забезпечення високої мотивації учнів до навчання.

Ігрові технології навчання при правильній організації діяльності учнів викликають інтерес до оволодіння знаннями, уміннями і способами пізнавальної діяльності, забезпечують розвиток у них особистісних якостей. Нами уже було розкрито зміст та особливості застосування даної інноваційної технології на уроках. Варто звернути увагу на готовність сучасних учителів використовувати вказану технологію у власній педагогічній діяльності.

Протягом останніх десятиріч проблема професійної підготовки майбутніх учителів активно досліджується. Чимало дослідників процесу підготовки майбутнього вчителя вважають, що підготовка існує в рамках педагогічного процесу, яка визначається як “процес, що реалізує цілі освіти і вихованців в умовах систем, в яких організована взаємодія вихователів і вихованців” [3].

Під час дослідження шляхом анкетування, опитування, спостереження, аналізу звітних документів було з'ясовано, що викладачі, які готують майбутніх вчителів початкової школи, у своїй роботі прагнуть до всебічного та гармонійного розвитку своїх студентів, якісної підготовки їх для роботи з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності в сучасних умовах. Проте, не всі вчителі та студенти виказують готовність до застосування ігрових технологій навчання у власній професійній діяльності.

Під час опитування вчителів початкової школи ми поставили перед собою завдання з'ясувати, чи готові сучасні вчителі-початківці до використання ігрових технологій на уроках. На питання “Чи застосуєте ви

на уроках ігрові технології навчання?» ми отримали такі відповіді: “використовую на всіх уроках” – 32 %; “інколи застосовую” – 44 %; “використовую, якщо є час” – 12%; “не використовую взагалі” – 12 %.

При цьому ми з'ясували, що лише 26 % учителів вважають ігрову діяльність однією із важливих умов успішного засвоєння та закріплення знань, умінь та навичок у початковому навчанні; 17 % вчителів використовують гру з метою зняття напруги в класі; 15 % вчителів використовують ігрові технології, тому що цього вимагає молодший шкільний вік; 16 % вчителів застосовують ігри як спосіб згуртування учнівського колективу; 13 % вчителів вважають ігри засобом встановлення сприятливого психологічного клімату на заняттях; 7 % вчителів використовують ігрові технології для того, щоб залучити до взаємодії пасивних учнів; 6 % вчителів ототожнюють ігрові технології з фізкультхвилинками.

Серед причин недостатньої уваги до впровадження ігрових педагогічних технологій називають брак часу (48 %), перевантаження навчальних програм (32 %), низький рівень обізнаності щодо методики застосування інноваційних технологій на уроках (12 %), особистісну неготовність до використання ігрових технологій (8 %).

Процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування ігрових технологій можливий і доцільний, оскільки тісно пов'язаний із введенням курсів, на яких вивчаються педагогічні технології. В освітньо-професійній програмі Державного стандарту ступеневої підготовки фахівців початкового навчання визначено введення курсів «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Математика»», «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Мови та літератури»», «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Природознавство» та «Суспільствознавство»», які визначено в переліку нормативних навчальних дисциплін зі спеціальності «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та переорієнтація викладачами освітніх закладів тематики курсових, дипломних і магістерських робіт, а також виконання навчально-методичних задач, творчих завдань, направлених на вивчення освітніх технологій.

Сьогодні близько 60% навчального часу спрямовано на формування в студентів внутрішньої потреби до вдосконалення своїх педагогічних знань, навичок та вмінь, спонукання до професійної діяльності, розвиток інтересу, нахилів до педагогічної праці, формування певного педагогічного гуманістичного світогляду, розвиток самостійності у вирішенні психолого-педагогічних завдань, які постають перед вчителем на початку його самостійної діяльності.

Аналіз наукових публікацій та результати первинних досліджень дають змогу зробити висновок про те, що вчителі та майбутні спеціалісти не завжди вважають за необхідне звертатися до педагогічних технологій на уроках, віддаючи перевагу традиційним методам і способам навчання. Це дає привід говорити про впровадження ігрових технологій до навчально-виховного процесу як про педагогічну проблему, яка підлягає подальшому теоретичному і практичному дослідженню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук В. Ю. Методика викладання математики. Загальна методика викладання математики: навч.-метод. посібник для студентів напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта". Дрогобич: Посвіт, 2012. Ч. 1. 152 с.
2. Курач М. С. Художньо-проектна підготовка майбутніх учителів технологій: монографія. Київ: Вид. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 329 с.
3. Марко М. М. Визначення структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій. Journal "ScienceRise: Pedagogical Education", 2017. №7 (15). С. 49–53.

Вікторія МІЩАНОВА,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Надія ЩЕРБАКОВА,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Актуальність. На сучасному етапі модернізації системи освіти України значна увага приділяється проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних організувати навчально-виховний процес, спрямований на виховання ініціативної, самодостатньої, творчої особистості учня. Важливим у цьому контексті є готовність майбутніх фахівців здійснювати процес оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Адже саме оцінювання розглядається як один із мотиваційних критеріїв ефективного й успішного навчання учнів та їх компетентнісного розвитку.

Альтернативою традиційній системі оцінювання сьогодні виступає система формульованого оцінювання, яка дозволяє реалізувати в освітньому процесі дитиноцентровану педагогіку, згідно з якою пріоритетне значення мають інтереси та особистісні запити учня в процесі навчання.

Ступінь досліджуваності проблеми. Особливості діяльності вчителя, спрямованої на реалізацію системи контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти порушено в наукових дослідженнях Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, В. Бондаря, Г. Ксьонзової, О. Овчарук, В. Онищука, О. Онопрієнко, О. Савченко, В. Шарко, Р. Шияна та ін. Науковці наголошують на важливій ролі формульованого оцінювання як складової сучасної системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Мета дослідження. Метою дослідження є організація освітнього процесу в ЗВО з метою забезпечення готовності майбутніх учителів до здійснення формульованого оцінювання молодших школярів.

Сутність дослідження. Для сучасної початкової школи важливе значення мають проблеми, пов'язані не лише із визначенням змісту, форм і методів навчання, але й оцінюванням навчальних досягнень молодших школярів і впливом цього процесу на формування їх особистості.

Прогресивні педагоги розглядали оцінювання як комплексний процес, при цьому вони виділяли різні його функції: діагностичну, мотиваційну, виховну, розвивальну, контрольну. Але оцінка не завжди мала позитивний вплив на розвиток дитини і часто була причиною зниження інтересу окремих учнів до навчання. Причиною цього, як свідчить аналіз науково-методичної літератури, було оцінювання, спрямоване, перш за все, на визначення кінцевого результату (у вигляді відповідного балу). При цьому вчитель не завжди орієнтувався на процес виконання школярем завдання й на його індивідуальні особливості. Це призвело до того, що в педагогічній практиці тривалий час основною була контрольна функція оцінювання.

Така ситуація зумовила потребу цілеспрямованої підготовки майбутнього вчителя початкової школи до здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів, яке розглядається як механізм проведення діагностико-розвивальної діяльності вчителя і учня як повноправних учасників освітнього процесу.

У початковій школі система оцінювання – це поєднання формувального та підсумкового оцінювання. Підсумкове оцінювання – це стандартизований вид оцінювання, спрямований на результат і передбачає зіставлення навчальних досягнень учнів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Формувальне оцінювання – індивідуалізований процес, який має для учня цінніше значення і спрямований передусім на підвищення ефективності навчання. Його головна мета – підтримка кожного учня та створення мотивації до навчання. Воно проводиться систематично й відображає реальну картину навчальних досягнень учнів [3].

Отже, під час підготовки майбутнього вчителя початкової школи до здійснення оцінювальної діяльності має проводитись цілеспрямована робота з формування його готовності впроваджувати ефективні форми оцінювальної діяльності молодших школярів.

Сучасний учитель має бути готовий шляхом оцінювальної діяльності активізувати бажання дитини розвиватися і поступово формувати вміння саморегуляції, створювати атмосферу позитиву й радості. За таких умов учні прагнутимуть уникати дій, що можуть призвести до порушення успіху і матимуть неприємні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коберник І. Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://nus.org.ua/view/otsinyuvannya-v-novij-ukrayinskij-shkoli-resurs-dlya-rozvytku-zamist-vyroku/>
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н.М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
3. Формувальне оцінювання як інструмент підвищення якості навчання / О. Фідкевич, Н. Бакуліна // Початкова школа. – № 1. – 2020. – С. 12-14.

Оксана МАЛЮГА,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЦУК,**
к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ

Проблема обдарованості на сучасному етапі розвитку людського суспільства є однією з центральних у теорії і практиці.

Зазначимо, що незважаючи на тривалу історію наукових пошуків у досліджуваному напрямі, сьогодні немає єдиного підходу до визначення сутності самого феномену обдарованості. У науковій літературі спостерігається існування понад ста визначень лише самого поняття “обдарованість”. Відомо, що термін “обдарований” був вперше вжитий А. Треєм у 1839 р. у розумінні “геніальний”.

Загальноприйнятною є думка, що людина при народженні не має певних здібностей. Вродженими є лише задатки, тобто анатомо-фізіологічні передумови формування здібностей. Саме на їх основі під впливом навчання і виховання, під час взаємодії з навколишнім середовищем розвиваються її здібності [1, с. 248–249].

Коли рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей високий, говорять про загальну або ж спеціальну *обдарованість* – передумову творчих досягнень. При цьому, як правило, йдеться про інтелектуальну обдарованість.

Обдарованість можна уявити як систему, що охоплює такі компоненти:

- 1) біофізіологічний – анатомо-фізіологічні особливості (задатки);
- 2) сенсорно-перцептивні блоки, що характеризуються підвищеною чутливістю;
- 3) інтелектуальні здібності, що дозволяють оцінювати нові ситуації й розв'язувати нові проблеми;
- 4) емоційно-вольові структури, що передбачають тривалі домінантні орієнтації;
- 5) високий рівень продукування нових образів, фантазія, уява тощо [3, с. 301–324].

У більш загальному вигляді *обдарованість* можна визначити як підвищений рівень розвитку однієї чи кількох здібностей людини, на основі яких з'являється можливість досягати високих результатів у соціально значущих видах діяльності. Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що обдарованість розглядали найчастіше з точки зору феноменології, як уже виявлену індивідуальну властивість психіки дитини у контексті природних задатків, схильностей, здібностей з дослідження психічних процесів (інтелектуальна, творча обдарованість).

У сучасній психологічній науці як базову характеристику обдарованості було виділено творчу активність людини, прояви творчої природи психіки та її розвитку. З цього погляду обдарованість – це:

1) системна властивість психіки, яка виникає в результаті пізнавальної або іншої діяльної взаємодії між індивідом і освітнім середовищем;

2) властивість психіки, що розвивається, для вияву й розвитку якої необхідні не тільки наявність природних задатків, а й відповідне розвивальне, освітнє середовище, зокрема, відповідні види діяльності;

3) індивідуальна характеристика пізнавальної, емоційної й особистісного розвитку учня, що проявляється в індивідуально-своєрідному поєднанні властивостей пізнавальної, емоційної та особистісної сфер свідомості даного індивіда, яке забезпечує можливість досягнення ним найвищих результатів розвитку здібностей у соціально значущих видах діяльності [2].

Зазначимо, що останнім часом багато дослідників схиляються до думки, що ключовою характеристикою потенціалу особистості варто вважати не видатний інтелект чи високу креативність, як вважалося раніше, а мотивацію. Так, наприклад, деякі вчені відзначають, що часто менш здібні, але більш цілеспрямовані люди виявляються у кінцевому рахунку більш продуктивними, ніж більш обдаровані, однак менш зацікавлені. Тобто максимально реалізує свій потенціал, а отже, і досягає вершин частіше не той, хто був більш розвиненим, а той, хто був більш наполегливим, хто завзято йшов до обраної мети [5, с. 21–25].

Розвиток здібностей та обдарувань учнів (студентів) потребує створення в освітньому закладі певних умов, які полегшують виявлення та підтримку обдарованої молоді, сприяють розвитку та реалізації її здібностей, стимулюють творчу роботи учнів (студентів) та вчителів (викладачів), активізують навчально-пізнавальну діяльність молоді тощо. Саме тому, на думку Г. Сазоненко [6, с. 232–233], сьогодні, як ніколи, гостро стоїть завдання створення нового *освітнього простору*, у якому дитина може розвивати власні здібності й обдарування, реалізувати життєву компетентність у професійній та соціальній діяльності. Освітній простір – це поле спільного буття, трансформоване усіма суб'єктами виховання у чинник інтегративного впливу на процес розвитку і самореалізації особистості.

Проектування освітнього простору спрямоване на розв'язання трьох стратегічних завдань, зокрема: на організацію умов і можливостей для ефективного розвитку і саморозвитку особистості, створення умов і визначення пріоритетів для навчальної, самоосвітньої діяльності учня (студента), реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; організацію умов і можливостей для формування життєвої компетентності вихованця [5, с. 232–233].

Важливого значення в розвитку обдарованої особистості набувають особливості її *емоційно-вольової сфери*. На думку О. Кульчицької [4], обдаровані люди вирізняються своїми психічними якостями. Завдяки застосуванню біографічного методу було доведено, що такими якостями є: наполегливість, працездатність, одержимість, схильність до ризику, інтуїція, самоповага.

Таким чином, аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних учених дозволяє дійти висновку, що *обдарованість* – це комплекс задатків і здібностей особистості, які за сприятливих умов дозволяють потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності (чи діяльностей)

порівняно з іншими людьми. Тобто, обдарованість виступає як динамічна інтеграція різних здібностей з метою досягнення позитивних результатів у конкретній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна психологія / за заг. ред. С. Максименко. Вінниця, 2004. 465 с.
2. Клименюк Ю. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя: навчання обдарованих учнів. *Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції*: зб. матер. міжнарод. наук.-практ. конф., 22–24 квітня 2009 р. Київ: КІМ, 2009. С. 408–413.
3. Клименюк Ю. М., Антонова О. Є. Технологія підготовки майбутнього вчителя початкової школи до розвитку інтелектуальної обдарованості. *Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи*: матер. наук.-практ. конф., 24–26 червня 2009 р. Тернопіль, 2009. С. 18–27.
4. Кузьміна Н. В. Здібності, обдарованість, талант учителя. Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія. Київ: ІЗМН, 2000. С. 35–40.
5. Савенков А. И. Основные подходы к разработке концепции одарённости. *Педагогика*. Москва, 1998. № 3. С. 24–29.
6. Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею). Київ: Гнозис, 2004. 684 с.

Вікторія ПЕРЕВЕРТАЙЛО,

студентка магістратури 1 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олександр ГОЛІК,**

к. пед. н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Орієнтація сучасних освітніх реформ на формування фахівця-професіонала ставить підвищені вимоги до підготовки вчителя початкових класів, особливо в аспекті професійно-педагогічної творчості. Пріоритет при цьому надається творчому розвитку майбутнього вчителя, його відкритості до інновацій, експериментуванню, педагогічному артистизму, здатності до самопізнання, саморозвитку та самоактуалізації у професійній діяльності. Творче мислення у педагогічній діяльності потребує формування у майбутніх учителів початкових класів широкого кола професійно-творчих, фахово-методичних вмінь, навичок й здатностей. Проте, як показує шкільна практика, готовність педагога початкових класів до оригінального конструювання навчального матеріалу, застосування нестандартних форм, методів навчання і виховання, їх поєднання та впровадження в навчальній та позаурочній виховній діяльності учнів молодшого шкільного віку, здатність до співробітництва, співпраці, співтворчості з різними суб'єктами освітнього процесу, не завжди є достатньою, що негативно може позначитися на творчому розвитку школярів.

Питанню природи, сутності і змісту творчого мислення присвячені дослідження Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Моляко, А. Менегетті, В. Ніколко, Я. Пономарьова, В. Роменця та ін.. Формування творчої особистості вчителя досліджується в наукових працях Л. Бушуєвої, Н. Гузій, В. Загвязинського, І. Зязюна, С. Коновець, Н. Кічук, М. Никандрової, О. Пехоти, С. Сисоєвої.

Узагальнення наукової психологічної та педагогічної літератури з проблеми творчості дозволяє констатувати, що творчість – це діяльність, що породжує якісно нове, таке, що відрізняється неповторністю та суспільно-історичною унікальністю [2]. У більшості випадків поняття “творчість” і «творче мислення» ототожнюються. Проте творчість педагогічна має свої особливості порівняно із загальним значенням цього поняття. За С. Гончаренком, “творчість педагогічна – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання, який стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості”. У наукових дослідженнях педагогічна творчість визнається найважливішим критерієм якісного становлення особистості вчителя сучасної школи, який виявляється, насамперед, у соціальній потребі у творчій праці. Педагогічною творчістю визначається: діяльність, спрямована на формування особистості учня як суб’єкта життєтворчості, інтегративна якість особистості педагога, структурними компонентами якої є: професійна спрямованість, професійне самоусвідомлення, професійне мислення, діагностична культура; діяльність, пов’язана з вивченням педагогічного досвіду, педагогічної майстерності вчителів, самопізнанням, саморозвитком, самовдосконаленням. Отже, педагогічна творчість – це обопільна творча діяльність головних суб’єктів освітнього процесу педагога і учня у їх взаємозв’язку і взаємозалежності, результати якої ведуть до їхнього розвитку і саморозвитку. Професійно-педагогічна діяльність майбутніх учителів початкових класів відрізняється різноманітністю. Всіма її видами студент має оволодіти, навчаючись педагогічному закладі вищої освіти, зокрема:

- предметною – знати предмети, що викладаються в початковій школі, оволодіти методиками їх викладання, розуміти місце кожного предмета в міжпредметних зв’язках;
- педагогічною – проектувати зміст предметів, проводити заняття; планувати позакласну роботу, індивідуальну роботу з учнями;
- інноваційною – переносити інноваційний досвід інших вчителів у власний; розробляти новації; проводити педагогічний експеримент; передавати власний інноваційний досвід;
- колективного самоуправління – підтримувати сприятливий клімат в колективі; забезпечувати ефективну роботу методичних об’єднань; забезпечувати роботу проблемних груп педагогів; брати участь у виробленні колективних рішень;
- саморозвитку – бути готовим до професійного, загальнокультурного саморозвитку.

Всі зазначені види педагогічної діяльності потребують від майбутніх учителів початкових класів високого рівня педагогічної майстерності. “Педагогічна майстерність, – зазначає І.Зязюн, – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі”. При цьому важливими властивостями особистості від майбутніх учителів є гуманістична спрямованість його діяльності, професійна компетентність (професійні знання, високого рівня професіоналізм в педагогічній діяльності), педагогічні здібності (здатність до швидкого самовдосконалення), а також педагогічна техніка (спирається на знання і здібності, дає змогу виявити внутрішній потенціал учителя, гармонізує структуру педагогічної діяльності) [2]. За сучасними вимогами до підготовки фахівців педагогічної галузі майбутній учитель має бути творчою особистістю, що характеризується високим ступенем розвитку спрямованості на педагогічну діяльність, бажанням самореалізації у цій професії, розвитком професійних якостей, творчих умінь, що сприяють успішності у педагогічній діяльності. Саме професійна майстерність в єдності з педагогічною компетентністю, власною творчою обдарованістю вчителя початкових класів значною мірою визначають ефективність його керівництва формуванням творчої особистості учня. Творче начало в педагогічній діяльності вимагає від учителя:

- здатності до модифікації, комбінування змісту навчального матеріалу у нестандартному напрямі;
- готовності до розроблення оригінальних підходів до планування освітнього процесу з учнями у навчальній та позаурочній виховній діяльності;
- володіння методами, прийомами, нестандартними формами організації творчої навчальної та позаурочної виховної діяльності учнів;
- готовності до педагогічного експериментування – до пошуку шляхів удосконалення освітнього процесу з метою розвитку творчого потенціалу учнів. Для того, щоб учитель початкових класів міг діяти творчо, він повинен мати цілий ряд властивостей, професійно важливих рис, які забезпечують професійний саморозвиток його особистості, а через нього і розвиток особистості учня. Підготовку майбутніх вчителів початкових класів до творчої педагогічної діяльності розглядаємо, з одного боку, як здатність і готовність вчителя до сприяння становленню творчої особистості школяра, розвитку його творчих здібностей, з іншого боку, як постійне самовдосконалення, підвищення рівня творчої педагогічної діяльності. Акцент на самоудосконаленні передбачає самоосвіту, самовиховання, самовизначення, що і становить в цілому розвиток особистості майбутнього педагога.

Отже, сучасні вимоги до підготовки фахівців сфери освіти, особливо вчителів початкових класів, потребують удосконалення їх готовності до творчості в професійно-педагогічній діяльності. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи в аспекті педагогічної творчості, що реалізується з використанням інноваційних педагогічних технологій, нетрадиційних форм, активних методів навчання, на нашу думку, сприятиме удосконаленню якості цієї підготовки. Формування творчого мислення є

основою для становлення творчої особистості майбутнього вчителя та успішного розвитку творчих можливостей молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушуєва Л. С. Методи активізації творчого мислення молодших школярів. *Початкова школа*. 2012. Вип. 3. С. 13 – 16.
2. Голік О.Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: навч. посіб. Донецьк: Ноулідж, 2010. 242 с.
3. Ничкало Н.Г. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва: передмова. Чернівці: Зелена Буковина, 2011. 255 с.

Оксана ПЕРЧИЦЬ,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Надія ЩЕРБАКОВА,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність. Проблема формування в учнів критичного мислення в сучасній вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній науці є однією з актуальних. Вона розглядається як комплексна проблема вивчення методичних засад організації цього процесу, визначення сутності та структури цієї якості особистості, а також упровадження інноваційних технологій розвитку критичного мислення в процес навчання здобувачів середньої загальної освіти. Науковці (Т. Воропай, Д. Десятков, О. Пометун, О. Пироженко, О. Пономарьова, О. Тягло та інші) підкреслюють залежність процесу формування критичного мислення в учнів від професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку в молодших школярів уміння самостійно осмислювати навчальний матеріал, робити висновки, помічати помилки, виконувати нестандартні завдання тощо.

Ступінь досліджуваності проблеми. Ретроспективний аналіз проблеми свідчить про те, що готовність учителя до розвитку критичного мислення в молодших школярів потребує подальших теоретичних і експериментальних досліджень (А Алексюк, В. Беспалько, І Дичківська, М Кларін, О. Пехота, Г. Селевко, С.Сисоєва та інші). Особливого значення набуває ця проблема в контексті оволодіння здобувачами вищої освіти вміннями планування, організації та рефлексії, готовності створювати відповідні організаційно-педагогічні умови для розвитку внутрішньої мотивації до вивчення конкретного навчального матеріалу.

Мета і методи дослідження. Створити та впровадити в освітній процес закладів вищої освіти організаційно-педагогічні умови, які забезпечуватимуть готовність майбутніх учителів до розвитку критичного мислення молодших школярів.

Основними методами дослідження є аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, вивчення рівнів їх готовності до організації освітнього процесу в школі шляхом анкетування,

тестування, вирішення педагогічних ситуацій, створення моделі формування готовності майбутнього учителя до розвитку в учнів критичного мислення.

Сутність дослідження. Проведений змістовий аналіз виучуваної проблеми дозволив стверджувати, що в сучасній педагогіці вищої школи професійна підготовка визначається як здобуття майбутнім фахівцем кваліфікації за відповідним напрямом (О. Комар, О. Пометун, І. Суценко та інші). Професійну підготовку ототожнюють з «професійною освітою», яка включає поглиблене ознайомлення з теоретичними основами й новітніми технологіями обраного напрямку праці; прищеплення професійних практичних навичок і умінь; формування позитивної установки на розвиток важливих особистісних якостей, необхідних для ефективної роботи в певній сфері людської діяльності.

Як вважають науковці (В. Бондар, Н. Ничкало, М. Олійник та інші) вчитель – це професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, володіє технологіями розвитку, навчання й виховання, здатний до саморозвитку, самовдосконалення, самопроектування в різних сферах життєдіяльності, у тому числі в професійній.

Предметом дослідження є організація педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів до розвитку критичного мислення молодших школярів.

На початку дослідження ми виходили з припущення про те, що формування професійної готовності вчителя до розвитку критичного мислення учнів буде більш ефективним за умови організації опанування студентами дисциплінами психолого-педагогічного циклу на основі діалогічної взаємодії, яка реалізується шляхом застосування інтерактивних методів.

Оновні висновки. Систематична цілеспрямована робота з підготовки майбутнього вчителя до розвитку критичного мислення молодших школярів надасть йому можливість організувати освітній процес, який сприятиме вияву та розвитку здібностей учнів, їх умінню взаємодіяти з іншими людьми, а це є першочерговим завданням в умовах Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васютіна, Т. М. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку критичного мислення в молодших школярів / Т. М. Васютіна, Н. В. Гадасюк // Підготовка фахівців у сфері освіти та освітнього менеджменту: європейський вимір : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2. Ткаченко Л. І. Формування критичного мислення у майбутніх учителів початкової школи: навч.-метод. посібник / Л. І. Ткаченко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя – 2015. – 122 с.

3. Тягло О. В. Критичне мислення: Навчальний посібник. – Х. : Основа, 2008. – 189 с.

Ольга НЕЛІНА,

студентка 2 курсу

Бердянського економіко-гуманітарного коледжу

Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: **В.В.Костюкович**

методист (БЕГК БДПУ)

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА УЧНІВСЬКУ МОЛОДЬ

Актуальність. У нинішньому глобалізованому світі розвиток суспільства тісно пов'язаний з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Особлива роль відведена комп'ютеризації та інформатизації, що потребує від учнів ПТНЗ нових знань, умінь і навичок, адаптованих до сучасних умов інформаційного суспільства. У зв'язку з цим, активно впроваджуються в навчальну практику професійної школи інтернет-технології, які стали невід'ємною частиною освітньої галузі, засобом розповсюдження інформації, середовищем спілкування людей і мають широкі можливості для використання, включаючи дистанційні курси, електронні підручники, інтерактивні словники, енциклопедії, перекладачі тощо. Але проблема в тому, що учні не завжди адекватно сприймають отриману інформацію й розуміють справжній зміст повідомлення. Дуже часто вони не шукають необхідні знання, а просто розважаються, сидючи за численними комп'ютерними іграми. Тому питання впливу інтернет-технологій на формування особистості здобувача освіти є сьогодні надзвичайно актуальним, оскільки ці сучасні засоби зумовлюють інформаційні відносини в суспільстві, диктують нові умови взаємодії особистості зі світом.

Ступінь досліджуваності проблеми. Різні аспекти впливу Інтернету на особистість молодшої людини розглядали такі відомі вчені та педагоги, як: І. Адамова, П. Бісіркін, І. Бакаленко, С. Дембіцька, О. Кобилянський, Т. Кулик, Г. Мартинюк, В. Мирошніченко, С. Оліфіренко, І. Піголенко, С. Яшанов та ін. Всі вони відзначають, що на сучасному етапі розвитку суспільства проблема впливу інтернет-технологій на молоде покоління є досить актуальною.

Метою нашої розвідки є дослідження впливу сучасних інтернет-технологій на формування особистості здобувача освіти ПТНЗ.

Сутність дослідження. Сьогодні думки дослідників зазначеної проблеми розділилися. Серед позитивних якостей Інтернету виділяють можливість знайомитися і спілкуватися з великою кількістю людей, дистанційно отримувати освіту (додаткову освіту), використовувати велику кількість інформації, розвивати своє мислення, самовдосконалюватися, освоювати технології комунікації, електронної грамотності тощо. За допомогою Інтернету людина може бути кращою, ніж вона є, і навіть бути іншою, не такою, ким вона є насправді, в реальному житті.

Разом з позитивним боком функціонування Інтернету спостерігаються і негативні тенденції. Перш за все, це доступність величезних масивів всілякої інформації, що призводить до перетворення учня в примітивного споживача, який не потребує власного творчого пошуку. Одним з простих і поширених прикладів даної ситуації є звернення

здобувачів освіти до бази даних Інтернету в процесі підготовки проектів, рефератів і курсових робіт. Причому, переважаючим є примітивне копіювання чужої роботи з мережі. Також здобувачі можуть легко знайти сайти, де позитивно оцінюються такі явища, як сатанізм, педофілія й інші види сексуальних збочень, наркотизм і т.п. Актуальною проблемою стає фізичне здоров'я користувача мережі. Збільшується гіподинамія, людина годинами сидить у приміщенні за монітором комп'ютера. Це призводить до соматичних патологій. Цей перелік може продовжити так зване «хакерство» як втручання в приватне життя і інтелектуальну власність особи за допомогою мережі Інтернет. Найпоширенішою проблемою сьогодення є «залежність» учнівської молоді від віртуального світу. Крайнім ступенем негативних наслідків Інтернет-залежності є перетворення людини (в першу чергу, учня-підлітка) в «Інтернет-мауглі». Люди з синдромом (феноменом) мауглі – це така категорія людей, які в силу тривалого перебування в кіберпросторі втрачають зв'язок з реальністю, інколи навіть не здатні розрізнити віртуальний та реальний світ, втрачають мовні навички (не здатні обґрунтовано висловити свою точку зору), при спілкуванні з оточуючими, займають по відношенню до них ворожу, агресивно-негативну позицію.

Висновки. Усім давно зрозуміло, що сучасне життя неможливо уявити без широкого використання ІКТ. Інтернет-технології мають як позитивний, так і негативний вплив на формування особистості учня ПТНЗ. Наразі існує необхідність цілеспрямованої роботи над формуванням у свідомості здобувачів єдиної інформаційної картини світу, операційного стилю мислення, комп'ютерної грамотності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Назар М. Особливості психологічного впливу інтернет-навчання на особистість користувачів. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/1596/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (дата звернення: 21.02.2020)
2. Амброс Т. Проблеми негативного впливу інтернету на молодь. URL: <https://electric.org.ua/old/copypaste/problemu-nehativnoho-vplyvu-internetu-na-molod.html> (дата звернення: 21.02.2020)

Оксана РЕВА,

студентка 2 курсу

факультету філології та соціальних комунікацій

Наук. керівник: **А.О.Малихін,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ СТОЛІТТЯ

Актуальність дослідження. Донька Прометея, гордість і краса української нації, духовний вождь інтелігенції Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка) здебільшого відома своєю літературною творчістю. Проте видатна поетеса переймалася і освітніми проблемами країни, якістю

навчання і виховання дітей. Деякі її педагогічні погляди і зараз залишаються актуальними в умовах сучасного освітнього процесу.

Ступінь досліджуваності проблеми. Педагогічну ідею Лесі Українки досліджували Л.Артемova, О.Березюк, М.Гриньова, В.Смаль, В.Струманський, Н.Шевченко, І.Шиманська та інші. Проте подальшого вивчення і узагальнення потребують педагогічні погляди Лесі Українки і їх розкриття на основі аналізу авторського підручника.

Метою роботи є аналіз педагогічних поглядів письменниці на освіту в Україні з позицій сьогодення, а також дослідження підручника Лесі Українки і порівняння його з вимогами до сучасних навчальних видань.

Сутність дослідження. За своє нетривале життя поетеса не створила праць, де послідовно і систематично виклала свої педагогічні погляди, проте їх можна простежити через призму її нарисів і відгуків про сутність освіти. У своєму нарисі «Школа» поетеса говорить про скрутне становище шкіл і вчителів, недостатню кількість навчальних матеріалів, погані умови навчання. «Як тільки я перейшла сіни, ще мокрі після вчорашньої зливи, і одчинила двері в шкільну кімнату, на мене вдарило холодною вільгістю, мов з льоху. Шкільна кімната була немощена, з нерівною долівкою, така ж сама полупана, тільки хіба ще гірше, як і хата учительки, посеред неї ряди шкільних лавок, в кутку чорна дошка, з слідами крейди, в кінці хати стіл, за ним стілець, а над стільцем прибита на стіні межі двома тьмяними вікнами чимала географічна карта, стара і немов закурена»[1].

Леся Українка багато написала прозових і поетичних творів, але серед розмаїття їх публікацій є маловідомий твір, який не потрапив у жодне зібрання. Це підручник, що Леся написала для своєї сестри – «Стародавня історія східних народів», який вийшов друком у Катеринославі 1918 року у незалежній Україні. Це перший україномовний підручник із стародавнього сходознавства.

Не зважаючи на те, що підручник був підготовлений більше ніж століття тому, ідеї які були закладені автором в ньому є актуальними і сьогодні. Підручник має передмову, вступну розповідь і основний зміст, поділений на розділи за логікою і послідовністю викладу. Матеріал викладено логічно, чітко і структуровано, з урахуванням основних принципів навчання. Оповідь ведеться від імені автора, але викладається об'єктивно, не простежується думка автора, тільки факти з розлогіми описами і поясненнями. Як приклад розглянемо уривок із розділу «Первісні люди». «Хоч люди камінного періоду не вміли прясти, але вони могли скручувати в руках волокна різні і з того сплітали собі щось подібне до рогожок або килимків. Наука не знає такого часу, колиби люди нічого нічого не вміли робити. Яке було життя первісних людей, про те ми можемо догадуватися, знаючи життя теперішніх диких людей» [2]. Можна зауважити, що Леся Українка не вигадує історію і пише лише ту інформацію, якою добре володіє сама, яка є достовірною і підкріпленою фактами. Підручник має багато схем та ілюстрацій, що допомагають краще засвоїти навчальний матеріал. У підручнику містяться оповіді, підтвердженні посиланнями на різноманітну наукову і релігійну літературні джерела.

Основні висновки. Життєвий шлях талановитої поетеси і її літературні надбання – це безмірний колодязь педагогічних ідей, заклик навчатись, спираючись на своєрідність і національну неповторність українського народу. Леся Українка зазначала, що освіта тих часів була бідною, недостатньою. Вона наголошувала на тому, що діти повинні мати належні умови і якісні навчальні матеріали для оволодіння науками, вчителі повинні отримувати гідну заробітну платню і жити в людських умовах, щоб мати сили навчати дітей правильним чином. Через брак матеріалів Леся Українка сама вдалась до написання підручника, адже розуміла, яке місце належить освіті в житті людини і прагнула допомогти іншим її отримати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. Київ : Наукова думка, 1976 р., Т. 7, С. 126–132.

2. Підручник Лесі Українки «Стародавня історія східних народів». URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Prose/VolynObrazky.html>

Єлизавета ЧОРНА,

студентка 2 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЩУК,**

к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (МИСТЕЦТВА)

На сьогоднішній день Україна та її громадяни стають активними учасниками процесів, які мають величезне значення для визначення своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого порядку на планеті.

Сьогодні серед виховних напрямів найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як головні, основоположні, що відповідають як вимогам сучасності, і закладають фундамент для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь, які розглядатимуть державу як спосіб власного особистісного розвитку, що транслює ідеї гуманізму, свободи, соціального добробуту, демократії, толерантності, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Нині фундаментом національної системи виховання повинна стати провідна ідея, яка полягає в тому, що в кожній нації поряд із загальнолюдськими елементами є ще суто національний спосіб думок, який визначає особливості кожного народу, його вроджену схильність і своєрідність, що випливають із соціально-економічних, територіальних, природних і географічних умов [2, с. 23].

На даний час, коли Україна відстоює своє право на незалежність та суверенітет, відроджується історична пам'ять її народу, традиції, культура, мова, відповідно відроджується національна, патріотична система виховання.

Лише тоді, коли вона буде правильно сформована, правильно організована можна говорити про повноцінну, національно-свідому особистість, про те, що нам є що захищати, є ким пишатися, що оберігати.

Вивчення та пізнання минулого своєї сім'ї, селища, району чи міста, краю, держави розпочинається з раннього дитинства і продовжується у шкільному віці.

Сутність громадянського виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною. Покликане воно виховувати в молодій людині високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потреби в служінні їй. Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи.

Орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток. В Україні воно зумовлене завданням державотворення на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості. Одним із критеріїв і результатів громадянського виховання є громадянськість особистості, яку складають моральна, політична та правова культура, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні взаємини у світовому співтоваристві [1, с. 55–56].

Формування нового українця діє на основі національних та європейських цінностей: готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України; повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); рівність всіх перед законом; повага до прав людини; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;

Головною **метою** національного виховання, формування громадянської свідомості на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатств духовної культури народу, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України.

Мета громадянського виховання конкретизується через систему **завдань**:

- визнання й забезпечення в реальному житті прав людини як гуманістичної цінності та єдиної норми всіх людей без жодної дискримінації, що є основою будівництва відкритого, демократичного, громадянського суспільства;
- усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю;
- формування національної свідомості, належності до рідної землі, народу; визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; виховання почуття патріотизму, відданості у служінні Батьківщині;

- утвердження гуманістичної моралі та формування поваги до таких цінностей як свобода, рівність, справедливість;

- формування соціальної активності особистості на основі соціальних умінь: готовність до участі у процесах державотворення, здатність до спільного життя та співпраці у громадянському суспільстві, готовність взяти на себе відповідальність; здатність розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей;

- формування працелюбності особистості, відповідальності за свої дії;
- формування політичної та правової культури засобами громадянської освіти, яка забезпечує знання про політичні системи та владу на всіх рівнях суспільного життя, про закони та законодавчі системи; виховання поваги до Конституції України, законодавства, державної мови;

- розвиток критичного мислення, що забезпечує здатність усвідомлювати та відстоювати особисту позицію в тих чи інших питаннях, продукувати нові ідеї та критично аналізувати проблеми, брати участь у дебатах, вміння переосмислювати дії та аргументи, передбачати можливі наслідки дій та вчинків;

- уміння визначати форми та способи своєї участі в житті суспільства, спілкуватись з демократичними інститутами, органами влади, захищати і підтримувати закони та права людини, бути обізнаним зі способами соціального захисту;

- формування інтеркультурного менталітету, сприйнятливості до культурного плюралізму, загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення до інших культур і традицій;

- вироблення негативного ставлення до будь-яких форм насильства; активне попередження тенденцій до виявлення деструктивного націоналізму, проявів шовінізму, фашизму тощо [3, с. 93–94].

Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи здійснюється в процесі навчально-пізнавальної діяльності шляхом внесення різних ціннісних складових у зміст навчальних предметів, гуманізації, людяності взаємин у системах "учитель-учень", "учень-учень"; використання вчителем демократичного стилю спілкування з учнями; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

У молодшому шкільному віці дуже важливо сформувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, дитячого угруповання, як учня, жителя міста чи села, виховувати у неї любов до рідного краю, дому, вулиці, своєї країни, її природи, побуту, рідного слова, традицій.

Для актуалізації патріотизму в дітей дуже добре підійдуть уроки малювання на теми, які висвітлюють побут: уроки декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю, портрети українських діячів, предметів побуту.

Значну роль у патріотичному вихованні дітей відіграють народні традиції, звичаї, обряди, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління.

Одним із головних завдань уроків художньо-естетичного циклу є виховання любові до рідного краю, до Батьківщини, культури, традицій свого народу. На допомогу вчителю придуть уроки, які спрямовані на

ознайомлення з побутом, історією та культурою народу, розмови з учнями про рідний край, його природу, про українських художників, вчених і діячів культури.

На уроках діти мають відчутти, що вони є частиною народу великої і багатї країни, що вони – громадяни України, українці. У програмі з образотворчого мистецтва відводиться велика роль формуванню творчої особистості через вивчення культурної спадщини свого народу. Вдалим прикладом для прищеплення любові до Батьківщини на уроках образотворчого мистецтва дітям можна запропонувати намалювати малюнки стосовно вибраної теми: “Рідний край”, “Моя оселя”, “Батьківщина”, “Дім. Калина. Родина”, “Стежка додому”, вибрати спільний вид праці та запропонувати колективно розмалювати писанку, або інші атрибути до національних свят України.

Отже, провідна роль у вихованні в учнів любові до рідного краю відводиться перш за все вчителю. Тому дуже важливий його особистий приклад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ярошук Л. Г. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. С. 55–56.
2. Безбородих С. М. Теорія і методика виховання молодших школярів. Старобільськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2019. С. 23.
3. Марків В. М. Теорія виховання. Кривий Ріг: КПІ, 2015. С. 90–93.

Аліса ЦЕРБАК,

студентка 1 курсу

Бердянського економіко-гуманітарного коледжу БДПУ

Наук. керівник: **О.П. Селезньова**

викладач (БЕГК БДПУ)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Актуальність. Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених самостійній роботі студентів, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з’ясованими.

Ступінь і методи дослідження. Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність. Проблемою організації самостійної роботи студентів опікувалися вчені: М. Єрецький, В. Козаков, П. Підкасистий, Ю. Барановський, А. Вербицький.

Сутність дослідження. Викладачі коледжу розглядають самостійну роботу як важливу форму освітнього процесу під керівництвом і контролем викладача, у ході якого здійснюється творча діяльність, яка пов’язана з набуттям та закріпленням знань. Самостійна робота передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, його закріплення, застосування на практиці, повторення.

Самостійна робота студентів призначена не тільки для оволодіння кожною дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи у навчальній, професійній діяльності, здатності відповідально та самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення.

У коледжі існують різні види індивідуальної саомостійної роботи – підготовка до лекцій, семінарських занять, лабораторних робіт, заліків, іспитів, виконання рефератів, завдань, курсових робіт, проектів, а на заключному етапі – дипломного проекту.

Самостійна робота сприяє:

- поглибленню знань;
- формуванню інтересу до пізнавальної діяльності;
- розвитку пізнавальних здібностей.

Самостійна робота студентів коледжу потребує чіткої організації, планування, що приводить до підвищення якості освітнього процесу.

Самостійна робота проводиться в наступних формах:

- опрацювання основних тем та питань, підготовка доповідей та виступів на семінарських заняттях, пошук додаткової інформації;
- підготовка до семінарських та лабораторних занять;
- розв'язання та письмове оформлення різноманітних завдань;
- підготовка, написання доповідей і рефератів;
- написання курсових та дипломних робіт.

Самостійна навчальна робота не лише формує у студентів навички і вміння самостійного здобування знань, що дуже важливо для здійснення неперервної освіти протягом усієї професійної діяльності, а й має важливе виховне значення, оскільки формує самостійність як рису характеру, що має важливе значення для формування структури особистості сучасного фахівця.

Самостійна діяльність вимагає від студентів активної розумової діяльності – одне з найважливіших завдань викладача. Самостійна робота студентів є важливою частиною процесу підготовки фахівців. Суть самостійної роботи студента над конкретною навчальною дисципліною окреслена насамперед навчальною програмою з дисципліни, методичними матеріалами, завданнями для самостійної роботи, методичними посібниками, дидактичними матеріалами, методичними вказівками тощо.

Методів організації самостійної роботи студентів багато: виконання домашнього завдання у вигляді різнорівневих задач; складання кросвордів, виконання графічних робіт; написання рефератів та інших письмових робіт на обрану тему.

Виконання самостійної пізнавальної та творчої роботи дозволяє студентам систематизувати, закріпити, розширити теоретичні і практичні знання, сформувані правильні версії в значущих проблемах, набути навички, самостійного мислення, прагнення до подальшої освіти та самовдосконалення.

Для ефективної організації самостійної роботи студентів необхідні такі умови: володіння студентами вміннями та навичками самостійної навчальної діяльності; формування у студентів потреби та інтересу до

самостійної роботи; врахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань.

Самостійна робота студентів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні й фаховій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. К.: Вища школа, 1990. 248с.
2. Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. Посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 205с.

Дар'я ЯКУБЕНКО,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми навчання факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Ірина БАРБАШОВА,**

д-р. пед. н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ АВТОНОМНОСТІ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ ДИДАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах інтенсивної глобалізації та мобільності особливого ціннісно-аксіологічного значення набуває явище автономії суб'єктів діяльності, адже на сучасному етапі студентів важливо не лише передати конкретний набір знань, умінь і навичок, а й навчити його бути здатним швидко та самостійно здобувати нові знання, критично їх осмислювати. На основі характеристики феномена автономності в наукових працях (Л. ЖУРАВСЬКА [1], Р. ПОПОВ [2], О. ЧЕХРАТОВА [3] та ін.) встановлено, що *автономність у навчанні дидактики* – це здатність студента свідомо здійснювати навчальну діяльність, спрямовану на засвоєння змісту дидактичної галузі знань, рефлексувати й оцінювати цю діяльність, приймати на себе відповідальність за її процес і продукт як результат самовизначення і саморозвитку.

Автономність студента в навчанні дидактики передбачає: зменшення залежності від пасивних форм пізнання, виявлення внутрішньої незалежності особистості від непостійного або короткочасного впливу з боку викладача, здатність приймати самостійні рішення та діяти у відповідності до вимог навчальної програми. *Студент як автономна особистість* – це суб'єкт освітнього процесу, спроможний усвідомлювати власні потреби, інтереси і задовольняти їх завдяки вільному вибору методів, форм і засобів навчання, які є ефективними для опанування необхідних базових і додаткових знань із дидактики як навчальної дисципліни.

Методологічною основою формування автономності студентів у навчанні дидактики є компетентний підхід. Вихідними позиціями для цього слугує усвідомлення сутності категорій компетентнісного підходу, компетентності й компетенції. *Компетентнісний підхід* розглядаємо як підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей; *компетентність* – як динамічну комбінацію

знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність особи успішно здійснювати професійну й подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти; *компетенцію* – як надані особі повноваження (наприклад, нормативно-правовим актом), коло її прав і обов'язків.

Важливою умовою розвитку автономності студентів у навчанні дидактики є *інтеграція освітньої та самоосвітньої діяльності*. Освітню діяльність студента закладу освіти вищої освіти трактуємо як комплекс взаємопов'язаних діяльностей студента, що охоплює навчальну (аудиторну й позааудиторну, індивідуальну, групову, колективну) та самостійну навчальну діяльність, які виконуються відповідно до навчального плану і програми, можуть ініціюватися ззовні (викладачем, одногрупниками) або бути наслідком дії внутрішніх потреб, мотивів. Самоосвіту визначаємо як діяльність, здійснювану суб'єктами в певному освітньому напрямі, зокрема дидактичному; як пізнавальну діяльність, керовану самою особистістю; як здобуття систематизованих знань у дидактичній галузі науки. Інтеграцію освітньої й самоосвітньої діяльності студентів у навчанні дидактики складають чотири складники: 1) інтеграція змісту навчання; 2) інтеграція форм освітньої та самоосвітньої діяльності; 3) інтеграція методів освітньої та самоосвітньої діяльності студентів; 4) інтеграція індивідуально-психологічних властивостей студента (студентів) і викладача (викладачів).

Теоретична модель системи розвитку автономності студентів у навчанні дидактики в умовах інтеграції освітньої й самоосвітньої діяльності являє собою описову характеристику, що розробляється на засадах компетентнісного методологічного підходу, урахує закономірності формування автономності як особистісної якості майбутнього фахівця, містить *цільовий, змістовий, діяльнісний, рефлексивно-корегувальний і моніторинговий* структурні компоненти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавська Л. Функціональна модель самокерованого автономного навчання студентів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. пр./Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України; редкол.: В. Радкевич (голов. ред.) та ін.* Київ: Полісся, 2018. Вип. 17. С. 51–57.
2. Попов Р. А. Теоретико-методологічні засади розвитку автономності студентів в освітньому процесі вищого навчального закладу: автореф. дис. .... д-ра пед. наук: 13.00.09. Тернопіль, 2019. 37 с.
3. Чехратова О. А. Самооцінювання навчальних досягнень студентів – майбутніх викладачів в умовах навчальної автономії. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 194–198.

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Аліна АЛЕКСОВА,

студентка 4 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник: **Алла ОМЕЛЯНЕНКО,**

к.пед.н, доцент (БДПУ)

**ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ СКЛАДАТИ РОЗПОВІДЬ ЗА СЕРІЄЮ СЮЖЕТНИХ
КАРТИНОК**

Проблема розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, як одного із головних завдань дошкільної лінгводидактики, зумовлюється необхідністю реалізації пріоритетних напрямків Національної доктрини освіти України у XXI столітті та законів України «Про мови», «Про освіту», «Про дошкільну освіту».

Проблема розвитку мовлення дітей не є новою, і вже досліджувалася лінгводидактами в аспектах: формування мовленнєвих умінь, зокрема: лексичних (Ю. Руденко, Є. Струніна), граматичних (К. Крутій, Н. Лопатинська), фонематичних (О. Амацьєва, О. Жильцова, Г. Ляміна), монологічних (Н. Гавриш, А. Зрожевська, А.Омелянєнко, Н. Харченко); Проте запропоновані методи навчання дітей розповідати за серією сюжетних картинок базуються переважно на емпіричних узагальненнях та не враховують психолінгвістичних особливостей опанування дітьми розповіданням.

Мета роботи полягала у теоретичному вивченні та експериментальній перевірці ефективності використання сюжетних картинок у розвитку зв'язної розповіді дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз психолінгвістичної, лінгвістичної, психолого-педагогічної, лінгводидактичної літератури засвідчив важливість і необхідність мовленнєвого розвитку в дошкільному дитинстві. Формування умінь розповідати за серією сюжетних картинок не можна розглядати ізольовано від особливостей сприймання дітей тому перед тим, як вивчати особливості мовленнєвих навичок дітей старшого дошкільного віку складати розповіді за серією сюжетних картинок, були сформульовані такі завдання: підібрати серії сюжетних картинок, які відповідали б віковим особливостям дітей, записати розповіді дітей за запропонованими картинками, зробити аналіз висловлювань дітей за серією сюжетних картинок.

При відборі картинок для розповідання було враховано наступні вимоги, запропоновані А.Омелянєнко, зміст картини має бути цікавим, зрозумілим, виховувати позитивне ставлення до навколишнього; ілюстрації повинні бути високохудожніми; зображення персонажів, тварин та інших об'єктів мають бути реалістичними, зверталася увага на доступність не тільки змісту, а й зображення; не використовувалися картинки з надмірним нагромадженням деталей, щоб діти не відволікалися від головного [2, с. 36].

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що більшість дітей перебувала на середньому і низькому рівнях розвитку зв'язного мовлення. На високому рівні було всього 6% дітей в обох групах і

на достатньому: 13% дітей в експериментальній і 10% – у контрольній групах.

Ураховуючи отримані результати, ми організували процес навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку за серією сюжетних картинок. Мета підготовчого етапу полягала в збагаченні емпіричного мовленнєвого досвіду дітей синтаксичними конструкціями словосполученнями й реченнями, характерними для функціонально-сміслового типу мовлення – розповідь. З метою формування в дітей дошкільного віку таких параметрів монологічного мовлення, як синтаксична зв'язність, смислова цілісність та змістовність, до занять обов'язково включали різноманітні мовні вправи, дидактичні мовленнєві ігри, організовували проблемні мовленнєві ситуації тощо.

Після проведення першого етапу діагностування дітям дошкільного віку була запропонована серія сюжетних картинок з метою зробити порівняльний аналіз їхніх розповідей. Дітям було запропоновано скласти картинку в логічній послідовності та розповісти про те, що на них зображено. Аналіз здійснювався за однаковими критеріями та показниками. Порівняльний аналіз засвідчив значно вищий рівень сформованості вмінь складати розповідь в дітей ЕГ. Як засвідчують показники, значна частина дітей експериментальної групи досягли високого і достатнього рівнів розвитку зв'язного мовлення. У дітей контрольної групи відбулися незначні зміни.

Таким чином, проведений експеримент доводить, що серії сюжетних картинок є важливим засобом розвитку внутрішнього програмування мовлення дітей. Картинки допомагають дітям складати монолог за структурою, і тому їхні висловлювання набувають ознак зв'язності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика : підручник / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш. К. : Видавничий дім «Слово», 2011. 544 с.
2. Омеляненко А. В. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми / URL: https://drive.google.com/drive/folders/oB_NIWsi1VGpsTHJqVEFSciFCMWM (дата звертання: 15.03.2020).
3. Смирнова А. А. Использование серий сюжетных картин в развитии связной речи старших дошкольников /А.А. Смирнова, О. С. Ушакова. Москва, Педагогика, 2007. 365 с.

Марія АНДРЕЄВА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Юлія СЕМЕНЯКО,**
канд. пед. наук, старший викладач (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПРИРОДІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

В умовах сучасної екологічної кризи актуалізується проблема формування у підростаючого покоління стійкого ціннісного ставлення до

природи, утвердження у свідомості особистості дбайливої позиції щодо довкілля. Дослідники майже одноставно констатують той факт, що освітній процес у закладах дошкільної освіти з домінуванням дидактичної спрямованості, на жаль, не здатний забезпечити системний вплив на особистість дитини з метою подолання надмірного прагматизму стосовно навколишнього середовища.

Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що старший дошкільний вік виступає сенситивним періодом у формуванні еколого-доцільної поведінки в природі. Це обумовлено низкою особистісних новоутворень, що стимулюють освоєння способів соціальної взаємодії та суспільно корисної діяльності, зокрема: закладаються основи моральності та критичного мислення, формується адекватна самооцінка, довільна саморегуляція.

Сучасні науковці (Н. Горопаха, Н. Кот, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та ін.) акцентують увагу на необхідності формування у дітей дошкільного віку екоцентричного типу екологічної свідомості як регулятора поведінки в природному середовищі [1; 3]. Останнім часом активно здійснюється розробка форм і технологій екологічного виховання дітей в контексті реалізації ідей освіти для сталого розвитку (Н. Гавриш, С. Іванчук, Н. Миськова, О. Пометун та ін.).

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дав можливість з'ясувати сутність поняття «еколого-доцільна поведінка дітей дошкільного віку», яке ми розглядаємо як свідомо керовані дії та вчинки під час безпосередньої та опосередкованої взаємодії з природою, пов'язані між собою метою збереження об'єктів природи, обумовлені характерним для дітей дошкільного віку непрагматичним суб'єкт-суб'єктним ставленням до них або зовнішньо унормовані дорослими (вихователем, батьками) [2, с. 154]. Діти, чия поведінка оцінюється як еколого-доцільна, беруть активну участь у природоохоронних заходах, мотивуючи свої дії прагненням «допомогти природі», узгоджують свої потреби з вимогами збалансованого використання природних ресурсів.

Беручи до уваги психофізіологічні особливості дітей старшого дошкільного віку визначили такі компоненти сформованості еколого-доцільної поведінки, як-от: когнітивний; емоційно-ціннісний; вчинково-діяльнісний. Їх вимірювання здійснювалося за допомогою розроблених критеріїв (знання про поведінку в природі, прагнення до збереження об'єктів природи, уміння та навички екологічно доцільної поведінки). Відповідно до кожного критерію розроблено показники сформованості екологічної поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що дітям складно обґрунтувати необхідність дотримання певного правила або норми поведінки. Крім того, навіть дотримуючись їх у житті, вони керуються не переконаннями, певною внутрішньою системою принципів, а зовнішніми чинниками. Мотиви, почуття дітей щодо природи несформовані, про що свідчить недостатній розвиток емоційної сфери. Вважаємо, що важливим аспектом в роботі з дітьми має стати усвідомлення ними особистої причетності до екологічних проблем. Відтак, формування еколого-доцільної поведінки в природі у дітей старшого дошкільного віку

можна презентувати у покроковому розгортанні: внутрішня підготовка вчинку, зовнішня підготовка вчинку, реалізація вчинкової дії.

Оже, наступним етапом нашого дослідження стане розробка системи роботи, що включатиме індивідуальні та групові заняття, екологічні ігри, пізнавально-емоційні завдання, спостереження, бесіди, екологічні проекти. Весь процес формування еколого-доцільної поведінки у дітей дошкільного віку повинен бути організований таким чином, щоб уможливити включення вихованців у практично-природничу діяльність і сприяти набуттю досвіду участі в практичних справах збереження та покращення стану навколишнього середовища, розвитку екологічно значимих особистісних якостей, цінностей, мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горобаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне: Волинські береги, 2001. 175 с.

2. Колишкіна А. П. Формування екологічно доцільної поведінки учнів початкових класів. Актуальні проблеми початкової освіти: психолого-педагогічні та методичні аспекти : [монографія] / [За заг. ред. А. А. Сбруєвої, С. М. Кондратюк]. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2014. С. 152–177.

3. Плохій З. П. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2005. №7. С. 19–21.

Людмила АРТЕМЕНКО,
студентка 1 курсу ОС магістр

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Лариса КАЗАНЦЕВА**

д.пед.н., професор (БДПУ)

ЕКОЛОГІЧНІ ЕКСПЕДИЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Питання екологічного виховання набувають особливої гостроти в сучасному світі, де критично збільшується техногенний і антропогенний вплив на природне довкілля.

Процес виховання необхідно починати з раннього періоду розвитку особистості, щоб моделі сформованої поведінки і весь стиль життя максимально відповідали екологічно доцільній взаємодії в системі «людина – природа». Екологічне виховання є тривалим цілеспрямованим процесом формування екологічної свідомості й екологічної культури.

Процес екологічного виховання дітей дошкільного віку, що націлений на побудову екологічної взаємодії дитини і природного довкілля, має відбуватися у відповідності до принципів екоцентризму, а саме: забезпечення гармонійного розвитку людини і природи; прийняття самоцінності природи і кожного її елемента; відмова від панівної ролі людини над природою; взаємодія людини з природою на основі етичних норм і правил; збереження природи заради неї самої, а не для задоволення потреб людини тощо [1].

Важливо, щоб у процесі екологічного виховання відбувалося осмислене набуття екологічних знань, розвиток мотивів екологічної діяльності під час екологічно зорієнтованої взаємодії дитини і довкілля. Ефективною формою організації екологічної взаємодії дитини з природою є екологічні експедиції.

Екологічна експедиція – це форма освітньої діяльності, в якій інтегруються самостійне дитяче дослідництво і організована педагогом пізнавальна діяльність, що спрямовуються на вивчення природо-екологічних елементів рідного краю і формування екологічної культури особистості. Метою експедицій є накопичення дітьми інформації про природу рідного краю, ознайомлення з природними пам'ятками місцевості, набуття досвіду проведення спостережень, «прочитування» книги природи, вивчення властивостей окремих елементів природи, формування навичок правильного поводження в довкіллі.

Змістом експедицій може стати обстеження найближчої місцевості для формування уявлень про довколишні природні умови, рельєф місцевості, склад рослин і тварин місцевості, про екологічну обстановку. Об'єктами дослідження можуть стати елементи неживої природи: виступи гранітної породи, скелі, валуни, гранітні або піщані осипи, берег моря або річки, дно мілководдя моря і лиману, вітер і вода, їх різноманітний вплив на природу.

Під час експедицій діти можуть збирати лікарські трави, насіння та ягоди для зимнього підгодовування птахів, збирати природний матеріал для колекцій, експозицій, екологічних витворів; досліджувати рослини, ґрунти, воду в різних умовах, в тому числі й у несприятливій екологічній обстановці: біля дороги, на місці вогнища, на пустирі тощо.

У нашому дослідженні темами екологічних експедицій стали такі: «Берег Азовського моря на Бердянській косі», «Приморські лимани», «Мешканці заповідника «Червоний лиман»», «Приморський степ», в ході яких діти вивчали особливості приморських ландшафтів, різноманіття представників рослинного і тваринного світу, вчилися помічати негативний вплив людей на природу (засмічення степу і водойм, руйнування ґрунтів автомобілями, підпалювання степу, вирубування дерев, знищення гнізд птахів, виловлювання морських тварин (медуз, риб-голок, піщаних крабів тощо), вигул домашніх тварин у заповідних місцях), і що особливо важливо, оцінювання негативних дій, вироблення намірів власної поведінки і набуття позитивного досвіду поводження в природі.

Екологічні експедиції застосовуються в роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Для їх проведення залучаються обидва вихователя, медична сестра і батьки. Цінним є психологічний ефект, який мають експедиції: батьки, вихователі і діти значно згуртовуються, що посилює вплив на дошкільників.

Важливою в освітньому плані є підготовка до експедиції. У цей час відбувається ознайомлення дітей з картою, компасом, рюкзаком та правилами його укладання, спеціальним дослідницьким обладнанням (сумкою-планшетом, накопичувачем для природного матеріалу), навчання цим користуватися; ознайомлення з правилами безпечної і екологічно доцільної поведінки.

У ході самих експедицій маршрути мають пролягати мальовничими місцями: крізь паркові зони, уздовж штучних лісонасаджень, берегами водойм, луками, у степовій зоні – в балках, біля заплав річок, каньйоноподібних ущелин; в приморській місцевості – вздовж берега моря з різним ландшафтом, навколо лиманів. Обираючи маршрут, варто віддавати перевагу безпечним місцям, які відповідають санітарним вимогам.

Нами розроблені маршрути, протяжність яких не перевищувала 2 км, при цьому кожні 15-20 хв. пішого переходу робилася зупинка для перепочинку. Маршрут був складений так, що відстань між екологічними об'єктами за часом співпадала з паузами для відпочинку, коли діти проводили спостереження, обстеження, замірювання, замальовування, збирали природний матеріал тощо.

Результати проведеної роботи оформлювалися в альбоми, виставки малюнків або виробів, у колекції, інсталяції тощо. Після завершення експедиції кожна сім'я отримувала домашнє завдання: намалювати маршрут експедиції, зобразивши найяскравіші місця, які вдалося побачити; підготувати малюнки, аплікації, витвори для групової виставки «Як ми ходили в експедицію»; підготувати фотовиставку або відеозаписи, відзняті під час експедиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скребець В., Шлімакова І. Екологічна екологія : підруч. Київ: Слово, 2014. 456 с.

Маргарита ВОЙНІКОВА,

студентка 1 курсу ОС магістр

Факультету дошкільної, соціальної та спеціальної освіти

Наук. керівник: **Лариса ЗАЙЦЕВА,**

док-р пед. н., професор (БДПУ)

ВИЯВЛЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРЕДМЕТНЕ ДОВКІЛЛЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування цілісного наукового світогляду постає центральною метою сучасного освітнього процесу. Відповідна підготовча робота в цьому напрямі розпочинається в дошкільному віці. Наукові дослідження (Алли Богуш, Наталії Гавриш, Віри Кузьменко, та інших) свідчать, що в дітей важливо формувати знання про різноманітні предмети та явища, загальнозживані способи мисленневої діяльності [1; 3]. Учені наголошують на необхідності засвоєння вихованцями не окремих предметних знань, а вміння їх об'єднувати на основі розумових дій [2]. У практиці дошкільної освіти робляться спроби будувати навчальний процес з урахуванням сучасних вимог. Однак вихователі відчують значні труднощі, а вихованці мають фрагментарні знання. Розглянемо особливості засвоєння знань про предметне довкілля дітьми середнього дошкільного віку. Метою констатувального етапу експерименту було виявити, чи існують в індивідуальному життєвому досвіді дитини наукові знання про предмети

довкілля, чи володіють вихованці умінням використовувати їх для розв'язання практичних задач.

Констатувальний етап експерименту передбачав виявити, чи існують в індивідуальному життєвому досвіді дитини наукові знання про предмети довкілля, чи володіють вихованці умінням використовувати їх для розв'язання практичних ситуацій. Для аналізу результатів було визначено відповідні критерії й показники, а також розроблена методика їх вивчення. Рівень сформованості уявлень про предметне довкілля в дітей середнього дошкільного віку виявили за такими критеріями: мотиваційний, змістовий, практичний.

Для вивчення першого показника змістового критерію – способу пізнання – використовували завдання «Запит інформації» та спостереження. У завданні «Запит інформації» виявляли спосіб пізнання предмету (маніпуляції з предметом, хаотичне обстеження, цілеспрямоване обстеження). Використовували компас. Перед дитиною ставили предмет, зосек. давали можливість взаємодіяти з ним. Потім вихователь пропонував вихованцю шляхом розпитування виявити самостійно, що це за предмет. «Що ти хочеш дізнатися про цей предмет?».

Для вивчення другого показника змістового критерію – уміння виділяти істотні ознаки в предметі – використали бесіди. За допомогою запитань виявили знання дітей про конструктивну ознаку та призначення; з'ясували розуміння залежності конструкції від її призначення.

Для вивчення показників практичного критерію використовували практичні ситуації, метою яких було виявити уміння дітей розв'язувати завдання на основі знань про конструкцію і призначення предметів.

Згідно отриманих даних виділили три рівня сформованості знань про предметне довкілля: низький, середній, високий.

До низького рівня віднесли дітей, у яких відсутній інтерес до предметного довкілля, вони не ставили запитань з метою пізнання предметів, виділити істотні ознаки не могли. Практичні ситуації ці діти не розв'язували. До цього рівня віднесли – 40% дітей.

До середнього рівня віднесли дітей, які мають ситуативний інтерес до предметного довкілля, для виявлення інформації про предмет ставлять прямі запитання, виділяють істотну ознаку призначення, практичні ситуації самостійно розв'язують шляхом спроб та помилок, потрібна постійна допомога педагога. До цього рівня віднесли – 60% дітей.

До високого рівня віднесли дітей, які мають стійкий інтерес до предметного довкілля, можуть поставити серію логічних запитань для пізнання ознак предмета, виділяють і конструктивну, і ознаку призначення в предметі, самостійно розв'язують практичні ситуації на основі знань про предмети. Дітей з таким рівнем знань і практичних умінь не виявлено.

Аналіз даних констатувального етапу експерименту засвідчив недостатній рівень знань та практичних умінь дітей середнього дошкільного віку в сфері предметного довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 408 с.
2. Зайцева Л.І. Формування у старших дошкільників науковопрактичного досвіду в сфері природно-предметного довкілля (теоретико-методичний аспект): Монографія. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 382 с.
3. Кузьменко В. Психолого-педагогічні аспекти формування у дітей наукової картини світу. *Молодь і ринок*. 2010. № 9. С. 21–25.

Олена ДМИТРИЮК,

студентка 3 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Тетяна ЄСЬКОВА**

к.п.н., доцент (БДПУ)

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ САМООБСЛУГОВУВАННЯ

Дошкільний вік є етапом генезу базових якостей особистості, серед яких одне з провідних місць посідає самостійність. У Базовому компоненті дошкільної освіти, як основному нормативному документі, поняття «самостійність» визначається як особистісне утворення, що визначає здатність дошкільника діяти незалежно від керівництва й допомоги дорослого, звертатись до неї у випадку об'єктивної необхідності, ефективно використовувати її в подальшій діяльності, виявляти ініціативу, приймати власні рішення, бути здатним до самоорганізації[1].

Проблема самостійності особистості завжди була актуальною. Вона традиційно вивчалася у зв'язку з проблемою свободи, відповідальності й волі (І. Кант, Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін). У сучасних дослідженнях самостійність трактується, як інтегрована якість, що поєднує в собі інтелектуальну, морально-вольову й емоційну сторони особистості (Т. Бабаєва, Т. Бистрова, П. Виноградов, О. Кононко та ін.)[2]. Це свідчить про визнання самостійності як особистісного утворення, що забезпечує певний характер і рівень поведінки й діяльності людини. У вихованні самостійності дітей дошкільного віку істотну роль відіграють знання і навички та умови, що спонукають до їх використання. Самостійність є динамічною характеристикою особистості, яка постійно розвивається. Як зазначають науковці, до кінця старшого дошкільного віку в умовах оптимального виховання й навчання діти можуть досягти самостійності у різних видах діяльності: у грі (Л. Артемова, Н. Михайленко), у продуктивних видах діяльності (Н. Ветлугіна, Г. Григор'єва, О. Дронова та ін.), у самообслуговуванні (Р. Буре, М. Крулехт, Д. Сергєєва)[3].

Мета дослідження: визначити рівні сформованості самостійності у дітей молодшого дошкільного віку в процесі самообслуговування та довести ефективність педагогічних умов, необхідних для її формування.

На початку констатувального етапу експерименту нами було визначено критерії і показники рівня розвитку самостійності у дітей молодшого дошкільного віку в процесі самообслуговування: мотиваційний (показники: усвідомлення поставленої мети без допомоги дорослого, вміння самостійно доводити справу до кінця); когнітивний (показники: знання дітей про послідовність одягання, вмивання, прийому їжі та правильність виконання цих дій для досягнення результату); дійовий (показники: оволодіння практичними уміннями та навичками, пов'язаними з самообслуговуванням та вміння досягати результату). Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що більшість дітей перебувала на середньому і низькому рівнях розвитку самостійності. Ураховуючи отримані результати, ми організували процес навчання самостійності. Відповідно до кожного критерію та показника дітям було запропоновано низку дидактичних ігор та завдань, серед них такі: «Одягни ляльку на прогулянку», «Погодуємо ляльок», «Вмивання ляльки» для виявлення знань дітей про послідовність та правильність одягання, вмивання, прийому їжі; для оцінки мотивації «Катруся прокинулася», «Чарівна скринька»; для уточнення послідовності навичок самообслуговування сюжетно-рольові ігри «Сім'я»; «В гостях у бабусі», читання казок. Також ми давали дітям можливість вправлятися у практичних навичках самообслуговування під час вмивання, вдягання, прийому їжі та закріплювали їх у дидактичних іграх.

За результатами прикінцевого етапу експерименту було зафіксовано позитивні кількісні та якісні зміни у розвитку самостійності дітей молодшого дошкільного віку в ЕГ. Так, на високому рівні розвитку перебували – 30%, тоді як на констатувальному етапі цей рівень був 20%; середній рівень засвідчили – 45% дітей, а було 30%; при цьому низький рівень розвитку самостійності склав лише 25% дітей, тоді як на констатувальному етапі він був властивий – 50%.

Отже, завдяки запропонованій нами системі дидактичних, сюжетно-рольових ігор, завдань, вправлення дітей в самостійних діях, використанню заохочень до подолання труднощів, художнього слова підвищився рівень розвитку самостійності у дітей молодшого дошкільного віку в процесі самообслуговування

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер. А. М. Богуш; Авт. кол-в: Богуш А. М., Г. В. Беленька та ін. – Київ: Видавництво: Слово, 2012. 26 с.
2. Кононко О. Л. Самостійність як чинник становлення моральної позиції в дошкільному дитинстві. *Педагогіка і психологія*. 1998. №4, С.12-13.
3. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки: навч. посіб. Київ, 1998. 234 с.

Вероніка ДОЛГИХ,

студентка 2 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник **Олена ТЕЛЬЧАРОВА,**

ст. викладач (БДПУ)

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ

Останнім часом особлива увага приділяється дослідженням у галузі навчання і виховання дітей дошкільного віку, оскільки саме на цих етапах психічного розвитку закладаються основи майбутньої особистості. Цілком зрозумілим стає те, що нині актуальною проблемою і завданням сучасної психоло-педагогічної науки є напрацювання ефективних психодіагностичних і розвивальних засобів розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку.

У дошкільному віці закладаються основи важливих складових особистісного й інтелектуального розвитку дошкільника. Розумове виховання забезпечує необхідний рівень розвитку дитини, її умінь, навичок, системи елементарних знань, способів розумової діяльності, розвиток здібностей, зокрема пізнавальних.

У численних роботах класиків педагогічної думки (Я. Коменського, Й. Песталоцці, К. Ушинського, Ю. Фаусек), гостро підіймалася проблема розумового виховання. Психологічні особливості розумового розвитку досліджували (Л. Венгер, В.Котирло, Л. Параманова, М. Поддяков, М. Веракса та інші), а педагогічні умови та засоби вивчали Л. Артемова, Т. Поніманська, Є. Тихєєва та інші).

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні педагогічних умов розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку.

Пізнавальні здібності виступають як вибіркова спрямованість особистості до пізнання, його предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями. Пізнавальний інтерес – не будь-який інтерес до об'єкта пізнання, це інтерес, пов'язаний з ядром пізнавальної діяльності.

Основою розвитку пізнавальних здібностей дітей вважається розвиток пізнавальних процесів, серед яких виділяється увага, пам'ять та мислення (С. Волкова, Н. Столярова та ін.).

У старшому дошкільному віці виявляються такі якості розумової діяльності дитини:

– допитливість – здатність до наполегливого пошуку різних способів вирішення розумового завдання; вона є джерелом активності дитини, прагнення глибоко і різнобічно пізнати світ; породжує і забезпечує функціонування пізнавального інтересу, який є емоційно забарвленим виявом потреб людини;

– критичність – здатність до об'єктивної оцінки фактів, явищ та аналізу результатів діяльності;

– кмітливість – швидкість розумової реакції;

– вдумливість – глибина і зосередженість розумової діяльності.

За результатами узагальненого аналізу літературних джерел для пізнавальних здібностей характерним є власне висока загальна мисленнєва

активність, схильність до розумового напруження, уміння легко оперувати логічними операціями – систематизацією, класифікацією, узагальненням, творчі прояви у виконанні різноманітних завдань, прагнення успіху.

Підвищений потяг до розумового навантаження, підсилена потреба до пізнавальної діяльності дитини розглядаються більшістю фахівців як загальний чинник і передумова розвитку високого рівня пізнавальних здібностей. Суттєвою при цьому є роль і місце психолого-педагогічних, насамперед, ігрових умов та розвитку творчо-ігрового потенціалу дитини дошкільного віку.

На нашу думку, ефективним щодо розвитку пізнавальних здібностей у дітей дошкільного віку є застосування різноманітних за змістом, спрямованістю (комп'ютерні, дидактичні, змагальні, імітаційні, рольові) і засобами (зі знаряддям, без знаряддя) ігрових психотехнік, які орієнтовані, перш за все, на розвиток „домінантних показників” пізнавальних здібностей, які у кожної дитини мають різну специфіку. Завдяки цьому оптимізується весь процес розвитку пізнавальних здібностей дитини, виробляється найважливіший для наступного кроку розвитку дитини індивідуальний „почерк”, що проявляється в першу чергу в індивідуально-успішному вирішенні дитиною пізнавальних завдань, гармонійності розвитку різних компонентів пізнавальних здібностей.

Результати нашого дослідження дозволили нам стверджувати, що наукове припущення відносно обумовленості розвитку пізнавальних здібностей дітей дошкільного віку характером керівництва з боку вихователя процесом розумового виховання, підтвердилося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко А., Дятленко Н. Розвінчуємо стереотипні уявлення про заняття. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. №5. С.4-12.
2. Лаба Н., Поніманська Т. Входимо у Світ: система інтегрованих занять з дітьми шостого року життя. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 400 с.

Вікторія КЛЮЧИК,

студентка 1 курсу ОС магістр
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Наук. керівник: **Надія КОТ,**
к.пед.н, доцент (БДПУ)

СПОРТИВНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В дошкільному віці закладаються особистісні якості, формується світосприйняття, засвоюються елементи культури – моральної, естетичної, фізичної та ін. У багатьох дослідженнях наведено аналіз різних концепцій інкультурації дітей цього віку як процесу освоєння ними соціокультурного досвіду людства, відповідних цінностей, знань, навичок [1, 2, 3]. Проте у вітчизняній теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку майже відсутні роботи, що аналізують стосовно дошкільнят проблему освоєння спортивної культури і здійснення на цій основі спортивного виховання.

Крім того вчені притримуються досить суперечливих позицій стосовно означеного питання:

1) Спортивне виховання не може проводитися з дітьми дошкільного віку, оскільки вони ще «не дозріли» для цього;

2) Хоча спортивне виховання і може проводитися з дошкільнятами, але воно не належить до важливих напрямів педагогічної діяльності з дітьми цього віку;

3) Спортивне виховання дошкільників нічим принципово не відрізняється від спортивного виховання дітей більш старшого віку.

Тому ми поставили за мету вдосконалення спортивної роботи зі старшими дошкільниками на основі розробки і впровадження в практику програми спортивного виховання. Розробка програми будувалася на припущенні: старші дошкільники за своїм фізичним і психічним розвитком підготовлені до сприйняття цілей, завдань, засобів і методів спортивного виховання; в системі спортивного виховання дошкільнят разом з традиційними методами можуть бути використані методи олімпійської освіти, запропоновані вченими Західної Європи (Н. Becker, F. Pavlutski, Wim De Heer), Росії (С. Барінов, В. Ігнат'єв, О. Козьрева, Л. Лубішева, В. Столяров) та України (М. Булатова, О. Вацеба, Я. Галан, Я. Іцербашин, С. Матвеев).

На констатувальному етапі експерименту ми вирішували такі завдання:

- Виявити уявлення та особливості ставлення дітей до спорту.

- Вивчити особливості фізичної підготовленості старших

дошкільників.

Особливості ставлення дітей до спорту ми вивчали за такими показниками:

• *позитивна оцінка спорту*, яка виявляється у судженнях про спорт; інтерес до спорту, до спортивних змагань;

• *інформаційна та операціональна готовність до різних видів спортивної діяльності* (знання, уміння, навички, якості, здібності, які дозволяють брати участь у спортивних змаганнях, готуватися до них, а також розуміти сенс спортивних змагань та тренувань)

• *реальна поведінка* та її вияв у вигляді певних форм діяльності (участь у змаганнях, спостереження за ними), почуттів, емоційних реакцій і т.д.

Узагальнені результати обстеження старших дошкільників показали, що більша їх частина мають поверхові уявлення про спорт, олімпійський рух, спортсменів; вони не вмотивовані щодо занять певним видом спорту, проте з бажанням беруть участь у змаганнях, відчувають почуття задоволення від спостереження за ними, від участі у них. Їх фізична підготовленість у більшості випадків відповідає середнім віковим показникам.

Тому ми розробили програму «Основи спортивного виховання та олімпійської освіти старших дошкільників», що включає такі блоки :

1. Цільовий блок описує основні орієнтації спортивного виховання та олімпійської освіти.

2. Змістовно-технологічний блок, який реалізується через :

– пізнавальну діяльність, яка передбачає включення всіх учасників педагогічного процесу в розробку і презентацію проектів з олімпійської тематики.

– фізкультурно-спортивну діяльність, що передбачає активну участь всіх суб'єктів педагогічного процесу в спортивних іграх, змаганнях.

3. Блок моніторингу відстежує результати впровадження у систему фізичного виховання дошкільників олімпійської освіти.

Запровадження програми, на наш погляд, дасть можливість вдосконалити спортивну роботу з дітьми старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галан Я. П. Педагогічні умови формування знань з олімпійської освіти у дитячих дошкільних навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. №3. С. 142-145.

2. Єрмолова В. М., Булатова М. М. Олімпійська освіта у системі навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів України. К.: Олімпійська література, 2007. 44 с.

3. Матвеев С., Іцербашин Я. Ідеї олімпізму в процесі виховання дітей і молоді. *Молода спортивна наука України*, 2008. Т. І. С. 187-192.

4. Столяров В. И., Фирсин С. А., Баринов С. Ю. Содержание и структура физкультурно-спортивного воспитания детей и молодежи (теоретический анализ). Саратов: Лицей, 2012. 304 с.

Юлія КНИЩ,

студентка 4 курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник **Алла ОМЕЛЯНЕНКО**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У всі часи у різних народів цінувалися **люди** з високою **культурою**, здатні відстоювати свою точку зору, говорити просто, логічно, доступно, лаконічно, але в той же час впевнено.

На сучасному етапі проблема формування культури мовлення є дуже актуальною для виховання та навчання підростаючого покоління. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Культура мовленнєвого спілкування зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Багато дослідників висвітлювали питання культури мовленнєвого спілкування, зокрема Н. Бабіч, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, М. Лисіна, О. Амат'єва, Л. Мацько, О. Сидоренко, С. Хаджирадєва. Науковці наголошують на тісному зв'язку спілкування з різними видами діяльності і загальною життєдіяльністю дитини.

Спираючись на дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених у своїй роботі ми провели аналіз психологічної літератури, для порівняння, зіставлення, узагальнення одержаної інформації з метою визначення основних ідей і понять з досліджуваної проблеми [1,2].

Для розвитку в старших дошкільників потреби в мовленнєвому спілкуванні ми використали методичний арсенал, а саме такі методи і прийоми: ранкові привітання; створення проблемних ситуацій; розігрування художніх творів у формі діалогу; ігри-інсценізації, створення в групі доброзичливої атмосфери, налагодження вихователем емоційно-особистісних стосунків з кожною дитиною, індивідуальний підхід до дитини у процесі мовленнєвого спілкування (навчального й повсякденного). У діалогах на запропоновані теми: "У тебе в гостях подруга", "Прощання з гостем", "Ранкове привітання", "Ввічлива розмова по телефону", "Поведінка у транспорті", "Поведінка в кафе", пропонували дітям творчі завдання, що передбачали використання різноманітних мовленнєвих конструкцій: моделювання казок і озвучування моделей; знаходження помилок ("Колобок з'їв Лисичку", "Ріпку витяг заєць"); "Розумні хвилинки" ("У лісі Червона Шапочка зустріла...", "Козу-дерезу вигнав..."); "Розгубилися слова" (посадив, вироста, тягнув); вікторина ("Від баби втік...", "А мишенят і кликати не треба..."); "Проспівай пісеньку" (Кози-дерези, Колобочка, кози, козенят, матері Івасика-Телесика, півника);

Для розвитку культури мовленнєвого спілкування та активізації дітей використовували віртуальні діалоги з героями художніх творів.

Результати контрольного експерименту виявили суттєві позитивні зміни в показниках формування культури мовлення. Якщо у процесі констатувального експерименту видно, що високий рівень вживання формул етикету майже зовсім відсутній(5%),то під час контрольного етапу у експериментальної групи дітей високий рівень становив 50% дітей. За даними експерименту значно збільшилась кількість дітей експериментальної групи, які були на середньому рівні вживання формул мовленнєвого етикету-стало 40% (до навчання було 25%). Зменшився відсоток дітей з низьким рівнем розвитку культури мовлення, на початку нашого експерименту цей показник дорівнював-70%. Запропонована методика дозволила вплинути на цей показник і внаслідок її використання він став лише 10%.

Оволодіння культурою мовленнєвого спілкування допомагає активній взаємодії дітей у спільних іграх, в багатьох випадках запобігає виникненню між дітьми конфліктів.

Таким чином, однією з найважливіших складових формування дитячої особистості є формування культури мовленнєвого спілкування дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Піроженко Т.О. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 2001. №1. С.10-11.
2. Піроженко Т.О. Мовлення дитини: Психологія мовленнєвих

досягнень дитини. Київ: Главник, 2005 р. 529 с.

3. Максименко С. Д. Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. Київ, Нора-Друк, 2003р. 443 с.

Альона ЛУЦЕНКО,

студентка 2 курсу

факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ольга ІЛШОВА,**

к.пед.н. (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМИН ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГРІ

Сьогодні освітня робота з дітьми в дошкільних закладах спрямована на забезпечення умов, які надають дитині широкі можливості для самостійних дій з освоєння навколишнього світу. З огляду на такий підхід особливого значення набуває проблема взаємин дітей із ровесниками.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (Освітня лінія «Дитина в соціумі») наголошено на необхідності формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку, котра визначається як обізнаність вихованців із різними соціальними ролями: з елементарними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміння дотримуватися їх під час спілкування, а також здатність взаємодіяти з людьми з найближчого оточення; мистецтво співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях [2].

Провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є ігрова діяльність. Саме через гру діти пізнають світ, готуються до життя, набувають різноманітних практичних знань і вмінь [1]. У взаємовідносинах старших дошкільників в ігровій діяльності починає активно формуватися соціально-комунікативна компетенція, а їх взаємодія з ровесниками і дорослими набуває особливих рис. При цьому співпраця розглядається як тип взаємодії у спільній діяльності (наприклад, в ігровій). Гра – це особлива форма освоєння дійсності шляхом її відтворення, моделювання [3].

Проблему становлення взаємин дошкільників під час гри опрацьовували багато психологів і педагогів: Л. Артемова, Л. Виготський, В. Воронова, Г. Григоренко, Д. Ельконін, О. Запорожець, Н. Короткова, А. Макаренко, Д. Менджеріцька, О. Усова, К. Щербакова, Н. Михайленко та ін.

Дослідники В. Кисловський, Я. Коломійський, А. Кривчук, В. Мухіна, Т. Рєпіна та інші у своїх роботах довели, що протягом дошкільного віку (від 3 до 7 років) стрімко зростає структурованість дитячого колективу – одні діти стають усе більш популярними для більшості у групі, інші – все надійніше утверджуються у становищі відкинутих, знехтуваних. Зміст і обґрунтування вибору, який роблять діти, змінюється від зовнішніх рис до особистісних характеристик.

Сучасна практика показує, що проблема формування міжособистісних взаємин дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності. Розв'язання цієї проблеми обумовило вибір теми нашого дослідження. Метою нашої роботи було визначити педагогічні умови

сформованості взаємин дітей старшого дошкільного віку шляхом гри. Для реалізації цієї мети було організовано експериментальне дослідження, яке проводилося на базі закладу дошкільної освіти Сонцівського НВК, Покровського району, Донецької області. В експерименті брали участь 20 дітей старшого дошкільного віку.

На першому етапі експериментальної роботи ми вивчали рівні сформованості взаємин дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності. Для цього були застосовані такі методи: спостереження, методика одномоментних зрізів структури групи Т. Репіної (актометрія).

За допомогою методики одномоментних зрізів структури групи ми змогли визначити такі параметри взаємодії дітей старшого дошкільного віку під час вільних ігор: інтенсивність спілкування, екстенсивний спілкування (широта кола спілкування); вибірковість; вираженість потреби в спілкуванні (співвідношення одиночних і спільних ігор); структурно-динамічні характеристики ігрових мікрооб'єднань: їх кількісний і статевий склад; стійкість; тривалість контактування в об'єднанні; ініціативність у встановленні контактів; соціальна впливовість звернень; способи і мотиви спілкування.

Для того, щоб дати характеристику моральній стороні взаємин дітей старшого дошкільного віку у грі, ми організували спостереження.

Проаналізувавши теоретичні данні та результати дослідження, нами було запропоновано такі умови формування взаємин дітей старшого дошкільного віку у грі: застосування системи спеціальних ігор, що стимулюють дітей до взаємодії з однолітками; забезпечення належного предметно-розвивального середовища, яке насичує ігрову діяльність та сприяє розвитку вмій і навичок налагоджувати взаємини; компетентність вихователя в організації і керівництві грою дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айзенбарт М. Формування соціальних міжособистісних відносин дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2015. № 37. С. 23-34
2. Базовий компонент дошкільної освіти. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocchnij.pdf>
3. Ельконин Д. Б. Психология игры. М.: Педагогика, 1978. 304 с.

Вікторія МАНДРАГЕЛЬ,
студентка 1 курсу ОС магістр

Факультету дошкільної, соціальної та спеціальної освіти
Наук. керівник: **Лариса ЗАЙЦЕВА,**
доц-р пед. н., професор (БДПУ)

ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Серед напрямків гуманізації вітчизняної дошкільної освіти особливе місце посідає проблема організації співпраці дошкільного закладу та сім'ї

щодо забезпечення повноцінного і всебічного розвитку дитини. Згідно завдань Базового компоненту дошкільної освіти необхідне оновлення стратегій тактики взаємодії педагогів з батьками. Особливу увагу варто звернути на запити батьків. Заклад дошкільної освіти має орієнтуватися на те, що саме вони очікують від дошкільного закладу. Діти психологічно, емоційно пов'язані з членами своєї родини, а особливо з матір'ю. Якщо мати буде довіряти дошкільному закладу, і вона і дитина будуть почувати себе комфортно в цьому середовищі [1].

Сьогодні важливо узгодити позиції та очікування батьків і педагогів, гуманізувати взаємодію. Для цього необхідно ознайомлення членів родини з умовами перебування дитини в закладі дошкільної освіти; ознайомлення з формами роботи закладу дошкільної освіти; переорієнтування потреб дорослих на дитячі потреби; ознайомлення батьків з пріоритетними завданнями, що постають перед закладом дошкільної освіти та педагогами цього закладу [2].

Отже, основне завдання – зацікавити батьків і їх дітей відвідувати дошкільний навчальний заклад. Це можна досягти тільки створивши для них конкретні умови.

Об'єкт дослідження – виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

У ході дослідження перевірялася гіпотеза, згідно з якою виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти буде успішним у спеціально створених педагогічних умовах, що мають реалізуватися комплексно і передбачають:

здійснення пропедевтичної роботи з батьками майбутніх вихованців для їх позитивного налаштування на взаємодію з адміністрацією і педколективом ЗДО;

поетапну зміну форм і методів взаємодії педагогів і батьків, спрямованих на виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

забезпечення психолого-педагогічного супроводу процесу входження дітей раннього віку в колектив ЗДО.

Відповідно до поставленої мети та висунутої гіпотези визначено завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової літератури визначити стан проблеми виховання інтересу в дітей раннього віку до ЗДО в теорії та практиці дошкільної освіти.

2. Визначити критерії, показники, рівні вихованості інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

3. Дослідити готовність батьків до взаємодії з закладом дошкільної освіти щодо виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти.

4. Обґрунтувати педагогічні умови виховання інтересу в дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти та експериментально перевірити їх ефективність.

В обґрунтуванні шляхів виховання інтересу у дітей раннього віку до ЗДО ми особливого значення надавали створенню позитивного іміджу, грамотно і осучаснено складеній презентації його діяльності у вигляді сайту. Велика увага приділялася роботі з ознайомлення батьків з віковими особливостями розвитку дітей, ефективними технологіями освіти, вимогами до організації життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти і вдома як чинниках успішної соціалізації дітей. Запрошення батьків майбутніх дітей до спільних з педагогами тренінгів, полілогів, модеративних семінарів сприяла реальному налагодженню конструктивних взаємин між ними. Значна робота проводилася для дітей з ознайомлення з режимом, традиціями групи. Ми намагалися формувати у дітей усвідомлення власної значущості, особистої причетності до спільних з дорослими добрих справ у межах закладу дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко Т. В. Особистість і соціальне середовище: проблеми взаємодії. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Київ-Житомир: В-во «Волинь», 2003. Кн. I. С. 132–137.

2. Шкляр Н. А. Адаптація дитини молодшого дошкільного віку до ДНЗ: взаємодія вихователів з батьками. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 20. Кн. 2. Київ, 2016. С. 324–336.

Аліна МИСЛИЦЬКА,

студентка 2 курсу

факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ольга ІЛІШОВА,**

к.пед.н. (БДПУ)

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Соціально-економічні, політичні, етнічні негаразди в сучасному суспільстві негативно позначаються на морально-емоційному обличчі українців, на їх культурі спілкування та на культуру поведінки. Україна – відносно молода держава і щоб побудувати наше суспільство на демократично-гуманних засадах ми, вихователі, вчителі, батьки, повинні спрямовувати свідомість дітей, майбутніх громадян на шлях миролюбності, милосердя, справедливості, гуманності, толерантності.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» вимоги до рівня розвиненості, вихованості, навченості дітей дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти України і реалізується Державною базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», Комплексною програмою виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина», Програмою розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Наявність певних знань та вмінь у

дошкільників не є основним показником їх обізнаності, індивідуальних можливостей. Знання слід оцінювати у зв'язку з різними сферами життєдіяльності, загальною культурою дитини [1].

Багато вчених, що займаються проблемою формування культури поведінки, а саме: Петеріна С., Бархатова М., Курочкіна І. та Островська Л. стверджують, що цьому питанню приділяють недостатню увагу. Причина вважається в тому, що дорослі ще самі не до кінця усвідомили значущість самого поняття «культура поведінки» особливо зараз, у перехідний період, коли основні складові морального виховання зазнають деяких змін. Проблемою виховання культури поведінки займалися такі педагоги як: Петеріна С., Яковенко Т., Ходонецькі З., Теплюк С., Островська Л., Бархатова М. та інші.

Виховання культури поведінки передбачає обов'язковий зв'язок з вихованням дітей у сім'ї, координацію зусиль педагога і батьків. Дуже важливо для педагогів знайти методи, що дозволяють встановити тісні контакти з родиною, з метою забезпечення єдності у вихованні культури поведінки [2].

Дошкільне дитинство – особливий період розвитку дитини. Саме в цьому віці виникає внутрішнє психічне життя і внутрішня регуляція поведінки. Це внутрішнє життя виявляє себе в здатності діяти щодо загальних понять, в уяві дитини, у довільній поведінці, у змістовному спілкуванні із дорослими та однолітками. Саме в цей період відбувається формування в дитині активного інтересу до взаємин з іншими людьми. В неї виникає потреба в ознайомленні з певними нормами спілкування і, як результат – вироблення індивідуальної культури поведінки [3].

Метою нашої роботи було теоретично обґрунтувати і визначити психолого-педагогічні умови виховання культури поведінки у дітей та експериментально перевірити їх. Для реалізації мети нами було організовано експериментальне дослідження, яке проводилося на базі Комунального дошкільного навчального закладу загального розвитку (ясла-садок) № 34 "Оленка" Бердянської міської ради Запорізької області.

В експерименті брали участь 20 дітей молодшого дошкільного віку. На першому етапі експериментальної роботи ми вивчали рівні сформованості культури поведінки у дітей молодшого дошкільного віку. Для цього були застосовані такі методи: бесіда та спостереження.

Для того, щоб з'ясувати рівень культури поведінки у дітей молодшого дошкільного віку, ми організували спостереження, де фіксувались наступні моменти: зацікавленість дитини у розгляданні картинок, увага під час запитань, обсяг відповіді дитини, розуміння дитини зображення на картинках, її настрої під час розглядання картинок. Для цього ми розробили перелік запитань, на які слід одержати відповіді під час спостереження: Чи цікаво дитині розглядати сюжетні картинки? Чи розуміє дитина, що зображено на картинках? Чи правильно вона розуміє поставлене питання? Який настрої та які емоції були у дитини під час бесіди? Чи конкретизувала дитина свою відповідь?

Проаналізувавши теоретичні данні та результати дослідження, ми визначаємо такі умови виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку: авторитет і культура вихователів; позитивний настрої та атмосфера

доброчливості; дотримання точного режиму; правильно організована обстановка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархатова М.В. Виховання культури поведінки. *Дошкільне виховання*. 2016 р. № 11.

2. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років О.В. Огнев'юк, К.І. Волинець, О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко. 3-є вид., доопр. та доп. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 492 с.

3. Островська Л.Ф. Виховання культури поведінки дошкільників. Київ. 2006. 120 с.

Ліна НЕХАЙЧУК,

студентка 3 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Тетяна ЄСЬКОВА**

к. п. н., доцент (БДПУ)

LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток креативної особистості вихованців є пріоритетним завданням дошкільної освіти, що зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні та чинних програмах для закладів дошкільної освіти. Тому проблема дослідження педагогічних умов, форм, методів, засобів розвитку креативності набуває особливої актуальності.

Як зазначають дослідники, креативність – це особистісна якість, що базується на розвитку вищих психічних функцій, коли творчість, як автоматизована навичка, включається у всі види діяльності, поведінки, спілкування, контакту із середовищем (П. Гальперін, Дж. П. Гілфорд, Е. Торренс, О. Донченко, О. Дьяченко, В. Дружинін, В. Куцевол, В. Моляко, та ін.).

Одним з видів продуктивної діяльності, що сприяє розвитку креативності є конструювання. Під дитячим конструюванням традиційно розуміють створення різноманітних конструкцій і моделей з будівельних матеріалів, з паперу, картону, природного та викидного матеріалу, конструкторів різних видів (Н. Гагаріна, З. Ліштван, Л. Паранова, М. Поддяков). Діти на власному досвіді пізнають конструктивні властивості окремих деталей, можливості їх з'єднання, комбінування, оформлення. При цьому кожна дитина виступає як творець чогось нового, оригінального [1].

На сучасному етапі у повсякденне життя дітей, як у ЗДО так і початковій школі, увійшов розвивальний конструктор «LEGO», розвивальна значущість якого полягає у тому, що він надає дитині всі можливості мислити нестандартно, розвивати уважність, дрібну моторику, фантазію, проявляти креативність у побудові об'єктів, самостійність у виборі деталей, оригінальність у власному задумі (А. Бедфорд, Т. Варяхова, О. Кононко, Л. Комарова Л. Пеккер, Н. Голота та ін.) [2].

Мета дослідження: теоретично вивчити та експериментально перевірити найбільш ефективні педагогічні умови LEGO-конструювання як засобу розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку

Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс теоретичних, емпіричних, статистичних методів.

Наше дослідження складалось із трьох етапів і проводилося в дошкільному закладі з контрольною та експериментальною групами дітей старшого дошкільного віку. На констатувальному етапі було проведено заняття з LEGO-конструювання на тему «Місто моєї мрії». Результати констатувального етапу засвідчили, що більшість дітей перебувала на середньому і низькому рівнях розвитку креативності. На високому рівні було всього 5% дітей в обох групах.

Ці дані підштовхнули нас до здійснення експериментальної роботи, в ході якої в ЕГ було створено LEGO-ігровий простір, спрямований на здійснення ігрової та пізнавальної діяльності дітей, що надавало їм можливість використовувати конструктор у вільні години.

Другою педагогічною умовою розвитку креативності старших дошкільників в процесі LEGO-конструювання було проведення спеціально організованих занять, тематика яких була пов'язана з інтересами дітей: техніка, тварини, улюблені казкові персонажі. Ми використовували різноманітні методи й прийоми, які сприяли розвитку креативності дітей, а саме: ігрові та проблемні ситуації «Допоможи космічним героям», «Зроби друзів для пташки», «Створи казку»; ігрові прийоми: «оживлення» казкових героїв; «Додавання деталей», «Видалення зайвого»; дидактичні ігри: «Назви і побудуй», «Запам'ятай і побудуй», «Створи за зображенням» та ін.

Діти самостійно придумували, із задоволенням конструювали будинки для казкових героїв, LEGO-ракети, Міжнародні космічні станції, інопланетні кораблі, моделювали чарівних тварин, улюблених та вигаданих казкових героїв. У кожній дитини з'являлась можливість створити власний образ, наділити LEGO-казкового героя тими якостями, якими вона забажає.

На контрольному етапі дослідження ми отримали такі результати: високий рівень сформованості креативності було зафіксовано у 15%, середній рівень склав 55% у дітей ЕГ. У контрольній групі показники залишилися майже без змін.

Отже, отримані експериментальні дані підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов для розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку в процесі LEGO-конструювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гагаріна Н. П. Формування творчих здібностей у старших дошкільників у процесі їх художньо-естетичної діяльності: [навч.-метод. посіб.] – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 72 с.
2. Комарова Л. Г. Строим из ЛЕГО. Москва, 2016. 90 с.
3. Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі» . *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 3-7.

Віта ТИХЕНЬКА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Юлія СЕМЕНЯКО,**
канд. пед. наук, старший викладач (БДПУ)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА «SOFT SKILLS» У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відповідно до «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» основною метою дошкільної освіти визначено створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Міжнародна програма оцінки знань та умінь PISA серед необхідних компетентностей, якими має володіти особистість для успішної самореалізації у XXI ст., визначає навички 4К («soft skills»): критичне мислення, креативність, комунікація, кооперація. Зважаючи на те, що сучасні діти є активними, проте найбільш незахищеними і непередготовленими суб'єктами використання медіапродукції, особливо актуальним є формування у них критичного мислення.

Проблемі розвитку критичного мислення приділено значну увагу в дослідженнях таких видатних учених, як Б. Блум, Д. Брунер, Дж. Дьюї, В. Давидов, М. Поддяков, Н. Тализіна та ін.. Аспекти розвитку критичного мислення висвітлено у працях українських науковців І. Баранова, І. Бондарук, О. Пометун, І. Суценка, С. Терна й інших, проте бракує наукових досліджень щодо розвитку критичного мислення дітей дошкільного віку, адже дошкільна ланка освіти є фундаментом його формування, що й зумовлює актуальність наукової розвідки.

З'ясуємо зміст поняття «критичне мислення». Як зазначають дослідники Г. Липкіна, Л. Рибак, критичність мислення полягає в умінні індивіда суворо оцінювати свої думки та сторонні впливи, виявляти в них сильні та слабкі аспекти, не розглядати як істину кожную здогадку, а піддавати її сумніву й перевірці [1]. Науковець О. Пометун визначає критичне мислення як здатність людини усвідомлювати власну позицію з того чи іншого питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події і оцінювати їх, приймати ретельно обдумані, зважені рішення стосовно будь-яких думок і дій. На думку науковця А. Немирич, критичне мислення – це вміння інтерпретувати медіатексти («декодувати» повідомлення, критично оцінювати їх, усвідомлювати наслідки впливу на психіку), робити відповідні висновки, формулювати смислові результати медійного пошуку, обґрунтовувати своє ставлення до вибору й оцінки медіаінформації [2, с. 53].

Критичне мислення починається з постановки проблеми, яку потрібно розв'язати, і завершується прийняттям рішення. У психолого-педагогічній літературі виокремлено чотири етапи формування критичного мислення: 1) актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу; 2) осмислення нової інформації; 3) роздуми або рефлексія, формування власної думки щодо сприйнятого; 4) узагальнення й оцінка проблеми, визначення способів її розв'язання [3, с. 12].

Зважаючи на вікові психологічні особливості дошкільного віку вихователю слід спрямовувати роботу на розвиток у дітей чотирьох основних операцій критичного мислення: порівняння (виявлення і пояснення подібного і відмінного, протилежного), аналізу (визначення частин цілого і структури), класифікації (віднесення до певної групи подій, явищ, які позначаються поняттям), оцінки (власне ставлення, підтримка чи відмова). Зауважимо, що одним із інструментів формування в учнів навичок критичного мислення є постановка запитань. Відповідаючи на запитання, вихованці аналізують і інтерпретують інформацію, висувають ідеї, будують гіпотези, відстоюють власну точку зору.

У нашому дослідженні ми заохочували дітей до бесіди, дискусії за допомогою вправи «Цікаве запитання». Наприклад: «Як може медіапродукція впливати на наше життя?», «У чому привабливість медіапродукції?», «Які ви знаєте можливості використання медіапродукції?», «Яка медіапродукція потрібна людям?», «Як медіапродукція може змінити наше життя?», «Чим можна замінити медіапродукцію?» тощо. Діти засвоювали, що різна за видами та жанрами медіапродукція впливає на життя людей: дає знання; вчить; виховує; допомагає збагатити досвід; розважає, смішить тощо. У грі «Пізнавальна абетка» розвивали вміння дітей розпізнавати й самостійно аналізувати побачену й почуту інформацію з масмедіа та адекватно на неї реагувати. Так, дітям розповідали про те, що мультиплікаційні фільми, телепередачі ми дивимося по телевізору, цікаві казки, оповідки слухаємо по радіо, з газет та журналів дізнаємось цікаві відомості тощо. Все, що перелічено (телевізор, радіо, преса) називається засобами масової інформації. Після цього вихованцям пропонували виконати різні завдання, як-от:

– доберіть і розмістіть картинки з зображенням засобів масової інформації та розкажіть, що ви знаєте про них;

– розмістіть картинку з зображенням телевізора. Назвіть, які ваші улюблені телепередачі? Що цікавого ви з них дізнаєтесь? Назвіть телеперсонажів, на яких ви хочете бути схожими і чому? Розмістіть зображення телеперсонажів у дві колонки «Добрий товариш» і «Злий товариш» та розкажіть чому віднесли до обраної колонки;

– розмістіть картинку з зображенням радіо. Назвіть, у кого вдома є радіо, чи подобається вам його слухати? Які передачі ви слухаєте? Що цікавого ви з них дізнаєтесь? Чим радіо відрізняється від телевізора?;

– розмістіть картинку з зображенням журналу. Що ви знаєте про журнал? Які журнали ви любляєте читати? Чого вони навчають? Що ви можете дізнатися з журналу? Чи знаєте з чого складається журнал? Розкажіть, які журнали ви зазвичай купуєте з батьками та поясніть свій вибір тощо.

У грі «Доведи» вчили дітей аргументувати свою думку щодо використання медіапродукції. Вихователь нагадував, що аргумент – це твердження, за допомогою якого людина обґрунтовує певну думку з метою переконати когось іншого. Щоб правильно аргументувати треба обов'язково звертати увагу на три складові: теза – докази – висновок. Наприклад: теза (що?) «Дивитися мультфільми корисно» – докази (чому?) «У мультфільмах

є повчальна інформація» – висновок (що тепер?) «Мультфільми навчають як бути хорошою людиною».

Достатньо ефективним для формування критичного мислення було використання методичних прийомів, зокрема: асоціативний куц, гронування, кероване читання з передбаченням, метод «прес», порушена послідовність, взаємні питання, сенкан та інші.

Таким чином, формування основ критичного мислення як умови успішної соціалізації дитини в інформаційному суспільстві є необхідним елементом освітньої роботи в закладі дошкільної освіти. Розвинене критичне мислення сприяє не лише усвідомленню отриманої інформації, а й самостійному аналізу різних точок зору; допомагає вибирати серед невпинного потоку медіаінформації головне, оцінювати її, аналізувати проблемні ситуації та знаходити їх оптимальне вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Липкина А. И. Критичность и самооценка в учебной деятельности / А. И. Липкина, Л. А. Рыбак. Москва : Просвещение, 2001. 145 с.
2. Немирич А. А. Медиаграмотность как результат медиаобразования детей дошкольного возраста. *Народное образование*. 2011. № 2. С. 47-55.
3. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пометун, І. М. Суцєнко. Київ, 2017. 96 с.

Валерія УЗУНОВА,

студентка 1 курсу ОС магістр

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник: **Надія КОТ,**

к.пед.н, доцент (БДПУ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Теоретичні дослідження та практика роботи показує, що найважливішим етапом в житті дитини раннього віку є вступ до закладу дошкільної освіти (ЗДО). З цього часу її життя істотним чином міняється: інший розпорядок дня, відсутність батьків, інший стиль спілкування. Усе це створює стресову ситуацію, яка може привести до невротичних реакцій. Тому забезпечення сприятливих умов адаптації є одним з завдань вихователів та батьків.

В останнє десятиріччя з'явилися наукові статті, присвячені впливу фізичного виховання на адаптацію дітей раннього віку до умов ЗДО, але вони здебільшого носять характер педагогічного прогнозування (О. Вілгорський, Н. Волобуєва, Т. Єрмолова, М. Кірюшкіна, Т. Клімова, Л. Мель, В. Ширшова та ін.). У зв'язку з цим є актуальними дослідження особливостей організації фізичного виховання дітей раннього віку, здатних полегшити період адаптації.

Вивчення чинників адаптації дозволило встановити, що *серед антенатальних* найчастіше відзначалися наступні чинники ризику:

стресові ситуації, прийом лікарських препаратів матір'ю під час вагітності, паління під час вагітності; з *інтранатальних* – несумісність за резус-фактором, хірургічні втручання під час пологів, родова травма, ускладнення при пологах; з *постнатальних* – відсутність загартовувальних заходів та наявність захворюваність на 1-2 році життя.

Вивчення готовність дитини до вступу до ЗДО показало, що лише 15,2 % готові, 54,5% – умовно готові; а 30,3 % – не готові до перебування в дошкільній установі.

Оскільки більшість виявлених чинників напряму пов'язані з організацією процесу фізичного виховання дітей, ми припустили, що створення спеціальних умов в процесі фізичного виховання може суттєво вплинути на процес адаптації дітей до умов ЗДО.

Організація фізичного виховання в групах раннього віку мала такі особливості:

- створення емоційно сприятливої атмосфери для дітей в процесі виконання фізичних вправ;
- спільна робота з батьками для врахування індивідуальних і психологічних особливостей дітей;
- організація рухової ігрової діяльності, спрямованої на формування емоційних контактів дитини з дорослими і дитини з дітьми;
- розширення програми з фізичного виховання, включення до неї нетрадиційних форм оздоровлення, кількості соціальних контактів дитини в процесі виконання фізичних вправ.

В експериментальній програмі були застосовані такі основні форми фізкультурно-оздоровчої роботи:

1. *Індивідуальні корекційні ігри*, побудовані на імітаційних рухах та рухах з простими предметами;
2. *Ігро-тренінгова програма*, спрямована на збільшення контактів між дітьми та вихователем;
3. *Фізкультурне заняття* (ввели додаткове на прогулянці, зміст будували з переважанням музично-ритмічних рухів, які більш емоційно сприймаються малюками, а потім переходили до традиційного змісту);
4. *Ранкова гімнастика*, яка була доповнена вправами дихальної та звукової гімнастики.
5. *Гієнічна гімнастика після сну*, яка поєднувалася із загартовувальними заходами,

Експериментальна робота дозволила зробити певні висновки.

1) показники адаптації дітей ЕГ та КГ суттєво різняться:

а) тривалість (за часом) періоду адаптації у дітей ЕГ варіювалася від 6 до 30 днів, а в КГ – від 6 до 60 днів.

б) легка ступінь адаптація спостерігалася у 3 дітей ЕГ та 1 дитини – КГ, середня ступінь – відповідно у 12 та 8 дітей, ускладнена адаптації зафіксована – у 2 дітей ЕГ та 6 – КГ і дезадаптація до ЗДО була виявлена лише у 1 дитини КГ.

2) найбільш впливають на ступінь адаптації постнатальні чинники, особливо, відсутність загартовування, захворювання на 1-2 році життя та конфлікти в сім'ї.

Результати проведеного педагогічного експерименту свідчать про можливість застосування у рамках фізичного виховання розробленої нами

програми використання специфічних і неспецифічних засобів фізичної культури в період адаптації дітей 2-3 років до умов ЗДО з метою її полегшення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурсова С.С. Адаптація дитини до умов дошкільного навчального закладу як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічні науки: збірник наукових праць* Вип. 1. Полтава, 2011. С. 49–53.

2. Мушинський В. Особливості адаптації дітей до умов дитячого закладу. *Психолог*. 2004. №25-26. С. 3-12.

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

ОЛЕНА БЕЛІНСЬКА,

студентка 1 курсу другого рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Катерина СТЕПАНЮК,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

**ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018) [1] одним із найважливіших питань розбудови Нової української школи є збільшення часу спілкування між учнями, учителем та учнями в класі, заміна репродуктивних технологій та методів навчання діяльнісними, продуктивними, проектними, тощо.

Самостійне здобуття знань учнями через власну пошукову і перетворювальну діяльність неможливе без такого сучасного засобу навчання, як електронні освітні ресурси (ЕОР), використання яких у освітньому процесі є вимогою часу.

Важливими і актуальними завданнями, що стоять перед учителем початкової школи на сучасному етапі інформатизації освіти, є такі: аналіз готових електронних навчальних ресурсів та використання їх у професійній діяльності.

Концептуальні положення створення електронних засобів освітнього призначення викладено в дослідженнях В. Бикова, О.Осіна, І. Роберт, В. Сафронова та ін.

Проблема доцільності використання комп'ютера у навчанні молодших школярів, технології проектування дидактичних ситуацій з використанням комп'ютера розглядається вченими В. Андрієвською, В. Денисенко, А. Коломієць, О. Кравчук, Г. Лаврентьевою, Н. Олефіренко та ін.

Поняття ЕОР в Україні стало загальноживимим. З публікацією «Положення про електронні освітні ресурси» [3] закріпилося таке його визначення: «Під ЕОР розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

Як зазначає, О. Мельник, сучасні ЕОР навчального призначення за рахунок їх інтерактивності та мультимедійності забезпечують передіх від пасивно-літративного, пасивного до активно-пізнавального, діяльнісного способу навчання [2].

Ми погоджуємося з думкою О. Рибалко, яка розуміє під ЕОР сукупність даних в електронному вигляді, які реалізують можливості засобів інформаційних і комунікаційних технологій, що містить інформацію, призначену для здійснення багатогранної педагогічної діяльності [4].

Коротко розглянемо ЕОР, що застосовуються в початковій школі. Ресурси, що найчастіше використовуються вчителями початкової школи мають гриф Міністерства освіти і науки України та пройшли апробацію за різними показниками психолого-педагогічну; дизайн-ергономічну; техніко-технологічну оцінку провідними спеціалістами країни.

Прикладом таких посібників є педагогічні програмні засоби з математики, української мови, природознавства, мистецтва, які можна завантажити з сервера «Розумники». Зміст кожного предмету за класами вміщено на одному диску та складається з 35 мультимедійних уроків. Кожен урок розкриває конкретну тему згідно з навчальною програмою та містить засоби для пояснення необхідної теми: малюнки світлини, анімації, дикторський супровід, аудіо- та відеофрагменти, зразкове виконання практичних завдань тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що такі електронні навчальні посібники призначені для вчителя. У більшості випадків герої розповідають навчальний матеріал. Матеріали посібників можна використати на етапі вивчення нового матеріалу або ж на етапі закріплення вивченого матеріалу. При цьому важливим є врахування здобутих результатів навчання учнів. Тільки в цьому випадку можна здійснити розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних і творчих здібностей молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Мельник О. Розвиток електронних освітніх ресурсів для організації навчально-виховного процесу в системі початкової освіти. *Початкова школа*. 2015. №5. С. 40-44.
3. Положення про електронні освітні ресурси. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.
4. Рибалко О.О. Проектування електронних освітніх ресурсів навчання математики в початковій школі з використанням системи ADOBE FLASH: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук : 13.00.10. Київ, 2017. 25 с.

Влада БОЛОТОВА,

студентка з курсу факультету психолого-педагогічної освіти
та мистецтв

Науковий керівник: **Ольга ПОПОВА,**
к.п.н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи передбачає оновлення змісту, перш за все, удосконалення методів, прийомів, засобів і форм навчання. Цій проблемі приділяли увагу М. Вашуленко, І. Гудзик, С. Дубовик, К. Пономарьова, О. Прищепя, О. Савченко та ін. У своїх працях вони розглядали окремі аспекти

формування комунікативної компетентності, а саме: аудіативних умінь молодших школярів; діалогічного і монологічного мовлення, функціональний підхід до вивчення мовного матеріалу в початковому курсі української мови тощо. Однак, як переконує М. Васьуленко, повноцінне забезпечення компетентнісного підходу потребує створення цілісної методики формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, яка б адаптувала сучасні новаторські методи, прийоми, засоби, форми організації освітньої діяльності в процес навчання української мови з метою розвитку особистості молодшого школяра. Відповідно до змісту початкової мовної освіти комунікативна компетентність охоплює три складники (мовленнєвий, мовний, соціокультурний). Причому в нашому дослідженні мовленнєву компетентність будемо ототожнювати з дискурсивною як здатність поєднувати повідомлення у зв'язні дискурси.

Мета – розробити й апробувати методику формування дискурсивної компетенції молодших школярів на уроках української мови. **Методи дослідження.** Аналіз і синтез наукових джерел під кутом зору досліджуваної проблеми; експеримент, узагальнення його результатів.

Дискурсивна компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів і досвіду діяльності учня) відносно певного кола предметів і процесів реальної дійсності, необхідних для якісної особистісної та соціально-значущої продуктивної діяльності.

Спираючись на висновки наукових джерел, анкетувань молодших школярів, спостережень за мовленнєвою поведінкою на уроках української мови, вважали за потрібне, по-перше, розробити комплекс вправ, виконання яких учнями сприяло формуванню їх дискурсивної компетенції; по-друге, апробувати під час виробничої практики й зробити відповідні узагальнення. З цією метою визначили мінімальні вміння й досвід здобувачів початкової освіти, які свідчать про певний рівень дискурсивної компетенції: ефективно використовувати лексичне й граматичне багатство української мови в процесі спілкування; усвідомлено мотивувати своє спілкування та обирати тему для нього, враховуючи ситуацію; налагоджувати контакт зі співрозмовником; уміти продукувати тексти різних стилів і жанрів; висловлювати власну думку щодо предметів, явищ чи подій; узагальнювати матеріал і робити висновки; критично оцінювати власне і чуже мовлення.

Для нас було цілком зрозумілим, що сформувати дискурсивні компетенції молодших школярів, тобто навчити спілкуватися, виховати гарного співрозмовника, неможливо без застосування інноваційних технологій, оскільки вони відображають динамічні зміни в навколишньому світі й орієнтовані на розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Результати констатувального етапу експерименту, який проводився на базі ЗЗСО №3 міста Бердянська, дозволили стверджувати, що розвиток дискурсивної компетенції здобувачів початкової школи потребує вдосконалення.

Метою формувального експерименту була перевірка ефективності розробленого комплексу вправ для формування дискурсивної компетенції

молодших школярів на уроках української мови. Розвиваючи мовлення учнів, ми намагалися заохочувати їх занотувати свої думки, враження; писати про те, що їх справді хвилює. Під час навчальної діяльності відбувалося вправлення молодших школярів у написанні окремих речень і зв'язних висловлювань за ілюстраціями, прочитаним, навчальною ситуацією, подіями з життя тощо. Такі завдання орієнтовані на вдосконалення монологічного та діалогічного мовлення. Водночас проводилася робота з деформованим текстом та запис поновленого його варіанту (упорядковування частин тексту, окремих речень, добір заголовка, усунення порушення логічності й послідовності викладу думок, одноманітних конструкцій речень, не виправданих лексичних повторів).

Головними умовами формування дискурсивної компетенції молодших школярів визначено такі: врахування вікових, психофізіологічних особливостей становлення мовленнєвої діяльності учнів; особистісний досвід учня; готовність до спілкування. Під час апробації комплексу вправ з метою формування дискурсивної компетенції учнів на уроках української мови дійшли висновків, що значну роль в результативності такої діяльності відігравали такі показники: емоційність (у діалозі), дотримання норм літературного мовлення; вияви творчості; словниковий запас; побудова тексту.

Основні висновки. Аналіз результатів дослідного навчання показав, що учні експериментальних класів (ЕК) досягли високого і середнього рівня сформованості дискурсивної компетенції, а в контрольних класах (КК) цей показник на нижчому рівні (відповідно 35% і 53% в ЕК та 21% і 38% в КК). Узагальнення апробації запропонованого комплексу вправ, виконання яких молодшими школярами на уроках української мови забезпечило формування дискурсивної компетенції, підтвердило оптимальність методів і прийомів, умов і засобів навчання меті й завданням експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прищепа О. Ю. Розвиток мовленнєвої компетентності учнів 1-2 класів. *Початкова школа*. 2013. №8. С. 17-20.

ЯНА КАПУСТІНА,

студентка 1 курсу другого рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Катерина СТЕПАНЮК,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНOSTІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Цілеспрямований розвиток інтелектуального потенціалу зведено в Україні в ранг державної політики. Перед системою освіти стоїть завдання: на тлі підвищення загального рівня освіченості населення забезпечити умови для ефективного розвитку обдарованості дітей. Основи освітньої політики держави щодо роботи з обдарованими учнями висвітлено Державному стандарті початкової загальної освіти (2018 р.), законах

України «Про освіту» (2017 р.), «Про загальну середню освіту» (2017 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Формувати обдаровану дитину необхідно вже в початковій ланці освіти, адже чим швидше розпочати роботу щодо створення умов для розвитку обдарованості, тим вища її ефективність.

Дидактичні основи проблеми розвитку інтелектуальної обдарованості учнів молодшого шкільного віку відображені в наукових працях, присвячених навчальній діяльності учнів, посиленню мотиваційної спрямованості навчальної діяльності (Н. Бібік, М. Євтух, О. Малихін, Г. Щукіна) та оволодінню школярами предметними і ключовими компетентностями (Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, М. Ломберг, М. Мартиненко, О. Онопрієнко, О. Прищепа, О. Савченко, О. Янкович та ін.).

Поняття «інтелектуальні здібності» розуміється О. Сапруною як властивість інтелекту, що характеризують успішність інтелектуальної діяльності в тих чи інших конкретних ситуаціях з точки зору правильності і швидкості переробки інформації в умовах вирішення завдань: оригінальності і розмаїття ідей; глибина і темп навчання; вираження індивідуалізованих способів пізнання; пізнавальний інтерес; інформаційна ерудиція; нестандартність мислення; здатність до абстрагування; діалектичний світогляд.

До інтелектуальних здібностей обдарованої дитини відносять вербальне, просторово-візуальне, логічне та асоціативне мислення.

Коротко схарактеризуємо їх.

Вербальне мислення – охоплює здібності індивідуума говорити виразно і вільно, демонструючи гарний словниковий запас; розуміти різноманітний лінгвістичний матеріал; мати широке коло читання і виявляти високу ступінь розуміння прочитаного; не відчувати труднощів при письмі; не відмовлятися спробувати щось нове, виявляти творчість [213].

Просторово-візуальне мислення – образне мислення, яке передбачає здібності учнів до створення в розумі певних картин, розвинену уяву.

Логічне мислення – це здібності міркувати логічно і приймати правильні рішення, робити висновки, міркувати, встановлювати зв'язки між ідеями, точно сприймати і безпомилково інтерпретувати інформацію, бути гарним джерелом ідей.

Асоціативне мислення розвиває пам'ять завдяки створенню асоціативних зв'язків між предметами і явищами, а також дозволяє зрозуміти нову інформацію на основі вже наявної.

Зазначимо, що Концепція регіональної стратегії підтримки та розвитку дитячої обдарованості на період до 2020 року визначає поняття «обдарована дитина», як дитину, що виділяється яскравими незвичайними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) в тому чи іншому виді діяльності. Відповідно до даних психологічних досліджень обдарованими є не більше 5% дітей [85]. Разом з тим, беручи до уваги генетично закладені в кожній дитині здібності й різноманіття видів обдарованості, можна припустити, що потенційно кожна дитина – обдарована.

Отже, інтелектуально обдаровані учні початкової школи – це діти, які є суб'єктами процесу навчання в початковій школі та виявляють свій інтелектуальний потенціал через прояв інтелектуальних здібностей, креативності та творчості в різних видах діяльності, розвиток яких залежить від мікросередовища, у якому діти виховуються та демонструють свої знання, що перевищують обсяг шкільної програми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npsa/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

2. Концепція регіональної стратегії підтримки та розвитку дитячої обдарованості на період до 2020. Донецьк, 2009.

3. Сапрунова О. Г. Психолого-педагогічний підхід до розвитку інтелектуальної обдарованості молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній й школах : зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2015. Випуск. № 43 (96). С.463-468.

Ірина КИРИЛЕНКО,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Лариса ПОПОВА,**

к. філол.н., доц. (БДПУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато проблем, які потребують негайного вирішення і разом з тим реформування процесу навчання студентів як майбутніх фахівців. Оскільки зміни почалися з початкової освіти, тому, не менш важливим сьогодні стоїть питання підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних якісно та ефективно реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом початкової освіти. Як зазначає А. Крамаренко, в умовах сучасних змін в сфері освіти саме креативно орієнтована підготовка майбутнього фахівця початкової ланки освіти потребує посиленої уваги, оскільки тільки такий учитель, здатний створити умови для розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання молодших школярів за відповідними держстандартами (2011, 2018) [1, с 118].

Дослідженням проблеми творчості у вітчизняній психології й педагогії займалися такі вчені: Г. Балл, Г. Костюк, О. Кульчицька та ін. Концепція креативної освіти стала предметом дослідження таких учених, як О. Антонова, Т. Воробйова, Л. Корольова, А. Сологуб та ін.

Порушуючи проблему формування готовності майбутніх учителів до формування творчих здібностей учнів у процесі навчання грамоти, виокремо такі компоненти: ціннісно-мотиваційний, змістово-креативний, процесуально-рефлексивний, особистісно-комунікативний.

Ціннісно-мотиваційний компонент сприяє формуванню стійких інтересів, зацікавленості у поглибленні знань, підвищенні свого освітнього рівня, духовного збагачення, саморозвитку так самовдосконалення.

Змістово-креативний компонент даної готовності передбачає наявність знань у студентів щодо формування творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання грамоти. Готовність студентів до розвитку творчих здібностей молодших школярів передбачає розвиток у них творчої уяви. Творча уява – це різновид уяви, який полягає в самостійному створенні нових та оригінальних образів, що вимагають відбору матеріалів, необхідних для побудови образу відповідно до власного задуму [2, с. 69]. Процесуально-рефлексивний компонент готовності майбутніх учителів визначається системою вмінь та навичок формування творчих здібностей учнів початкової школи у процесі навчання грамоти.

Процесуально-рефлексивний передбачає оволодіння методикою формування творчих здібностей у процесі навчання грамоти, проведення оцінки та самооцінки власної діяльності, прояв задоволеності/незадоволеності своєю працею.

Формування особистісного-комунікативного компоненту готовності до формування творчих здібностей учнів у процесі навчання грамоти зумовлене соціальною роллю першого вчителя, а тому повинен бути для них прикладом активної громадянської позиції, поводитися відповідно до етичного кодексу вчителя, бути носієм високої культури у міжособистісній взаємодії з учнями, батьками та колегами. Тому серед загальних фахових компетентностей у Державному стандарті виокремлені: комунікативна, адаптивна, інформаційно-комунікаційна, громадянська, етична, здоров'язбережувальна, соціокультурна компетентності та компетентність міжособистісної взаємодії.

Основними показниками особистісно-комунікативного компоненту готовності є: професійна здатність педагога до спілкування, потреба в спілкуванні з дітьми; стимулювання позитивних емоцій у співрозмовника й відчуття власного задоволення від спілкування; наявність та розвиток універсальних та спеціальних (педагогічних, експресивних, управлінських) якостей та властивостей особистості педагога. Особистісно-комунікативний компонент передбачає формування творчого учителя, вимагає особливого стилю спілкування, бути переконливим, самому бути креативним.

Отже, аналіз ключових компетентностей майбутніх педагогів початкової школи дозволив нам наповнити компоненти готовності майбутніх учителів до розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання грамоти.

Цілісна єдність та сформованість виокремлених нами компонентів досліджуваної готовності забезпечуватимуть формування необхідного рівня готовності майбутніх учителів до формування творчих здібностей учнів початкової школи в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамаренко А. Розвиток креативних здібностей молодших школярів у процесі ознайомлення з тваринним і рослинним світом різних материків за допомогою технології «лепбук». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»* / Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. Київ: Міленіум. Вип. 291. 2018. С. 118-123.

2. Попова Л.П. Методика навчання української мови: матеріали до вивчення курсу: навчально-методичний посібник. Мелітополь, 2019. 166 с.

Тетяна КРОВОТА,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Лариса ПОПОВА,**

к. філол.н., доц. (БДПУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сучасне суспільство вимагає вдосконалення змісту й технологій педагогічної освіти в Україні, пошуку нових шляхів і ресурсів покращення освітньої системи. Вагоме місце в реформуванні сучасної освіти посідає її початкова ланка, де закладаються основи загальноосвітньої підготовки школярів. Як зазначає, А. Крамаренко, з 1 вересня 2018 р. розпочалося запровадження положень Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), у яких акцентується увага на важливості формування ключових компетентностей молодших школярів [1, с. 96]. Дві перші із десяти ключових компетентностей Нової української школи – це компетентності спілкування державною та іноземними мовами. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови спонукає вчителя розвивати мовлення учнів як один із головних чинників в освітній діяльності молодших школярів та їх самореалізації в соціумі. Проте і в Держстандарті, за редакцією 2011 р., розвиток мовленнєвої культури посідав чільне місце.

Різні аспекти формування мовленнєвої культури школярів відбито в працях сучасних дослідників, зокрема питання мовленнєвої особистості (М. Вашуленко, Л. Мамчур, Л. Паламар); духовно-естетичної сутності слова (В. Костомаров, В. Ніколаєва, В. Троїцький); лінгводидактичні та методичні аспекти відбито в дослідженнях А. Богуш, М. Вашуленка, Л. Варзацької, М. Пентилок, О. Савченко та інших.

Проблема культури спілкування учнів початкової школи, виховання їх як особистостей не може бути розв'язана без урахування норм літературної мови, мовленнєвого етикету, що відіграють значну роль в оцінюванні ситуацій з вербальною та невербальною комунікацією. Рівень виховання, культури учня виявляється в манері говорити, умінні висловлювати думку, уважно слухати співрозмовника, володіти силою

голосу та інтонацією, у багатстві мовленнєвого етикету. Саме тому вже в початковій школі необхідно навчати учнів спілкуватися, дотримуючись етикетних норм (вербальних і невербальних), що формувалися впродовж століть багатьма поколіннями українців.

Культуру спілкування молодших школярів розуміємо як вид культури, що ґрунтується на відповідних знаннях, уміннях, навичках, системі моральних цінностей, які дають змогу реалізувати комунікативну взаємодію, з урахуванням етико-психологічних принципів і норм у конкретному суспільстві і конкретних ситуаціях.

Мовленнєва культура молодших школярів визначається як інтегральна духовна властивість особистості, яка відбиває здатність людини до культурно-мовленнєвої діяльності, спрямованої на загальнокультурну комунікацію, засновану на принципах естетизації й гуманістичній спрямованості поведінки. Індивідуальні засоби мовленнєвої культури спираються на індивідуальний культурно-мовленнєвий тезаурус людини, надають своєрідність мовленнєвому статусу особистості, особистісному культурно-мовленнєвому просторові кожної людини. Важливою ознакою мовленнєвої культури особистості є мовний (мовленнєвий етикет), основні вимоги якого ґрунтуються на етнокультурних традиціях.

Здійснений аналіз змісту чинних підручників з літературного читання, української мови вказує на його недостатність щодо належного формування культури спілкування в початковій школі, вони більше орієнтовані на засвоєння знань. Водночас, на наш погляд, слід доповнити підручники завданнями, що стимулюють мотивацію творчої діяльності, налаштовують на творчий підхід, заохочують ініціативу, самостійність, наполегливість у розв'язанні творчих проблем.

Анкетування вчителів засвідчило, що більшість педагогів усвідомлюють важливість розвитку мовленнєвої культури молодших школярів, визначають значний потенціал у цьому процесі саме літературного читання. Однак більшість із них зводить мовленнєву культуру до володіння граматичними та іншими нормами літературного мовлення, не має чіткого уявлення про особливості та можливості використання різних форм роботи, не використовує літературне читання з метою формування мовленнєвої культури учнів. Відповідно до зазначеного, у наступних наукових розвідках визначимо практичні шляхи формування мовленнєвої культури школярів на уроках літературного читання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамаренко А.М. Курс «Я досліджую світ» як складова освітнього процесу Нової української школи. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності* : Зб. тез I Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Маріуполь, Україна, 11 квітня 2019 року)/За заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгинької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 95-98.

2. Попова О.І., Попова Л.П. Роль пейзажу у формуванні літературознавчої компетентності молодших школярів. *Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку* : матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2019 року) : збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2019. С.190–192.

Тамара КУРАТЬОВА,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Лариса ПОПОВА,**

к. філол.н., доц. (БДПУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтеграція України у світовий освітній простір, модернізація нової української школи спрямовані на компетентнісну освіту, оскільки нині традиційна знаннева парадигма (знання – вміння – навички) вже недостатня для формування особистості, здатної до вільного спілкування у різних сферах полікультурного простору. Компетентнісна переорієнтація української освіти, за А. Крамаренко, актуальна і складна, адже вимагає соціалізації особистості, яка здатна до життя та самореалізації в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, що забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної гуманістично зорієнтованої життєдіяльності [1, с. 134].

Здатність учнів початкової школи до комунікації значною мірою впливає на ефективність процесу спілкування. Комунікативна компетентність є ключовою в освітньому процесі, тісно пов'язана зі спілкуванням і комунікацією та вивчається різними науковими галузями. Учені-дидакти, методи, психологи, лінгвісти (А. Андреев, Н. Бібік, В. Бондар, І. Гудзик, С. Жуйков, М. Пентилюк, О. Прищепта та ін.) розглядають комунікативну компетентність не лише як мету навчальної діяльності, а як одну із важливих умов формування успішності молодшого школяра в освітньому процесі.

Організація освітнього процесу у початковій школі вибудовується на основі компетентнісного підходу і спрямована на досягнення конкретних освітніх результатів – знань, умінь, навичок, формування ставлення, досвіду, які готують дитину до життя у соціумі. Компетенції є структурними компонентами змісту освіти та існують у певній ієрархічній системі: *ключові* (надпредметні, міжпредметні, базові); *загальнопредметні* (галузеві); *предметні* (спеціально-предметні) [1, с. 8].

Серед характерних ознак ключових компетенцій українські вчені (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко) вирізняють: поліфункціональність (створюють можливості для розв'язання широкого кола освітніх завдань і проблем); міждисциплінарність (застосовуються як в освітньому процесі, так і в позашкільлі); багатокомпонентність; спрямованість на розвиток творчого, критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції, поєднання особистісного і соціального; ситуативність.

Аналіз лінгвістичної, лінгводидактичної та психолінгвістичної літератури доводить, що лексична компетентність – здатність особистості швидко і якісно, на рівні програми оперувати не словами, а семантичними полями, зі складу яких людина обирає потрібне слово, словосполучення,

щоб із можливою точністю висловити свою думку в мовленні, спілкуванні, з опорою на граматичну структуру мови (макроструктуру мови).

Цілісну систему формування лексичної компетентності учнів початкової школи було реалізовано на базі Комунального закладу освіти «Середня загальноосвітня школа №107» Дніпропетровської міської ради (2019-2020 р.р.).

Програмою експериментально-дослідної роботи на першому – рецептивно-репродуктивному – етапі навчання було передбачено впровадження лексико-семантичних вправ паралельно з вивченням основного граматичного програмового матеріалу з української мови. Результатом словникової роботи на означеному етапі стало практичне оволодіння учнями простими системними зв'язками слів (парадигматичними і синтагматичними).

На другому – продуктивному – етапі було передбачено засвоєння учнями наявних зв'язків між одиницями мови, відтак словникова робота була спрямована вже на поглиблене вивчення слова в його лексичних зв'язках і відношеннях, оволодіння його парадигматикою та синтагматикою.

Третій – евристичний – етап експериментально-дослідної роботи став етапом формування не лише правильного, а й досконалого мовлення учнів початкових класів, оскільки було зміщено акценти в практичний контекст роботи з культури мовлення (орфонімічній роботі). Значну увагу приділено роботі над одиницями мови, засобами виразності та образним мовленням.

Четвертий – творчий – етап був спрямований на розвиток творчих мовленнєвих здібностей учнів початкової школи, формування в них умінь і навичок продуктивного характеру, оволодіння такими якостями мовлення, як змістовність, логічність, точність, багатство, доцільність, виразність, чистота, правильність.

Отже, нами представлено складові магістерського дослідження, яке передбачає остаточне опрацювання представленої методики з окресленої проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1.Крамаренко А.М. Ідеї гуманістично орієнтованого освітнього процесу Василя Сухомлинського в сучасних реаліях. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.2. Бердянськ : БДПУ, 2018. С. 134-141.

2.Попова Л.П. Методика навчання української мови: матеріали до вивчення курсу: навчально-методичний посібник. Мелітополь, 2019. 166 с.

Дар'я ЛЕЩЕНКО,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Малицька**

кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ШКОЛЯРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗЗСО

Нові культурні цінності та ідеї, різноманітні форми, стилі і напрямки сучасної культури впливають на процес культурної ідентифікації дитини. Тому сучасна художня освіта не може являти собою суто трансляцію традиційних культурних цінностей. Її сучасне призначення полягає у вихованні особистості дитини через набуття нею власної системи культурних цінностей, в умінні учня орієнтуватися в складному культурному просторі.

Становлення і розвиток особистості в цьому контексті можна розглядати як процес її залучення в культуру, яка одночасно збагачує систему художньої освіти і впливає на розвиток учасників процесу культуротворчої діяльності.

Культуротворчому потенціалу особистості присвячені дослідження багатьох вчених (Ю. Лотман, М. Каган, Л. Рапацька, Б. Гершунський та ін.), що свідчить про значний науковий інтерес до питання про потенційні можливості опанування культуротворчою діяльністю.

За визначенням М. Кагана синкретичність культуротворчої діяльності обумовлює синтез власної художньої творчості суб'єкта та аспектів його емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього [1]. Як зазначає О. Малицька, «культуротворча діяльність є своєрідним утворенням, що має специфічні якості: образність, асоціативність, емоційність, суб'єктивність» [2, с. 118]. Культуротворчій діяльності властива така ж структура, що й будь-якій діяльності: потреба – мотив – завдання – засоби – дії – операції. Але структурні компоненти цієї діяльності є специфічними: аспекти пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворювальної, комунікативної активності, а також своєрідність, яка зумовлена так званим «художнім початком».

Сучасна культуротворча освіта являє собою єдиний процес формування емоційно-духовної сфери особистості через різноманітну художньо-творчу діяльність, процес становлення естетичних поглядів і переконань, орієнтований на історично сформований еталон гармонійно розвиненої особистості [3, с. 136].

Впровадження культурно-освітнього середовища в ЗЗСО сприяє реалізації творчого потенціалу дітей та надає їм можливостей вільно орієнтуватися в навколишньому культурному середовищі, усвідомлювати цінність культурних форм, створених попередніми поколіннями, знаходити взаєморозуміння з іншими людьми, а також відчувати спорідненість з представниками спільної культури.

Поліхудожній підхід до викладання мистецтва в ЗЗСО, який є основним в Концепції Нової української школи, передбачає усвідомлення єдиної природи всіх видів мистецтв і спирається на природну

поліхудожність дитини, що дозволяє їй осягнути цілісність культури. Не тільки знання, вміння, навички, але й орієнтація учня на загальнолюдські цінності, здатність до творчості й саморозвитку, ціннісного сприйняття творів художньої культури, пов'язані з компонентами, необхідними для реалізації культуротворчого потенціалу особистості, є пріоритетами сучасної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каган М. С. Філософія культури. Санкт-Петербург, 1996. URL: https://www.vir.nw.ru/wp-content/uploads/2018/09/Kagan-M.S.-Filosofiya-kultury_filosofiya.pdf (дата звернення: 29.02.2020).
2. Малицька О. В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. №1. С. 117-120.
3. Малицька О. В. Культурологічна діяльність як фактор гармонізації особистості. Сучасні тенденції в бізнесі та суспільному секторі: колективна монографія. Ополе, 2016. С. 117-139.
4. Смолінська О. А. Культуровідповідність як провідний принцип організації культурно-освітнього простору педагогічного університету. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 1. С. 26-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2014_1_4 (дата звернення 27.02.2020).
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.02.2020).
6. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. Київ: Либідь, 2004. 288 с.

Дар'я МІТЧЕНКО,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Алла КРАМАРЕНКО,**

д-р пед.н., проф. (БДПУ)

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОДНА ІЗ ВИМОГ НУШ

Соціальний запит на креативну особистість відображений у законодавчих актах із проблем освіти, в яких наголошується на перспективах формування неповторної унікальної людини, що здатна творити. Як зазначається в Законі України «Про освіту», галузевих стандартах вищої освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012- 2021 рр. та інших державних документах, освіта повинна забезпечувати формування в особистості не лише системи знань, наукового світогляду, а й розвиток їхньої креативності, навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації. Розвиток креативності особистості є пріоритетним напрямом сучасної освіти.

Зміст Державного стандарту початкової загальної освіти (2011, 2018) та навчальних програм галузей освіти не передбачає вивчення основ творчої діяльності. Проте найвищий рівень (творчий) дванадцятибальної системи оцінювання діяльності учнів вимагає визначення конкретних

критеріїв дослідження динаміки якісних змін в оволодінні відповідними вміннями, які б засвідчували певний рівень опанування школярами креативно-практичними діями.

Молодший шкільний вік – це вік, коли спонтанна креативність дошкільного віку поєднується з абстрактним мисленням, логічністю та інтелектом, який швидко зростає. Цей вік характеризується появою можливості самостійної постановки цілей, мотивування себе, пошуку способів креативних дій та контролю результатів. Але, на жаль, спостереження показують, що значна частина учнів під час освітньої діяльності перетворюється на пасивних виконавців завдань. Тому формування креативності молодших школярів шляхом – важливе завдання сучасної педагогіки.

На думку групи упорядників Концепції Нової української школи (Л. Гриневич, О. Єлькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян), учителів навчатимуть, як плекати в учнів і в собі гідність, оптимізм, сильні риси характеру та чесноти; суттєвих змін зазнає сам процес і зміст підготовки вчителя [1]. За Концепцією НУШ (розділ 3 «Умотивований вчитель»), учителі опануватимуть особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо [1]. У зв'язку із цим варто говорити про нову роль учителя: не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини, здатного розвивати креативні здібності дитини.

Становить інтерес той факт, що ще в середині ХХ ст. було запропоновано близько 60 варіантів інтерпретації цього поняття.

Загалом категорія «креативність» – міждисциплінарна, оскільки її вживають представники філософії, психології, соціології, педагогіки тощо. Відповідно, ці визначення щоразу набувають специфічного забарвлення.

Термін «креативність» уперше зустрічається у філософському словнику 1991 р. на позначення властивості, характерної особливості творчої особистості, процесу, продукту, що проявляє себе в зміні універсуму культури, досвіду індивіда або соціальної значущості. У філософському словнику 1998 р. подано розширене тлумачення цього поняття як здібності, характерної риси творчої особистості, що проявляється в зміні універсуму культури, досвіду індивіда, сфери культурних значень і смислів.

Як зазначає А. Крамаренко, розвиток креативності учнів відбувається на всіх етапах шкільного навчання, разом із тим найдоцільніше вчити творити школярів із раннього віку, оскільки у початковій школі діти опановують способами освітньої діяльності, прийомами вирішення навчальних завдань, якими користуються надалі [2, с. 118].

Креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя.

Отже, варто зауважити, що сучасний учитель повинен не лише навчати й передавати знання іншим, а швидко орієнтуватись у реальному житті, професійно грамотно розв'язувати різнопланові проблемні та

нестандартні ситуації. Потрібна така особистість учителя, у якій гармонійно будуть поєднані індивідуальність та професіоналізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Нової української школи. URL: nus.org.ua (дата звернення: 26.03.2018).

2. Крамаренко А. Розвиток креативних здібностей молодших школярів у процесі ознайомлення з тваринним і рослинним світом різних материків за допомогою технології «лепбук». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»* / Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред) та ін. Київ: Міленіум. Вип. 291. 2018. С. 118-123.

Анастасія НОРТЕНКО,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Алла КРАМАРЕНКО,**

д-р пед.н., проф. (БДПУ)

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мета «Глобальної ініціативи створення шкіл здоров'я» ВООЗ полягає у збільшенні кількості шкіл, які правомірно можна назвати «Школами зміцнення здоров'я» – навчальними закладами, що характеризуються постійним нарощуванням потенціалу здоров'язбережувального середовища для життя, навчання і роботи. Це визначення може конкретизуватися залежно від потреб і обставин впровадження даної програми в ЗЗСО.

Також у монографії «Сучасні здоров'язбережувальні технології» (2018) колектив авторів А. Крамаренко, Д. Крамаренко, І. Проха та О. Шмалько вказують, що значна частина захворювань дітей і молоді має так звану дидактогенну природу (дидактичні неврози, стреси, перевантаження, стомлення учнів), тобто напряду викликана або спровокована школою. А хвороба «дидактогенія» (негативний психічний стан учня, викликане порушенням педагогічного такту з боку вчителя) все поширюється в початковій ланці освіти посиленими темпами [2, с. 441].

Пошуки вітчизняних науковців у технологічну й інформаційну еру, що поставила людство перед фактом необхідності вчитися впродовж життя, спрямовувалися на визначення чинників, які б позитивно впливали на навчальні досягнення учнів і водночас зберігали б їх здоров'я [1]. Задяки дослідженням С. Дудка, В. Ільченко, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін. були обґрунтовані категорії: «здоров'я», «здоров'язбережувальні технології», «здоров'язбережувального середовища».

Науковцями: Т. Бойченко, Т. Воронцова, О. Гнатюк, С. Гозак, О. Москаленко та ін. було розроблено і впроваджено навчальну програму «Основи здоров'я» для 3-4 класів ЗЗСО.

На основі аналізу праць видатних педагогів і сучасних дослідників уточнимо сутності категорій «здоров'язбережувальне навчання» і його

підтримки та компонентної структури, а також категорію «здоров'язбережувальні технології».

З'ясовано, що здоров'язбережувальне навчання – це така взаємодія учителя з учнями, яка забезпечує фізичне, психічне і соціальне благополуччя всіх суб'єктів освітнього процесу; підтримка здоров'язбережувального освітнього простору – це взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу для надання йому ознак упорядкованості, науковості, відкритості та привабливості. Також визначені основні здоров'язбережувальні технології, якими повинен володіти вчитель початкової школи, що направлені на:

- підготовку до навчального дня, уроку (ранкова зарядка, стимуляція розумової діяльності);
- зниження впливу на організм факторів гіпокінезії та гіподинамії (фізкультхвилинка під час уроків, рухливі ігри на перервах);
- профілактику порушень постави шляхом виконання спеціального комплексу вправ;

- зняття напруги зорового аналізатора (гімнастика для очей);
- зняття напруги психоемоційної сфери (релаксаційні вправи).

Компонентна структура здоров'язбережувального навчання характеризується як множина елементів, що взаємодіють між собою:

- ранкова зарядка;
  - самомасаж для стимуляції роботи головного мозку.
- Оздоровча мікропауза включає в себе такі компоненти:
- самомасаж усіх груп великих м'язів;
  - гімнастичні вправи для профілактики застійних явищ в організмі;
  - релаксаційні вправи на гармонізацію психо-емоційного стану;
  - уроки «Основи здоров'я», «Фізичної культури» (3-4 кл.);
  - комплекс вправ для формування правильної постави під час позаурочних та позакласних занять;

- дотримання санітарно-гігієнічних вимог в освітньому просторі.

Водночас, не зважаючи на зусилля педагогічної громадськості, як свідчить статистика, здоров'я школярів потребує суттєвого покращення. Деякі науковці дотримуються позиції звинувачення у незадовільному стані здоров'я школярів науково-технічний прогрес, технології, зокрема, широке застосування комп'ютерів та Інтернету. Але факт народження дітей у соціумі високих технологій, їх швидка адаптація в ньому, усправедливує думку інших науковців, якої дотримуємося й ми, що проблема не в існуванні технологій, а у відсутності умінь використовувати їх на благо учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воскобойнікова Г.Л. Медико-валеологічна компетентність майбутнього учителя початкової школи: теоретичні та методичні основи формування: монографія. Київ, 2012. 416 с.

2. Крамаренко А.М., Крамаренко Д.М., Проха І.С., Шмалько О.М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні здоров'язбережувальні технології*: колект. монографія/за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 440-446.

Лілія ПЛЮТНІКОВА,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Малицька**

кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасні соціальні потрясіння, які переживає українське суспільство, завдають відчутних збитків культурі та її найважливішому компоненту – освіті, оскільки можливість успішного вирішення проблем сучасності визначається не тільки рівнем освіченості, але й рівнем культури кожного громадянина.

У доповіді міжнародної комісії освіти для ХХІ століття «Освіта: Прихований скарб», вказано, що сучасна освіта вкрай раціоналізована, що призводить до поширення бездуховності в суспільстві. «Падіння духовної культури, девальвація моральних норм, утилітарна професіоналізація веде молодь до втрати життєвих орієнтирів» [1, с. 85].

У подоланні зазначених кризових явищ провідна роль належить створенню системи освіти, яка здатна не стільки озброювати знаннями, скільки формувати творчі потенції особистості. Як визначено у Концепції Нової української школи, учню необхідно надавати знання та вміння, взаємопов'язані з його ціннісними орієнтирами [2]. Значимості їм додає і сучасне соціальне замовлення на підготовку особистості, яка б володіла потенціалом саморозвитку та самоактуалізації у творчій праці. В цій ситуації зростає значення та роль культуротворчих аспектів освітньої діяльності. Ну думку О. Малицької, головною цінністю сучасної освіти є функція, орієнтована на підготовку особистості, яка захоплена ідеєю творення [3].

Аналіз Концепції Нової української школи та досліджень з мистецької педагогіки (О. Отич, Г. Падалка, Г. Шевченко, О. Рудницька) дозволив визначити культуротворчу діяльність дитини як спеціально організований процес, спрямований на створення педагогічних умов, що сприяють формуванню досвіду емоційно-ціннісного та творчого ставлення її до дійсності.

Для створення адекватного формуючого культуротворчого середовища у ЗЗСО доцільним буде впровадження «методів і прийомів, що ведуть до сенсорного насичення особистості, розвитку здатностей до чуттєво-образного осягнення навколишнього світу, розуміння внутрішнього зв'язку з ним, адекватного самовираження та гармонізації власних емоційних станів» [4, с. 119].

Властивостями культуротворчої діяльності є образність, суб'єктивність, особливий емоційно-образний характер дій. А отже, суб'єкта культуротворчої діяльності можна охарактеризувати низкою якостей, серед яких: здатність до імпровізації, здатність до емоційно-образного діалогу, володіння рефлексивними механізмами. Такі психологічні новоутворення в структурі особистості дитини будуть сприяти зростанню її духовної культури та набуттю ціннісних орієнтацій в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Образование: сокрытое сокровище (Learning: The Treasure Within): Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века [Электронный ресурс] / UNESCO, 1996. – 42 с. – URL: <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf> (дата звернення 20.02.2020).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.02.2020).
3. Малицька О. В. Культурологічна діяльність як фактор гармонізації особистості. Сучасні тенденції в бізнесі та суспільному секторі: колективна монографія. Ополе, 2016. С. 117-139.
4. Малицька О. В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. №1. С. 117-120.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: Інтерпроф, 2002. 270 с.
6. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. Київ: Либідь, 2004. 288 с.

Діана ПОНОМАРЕНКО,

студентка М11 гр.

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **Ольга ПОПОВА,**

к. пед.н., доц. (БДПУ)

ДО ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Курс «Читання» є органічною і багатофункціональною складовою освітньої галузі «Мови і літератури». Уміння і навички, які формуються на уроках читання, є важливим засобом саморозвитку й самовираження особистості учня. Крім того, вони мають загальнонавчальний характер, є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують подальше засвоєння систематичних курсів у наступних ланках загальноосвітньої школи [3].

Останні дослідження з методики читання спрямовані переважно на розвиток читацьких умінь і навичок, удосконалення навичок говоріння, сприйняття художнього твору, забезпечення літературної освіти та літературний розвиток молодших школярів, формування мовленнєвої культури (А. Ємець, І. Осадченко, Л. Шевчук, М. Явоненко та ін.).

Комуникативно-мовленнєвий розвиток молодших школярів здійснюється у процесі навчально-мовленнєвої діяльності, яку ми, слідом за А. Богуш, визначаємо як організований, цілеспрямований процес використання мови, передання і засвоєння суспільно-історичного досвіду, оволодіння суспільною діяльністю у сфері наукових понять, установалення комунікації та планування своїх мовленнєвих і комунікативних дій [1, с. 49]. Саме комунікація, як зазначає А. Крамаренко, на гуманістично зорієнтованих засадах [2, с. 135].

Навчально-мовленнєва діяльність, як і мовленнєва, охоплює такі її

види: аудіювання, говоріння, читання і письмо. Отже, читання є одним із видів навчально-мовленнєвої діяльності в початковій школі.

Термінологічні джерела визначають читання як: вид психічної діяльності, що виявляється в асоціюванні із зображеннями літер звукових елементів мови; один із видів мовленнєвої діяльності, який ґрунтується на зоровому сприйнятті графічних знаків мови та на логічному розумінні їх значення; рецептивний вид мовленнєвої діяльності, що полягає в декодуванні графічних символів, тобто перекладі буквеного коду в мисленнєві образи.

При цьому технічний бік передбачає сформованість способу, швидкості, правильності й виразності читання. А смислова складова є більш значущою і передбачає розуміння прочитаного матеріалу з його усвідомленням. Саме смислова складова і є центральною у процесі читання, оскільки основне завдання читання на уроках у початковій школі розуміння смислу прочитаного тексту та на цій основі забезпечення комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів.

Розрізняють читання вголос і читання мовчки, а також ознайомлювальне, вивчальне, вибіркоче читання. Читання вголос (озвучування графічного тексту) формує такі мовленнєві якості, як правильність, виразність, чіткість, емоційність, підконтрольність.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, метою – одержання потрібної інформації. При цьому робота з текстом може мати різну мету: отримати загальне уявлення про зміст прочитаного чи максимально повно зрозуміти наявну в тексті інформацію. Залежно від мети вчитель планує різні навчально-мовленнєві і комунікативні завдання на уроках читання.

Програмою початкової школи визначені такі завдання уроків читання:

- формування в учнів повноцінних навичок: читання як базової у системі початкового навчання та слухання;
- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь здійснювати пошук, добір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобів пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку.

Таким чином, уроки читання не обмежуються формуванням тільки читацької та літературної компетентностей. Як складова частина навчального предмету «Українська мова» читання виконує значно ширше коло завдань, найважливіше з яких полягає у комунікативно-мовленнєвому розвитку учнів. Як зазначено у програмі – формування читацьких умінь здійснюється в нерозривній єдності з мовленнєвими. Це означає, що роботу над комунікативно-мовленнєвим розвитком потрібно здійснювати не тільки на спеціально відведених уроках, а й у процесі опрацювання всього програмного матеріалу з читання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7

років: монографія. 2-е видання. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 374 с.

2. Крамаренко А.М. Ідеї гуманістично орієнтованого освітнього процесу Василя Сухомлинського в сучасних реаліях. *Наукові записки БДПУ*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.2. Бердянськ : БДПУ, 2018. С. 134-141.

3. Попова О.І. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності учнів. *Наукові записки БДПУ*. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.2. Бердянськ : БДПУ, 2017. С. 290–299.

Віталій СОБЛЬСЬКИЙ,

студент 1 курсу другого рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Наук. керівник: **Лада Чемоніна,**
канд. пед. н., доцент (БДПУ)

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність. У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що однією з ключових компетентностей, яких потребує сучасний молодший школяр для особистої реалізації та життєвого успіху, є оволодіння вмінням спілкуватися державною (і рідною у разі відмінності) мовами, тобто усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів), реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час тощо [1].

Ступінь досліджуваності проблеми. Аналіз поглядів учених-методистів (Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Караман, М. Пентиліук та ін.) дозволив нам констатувати єдність їхньої позиції: рівень сформованості в учнів названих вище умінь і навичок визначається доцільністю дібраних засобів навчання. Сьогодення шкільної мовної освіти характеризується стрімким упровадженням технологічних інновацій, однією з яких є мультимедійні засоби.

У тлумаченні дефініції *мультимедійні засоби навчання* ми також спостерігаємо співзвучність думок науковців: 1) застосування в освітньому процесі різних засобів комунікації, в тому числі підручників, телебачення та радіо (П. Коллін); 2) сукупність різних засобів навчання, як-то текстів, графічних зображень, музики та відео, спрямованих на здобуття знань, удосконалення вмінь і навичок учнів (О. Міщенко); 3) комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео (В. Кремень) [2; 3; 5].

Мета і методи дослідження. Мета дослідження – на основі аналізу окремих загальнодоступних мультимедійних засобів навчання з'ясувати доцільність їх використання у процесі формування в учнів початкової школи названої вище компетентності.

Сутність дослідження. До найбільш ефективних мультимедійних засобів, що використовуються на уроках мови в початковій школі, доцільно віднести тренажери, комп'ютерні ігрові програми, навчальні мультфільми, мультимедіапрезентації та посібники з електронними додатками. Їхня поява зумовлена інформатизацією освітнього простору та державними вимогами до рівня мовної освіти молодших школярів, що реалізуються через одну зі змістових ліній чинних програм з української мови – «Досліджуємо медіа», – яка передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах і використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти. Проаналізуємо можливості окремих мультимедійних засобів щодо формування в молодших школярів компетентій у процесі оволодіння українською мовою.

Загальновідомо, що діти зазначеного віку полюбляють гратися. Цікавою, пізнавальною та зручною в користуванні є комп'ютерна програма «Аліса вивчає українську» (видавництво «Сорока Білобока»), мета якої – підвищити рівень знань молодших школярів з української мови, зокрема з таких тем: «Текст», «Слова ввічливості», «Частини мови» тощо.

До нового покоління мультимедійних навчальних посібників, на нашу думку, доцільно віднести практичний довідник учня початкової школи «Українська мова. Правопис» (укладач В. Савчин). Цю книгу створено для підвищення орфографічної грамотності молодших школярів. До неї розроблено мобільний електронний додаток, який наповнений мультимедійними матеріалами та відтворюється за допомогою QR-кодів на сторінках названого вище друкованого видання [10]. Автором навчальної книги до окремих тем запропоновано аудіовізуальні диктанти, що сприяє поповненню лексичного запасу та розвитку мовлення молодших школярів.

Основні висновки. Застосування мультимедійних засобів навчання на уроках української мови в початковій школі забезпечує оволодіння учнями початкової школи ключовою компетентністю, як-от уміння спілкуватися державною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 21.09.2019).
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Міщенко О. А. Види мультимедійних засобів навчання. Педагогічні науки. Стратегічні напрями реформи системи освіти. URL: http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Pedagogica/28714.doc.htm (дата звернення 16.01.2020).
4. Українська мова. Правопис. Практичний довідник учня початкової школи / укл. В. М. Савчин. Чернігів: КММДІА, 2015. 176 с.
5. Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners / ed. Director P. Collin. P. Collin Publishing, 2001. 1011 p.

Марина СТЕЛЬМАХ,
студентка 4 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Наук. керівник: **Тетяна НІКОНЕНКО**
к. пед. н., ст. викл. (БДПУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РАХУНКОВИХ ПАЛИЧОК КЮЇЗЕНЕРА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність. Дитина за своєю природою – дослідник, експериментатор. Вона намагається пізнати цей світ у всьому його розмаїтті. Щоб задовольнити природну потребу молодшого школяра в пізнанні сучасного світу, творчі та креативні вчителі використовують у своїй роботі інноваційні та розвивальні технології. Зупинимось детально на універсальній технології «Палички Кюїзенера», яка сприяє розвитку в здобувачів освіти математичних знань і вмінь.

Мета дослідження. Розкрити особливості використання рахункових Паличок Кюїзенера на уроках математики в умовах Нової української школи.

Сутність дослідження. Рахункові Палички Кюїзенера розробив Бельгійський учитель початкової школи Джордж Кюїзенер.

Палички Кюїзенера – це набір смужок для лічби, які ще називають «числа в кольорі», «кольоровими паличками», «кольоровими числами», «кольоровими лінійками». В наборі містяться чотиригранні палички 10 різних кольорів і довжиною від 1 до 10 см. Джордж Кюїзенер розробив їх так, що вони були однієї довжини та в одному кольорі й позначали певне число. Чим більша довжина палички, тим більше було числове значення [1, с. 210].

Рахункові Палички Кюїзенера для лічби є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє «через руки» здобувачів освіти формувати поняття числової послідовності, складу числа, відношень «більше – менше», «право – ліво», «між», «довше», «вище» і багато іншого. Набір сприяє розвитку дитячої творчості, фантазії й уяви, пізнавальної активності, дрібної моторики, наочно-дієвого мислення, уваги, просторового орієнтування, сприйняття, комбінаторних і конструкторських здібностей [2].

Палички Кюїзенера, в основному, призначені для занять з дітьми молодшого шкільного віку. На початковому етапі вчитель використовує їх як ігровий матеріал. Учні грають з ними в процесі гри, як зі звичайними кубиками, паличками, конструктором. Знайомляться з поняттями «колір», «розмір», «форма», «множина», «величина», з послідовністю цифр числового ряду від 1 до 10.

На другому етапі роботи вчитель вирішує такі математичні завдання: розвиває вміння здобувачів освіти ділити ціле на частини, вчить вимірювати об'єкти, засвоювати прямий і зворотний рахунок, визначати склад числа, арифметичних дій додавання та віднімання [3].

Наприклад, для того щоб в молодших школярів сформувати уявлення про числовий ряд та про попереднє й наступне число, можна запропонувати таку вправу «Знайди дім для палички» (рис. 1).

Мета: формувати уявлення про числовий ряд, попереднє та наступне число.

На парті лежать кольорові смужки та картки з пропущеними сходишками. Молодші школярі повинні заповнити пропущені кольорові числа.

Рис. 1

Висновки. Отже, використання рахункових Паличок Кюїзенера, як засіб навчання на уроках математики в початковій школі цілком себе реалізує, має ряд переваг, простий у використанні. Також має один секрет успіху: постійне використання паличок у практичній роботі потрібно для того, щоб молодші школярі не втратили набуті навички та вміння. Ця технологія сприяє розвитку пізнавальних процесів, а саме формується уявлення про порівняння, аналіз, синтез, логічні дії, кодування і декодування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.

2. [Електронний ресурс] – URL: <http://www.osvitaua.com/2017/06/5> (дата звернення 02.02.2020)

3. [Електронний ресурс] – URL: <https://vseosvita.ua/library/vcitelu-nus-palicki-kuizenera-so-ce-i-ak-ih-vikoristovuvati-idei-igor-i-vprav-160708.html> (дата звернення 05.02.2020)

Марина СТЕЛЬМАХ,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Малицька**

кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ БЕЗДУХОВНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Будь-яка діяльність сучасної людини є вкрай раціоналізованою, що призводить до зростання бездуховності в суспільстві та втрати життєвих орієнтирів. Особливо це стосується молодого покоління. У подоланні цих кризових явищ сучасності «провідна роль належить створенню системи освіти, яка здатна не стільки озброювати знаннями, скільки формувати творчі потенції в усіх сферах життєдіяльності». [1, с. 117].

У Концепції Нової української школи зазначено, що нове покоління – це діти, для яких життя – «постійне творення, гармонія між зароблянням коштів, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою» [2, с. 7]. А основним недоліком старої школи визначено недостатність креативної складової в освітньому процесі. Саме тому гуманітаризація освіти є актуальним і об'єктивним процесом.

У сучасних дослідженнях існує низка трактувань поняття «творча діяльність». В. Моляко визначає її як явище, обумовлене соціальними факторами; В. Вільчек – як природжену потребу, яка реалізується за допомогою механізму наслідування; Г. Піхманець вважає, що емоційні переживання є основою творчості; О. Малицька пояснює її як процес «спрямований на формування досвіду емоційно-ціннісного і творчого ставлення особистості до навколишнього» [3, с. 119].

Аналіз сучасної психолого-педагогічної, методичної, мистецької літератури дозволяє виділити кілька підходів до визначення творчої діяльності:

- як однієї з форм активності людини, спрямованої на самовираження;
- як однієї з форм образно-пізнавальної діяльності;
- як навчальної діяльності, пов'язаної з оволодінням різними засобами творчого вираження;
- як самостійної творчості в певній галузі мистецтва.

Спільним підходом до визначення творчої діяльності є її ототожнення з процесом «співпереживання», який є основним фактором подолання бездуховності сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малицька О. В. Культурологічна діяльність як фактор гармонізації особистості. Сучасні тенденції в бізнесі та суспільному секторі: колективна монографія. Ополе, 2016. С. 117-139.

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.02.2020).

3. Малицька О. В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. №1. С. 117-120.

4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: Інтерпроф, 2002. 270 с.

5. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. Київ: Либідь, 2004. 288 с.

Фаїна ТОДОРЮК,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Малицька**

кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Зміни в освітній царині, що відбуваються останніми роками, відображають загальну спрямованість до гуманітаризації змісту і процесів в освіті. Гуманітаризація набула вагомості, оскільки нагальною стала проблема духовного становлення дитини. Одним із шляхів гуманітаризації освіти є спрямування освітнього процесу на культуротворчу діяльність школярів.

Аспекти культуротворчої діяльності як засобу становлення духовного світу особистості дитини вивчені в дослідженнях класиків психолого-педагогічної науки (В. Сухомлинський, С. Шацький, Л. Виготський, Є. Ігнат'єв).

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, присвячених проблемам культуротворчої діяльності, взаємодії художньої і пізнавальної діяльності, впливу художньої діяльності на становлення суб'єктної позиції особистості представлений інноваційний рівень вирішення цих проблем (О. Рудницька, Г. Шевченко, О. Хижна, Л. Масол, О. Малицька).

На основі аналізу сучасної літератури можна визначити підходи до трактування культуротворчої діяльності:

- це активність, функцією якої є, перш за все, самовираження;
- це одна з форм пізнавальної діяльності;
- це навчальна діяльність, пов'язана з оволодінням різними мистецтвами та формами культури;
- це діяльність, спрямована на трансформацію навколишнього засобами певного виду мистецтва.

О. Малицька визначає культуротворчу діяльність як діяльність, яка «безпосередньо спрямована на «обробку», оформлення, одухотворення світу, що оточує людину, і на саму людину» [1, с. 125]. Її змістом є збереження, використання, створення нових та передача наступним поколінням вже існуючих духовних цінностей людства.

Систематизуючи дослідження культуротворчої діяльності можна визначити її як процес, спрямований на формування досвіду емоційного, ціннісного і творчого ставлення особистості до навколишньої дійсності.

Культуротворча діяльність виникає з потреби виділити естетичне ставлення з інших людських відносин і видів діяльності, та виконує систему функцій.

Авторами досліджень виділено низку функцій культуротворчої діяльності: прогностична, пізнавальна, оцінна, комунікативна, сугестивна, релаксаційна, евристична, соціально-організаційна та інші. При цьому погляди на пріоритетність цих функцій в освітньому процесі відрізняються. Так О. Новіков вважає пріоритетною серед них ціннісну [2], О. Смолінська – пізнавальну [3], О. Малицька – комунікативну [4].

Найважливішою ж функцією культуротворчої діяльності можна вважати синтезування таких важливих психічних новоутворень, як уява та мислення, що сприяє можливостям усвідомлення існуючих культурних закономірностей суспільства, вмінню реалізовувати власні творчі потенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малицька О. В. Культурологічна діяльність як фактор гармонізації особистості. Сучасні тенденції в бізнесі та суспільному секторі: колективна монографія. Ополе, 2016. С. 117-139.
2. Новіков А. М. Методология художественной деятельности. Москва: «Эгвес», 2008. 72 с.
3. Смолінська О. А. Культуровідповідність як провідний принцип організації культурно-освітнього простору педагогічного університету. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 1. С. 26-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2014_1_4 (дата звернення 27.02.2020).
4. Малицька О. В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. №1. С. 117-120.
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.02.2020).
6. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. Київ: Либідь, 2004. 288 с.

Тетяна ФАТЬЯНОВА,

студентка 1 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв.

Наук. керівник: **Лариса Попова**, к. філол. н., доцент (БДПУ)

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ЧИТАННЯ

Актуальність. В історії розвитку людства читання завжди відігравало важливу роль. Воно складає основу освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної діяльності людини. Проте, сучасний соціум змінює уяву про книгу як головне джерело інформації. Електронна культура, у тому числі відеопродукція та різноманітні мультимедіа, стають конкурентами друкованому слову.

Статус книги, її роль та ставлення до неї змінилися. Поступово зникає стійка читацька традиція, на яку спиралися попередні покоління. Про

вільний час проведений за читанням книжок майже ніхто і не замислюється.

Дослідження, що проводилося в мережі Інтернет, показало, що читання посідає 5-те місце серед різних видів дозвілля українців. Якщо ми хочемо, щоб українська нація була освічена й розумна, слід повернутися до читання. І в першу чергу – привчати до цього дітей.

Ступінь досліджуваності проблеми. Велику увагу роботі з книгою приділяли класики педагогічної думки К. Ушинський, В. Сухомлинський, літературні діячі Л. Українка, О. Пчілка та ін.

К. Ушинський вказував на важливу освітню і виховну роль книжки в житті дитини. На його думку, вона впливає на розум і почуття дитини.

В. Сухомлинський стверджував, що «читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе».

Питання про роль читання в навчанні здобувачів початкової освіти є предметом сучасних досліджень, які здійснюються О. Савченко, Г. Коваль, Л. Івановою, Т. Суржук, Н. Скрипченко, В. Мартиненко та ін.

Мета дослідження. Визначення шляхів залучення здобувачів початкової освіти до читання та систематичної роботи з книгою.

Сутність дослідження. У світі існує безліч прикладів, коли звичайні люди простими діями заохотили оточуючих читати. Уражаючою є історія хлопчика Дмитра Ружеви́ча, який, не зважаючи на важке захворювання, був наймолодшим директором приватної бібліотеки в Україні. У нього зібралось понад дві тисячі книг, які передавали люди з усіх куточків України, а він видавав їх у дитячі будинки, сільську та шкільні бібліотеки. Завдяки цьому в далекому селі він започаткував тренд – читати [3]. Чому б вчителю початкової школи не започаткувати цей «тренд» серед молодших школярів?

З метою заохочення їх до читання можна розповісти про свої читацькі уподобання, про книжку, яку читали в дитинстві, а тепер вирішили перечитати. Важливо бути записаним у бібліотеку. Це, у свою чергу, буде прикладом для дітей, за допомогою якого у них з'явиться зацікавленість літературою.

Ми маємо мотивувати до читання. Для цього можна запропонувати деякі форми організації роботи з книгою.

1. Конкурс на кращого читача можна проводити у формі змагання. У кінці кожного місяця робити підрахунок прочитаних книжок. Виграє одна дитина, а в іншій з'явиться бажання перемогти наступного разу.

2. Захід «Читацькі світліни». Під час канікул запропонувати дітям зробити фото, на яких вони читають книжки під час своїх подорожей або сидячі в своїй кімнаті. «Фотосушку» розвісити в класі та виділити найактивніших читачів.

3. Екскурсія в бібліотеку допоможе побачити все розмаїття книжок, показати наскільки красивими є сучасні книжки – з 3D-моделями, яскравими картинками, малюнками.

4. Цікавим після читання твору є перегляд його екранізації. Книга завжди є повнішою та яскравішою, ніж фільм, знятий за її мотивами. Разом з учнями можна прочитати певну казку, а вдома запропонувати

переглянути мультфільм, а потім обговорити прочитане та побачене на уроці.

Висновки. Читання – це паспорт у нові світи та ідеї. Здобувачам початкової освіти потрібно читати кожного дня. Цей процес повинен захоплювати їх, пробуджувати інтерес, стимулювати пізнавати навколишній світ. Якщо вчитель навчить дітей отримувати задоволення від читання, ця навичка буде допомагати їм уже життя. Крім того, дослідження виявили, що в дітей молодшого шкільного віку читання пов'язано з розвитком інших когнітивних функцій, таких як пам'ять, увага, творчість, логічне й нестандартне мислення, здатність вирішувати завдання та засвоєння понять моралі. Тому привчати дітей читати – є одним з головних завдань учителя початкової школи [2].

ЛІТЕРАТУРА

1.5 лайфхаків, як заохотити дитину до читання. URL: <https://zhyv-yaktyvno.org/news/5-lajfhakv-scho-dopomozhut-vam-priviti-ditin-lyubov-d-o-chitannya> (дата звернення: 30.11.2019)

2. Як залучити дитину до зацікавленого читання. URL: <http://abetka.ukrlife.org/reading.html> (дата звернення: 30.11.2019)

3. Як заохотити дітей до читання. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-vyhovaty-mrijnykiv/> (дата звернення: 30.11.2019)

Оксана АНІКІНА,

студентка 1 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв.

Наук. керівник: **Лариса Попова**, к. філол. н., доцент (БДПУ)

ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність. Залучення до освітнього процесу театралізованих ігор активно сприяє загальному, розумовому, моральному, естетичному вихованню школярів. Діти, які беруть участь в театралізації, здобувають, на думку Р. Шияна, автора програми для Нової української школи, досвід співчуття та співпереживання, бачать приклади дружби, доброти, взаємоповаги, працьовитості, взаємодопомоги, у дітей розвивається творче мислення, ініціативність, уміння долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю, вони вчаться емоційно розуміти і переживати зміст літературного твору [3].

Актуальність, заявлена в дослідженні, визначається потребою суспільства в творчих, активних людях та недостатнім використанням на уроках літературного читання різних засобів, спрямованих на розвиток творчих здібностей.

Ступінь досліджуваності проблеми. Участь у різних театралізованих виставах дасть здобувачам початкової освіти не лише відчуття гармонії, але і значно збагатить їхню лексику, буде сприяти розвитку комунікативних умінь, творчих здібностей, допоможе познайомитися з різними несловесними засобами спілкування.

К. Ушинський говорив: «Педагогіка не тільки наука, а й мистецтво, – найбільше, найскладніше, найвище й найнеобхідніше з усіх мистецтв». Тому використання елементів театралізації на уроках літературного читання є необхідним засобом розвитку творчості молодших школярів.

Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях І. Бега, Л. Іщенко, Л. Мільто, С. Сисоевої та ін.

Мета дослідження. Визначити вплив театралізації на уроках літературного читання на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Сутність дослідження. Театралізована діяльність є одним з найбільш результативних методів вираження творчості, засобом розвитку артистичних здібностей здобувачів початкової освіти. У ній відбувається становлення особистості, формується культура почуттів і спілкування, школярі оволодівають психофізичним апаратом тіла, голосом, пластикою рухів.

У навчанні театралізації виділяється кілька етапів: вибір твору; постановка творчого завдання; виразне читання тексту; вибір з тексту епізоду для театралізації, його перечитування; обговорення з позицій поставленого творчого завдання, редагування епізоду (при необхідності); обговорення кандидатур на ролі персонажів твору, інтонацій виконавця кожної ролі, портретів персонажів, декорацій; проведення проб (етюдів), вибір «акторів»; виступ перед глядачами; обмін враженнями після вистави.

Зміст та тематика театралізованих ігор мають моральну спрямованість, яка міститься у будь-якому літературному творі і повинна знайти місце в театралізованих виставах. Улюблені герої стають для молодших школярів зразком для наслідування; діти із задоволенням перевтілюються в улюблений образ і привласнюють собі його характерні особливості. При цьому вони поряд з позитивними можуть наслідувати і риси негативних героїв. Учителю необхідно навчити дітей об'єктивно оцінювати свою поведінку і не тільки наслідувати риси характеру позитивних чи негативних героїв, а й уміти контролювати себе. Виховний вплив театралізованих ігор посилюється тим, що їх тематика різноманітна і може задовольнити різнобічні інтереси дітей.

Наприклад, можна запропонувати дітям такі завдання:

1. Зобразити зустріч дівчинки Наталочки із сірим кошенятком (за твором В. Сухомлинського «Покинуте кошеня»).
2. Зобразити присоромленого Михайлика, який заважав розмовляти дідусям (за твором О. Кротюк «Шкідлива звичка»).
3. Зобразити кішку і собаку, які зляться один на одного тощо.

Висновки. Театралізована гра тісно зв'язана з літературною та художньою творчістю. Постійне спілкування з книгою сприяє розвитку читацького інтересу, а також творчих здібностей, які під керівництвом та за допомогою педагога реалізуються в рольових іграх за сюжетами літературних творів, в інсценізаціях та драматизаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клевцова Л. Е. Розвиток творчих здібностей школярів. *Початкова школа*. 2009. № 10. с. 80-83.

2. Кубасова О. В. Прийом драматизації на уроках читання. *Початкова школа*. 2011 р. №11. С. 30-36.

3. Типова освітня програма початкової освіти під керівництвом Р. Шияна <https://nus.org.ua/news/opublikovaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

Тетяна ФАТЪЯНОВА,

студентка 1 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Тетяна НІКОНЕНКО**

к. пед. н., ст. викл. (БДПУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «СТОРИТЕЛІНГ» НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Словесна творчість – це могутній засіб розумового розвитку людини, перед якою відкривається світ. З того часу, як слово стає для дитини інструментом, за допомогою якого твориться нова краса, дитина піднімається на нову сходинку бачення світу, досягає якісно нового етапу у своєму, духовному розвитку. Їй хочеться у слові виразити своє захоплення, свій подив перед красою світу».

В. Сухомлинський

Актуальність. Життя в ХХІ ст. є досить динамічним, знань, якими ми володіємо сьогодні, завтра вже недостатньо. Сучасне інформаційне суспільство – це період високих технологій, що потребує від освіти формування компетентної та активної особистості. Радикальні зміни, які відбуваються в сучасному освітньому середовищі акцентують увагу на необхідності виховання особистості мислячої, самостійної, творчої. Такий динамічний рух життя вимагає змін у всіх сферах життя людини. І освіта, а в першу чергу школа – одна з найпопулярніших сфер, якої ці зміни стосуються. І саме школа відіграє важливу роль – формувати особистість здатну жити й працювати в реаліях сьогодення [1]. Підрастаюче покоління спілкується, переважно, у віртуальному світі. Мова – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення або сприймання. Навчальний матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. Оскільки сучасні школярі багато часу проводять он-лайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати. Для цього чудово підходить метод «сторітеллінг» [2].

Мета дослідження – розкрити особливості використання методу «сторітеллінг» на уроках математики в умовах Нової української школи.

Метод «сторітеллінг» вважають інновацією в сучасній освіті та навчанні молодших школярів. Його дослідженням в Україні почали займатися нещодавно. Цю проблему розглянуто в працях таких педагогів як

О. Караманової, М. Василюшиної, К. Симоненко, Е. Ерднієвої, Н. Гущиної та інших. Аналіз статей показав, що метод «сторітеллінг» використовується в основному для вивчення іноземних мов дітьми дошкільного та шкільного віку, є досить мало праць, у яких би цей метод застосовувався для навчання учнів на уроках математики в початковій школі.

Сторітеллінгу перекладі з англійської *story* означає історія, а *telling* – розповідати; отже, сторітеллінг – це розповідь історій.

Метод «сторітеллінг» – це спосіб передачі інформації через розповідання історій. Пояснення матеріалу в такій формі розвиває в учнів уяву, логіку та підвищує мотивацію до навчання, що на даному етапі розвитку освіти є необхідним.

Метод «сторітеллінг» відіграє 4 важливі функції:

– мотиваційна – передбачає такий виклад матеріалу, який би переконав учня, надихнув молодшого школяра на прояв ініціативи в освітньому процесі.

– об'єднуюча – історії, які лежать в основі методу слугують інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі.

– комунікативна – історії здатні підвищити ефективність спілкування, розвивають усне мовлення.

– інструмент впливу – дозволяє вчителю за допомогою слова впливати на учня, корегувати його поведінку, ставлення та успіхи учнів до навчання.

Сторітеллінг є ефективним методом навчання молодших школярів. Учнім більше подобається слухати історії, ніж наукові доповіді, визначення, описи. В історіях є цікавий персонаж, який приваблює здобувачів освіти. Вони можуть разом з ним співпереживати, радіти, відчувати всі його емоції, які будуть відтворюватися в пам'яті молодшого школяра в поєднанні із знаннями, представленими в історії. Кожна розповідь містить інтригу, яка дозволяє утримувати увагу здобувачів освіти, змушує прослухати, а головне дослухати розповідь до кінця, адже у фіналі міститься головна думка та той матеріал, який молодші школярі повинні засвоїти.

Метод «сторітеллінг» допомагає отримати два важливі результати:

– зняти напруженість з учнів, встановити контакт між вчителем та молодшими школярами;

– засвоїти навчальний матеріал у вигляді історії, що обов'язково залишиться в пам'яті здобувача освіти [2].

З кожним роком метод «сторітеллінг» стає все більш популярним на всіх уроках початкової школи й урок математики не є винятком. На уроці математики учні багато працюють над виразами, задачами, рівняннями. Цей матеріал для молодших школярів не завжди є легким, тож здобувачам освіти можна запропонувати ознайомитися з новим навчальним матеріалом за допомогою методу «сторітеллінг».

Так, на уроці математики в початковій школі можна запропонувати здобувачам освітиторити короткі повчальні історії про взаємини цифр. Наприклад, на уроках, де учні вчатьсЯ додавати і віднімати, вони можуть розповідати про те, як два числа 8 і 2 посварилися і почалися втратити з двох сторін ($8 - 2 = 6$). А потім числа знову зустрілися та почали дружити (8

+ 2 = 10). В такому завданні нічого складного немає, а навпаки, це дуже легко та не займає багато часу. Молодші школярі завдяки такому виду діяльності будуть швидше засвоювати навчальний матеріал, з'явиться мотивація до навчання. Здобувачі освіти можуть створювати історії «з життя» цифр, кутів, сторін, вершин, прямих, ламаних, променів, трикутників, квадратів тощо – про їх стосунки, мрії, вподобання та інше. Наприклад, це може бути історія про те, як посварилися дві прямі і ніколи не перетиналися (були паралельними).

Складені попередньо або разом з учнями історії, що містять відповідний вивчуваний матеріал з теми – є ефективним засобом навчання.

Наприклад. За типовою освітньою програмою з математичної освітньої галузі передбачено реалізацію змістової лінії «Робота з даними». Основне її завдання – познайомити молодших школярів на практичному рівні зі способами подання інформації та роботи з нею при розв'язуванні практикозорієнтованих задач, моделювання описаних ситуацій у формі таблиць, схем, діаграм [3, с. 59]. Саме для реалізації цих завдань учням можна запропонувати наступну історію, яка ознайомить молодших школярів з новим матеріалом, а також вмотивує до вивчення її у подальшому:

Жив собі колись один бізнесмен. Він займався розробкою відеоігор. Але останнім часом бізнесмен не міг вигадати ні однієї цікавої гри, якою б захопилися усі школярі. Тоді він вирішив, що треба провести опитування серед учнів, щоб дізнатися, що саме їх приваблює у відеоіграх. Але вподобання школярів були такими різними, що він зовсім роззубився. Тоді бізнесмен задав, що можна створити діаграму. На якій він одразу візуально зможе побачити, що цікавить сучасних учнів. Тоді бізнесмен одразу створив таку діаграму, де було видно, що 55% здобувачів освіти подобається будувати власний світ, 20% – заробляти гроші, 15% – створювати власних персонажів та 10% – битися із ворогами. І на основі цієї діаграми він легко створив гру, що мала назву Minecraft. Ось так завдяки своїм знанням будови діаграм бізнесмен став багатим та успішним. Адже ця гра стала дуже популярною в світі дітей.

Персоніфікація цифр, математичних символів та елементів допоможе дітям краще запам'ятати конкретні приклади, формули та способи розв'язування задач. Крім того, такі ігри-історії допомагають розрядити навчальну атмосферу, дати перепочити перед новою порцією інформації. Молодші школярі вчать з думкою про те, що наука – ближча, ніж здається. Адже коло, наприклад, асоціюватиметься з тортом та історією, у якій воно фігурувало.

Висновок. Отже, сторітеллінг – це не лише засіб активізації учнівської уваги на уроці, а й ефективний інструмент донесення та закріплення навчального матеріалу в свідомості учнів. Також пояснення матеріалу у формі розповіді, історій розвиває в здобувачів освіти уяву, логіку та підвищує рівень інтересу до навчання. Сторітеллінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. обов'язковими компонентами такої розповіді

мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Список використаних джерел

1. Сторітеллінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення. URL: http://www.yrok.net.ua/load/dovidnik_vchitelja/metodichnij_poradnik_fajli/storitelling_v_pochatkovij_shkoli_jak_tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislenja/13-1-0-7194 (дата звернення: 27.11.2019)
2. Сторітеллінг як метод навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/> (дата звернення: 27.11.2019)
3. Типові освітні програми для закл. заг. серед. освіти. 1-2 класи / Укладач А.В. Лотоцька. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 192 с.

Вікторія ХАМУЛА,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Ганна Удовиченко,**

старший викладач, (БДПУ)

АУДІОКНИГА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми На сучасному етапі розвитку української державності, актуальним завданням початкової школи як важливої проміжної ланки в системі освіти та підготовки нових кадрів – є істотне поліпшення якості навчання іноземної мови. Зміна характеру шкільного навчання, що базується на принципі гуманізації, вимагає пошуку нових резервів підвищення ефективності навчання іншомовної мовленнєвої діяльності, а також реорганізації самого освітнього процесу.

Відповідно до вимог освітніх програм для початкової школи в галузі «Іншомовна освіта» [1], навчання читання передбачає оволодіння учнями «зрілим читанням», під час якого сприймається необхідна інформація, а всі супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають процесу засвоєння.

Аналіз досліджень і публікацій. Проаналізувавши існуючі теоретико-практичні дослідження та розробки з проблем навчання читання та аудіювання в початковій школі (В.Андрієвська, С.Гапонова, Н.Єлухіна, В.Занглігер, С.Захарова, Т.Каріх, О.Метьолькіна, І.Ольгінська, К.Онищенко, О.Петренко, С.Фоломкіна, С.Дюкер, Г.Грин, Т.Хедж, В.Претти, П.Юр та ін.), робимо висновок, що вони гранично звужені й торкаються тільки окремих питань: психологічних і психолінгвістичних закономірностей читання та аудіювання, аналізу розрізних труднощів переважно лінгвістичного характеру, конкретних методичних розробок для різних вікових груп учнів. Отже, на сьогодні проблема навчання читання та аудіювання на уроках англійської мови залишається недостатньо вивченою.

Окрім того, слід зазначити, що багато вітчизняних і зарубіжних методистів, педагогів, психологів взагалі відзначають небажання молоді

читати твори художньої літератури, відсутність у більшості випускників шкіл звички й потреби в серйозному різнобічному читанні, невисокий рівень їх читацьких умінь.

Щодо молодших школярів, то для них розуміння англомовного тексту, в більшості випадках, трудомісткий процес, який вимагає специфічних навичок і умінь. Сучасні психологічні дослідження молодших школярів учнів, як відзначають вчені (І.Зимня, І.Кон, Д.Колесов, А.Маркова, І.Мягков), свідчать про позитивну динаміку їх інтелектуального розвитку, самосвідомості і цілеспрямованості, яка не може не позначитися на їх потребі в читанні не тільки рідної, а також іноземної літератури. Окрім цього, сучасний розвиток комп'ютерної мережі стимулює учнів молодшого шкільного віку до розвитку навичок і умінь англомовного читання. У зв'язку з згаданим вище, одним з ефективних і перспективних засобів оптимізації процесу навчання читання і аудіювання іноземною мовою є «аудіокнига» (Audiobook / Talking Book), яка представляє собою текстовий матеріал художнього або нехудожнього твору в друкарському вигляді (книжки) з ідентичним записом текстового матеріалу на CD-диску [2].

Метою роботи є висвітлення особливостей формування комунікативно-мовленнєвих вмінь молодших школярів у процесі роботи з аудіотекстом на уроці англійської мови.

Питаннями розуміння і сприйняття текстів художньої літератури, займалися такі вчені як В.Задорнова, В.Кан-Калік, З.Клічникова, Г.Сидоренко, Л.Смелякова, В.Хазан, М.Чаковська, М.Адамс, В.Сміт, П.Юр. та ін). Так, П. Юр виділяє наступні етапи цілеспрямованої організації формування навичок сприйняття художнього твору учнями: 1) попередній (передкомунікативний) етап ознайомлення школярів з автором твору, активізація їх зацікавленості до художнього тексту; 2) головний (комунікативний) безпосередній контакт з твором (читання або аудіювання); 3) завершальний (посткомунікативний) етап закріплення одержаної інформації, естетичної реакції [2].

На першому етапі відбувається накопичення необхідних естетичних, літературознавчих та історичних знань. Другий етап цілеспрямованої організації сприйняття – це формування досвіду “спілкування” з художнім твором. На цьому етапі використовуються різні прийоми роботи з твором (читання вголос або мовчки, аудіювання, пояснення, аналіз, коментування, які спрямовані не тільки на розвиток мовної компетенції, а й на формування і розвиток емоційної сфери особи, її умінь розуміти образний зміст літературних творів. Комунікативний етап є центральним у структурі формування сприйняття іншомовного твору художньої літератури. Посткомунікативний етап сприяє розумінню школярів своєї духовної самотності, самоосвіти на основі одержаних естетичних переживань. Тому на цьому етапі суттєвим завданням є створення умов для формування в учнів самооцінки власних відчуттів щодо твору, необхідності

Однією з позитивних якостей аудіокниги як комплексного допоміжного засобу навчання, на нашу думку, є те, що при її використуванні читання і аудіювання, доповнюючи один одного, функціонують одночасно. Оскільки смислове сприйняття художнього тексту супроводжується інтенсивним внутрішнім промовленням, зростає роль

слухового сприйняття інформації. Роль звукового сприйняття художнього тексту значно підвищується, якщо він озвучується майстрами художнього слова. У цьому випадку усне мовлення перетворюється на важливий засіб звукової наочності, викликаючи у слухача певні асоціації, та створює певний настрій, що сприяє кращому розумінню мовленнєвого повідомлення.

Висновки. Отже, комплексне використання аудіокниги сприяє формуванню іншомовних умінь, посиленню мотивації навчання, розвитку ініціативи і творчого потенціалу, підвищенню активності, самостійності учнів, а також розвиває їх інтерес до вивчення іноземної мови, яка в цілому підвищує ефективність навчально-виховного процесу.

Література

1. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2019-2020 навчальному році <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi> (дата звернення 03.09.2019).
2. Черниш В.В. Методика роботи з аудіо книгою на уроках англійської мови в середні спеціалізованих школах з поглибленим вивченням іноземної мови / Черниш Валентина // Іноземні мови. – 2000. – №3. – С.3 – 8,
3. Byrne D. Teaching Oral English. – London, 2009. – 147 p.
4. Oxford R. L. Language Learning Strategies / Rebecca. L. Oxford. – GALA 2003.

Вікторія ХАМУЛА,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Малицька**

кандидат педагогічних наук, доцент (БДПУ)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Актуальність. Технократизація свідомості, яка є ознакою ХХІ століття, потребує для людини своєрідної «гуманітарної компенсації». Однією із форм такої компенсації є гуманітарна освіта, яка завжди звернена до емоційної сфери людини. Адекватний «розвиток особистості в духовному аспекті здійснюється через соціальний та культурний простір, і є своєрідним ключем до гуманітарного розвитку суспільства: цей процес є неможливим без злагоджених освітніх зусиль окремої людини та суспільства в цілому» [1, с. 117].

У сучасній школі зростає пріоритет особистісно-орієнтованих технологій, набувають значущості суб'єкт-суб'єктні педагогічні взаємодії, а це підвищує значення і роль мистецтва та культури в освіті. Потреба сучасного суспільства в особистості, яка б володіла потенціалом саморозвитку та самоактуалізації, також надає вагомості саме цим сферам діяльності дитини в школі.

У сучасних дослідженнях гуманітаризація в освіті трактується як впровадження нових дисциплін художньо-естетичного спрямування або посилення культурологічної спрямованості тих дисциплін, які вже передбачені та викладаються в освітньому процесі [2, с. 8]. Пріоритетною

при такому підході є установка не на гуманітарну освіту, а на гуманітарний зміст освіти [3].

За умов впровадження НУШ в Україні реалізація соціального замовлення на підвищення творчих потенцій особистості здійснюється за такими напрямками:

- здійснення інтеграції шкільних предметів з предметами мистецького спрямування;
- посилення творчого характеру будь-якої практичної діяльності дитини;
- впровадження диференційованого підходу, який враховує здібності, особистісні інтереси дитини та її можливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малицька О. В. Культурологічна діяльність як фактор гармонізації особистості. Сучасні тенденції в бізнесі та суспільному секторі: колективна монографія. Ополе, 2016. С. 117-139.

2. Колесникова И. А. Гуманитаризация непрерывного образования – одно из направлений модернизации. *Социально-гуманитарные знания*. 2004. № 1. С. 86–107.

3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: Інтерпроф, 2002. 270 с.

4. Малицька О. В. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. №1. С. 117-120.

5. Рубан Ю. Г. Концептуальні засади гуманітарного розвитку України: стратегічні пріоритети державної політики. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3 (12). С. 5-10.

6. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.02.2020).

АННА ШАПОШНИК,

студентка 3 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Марина НЕСТЕРЕНКО**

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ХМАР СЛІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Спрямованість сучасної освіти на підготовку громадян до життя в інформаційному суспільстві актуалізує проблему застосування сучасних цифрових технологій на уроках у початковій школі, оскільки візуалізація навчального матеріалу сприяє підвищенню мотивації учнів і активізації їх пізнавальної активності. Одним із таких цікавих і ефективних засобів візуалізації є «хмара слів» – тематичний список слів, розміщений у специфічній формі.

Варто зазначити, що загальні психолого-педагогічні особливості використання цифрових технологій у освітньому процесі початкової школи розкрито в наукових працях Н. Морзе, О. Співаковського, Л. Петухової,

В. Шакоцько та ін. Але проблема визначення дидактичних можливостей використання на уроках у початковій школі хмари слів ще не ставала предметом змістовного дослідження. Означене питання підіймається, переважно, в публікаціях учителів-практиків, зокрема Н. Алабаш, І. Безкровної, Н. Крутченко та ін.

Мета нашої роботи – дослідити та висвітлити дидактичні можливості використання хмар слів на уроках у початковій школі.

Як зазначають науковці (О. Співаковський, Л. Петухова, В. Шакоцько та ін.), використання вчителем яскравої графіки на уроках завжди робить певні акценти на ключових моментах із теми, що вивчається. Різні кольори, шрифти та інші засоби візуалізації, завдяки активному залученню зорової пам'яті дозволяє учням швидше розуміти, опановувати та запам'ятовувати новий навчальний матеріал, сприяє якісному його осмисленню та систематизації [3].

Хмарини слів – метод графічної систематизації, вважає Н. Крутченко. Такі кольорові зображення захоплюють погляд молодших школярів і допомагають їм зосередитися на змісті уроку. Хмарина містить у собі як особливу візуальну інформацію (наприклад, форма хмари), так і змістове навантаження – сам текст, ключові слова. Створюється така графіка в онлайн-сервісах, які є дуже простими у використанні. Зручно, що можна підібрати необхідну форму, шрифт, частоту використання окремих слів, кольорову гамму зображення, а готову хмарину зберегти для подальшого використання на уроці або поділитися нею в мережі [2].

Аналіз публікацій учителів, які мають досвід використання на уроках у початковій школі хмар слів, дозволив виокремити їх основні дидактичні можливості. Розглянемо їх детальніше.

1. За допомогою хмари з ключових слів можна візуалізувати тему уроку з будь-якого предмету. Це буде чудовою можливістю графічно представити проблемне питання, привернути до нього увагу всього класу.

2. Під час узагальнення знань молодших школярів з певної теми доцільною буде організація колективного створення такої хмари слів, яка містить ключові поняття та терміни (прізвища українських поетів, назви космічних об'єктів, слова, які ілюструють певне правило українського правопису тощо). В подальшому таке зображення можна роздрукувати та розмістити в кабінеті як пам'ятку.

3. Для дизайну освітнього простору можна створити хмару слів, яка ілюструє правила класу або характеристики учнів (дружні, творчі, привітні, комунікабельні та ін.).

4. Простота використання онлайн-сервісів для створення хмар слів і легкість розмноження кінцевого продукту (друку) створює гарну можливість для їх використання в вигляді роздаткового дидактичного матеріалу (знайди та підкресли однаковим кольором пари слів-синонімів, із запропонованих математичних прикладів, розв'язи ті, що містять тільки дію додавання та ін.).

5. Для розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів, а також їх креативності можна запропонувати їм скласти розповідь за словами, розміщеними в тематичній хмарі.

6. Демонструючи відповідну хмару слів учням на екрані телевізору або мультимедійної дошки, можна організувати вправу на класифікацію (розподіли назви грибів на їстівні та неїстівні).

Отже, можна підсумувати, що дидактичні можливості використання на уроках у початковій школі хмар слів дуже широкі та не обмежуються представленими прикладами. Новизна та візуальна привабливість означеного прийому зробить будь-який урок нестандартним, цікавим і творчим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 96 с.

2. Крутченко Н.А. Сучасний урок: застосовуємо ІТ-технології. *Інформатика в школі*. 2019. № 7 (127). С. 5–30.

3. Співаковський О., Петухова Л., Коткова В. Інформаційно-коунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Херсон: ХДУ, 2001. 356 с.

Олександра ЯЧМЕНЬОВА,

студентка 4 курсу факультету психолого-педагогічної освіти
та мистецтв

Науковий керівник: **Ольга ПОПОВА,**

к.п.н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах тотальної інформатизації суспільства, спроби діджегалізації його виникає проблема зниження інтересу дітей до читання, що негативно впливає на формування їхньої особистості. На жаль, спостерігається послаблення емоційного та змістового зв'язку досвіду здобувача початкової освіти з художнім твором. Тому важливим педагогічним завданням сучасного вчителя є заохочення учнів до читання книжок, створення умов, які сприятимуть становленню їх ціннісних орієнтирів через емоційно-чуттєвий контекст.

Проблему формування читацької самостійності різноаспектно розкривали вітчизняні вчені В. Мартиненко, М. Наумчук, Т. Олійник, Г. Підлужна, О. Савченко, О. Скрипченко та ін. У працях цих авторів визначаються засади літературної освіти молодших школярів, обґрунтовуються вимоги до позакласного читання і побіжно розглядаються шляхи вдосконалення уроків читання в умовах Нової української школи.

Мета – обґрунтувати методику формування читацької самостійності молодших школярів. **Методи дослідження.** Аналіз і синтез наукових джерел під кутом зору досліджуваної проблеми; експеримент, узагальнення його результатів.

Сутнісними ознаками уроків (занять) з формування читацької самостійності молодших школярів є така організація й проведення, коли

вони оволодівають уміннями, способами діяльності з повноцінного розуміння художніх і науково-пізнавальних текстів, дитячих книжок, різних видів текстової і позатекстової інформації. Сучасні видання для дітей цієї вікової групи є важливим і водночас особливим засобом їх виховання, розвитку, спілкування, соціалізації. Вони орієнтовані на конкретну читацьку аудиторію і здійснюють вплив на навчальну, пізнавальну, естетичну, моральну сферу особистості учня.

О. Савченко зазначає, що в початковій школі на уроках традиційно домінують фронтальні види роботи: вони передбачають використання різноманітних методів і прийомів навчання, постановку активізуючих запитань, сприяють формуванню колективу класу [2].

Для сучасного етапу модернізації й розвитку початкової освіти характерний перехід до суб'єкт-суб'єктної парадигми. Таке розуміння навчальної взаємодії на уроках читання передбачає, що діяльність педагога й молодших школярів будуватиметься на гуманістичних, особистісно зорієнтованих засадах, навчання кожного здобувача початкової освіти здійснюється на основі розвитку природних здібностей; забезпечує розвиток особистості, формування читацької самостійності.

Під час виробничої практики в ЗЗСО №16 м. Бердянська провели експеримент, метою якого було не просто знайти молодших школярів з художніми творами, а заохочувати формувати власну думку про зміст; міркувати над тим, що намагався донести автор. Ураховували те, що повнота осмислення молодшими школярами художнього твору залежить від індивідуальних і вікових особливостей, рівня розвитку в них пізнавальних процесів, оскільки в цьому віці в дітей недостатньо сформоване абстрактне мислення, знижена потреба аналізувати зміст тексту. На уроках читання використовували методи і прийоми синтетичного характеру, надавали перевагу ігровим, які спиралися на конкретно-образне мислення школярів. Розуміючи, що особливу роль у формуванні читацької самостійності молодшого школяра відіграє перше зорове сприйняття книжки, під час дослідного навчання намагалися дбати про те, щоб вона була привабливою, з яскравими ілюстраціями, організовували й проводили етап рефлексивного аналізу першого сприйняття тексту. Як свідчать результати експерименту, така діяльність сприяла розвитку компонентів ціннісно-сислової, емоційно-вольової сфер особистості молодшого школяра; усвідомлення й оцінку ним результатів своєї читацької діяльності; оцінювальних суджень; ставлення до змісту прочитаного.

Отже, для формування самостійності молодших школярів при виборі того чи іншого художнього твору важливо гармонійно поєднувати форми організації навчання, які залежать від специфіки змісту, врахування умов, а також рівня розвитку організаційних, рефлексивних умінь, навичок самоконтролю, що безумовно важливо для сучасної початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Г. П., Іванова Л. І. Суржук Т. Б. Методика читання : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 280 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЛОГОПЕДІЯ

Дар'я АЗАРКІНА,

студентка 4 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти.

Науковий керівник: **Олена СТАРИНСЬКА,**

к.психол.н., доцент (БДПУ)

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОБЛЕМ ПЕРЕЖИВАННЯ РОЗСТАВАННЯ З ПАРТНЕРОМ

Актуальність. У даний час Україна переживає складні соціально-економічні зміни, які істотно відбиваються на становищі всіх елементів соціальних структур, зокрема сім'ї. Сім'я є найменшим осередком суспільства, що постійно відчуває на собі безпосередньо чи опосередковано ті зміни, які відбуваються у країні та відповідно сама накладає відбиток на розвиток суспільства. Процес формування, становлення та розвитку сучасної української сім'ї проходить у складних і суперечливих умовах, на фоні яких відбувається погіршення фізичного і психічного стану здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції, агресивності, нездатності розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають на їх життєвому шляху. Сьогодні сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, значною мірою втрачає здатність виконувати життєво необхідні функції і стоїть на порозі кризи.

На сьогодні розлучення є однією з найскладніших соціальних проблем. Розлучення – це емоційне і психічне потрясіння, що не проходить для подружжя безслідно й має негативний і серйозний вплив, як на фізичний, так і на психічний стан особистості. За даними статистики кількість розлучень в Україні за минулий рік досягло 800 на 1000 укладених шлюбів, що на 200 більше, ніж 10 років тому. І ця тенденція зберігається не тільки в нашій країні, але й стала вже світовою.

Розлучення може мати значні наслідки, в такій ситуації величезній кількості людей необхідна допомога кваліфікованого фахівця, що володіє основними методами та техніками, спрямованими на надання психологічної допомоги та адаптації до нового соціального статусу клієнта.

Ступінь досліджуваності проблеми. У центрі уваги нашого дослідження – психоемоційний стан людей після розлучення і способи його покращення. Нами була представлена узагальнена програма, яка складається з технік і методів, що застосовуються психологами-консультантами в ситуаціях психологічного супроводу розлучення. Питання психологічної допомоги в ситуації розлучення досліджувались такими науковцями, як: З. Ромовська, О. Сафончик, Т. Ариванюк, І. Жилінкова, О. Калітенко.

Проблема розлучення є надзвичайно актуальною в Україні, особливо зараз, у період зміни ціннісних орієнтацій молоді, недостатньої підготовленості молодих людей до створення сім'ї, хибних мотивів створення шлюбу тощо. Дослідження М. Алексєєвої, Т. Говорун, С. Дворняка, В. Зацепіна, Т. Кириленко, С. Ковальова, О. Кочаряна, М. Обозова дозволяють стверджувати про наявність кризи, в якій опинилась

сьогодні українська сім'я як елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: високий рівень незадоволеності подружнім життям, дисфункційний розвиток взаємин у шлюбі, конфліктність, стійка орієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, нездатність досягти згоди, зростання кількості розлучень тощо.

Мета і методи дослідження. Об'єкт дослідження: люди, які переживають розставання після розлучення.

Предмет дослідження: психоемоційний стан людей після розлучення і способи надання психологічної допомоги.

Мета дослідження: вплив психологічного консультування на психоемоційний стан людей, які пережили розлучення.

Завдання:

- дослідити основні причини розлучення у сім'ях;
- дослідити основні завдання психологічної допомоги клієнту, який розлучається;
- дослідити основні техніки та методики в роботі психолога з клієнтами, що розлучилися;
- розробити рекомендації клієнтам, що розлучилися.

Сутність дослідження. Для реалізації експериментальної роботи було підібрано комплекс психодіагностичних методик, а саме: методика діагностики самооцінки тривожності Ч. Спілберга, Ю. Ханіна; методика «Вивчення самоставлення» Р. Пантелєєва; шкала депресії (адаптація Т. Балашової), методика діагностики показників і форм агресії А. Басса і А. Дарки.

Після узагальнення діагностичних даних було виявлено, що 6 людей з даної діагностичної групи – не потребують психологічної допомоги, що становить 37,5%. Людей, які належать до високого та низького рівнів – 43,7% і 18,8% відповідно ми відносимо до групи людей, які потребують психологічної допомоги. Після діагностики була сформована група людей в кількості 10 чоловік.

Для покращення психологічного стану клієнтів, які пережили розлучення, нами було використано таку форму роботи, як індивідуальне консультування. При реалізації програм індивідуального консультування нами були реалізовані етапи консультування в ситуації після розлучення за Г. Колесниковою. Проведена нами робота позитивно вплинула на психоемоційний стан людей, які пережили розлучення.

Основні висновки. Отже, у сучасній психологічній літературі розлучення розуміється, як ненормативна криза подружніх взаємин, що призводить до їх розриву. У психологічному плані розлучення розглядається як невід'ємний компонент сімейної системи, необхідний для її реорганізації, коли зберегти сім'ю в колишньому складі і структурі неможливо. Розлучення здебільшого спровоковані психологічними причинами, часто супроводжуються хворобливими переживаннями і переходом колишнього подружжя в построзлучну фазу існування сімейних відносин, основна проблема якої – суперечливі почуття, що складаються відносно ситуації розлучення (від гніву, страху, печалі, почуття неповноцінності і самотності до, відчуття звільнення і ейфорії) і наслідки психологічного характеру. Психологічні причини розлучення, як правило,

так чи інакше пов'язані з відчуттям одного або обох з подружжя, що особисте щастя і любов у даному шлюбі неможливі з ряду причин, і вже нічого не можна змінити, навіть якщо дуже постаратися. Ми хочемо наголосити на тому, що з даною проблемою необхідно звертатися до професійного психолога, який може надати кваліфіковану допомогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альошина Ю.Є. Індивідуальне та сімейне психологічне консультування. Москва : Клас, 2005. 208 с.
2. Баранова Є.В. Сучасна сім'я: психологічна допомога в кризі. *Сімейна психологія й сімейна терапія*. 2012. №3. С. 3-12.
3. Малкіна-Пих І.Г. Сімейна терапія. Москва : Вид-во Ексмо, 2006. 992 с.

Мирослава БОГДАНОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ганна МИЩИК,**
к.пед.наук, асистент (БДПУ)

ЩОДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАІКАННЯМ

Актуальність. На сучасному етапі розвитку України одним із пріоритетних напрямів національної політики держави є забезпечення якісної та доступної освіти для кожної дитини незалежно від її віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності тощо [1, с. 3]. Зазначене стосується і дітей з особливими освітніми потребами. Підтвердження цьому ми знаходимо і серед основних завдань законодавства України про дошкільну освіту, де зазначено, що «при реалізації права дітей на дошкільну освіту враховуються особливі освітні потреби у навчанні і вихованні кожної дитини, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами відповідно до принципів інклюзивної освіти» [2, с.12]. Зазначене безпосередньо стосується і дітей з порушеннями у застосуванні засобів спілкування.

Ступінь досліджуваності проблеми. В останні роки ведеться відкрита дискусія серед вітчизняних та закордонних вчених (С. М. Валякко, К. В. Ковилова, О. М. Корнєв, О. С. Павлова та ін.) про оновлення змісту роботи з розвитку комунікативно-мовленневих навичок, вдосконалення групових форм взаємодії дітей старшого дошкільного віку із заіканням; вивчення місця комунікативного тренінгу в системі подолання бар'єрів у соціалізації та спілкуванні (І. В. Мартиненко) цієї категорії дітей.

Мета дослідження полягає у теоретичному вивченні проблеми формування комунікативно-мовленневих навичок у дітей старшого дошкільного віку із заіканням; обґрунтуванні необхідності впливу комунікативного тренінгу (системи ігор та вправ, що реалізують його зміст) на розвиток комунікативно-мовленневих навичок. Для досягнення поставленої мети використано комплекс теоретичних **методів:** порівняльний аналіз, узагальнення, зіставлення різних поглядів на

проблему, що досліджується, – для виявлення стану її розробленості; класифікація, систематизація – для вивчення особливостей розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

Сутність дослідження. Заїкання – це порушення темпо-ритмічної організації мовлення, зумовлене судомним станом м'язів мовленнєвого апарату. Такі судоми можуть виникати у відділах мовленнєвого апарату дитини та мати різну етіологію. Варто зауважити, що заїкання розглядають як розлад комунікативної функції мовлення при правильно сформованих засобах спілкування, що проявляється у порушенні застосування дітьми цих засобів, комунікативних труднощах на всіх етапах розвитку її комунікативної діяльності. Це, в свою чергу, зумовлює звуження кола спілкування дітей із заїканням, детермінує дефіцитарність їхнього особистісного розвитку та соціальну дезадаптацію в подальшому [4, с. 2].

Для подолання бар'єрів у соціалізації, збагачення досвіду дитини спілкування з дорослим та однолітками, вбачаємо за необхідне розглянути перспективність застосування у корекційно-розвитковій роботі з дітьми старшого дошкільного віку із заїканням комунікативного тренінгу. Особливість даної форми роботи у тому, що дітей з заїканням роблять активними учасниками групової взаємодії, у процесі якої розвиваються їх комунікативні навички, формується особистість.

Тренінг реалізується у 5 етапів роботи, з дотриманням правил при їх проведенні, таких як: вільна участь дітей у ньому, взаємоповага учасників один до одного, заборона фізичної агресії, наявність чіткого регламенту тощо [3, с. 37–38]. Структура кожного етапу заняття охоплює такі складові: привітання, психогімнастика, бесіда з моделюванням комунікативної ситуації, ігрова/продуктивна діяльність і рефлексія. Важливо акцентувати увагу на тому, що етапи та їх зміст можуть бути видозмінені у процесі корекційно-розвиткової роботи і залежатимуть від її мети.

Основні висновки. Таким чином, вбачаємо необхідність у розробці програми комунікативного тренінгу для дітей старшого дошкільного віку із заїканням задля розвитку їх комунікативно-мовленнєвих навичок та соціалізації в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту : закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Про дошкільну освіту : закон України від 11 червня 2001 року № 2628-III *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 49, ст.259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

3. Мартиненко І.В. Комунікативний тренінг для дошкільників із порушенням мовлення: Навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 120 с.

4. Мартиненко І. В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку із системними порушеннями мовлення: автореф. дис. ... док. пед. наук : 19.00.08. Київ, 2017. 38 с.

Тетяна БОЖЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ганна ЛОПАТІНА**

канд. пед. наук, доцент (БДПУ)

УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність. За даними Запорізької ОПМПК в 2016-2017 навчальному році по області загальна кількість дитячого населення (дітей до 18 років) становила 307956 осіб, із яких дітей дошкільного віку – 125328 та шкільного віку – 182628. У зазначений період на обліку перебувало 37527 дітей із порушеннями розвитку (13786 дошкільного віку, 23741 шкільного віку), що становить 12 % від загальної кількості дітей по Запорізькій області. За нозологіями статистика є така: дітей із порушеннями зору – 4924; дітей із порушеннями слуху – 1842; дітей із порушеннями опорно-рухового апарату – 11158; дітей із тяжкими порушеннями мовлення – 3060; з розладами аутичного спектру – 380; з інтелектуальними порушеннями – 4531; із затримкою психічного розвитку – 8481; з труднощами в розвитку – 3151. Через невтішну тенденцію до збільшення кількості дітей із особливими освітніми потребами за останні три роки в Запорізькій області створено тридцять інклюзивно-ресурсних центрів, а кількість інклюзивних класів і груп збільшено у 40 разів.

Ступінь досліджуваності проблеми. При формуванні складних функцій при частковому порушенні однієї з її складових можлива опора на допоміжні функції. Для цього необхідна спеціально організована логопедична робота. Однак, більшість логопедів-практиків під час корекційної роботи майже не торкаються проблеми особистості дитини з порушеннями мовлення, тобто не розглядають особистість дитини разом з її мовленням. Аналіз проблеми становлення мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення доцільно, на наш погляд, здійснювати в парадигмі сучасних психолінгвістичних, лінгвістичних та лінгводидактичних досліджень (А. Богуш, К. Крутій, Г. Лопатіна, О. Трифонова та ін.) [2].

Мета і методи дослідження. У дослідженні використовували теоретичні методи, зокрема: аналіз і узагальнення лінгвістичної, психолінгвістичної та психологічної літератури, формулювання понять «мовленнєва особистість дошкільника», «мовленнєвий філогенез», «мовленнєвий онтогенез», «порушення мовлення, обумовлені органічними ураженнями центральної нервової системи», систематизація узагальнених даних теоретичної частини дослідження, формулювання висновків.

Сутність дослідження. Аналіз наукового потенціалу лінгводидактики дозволив розуміти становлення мовленнєвої особистості в процесі спільного з дорослими та однолітками спілкування як процес, який передбачає поступову зміну позицій із організованої дорослим діяльності та самостійної дитячої активності. Кінцевим результатом формування мовленнєвої особистості є сформованість мовленнєвої та комунікативної

компетентності. Слідом за вченими розуміємо мовленнєву особистість дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення як активного суб'єкта мовленнєвої взаємодії, який завдяки своїй мовленнєвій діяльності здобув нові комунікативні можливості, здібності та компетентності, що роблять її особистістю [1].

Розуміння логопедом особистості дитини – це здатність або процес розкриття смислу та змісту зовнішніх проявів індивідуальних особливостей дитини, що супроводжується впевненістю педагога у правильності власних висновків щодо причин і наслідків її поведінки та дій. Оптимальним для корекційно-педагогічної діяльності є діалогічний тип розуміння, за якого логопед адекватно розкриває індивідуальні особливості дитини з порушенням мовлення, визнаючи за нею право на неповторність, усіяко підтримує зусилля, спрямовані на самоствердження, самореалізацію, самовираження та саморозвиток. На процес розуміння впливає також низка чинників, що можуть як позитивно, так і негативно позначатися на розкритті логопедом індивідуальних особливостей дитини з порушенням мовлення [3].

Зважаючи на те, що діти з порушеннями мовлення не здатні без спеціальної допомоги опанувати мовленнєві вміння й навички, є необхідність розроблення комплексної системи корекційної логопедичної роботи з формування мовленнєвої особистості дітей з порушеннями мовлення.

Основні висновки. Таким чином, провідними умовами становлення мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення, є забезпечення мотивації, розвитку сенсомоторних, гностико-практичних структур, мовленнєвих одиниць різного рівня, а також мовного, мовленнєвого стимульовального середовища. Перспективу подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо у розробці спеціальної психолого-педагогічної технології, спрямованої на формування мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопатіна Г. О. Становлення мовленнєвої особистості дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: *Психологічні науки*. 2019. № 4. С. 254-259.
2. Трифонова О. С. Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку : автореф дис на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2013, 41 с.
3. Цибуляк Н., Лопатіна Г. Уявлення науковців про розуміння дитини. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019. Випуск 43. С. 224-245.

Анастасія ГАРАЄВА,

студентка 3 курсу

факультету дошкільної спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Наталія АНАСТАСОВА,**

старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії
(БДПУ)

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСЛАЛІЄЮ

Актуальність дослідження. Як відомо, найважливішою психічною функцією людини є мовлення – основний засіб спілкування за допомогою якого людина передає іншим людям свої думки, почуття. Сьогодні ми все частіше помічаємо, як мовлення дітей погіршується. Одним з найпростіших мовленнєвих порушень є дислалія.

Дислалія – це порушення вимовної сторони мовлення за збереженою іннервацією мовленнєвого апарату [3, с 66].

У психолого-педагогічній літературі несформованість усного мовлення, зокрема вимови звуків після 5-ти років, вважається патологічним проявом. За даними російських вчених Т. Філічевої, Т. Ткаченка (2002 р.) біля 40 % дітей мають у віці 5-ти років, порушення мовлення.

Збільшується кількість дітей з мовленнєвими порушеннями, які мають анатомічні дефекти периферичних органів мовлення, або без них, та різноманітні порушення в становленні та розвитку артикуляційної моторики, як базисної основи формування звуковимови та розвитку усного мовлення дитини загалом. Дислалія є одним із видів порушень звуковимови. На сьогоднішній день різні форми дислалії виявляються у великого числа, як дітей, так і дорослих. Особливо це порушення розвитку стосується старших дошкільнят [2, с. 45].

Значний внесок у дослідження проблеми органічної дислалії зробили такі вчені, як Л. С. Волкова, І. І. Єрмакова, О. В. Правдіна, Т. Б. Філічова, М. Є. Хватцев, Г. В. Чіркава, Н. А. Чевельова, А. М. Смирнова та ін.

Завдяки працям таких науковців, як Г. А. Іпполітова, М. Гріншпун, Є. М. Мастюкова, М. А. Савченко, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, були сформовані нові підходи до аналізу мовленнєвого дефекту при дислалії та причин його виникнення та механізмів протікання.

При всіх формах дислалії іннервація дихального відділу периферійного мовленнєвого апарату як і артикуляційного та голосоутворюючого не страждають. Але часто у дітей, незалежно від їх мовленнєвого розвитку, зустрічається неповне поверхнєве дихання. При цьому інтервал часу вдих – видих короткий, недостатній для промовляння частини речення (синтагми), повітряний струмінь дещо ослаблений, спостерігається деяке згасання сили звуку, інтонаційне збіднення мовлення дитини. В основному такі прояви характерні для дітей-дизартріків і вимагають тривалої корекційної роботи. Для дислаліків часто незначна кількість занять дає хороший результат. У працях Т. Б. Філічевої, Н. О. Чевельової, Г. В. Чиркіної та ін. рекомендується навчати дитину правильному – короткому і глибокому вдику та тривалому поступовому

видиху, а також раціонально використовувати видих під час мовлення [3, с 29].

Отже, вже з цього видно що будь-яка тема, що стосується порушення мовлення є актуальною, та такою, що потребує дослідження. Саме в нашій роботі мова піде про дислалію.

Мета: вивчення особливостей мовленнєвого дихання у дітей дошкільного віку з дислалією

Об'єкт дослідження: процес постанови правильного дихання у дитини з дислалією

Предмет дослідження: дитина, та умови розвитку правильного дихання у дитини з дислалією.

Завдання дослідження:

Розглянути теоретичні основи проблеми (поняття, види, форми, причини);

Вивчити особливості вимови звуків у дітей з дислалією.

Розробити зміст та форми по формуванню правильної вимови звуків у дітей дошкільного віку із дислалією.

Методи дослідження: аналіз літератури, періодичних видань з логопедії й узагальнення досвіду передової психолого-педагогічної практики; педагогічний експеримент; спостереження.

Висновки: Отже, робота з розвитку мовленнєвого дихання у дітей із ЗНМ є складовою частиною комплексного корекційно-розвивального впливу в системі надання логопедичної допомоги в спеціальних групах закладів дошкільної освіти.

Література

1. Логопедія. Підручник / за ред. М.К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.
2. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Дислалія:навч. посіб. К: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009.160с.
3. Шеремет М.К. Логопедія. К: Видавничий Дім «Слово», 2014. 672с.

Анна ДУБОВЕНКО,

Здобувач вищої освіти з курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
науковий керівник **Ганна СИЗКО**
кандидат психологічних наук, старший викладач
Бердянський державний педагогічний університет

**WEB-КВЕСТ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ
ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА**

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що в останні роки особливої уваги набуває проблема освітньої та соціальної адаптації дітей з генетичними порушеннями, зокрема, з синдромом Дауна. Однією з головних причин соціальної дезадаптації цієї категорії дітей є низький рівень розвитку комунікації. Тому постає питання про пошук інноваційних методик їх інтеграції в соціальне середовище та розвитку комунікативних

навичок. Як один з таких методів ми пропонуємо застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а саме WEB-квест технології.

WEB-квест найчастіше розглядається науковцями як освітня технологія тільки для дітей з нормотиповим розвитком. Теоретичне дослідження питання щодо використання WEB-квест технології як засобу розвитку комунікативної компетенції у дітей з синдромом Дауна показало, що це питання потребує подальшого вивчення та є актуальним.

Розвиток комунікативних компетенцій дитини з синдромом Дауна має ряд специфічних закономірностей, зумовлених особливостями психофізичного розвитку цієї категорії дітей. Низький рівень розвитку експресивного мовлення та розуміння зверненого мовлення часто є підставою для уникнення соціальної взаємодії дітей з синдромом Дауна з оточуючими. Тож, мотивація до мовленнєвої взаємодії, підтримка оточення та застосування ефективних засобів корекції мовлення необхідна задля покращення комунікативних навичок дітей з синдромом Дауна [1].

Відмінним засобом формування комунікативної компетенції дітей з синдромом Дауна є технологія WEB-квест. Технологія WEB-квест – це принципово нова організація корекційного процесу, нова дидактична модель технології навчання. Корекційні педагоги повинні зрозуміти, що застосування даної технології значно впливає на всі компоненти корекційного процесу: змінюється сам характер, місце і методи спільної діяльності спеціальних педагогів і дітей; співвідношення дидактичних функцій видозмінюються методи та форми проведення навчальних занять. Інакше кажучи, впровадження в корекційний процес таких високотехнічних методів викладання неминуче тягне за собою істотні зміни в структурі всієї системи освіти [2].

Перший етап нашої експериментальної роботи передбачав письмове опитування педагогічного персоналу (за Н. Ніжегородцевою, В. Шадріковим), метою якого була діагностика відношення дитини до однокласників.

Діагностика надалі проводилася у вигляді комплексу діагностичних вправ « Поділи іграшки», «Розфарбуй рукавички», тесту «Тривожність» (Р. Темл, М. Доркі, В. Амен) та цілеспрямованого спостереження, метою проведення яких було виявлення рівня розвитку наявних навичок спілкування у дитини з синдромом Дауна.

В ході діагностики було з'ясовано, що дитина має низький рівень комунікативних навичок та високий рівень тривожності, але в той же час має багатий потенціал, який може бути розкритий за допомогою спеціального навчання.

Дані, отримані в ході констатувального експерименту показали, що в дитини наявний низький рівень комунікативних здібностей. Тому виникла необхідність створення методики з розвитку даного виду діяльності.

Нами була розроблена програма корекції комунікативних здібностей дітей старшого дошкільного віку із синдромом Дауна за допомогою WEB-квесту під назвою «У чарівному лісі». Створений віртуальний інформаційний простір досить широкий, має посилання на інтернет-ресурси, де зібрано набагато більше інформації, ніж може освоїти дитина за одну Інтернет-подорож. Це зроблено для того, щоб у дитини була

можливість повертатися до того, що її зацікавило кілька разів, поступово формуючи пізнавальний інтерес, і забезпечуючи можливість варіативного вивчення теми. Дитина може сама вибирати ту частину віртуального простору, яка їй цікава, йти туди, куди хоче, досліджувати тему стільки, скільки захоче, при цьому користуватися найбільш зацікавили способами збору та переробки інформації.

Під час проходження квесту дитина мала змогу разом із дорослим проходити різні завдання, що крок за кроком готують її до комфортної взаємодії з оточуючим світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун Р. Корекційні заходи з розвитку комунікаційних здібностей дітей із синдромом Дауна. *Науковий вісник. Серія: психологічні науки*. Херсон. Випуск 5. Т.2. С. 197 – 202.

2. Шаматанова Г. Веб-квест як інтерактивна методика навчання майбутніх фахівців по соціальній роботі. Київ, 2010. № 1. С. 234 – 236.

Аріна КАЛІНІНА,

студентка 2 курсу

факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник: **Аліна Синиця,**

к. прикладної психології та логопедії, старший викладач (БДПУ)

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У СЛАБОЗОРИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здоров'я населення України в останнє десятиліття має стійку тенденцію до погіршення. Значну кількість серед осіб з порушеннями психофізичного розвитку, займають діти з порушеннями зорового аналізатору. Такий недолік розвитку дитини значно пошкоджує формування та розвиток особистості в цілому, так як людина 90% інформації сприймає за допомогою органу зору[1, с. 47].

Проблема здоров'я слабозорих дітей молодшого шкільного віку досліджувалася багатьма науковцями (Л.С. Вавіна, М.І. Земцова, Л.С. Сековець, Б.В. Сермеєв, Б.Г. Шеремет та ін.). Вченими доведено, що своєчасне виявлення відхилень є важливим компонентом ефективної організації оздоровчих і профілактичних заходів.

Метою роботи є обґрунтування педагогічних умов для розвитку дрібної моторики слабозорих дітей на уроках з образотворчої діяльності.

Слабозорість є категорією психофізичних порушень, що проявляються в обмеженні зорового сприйняття або його відсутності, що впливає на весь процес формування і розвитку особистості. Слабозорість обумовлює виникнення специфічних особливостей діяльності, спілкування та психофізичного розвитку(Т.М. Гребенюк, Є.П. Синьова, С.В. Федоренко). Характеризуючи психічний розвиток дітей із слабозорістю, Є.П. Синьова зазначає, що у таких дітей прослідковуються можливість використовувати з метою сприймання предметів і явищ навколишньої дійсності та просторової

орієнтації, наявний у них залишковий зір [2, с. 54]. Згідно з ученням Л.С. Виготського, у зв'язку із зоровою депривацією, етапи формування психічних процесів можуть бути розтягнуті в часі, через сповільненість розгортання аналізу сприйняття і орієнтацією в просторі. Якісне сприйняття навколишнього світу забезпечується тріадним, складним поєднанням функціональних, операційних, мотиваційних механізмів

Важливою специфічною особливістю слабозорих дітей молодшого шкільного віку є компенсація зорової недостатності. Величезну роль у якій відіграє розвиток тактильних відчуттів і дрібної моторики. Дрібна моторика є сукупністю рухових реакцій умінь і навичок і складних рухових дій, властивих людині, тактильні відчуття відіграють важливу роль у психічній регуляції, контролі і корекції рухів рук. Саме тактильні відчуття і дрібна моторика є необхідним компонентом діяльності, а для слабозорої дитини компенсують пізнавальні та контролюючі функції. Проте, у більшості дітей з слабозорістю відзначається загальна моторна незрілість. Як наслідок, недостатньо розвинена загальна моторика і, зокрема, загальна неготовність руки більшості таких дітей до письма, проблеми із засвоєнням мовленнєвої діяльності [2].

Ми вважаємо, що використання образотворчої діяльності(ОД) у роботі із слабозорими дітьми починаючи з дошкільного віку, сприятиме своєчасному психічному та особистісному розвитку, розвитку загальних здібностей, зокрема розвитку дрібної моторики, тактильних відчуттів. У межах навчання ОД вирішуються корекційні завдання, а саме розвиток зорового сприймання та включення його у полісенсорну діяльність, дрібної моторики, орієнтації у просторі, формування, уточнення та корекція уявлень про навколишній світ тощо (І.С. Моргуліс, Л.І. Плаксина, Л.І. Солнцева, Л.П. Уфімцева) [1, с. 49].

Ми вважаємо, що під час організації ОД, що сприятиме повноцінному розвитку особистості із слабозорістю, слід дотримуватися певних умов. Так у межах ОД важливим є організація словесного супроводу бідь-якої дії. У сучасних умовах необхідно велику увагу приділяти науковому підбору матеріалу, який відповідає рівню розвитку суспільства та віковим особливостям і можливостям дітей. При цьому важливо добирати й найбільш ефективні методи навчання, які повинні відповідати новітнім досягненням дидактики, сприяти розвитку творчої діяльності молодших школярів із слабозорістю. У слабозорих дітей відмічається нечіткість та обмеженість відчуттів, сприймання, тому важливою умовою є цілеспрямована педагогічна робота, спрямована на використання прийомів розвитку й удосконалення зорового, тактильного, слухового, сприйняття, образного мовлення. Максимально активізуючи тактильні відчуття та застосовуючи різноманітні техніки малювання та засоби зображення. Особливо значимим, ми вважаємо, мотивацію сприйняття оточуючої дійсності, що стимулюватиме пізнавальний інтерес слабозорих дітей, що є значно знижений. Оволодіння прийомами тактильного відчуття об'єктів і вміння виконувати практичні дії за участі тактильно-рухового аналізатора дають слабозорим дітям молодшого шкільного віку можливість найбільш точно уявляти предмети й простір, що дозволяє їм бути більш активними, допитливими в процесі гри, спілкування. Дотик стає ефективним засобом

пізнання навколишнього світу у різних видах предметно-практичної діяльності, завдяки якій виробляються навички тонкого диференційованого сприймання.

Таким чином, врахування особливостей розвитку слабозорих дітей молодшого шкільного віку та організація спеціальних умов під час занять ОД, дасть змогу досягнути максимального рівня розвитку таких дітей, а також сприятиме активізації компенсаторних можливостей, розвитку дрібної моторики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору
Частина I. Науково-методичний посібник. / Л.С. Вавіна, та ін. К.: Педагогічна думка, 2012. 138 с.

2. Комплексний супровід дітей з порушеннями зору в умовах навчального закладу: навч.-метод. посіб. для слухачів курсів підвищ. кваліф. ін-ту післядипломної педагогічної освіти. / Ю.О. Бистрова та ін. Луганськ, 2012. 288 с.

Тетяна КАЧАР,

здобувач другого (магістерського) вищої освіти I курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Євгенія ЛИНДІНА**

канд.пед.наук, доцент (БДПУ)

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Актуальність теми. Завдання розвитку зв'язного мовлення посідають центральне місце в загальній системі роботи з розвитку мовлення в закладі дошкільної освіти. Воно має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, позитивно впливає на формування її важливих особистісних якостей таких, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність [1]. За допомогою добре розвинуеного зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, легко встановлює контакт із оточуючими, ініціює власні ідеї, бере участь у різних видах дитячої творчості.

Значні труднощі в оволодінні навичками зв'язного мовлення мають діти з загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Ці труднощі обумовлені недорозвитком основних компонентів мовленнєвої системи: фонетико-фонематичного, лексичного і граматичного, недостатньою сформованістю як вимовної (звукової), так і семантичної (сміслової) сторін мовлення [2, с.12]. Тому важливим є знаходження різних шляхів розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з ЗНМ ІІ рівня.

Для цього можливе використання казкотерапії як засобу розвитку зв'язного мовлення. Дидактичний матеріал, що використовується для проведення корекційної роботи виготовляється з полімерної глини.

Ступінь досліджуваності проблеми. Вивченням особливостей формування зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ, розробкою методик навчання займалися такі вчені як Г. Жаренкова, Р. Лалаєва, Р. Левіна, В. Орфінська, Є. Собонович, В. Тищенко, Л. Трофіменко та інші. Автори

підкреслюють, що розвиток зв'язного мовлення є дуже важливим для дітей з ЗНМ, та необхідним для шкільного навчання.

Арт-педагогіка може використовуватися в роботі з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку, оскільки діти з особливими освітніми потребами вимагають особливого підходу. На думку О. Деркач, мистецтво, як форма суспільної свідомості, що акумулює та культивує систему світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій людства, є унікальним засобом впливу на дитину.

Окремі прийоми, методи і технології арт-педагогіки набувають все більшої популярності в освітньому просторі, розглядаються засобом реалізації професійних цілей і завдань, що постають перед сучасним педагогом.

Розвитку зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ можна досягти завдяки використанню нетрадиційних засобів, таких як використання одного з матеріалу арт-педагогіки – полімерної глини і виробів із неї, що дозволить в більш цікавій і незвичайній формі проводити корекційні заняття.

Мета – дослідити ефективність методики використання казкотерапії та полімерної глини для розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.

В дослідженні нами були використані наступні **методи**: теоретичний метод – здійснення аналізу літератури по темі дослідження; емпіричні методи – спостереження та експеримент; математичні методи – аналітична і статистична обробка даних для кількісного та якісного аналізу результатів експерименту.

Сутність дослідження. Для розвитку у дошкільників з ЗНМ III рівня вміння логічно, послідовно, граматично правильно та зв'язно виражати свої думки за допомогою мовлення необхідно використовувати різні засоби. Одним з таких засобів є казкотерапія та застосування полімерної глини і виробів з неї. З допомогою проігрування різних казкових сюжетів та виготовленню казкових персонажів з полімерної глини можна розвивати навички зв'язного мовлення. Будуючи заняття на основі проігрування сюжетів, що супроводжуються мовленням та виконуючи різні завдання на розвиток певних ланок монологічного та діалогічного мовлення можна допомогти дитині отримати необхідні знання та навички, які є важливими для формування правильного висловлювання.

Отже використовуючи дану методику на заняттях з дітьми дошкільного віку з ЗНМ III рівня, можна у більш цікавій та оригінальній формі розвивати зв'язного мовлення, а також окрім цього дрібну моторику, естетичні уявлення дітей, фантазію, творчі здібності та ін.

Основні висновки. Аналізуючи різні літературні джерела, роботи різних авторів та результати занять з дітьми, можна сказати, що методика використання казкотерапії та роботи з полімерною глиною як засобу розвитку зв'язного мовлення для дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня може бути дійсно ефективною та принести хороший результат. Так як гра – це провідний вид діяльності дошкільників, ця методика допоможе дитині з цікавістю та ненав'язливо виконувати різні завдання на заняттях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.-метод. посіб. Київ: Вид. дім «Шкл, світ», 2006. 119 с.
2. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», . 2018. 856 с.
3. Полімерна глина – що таке полімерна глина і як з нею працювати: <https://handmade-gift.top/2017/12/17/polimerna-glina-tehnologiya.html>
4. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / упор. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна. К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.

Наталія КЛЮЧКО,

здобувач 1 рівня вищої освіти, 4 курсу
Факультет дршквітної, спеціальної та соціальної освіти
Наук. керівник: **Тетяна Суциська,**
к.психол.н., ст.викл. (БДПУ)

**ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНА ПСИХОКОРЕКЦІЯ КОМПЛЕКСУ
ГАНДИКАПУ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ**

На сьогодні все більше людей з вадами здоров'я прагнуть забезпечувати себе самі, підвищувати рівень свого життя за рахунок застосування власних зусиль, шукають шляхи самореалізації в соціумі. Проте відсутність комфортних просторово-архітектурних та соціальних умов призводить до певної ізоляції людей з обмеженими можливостями та залежної позиції, що є передумовами виникнення гандікапізму та комплексу «гандикапа». Люди з обмеженими можливостями гостро відчувають свою неповноцінність, пригнічується їх ініціативність.

Теоретико-методологічними засадами дослідження є наукові праці щодо психічного розвитку та особливостей розвитку осіб з психофізичними вадами (Л.Виготський, Л.Божович, В.Мухіна, Н.Толстих, А.Прихожан, Г.Коряков); концепція інтолерантності в її соціальних і психологічних проявах (Г. Кнабе, В. Марченкова, А.Асмолов, Б.Рієрдон, І.Вартанова).

Поняття «гандікапізм» ми розглядаємо як соціально-психологічного явище, яке актуалізується за рахунок негативних уявлень про людей з обмеженими можливостями. Ці погляди місяться в суспільній свідомості і проявляються на неусвідомлюваному рівні як колективне несвідоме (архаїчні стереотипи). Гандікапізм за своєю психологічною суттю є негативною соціальною установкою стосовно людей з інвалідністю.

Гандикап є симптомним комплексом, який властивий людям з обмеженими можливостями і проявляється в почутті неповноцінності. Супроводжується він наявністю негативних емоційних станів, змінами в структурі образу «Я» особистості, зниженням самооцінки і соціальної активності, що виникли в результаті переживань з приводу часткової втрати своїх фізичних можливостей. Дисгармонізації образу «Я» є найбільш вагомю причиною виникнення комплексу гандикапу, оскільки саме зміни самооцінки, самосприйняття, зниження образу тілесного «Я» свідчать про появу гандикапних реакцій.

Об'єктом нашого дослідження є особливості комплексу «гандикапу» дорослої людини з ДЦП. Предметом нашого дослідження є вплив тілесно-орієнтованої психокорекції на процес формування гармонійного образу «Я» як умови подолання комплексу «гандикапу» дорослої людини з ДЦП.

Мета нашого дослідження полягала в теоретичному аналізі та емпіричному вивченні особливостей впливу тілесно-орієнтованих методів психокорекції на формування гармонійного образу «Я» дорослої людини з ДЦП як умови подолання комплексу «гандикапу».

Для визначення особливостей образу «Я» людини з ДЦП було застосовано діагностичний комплекс: бесіда, діагностична методика «Хто Я?», проєктивні методики «Автопортрет», «Чоловічок»; спостереження та аналіз зовнішніх проявів психіки людини з ДЦП; спостереження та аналіз рухового профілю та картини тіла.

На основі аналізу особливостей образу «Я» та тілесного профілю людей експериментальної групи ми визначили завдання корекційної роботи для подолання комплексу «гандикапа» у людей з ДЦП, які, на нашу думку, корелюють з завданнями формування основних Его-функцій (за бодинамічною теорією) та успішно вирішуються засобами тілесно-орієнтованої психокорекції. Також основі теоретичного та емпіричного дослідження нами розроблено тілесно-орієнтовану програму формування гармонійного образу «Я» людей з порушеннями опорно-рухового апарату, як умови подолання комплексу гандикапа та підвищення відчуття самоефективності. Програму складають діагностичний, корекційно-розвивальний та прогностично-оцінний етапи. Участь людей в програмі сприяє розвитку здатності до самовираження, здатності розуміти як себе так і оточуючих людей, стимулює зацікавленість власною поведінкою в різних життєвих ситуаціях. Все це сприяє позитивному забарвленню образу «Я» за зменшує рівень прояву комплексу гандикапа в людей з обмеженими можливостями.

Отже, нами було розроблено тілесно-орієнтовану програму формування гармонійного образу «Я» людини з ДЦП, яка сприятиме подоланню «комплексу гандикапа». Завданнями програми визначено: формування відчуття свого центру (свого «Я»); своїх меж; заземлення (впевненості, підтримки); знаходження соціального балансу; розвиток когнітивних навичок; підвищення самовпевненості та самовираження; розвиток навичок керування емоціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базиленко А. К. Ми-вони: до питання інтеграції осіб з функціональними обмеженнями здоров'я. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Вип. 16. 2010, С. 631 – 635.

2. Купрєєва О. І. Особливості «Я-концепції» дорослих інвалідів з ампутаційними дефектами кінцівок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. „Вікова та педагогічна психологія: 19.00.07 Київ, 2003.16 с.

3. Березкина-Орлова В.Б. Телесная психотерапия. Бодинамика. Москва: «АСТ», 2010. 415 с.

Каміла КРИУЛІНА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ганна ЛОПАТІНА**

канд. пед. наук, доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ СЕНСОМОТОРНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРОЯВАМИ ДИСПРАКСІЇ

Актуальність. Сучасний стан розвитку спеціальної освіти в Україні характеризується посиленою увагою вчених до поглибленого вивчення особливостей загального, психічного та мовленнєвого розвитку дітей із порушеннями розвитку для забезпечення індивідуального становлення кожної дитини з урахуванням її психофізичних особливостей, можливостей, здібностей, інтересів.

Диспраксія проявляється у порушеннях рухових функцій дитини ще з раннього віку, які зберігаються до повноліття (M. Cantell, M. Smyth, T. Ahonen, H. Polatajko) або частково зберігаються і в дорослому віці (А. Семенович, Л. Цветкова та ін.) [2], що часто призводить до проблем в емоційній та соціальній сферах життєдіяльності дитини, як-от: низька самоповага, тривога, труднощі в налагодженні відносин, міжособистісному спілкуванні тощо. Попри значущість вивчення проблеми диспраксії у дітей із порушеннями мовлення спеціальних досліджень у цьому напрямку майже не проводиться. А отже, соціальна значущість проблеми та її недостатня наукова розробленість зумовили вибір теми нашого дослідження.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема психомоторного розвитку дитини належить до числа найбільше значущих у сучасній загальній та спеціальній дошкільній педагогіці, загальній та спеціальній дитячій психології. Це закономірно, оскільки на першій стадії онтогенезу характерною особливістю розвитку є його синкретичність, коли психіка та моторика знаходяться у нерозривній єдності (А. Валлон, Л. Виготський, О. Запорожець, М. Кольцова, О. Леонтьєв, Р. Фьюэлл, М. Щелованов та інші) [1].

У дослідженнях Л. Виготського, М. Лісіної, М. Хватцева, П. Дворкіної, І. Горської, М. Фомічової та інших установлена наявність тісного взаємозв'язку психомоторного та мовленнєвого розвитку, зокрема наявність прямої залежності розвитку мовлення від рухової активності дитини. На недосконалість моторної сфери дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями наголошували Р. Левіна, Р. Лалаєва, Л. Лопатіна та ін.

Мета і методи дослідження. Мета – дослідити особливості формування сенсомоторних функцій у дітей старшого дошкільного віку з проявами диспраксії та запровадити технологію їх формування. Нами були використані наступні **методи**: теоретичні (аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження); емпіричні (експеримент і тестування «Методика оцінки дрібної моторики» (Г. Волкова і Н. Ніщева) і «Методика оцінки загальної моторики Озерецького-Гельнітца», біографічний метод); методи математичної обробки даних.

Сутність дослідження. Діагностика таких порушень має переважно медичну орієнтацію і повинна бути спрямована на виявлення наявності ушкодження сенсорних органів, рухового апарату та центральної нервової системи. Втім, пластичність мозку дитини, сенситивні періоди формування емоцій, інтелекту, мовлення й особистості визначають великі потенційні можливості корекційної логопедичної допомоги. Вчасна й адекватна допомога дитині дозволяє ефективно компенсувати порушення і зменшити прояви вторинних відхилень [3].

У корекції проявів диспраксії у дітей найбільше перспективним на нашу думку є комплексний підхід, який включає в себе роботу щодо впливу на різні рівні головного мозку – стовбур мозку, підкіркові зони, первинні й вторинні зони кори, а також стимулюють міжкпівкульну взаємодію. Система корекції мовленнєвих порушень у дітей із диспраксією в структурі комплексного впливу сприяє не тільки вдосконаленню корекційно-логопедичного процесу, спрямованого на подолання мовленнєвих порушень, але й на оптимізацію процесу формування особистості, виховання і навчання дітей, а також на успішну соціальну адаптацію в цілому. Комплексний підхід при формуванні сенсомоторних функцій у дітей старшого дошкільного віку з проявами диспраксії передбачає не тільки прямі, але й опосередковані впливи через використання різних технік. Вони спрямовуються на корекцію моторних порушень, психічного розвитку, гармонізацію особистості, профілактику нервово-психічних розладів, розвиток уваги, довільної поведінки, встановлення зв'язку між мовленнєвою та загальною моторикою.

Основні висновки. Комплексне і систематичне проведення кінезотерапевтичних вправ на підгрупових і індивідуальних заняттях з дітьми старшого дошкільного віку дає позитивні результати у розвитку зорово-просторового гнозису, мовленнєвого розвитку, нормалізації м'язового тону. На наш погляд, технологія є перспективною для розробки і реалізації у системі режиму дня дитини з мовленнєвими порушеннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие функции мозга ребенка. Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста / под ред. М. М. Алексеевой, В. И. Яшиной. Москва, 1999. С.12-22.
2. Корнев А. Н. Артикуляционная и вербальная диспраксия у детей. *Новости оториноларингологии и логопатологии*. 1999. № 4. С. 57-60.
3. Лопатіна Г. О. Становлення мовленнєвої особистості дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. № 4. С. 254-259.

Дар'я МАРЮХА,

студентка 4 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Наталя АНАСТАСОВА**

старший викладач кафедри прикладної психології (БДПУ)

ПСИХОКОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛЯЛЬКОТЕРАПІЇ

Актуальність. Сучасні педагоги все частіше використовують численні арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми. Серед найбільш актуальних на сьогодні видів арт-терапії вчені виділяють власне – арт-терапію (ізотерапію), казкотерапію, ігрову терапію, пісочну терапію, музикотерапію тощо. Кількість засобів психолого-педагогічного впливу на людину постійно збагачується внаслідок пошуку та розкриття чинників індивідуального та соціального розвитку людини. Серед таких засобів, за силою дії емоційно-чуттєвих, естетичних вражень, можна виділити лялькотерапію.

Ступінь досліджуваності проблеми. Лялькотерапія як метод дитячої психотерапії та психокорекції розроблявся і впроваджувався у психолого-педагогічну практику як закордонними (Ф. Зімбардо, А. Греф, М. Кембелл, А. Полц, Е. Рист, М. Райт, Л. Хокі), так і вітчизняними, російськими і українськими фахівцями (І. Г. Боровик, І. Г. Вигодська, Л. Г. Гребенщикова, М. Ю. Григорчук, О. С. Джафарова, А. І. Захаров, Н. Зінов'єва, І. Я. Медведєва, Н. Михайлова, Г. І. Турнер, А. С. Співаковська, Т. Л. Шишова, О. А. Федій, Н. П. Хребтова та ін.).

Однак психокорекційні можливості методу лялькотерапії в роботі з дітьми, умови ефективності використання методу в роботі з різними ляльками з метою психокорекційного та психотерапевтичного впливу, на думку більшості психологів-практиків, потребують свого подальшого теоретико-емпіричного дослідження [1, с. 3].

Мета – науково-теоретичний аналіз і дослідження лялькотерапії та її ролі в психокорекції емоційних розладів у дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження. Теоретичні методи наукового дослідження: аналіз, порівняння, систематизація; емпіричні методи наукового дослідження: опитування, анкетування, бесіди – для з'ясування рівня емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Сутність дослідження. Лялькотерапія – це метод психотерапії, що передбачає використання ляльки як основного засобу психокорекційного впливу. Лялька сприяє взаємодії дитини та дорослого. На думку А. Татаринцевої, лялькова терапія – це метод лікування лялькою [3, с. 24-25].

За допомогою ляльок дорослі можуть навчити дітей основних навичок спілкування, взаємодії в суспільстві та іншому, адже діти довіряють лялькам більше, ніж інші [2, с. 4-5]. Психотерапевтичний напрямок, який передбачає використання ляльки у якості засобу психотерапевтичного впливу, отримав назву методу лялькотерапії. Лялькотерапія поєднує у собі переваги арт-терапії та ігротерапії. Ляльки та іграшки не випадково є природним і незамінним атрибутом дитинства. Вони стають зручним

посередником між дитячим та дорослим світом: в іграх з ляльками малюк вчиться базовим соціальним взаємодіям, відпрацьовує комунікативні навички і нові для себе соціальні ролі. У лялькотерапії використовуються такі варіанти ляльок: ляльки-маріонетки, пальчикові ляльки, тіньові ляльки, мотузкові ляльки, площинні ляльки, ляльки-рукавички, ляльки-костюми. Ожививши ляльку, молодший школяр бачить, що кожен його рух відображається на її поведінці. Це допомагає дитині самостійно корегувати свої рухи і робити поведінку ляльки максимально виразною. Дитина через ляльку може висловити те, що від себе зробити не може.

Основні висновки. Підводячи підсумки, можна сказати, що молодший шкільний вік характеризується підвищеною емоційною чутливістю, вразливістю, емоційністю, образністю сприйняття та особливим типом сприйняття, необхідним для гармонійного розвитку особистості дитини. Важливість вивчення вікових особливостей емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку пов'язана з тісним взаємозв'язком емоційного та інтелектуального розвитку. Тому питання напрямків психокорекційного впливу на дітей молодшого шкільного віку з використанням лялькотерапії, є актуальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко Я. Ю. Шляхи залучення ляльки до педагогічних технологій дошкільного дитинства / за ред. В. К. Сарієнко. Слов'янськ : видавництво «Друкарський двір», 2011. С. 3 – 6.
2. Вознесенська О. Л., Невах Є. В. Арт-терапевтичний вплив на структури особистості в роботі з образом «Я» / Простір арт-терапії: зб. наук. ст. Міленіум, 2009. Вип. 2 (6). С. 4 – 5.
3. Татаринцева А. Ю. Куклотерапія в роботі психолога, педагога і логопеда : СПб.: Речь, 2006. 102 с.

Тетяна МОРОЗ,

студентка 3 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Наталія АНАСТАСОВА**

кафедра прикладної психології та логопедії, старший викладач
(БДПУ)

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МІНІМАЛЬНИМИ ПРОЯВАМИ ДИЗАРТРІЇ

Актуальність дослідження: в ході вивчення дітей з порушеннями розвитку мовлення дошкільного віку з мінімальними проявами дизартрії, фахівцями-дефектологами встановлено, що їх розвиток підпорядковується основним закономірностям психічного розвитку дітей в нормі.

На підставі інноваційних підходів розуміння механізмів та структури усного мовлення у дітей з дизартрією дошкільного віку впроваджена як класична, так й інноваційна технології, диференційоване забезпечення усного мовлення дошкільників з дизартрією корекційно-розвивального етапу підсилило ефективність комплексного диференційованого підходу до

корекції порушень усного мовлення з дизартрією цих дітей та забезпечило значне покращення у всіх дітей стану м'язового тону мимічної, артикуляційної мускулатури, системи дихання та голосу [2].

Такі вчені як О. Ф. Архіпова, Л. В. Мелєхова, М. Палмер виявили, що при дизартрії обов'язково спотворюється реалізація рухової програми внаслідок несформованості операцій зовнішнього оформлення висловлювань: голосових, темпо-ритмічних, артикуляційно-фонетичних і просодичних порушень, ступінь яких обумовлений характером і ступенем ураження ЦНС [1].

Такі порушення дуже заважають дітям у подальшому житті, вони не можуть правильно говорити, вимовляти звуки, та через це можуть бути досить скутими, та закритими від інших. Дітям з мінімальними порушеннями дизартрії може бути досить важко адаптуватися до навколишнього середовища, до навіть не значних змін, наприклад таких, як похід до ЗДО, або перехід від ЗДО до ЗЗСО [3].

Мета дослідження – вивчення особливостей мовленнєвого розвитку у дітей з мінімальними проявами дизартрії.

Методи дослідження: аналіз літератури, періодичних видань з психології, педагогіки та дефектології й узагальнення досвіду передової психолого-педагогічної практики; педагогічний експеримент; спостереження.

Висновок: Отже, ми вважаємо що ця тема є досить актуальною на сьогоднішній день, тому що наша медицина та педагогіка, так як і це порушення не стоїть на місці, та продовжує прогресувати в своєму напрямі, тому чим частіше ми будемо підіймати цю тему, тим активніше будуть розробляти методи, та методики подолання цього порушення і тим більшою буде вірогідність попередження прогресування порушення у негативному напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винарская Е. Н. Дизартрия /Е. Н. Винарская. М.:АСТ: Апрель, 2009. 141с.
2. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 672с.
3. Шеремет М. К., Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: Навчально – методичний посібник. Київ, 2009. 137 с.

Аліна НОВІКОВА,

студентка 2 курсу

факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник: **Аліна Синиця,**

к. прикладної психології та логопедії, старший викладач (БДПУ)

СПЕЦИФІКА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

На сьогодні проблема порушення слуху в дітей є актуальною як у медичному, так і в психологічному аспектах. За даними Всесвітньої

організації охорони здоров'я (ВООЗ) сьогодні у світі на 1000 новонароджених із нормальним слухом припадає одна дитина з вираженим ступенем порушенням слуху (ПС). Зниження слухової функції, значно погіршує якість життя, обмежує її у виборі фаху, а нерідко, і до виключення із соціуму.

Провідні вітчизняні та зарубіжні вчені зробили значний внесок у дослідження проблем розвитку, навчання і виховання дітей з порушеннями слухового аналізатору (Р. Бабенкова, Р. Боскіс, Л. Виготський, О. Гозова, В. Дзюрч, В. Засенко, І. Ляхова, Н. Рау, В. Синьов, Л. Фомічова, Ж. Шиф, М. Ярмаченко та ін.). Доведено, що ураження слуху призводить до низки вторинних відхилень, насамперед, до затримки мовленнєвого розвитку, що порушує взаємозв'язок з оточуючим світом, позначається на розвитку пізнавальних процесів даної категорії дітей. Порушення слухової функції впливає також на стан рухового аналізатору й оволодіння різними видами рухових дій, які обумовлюють специфічні особливості розвитку психофізичного розвитку дітей з порушенням слуху. Наукові дослідження в галузі спеціальної педагогіки підтверджують ефективність цілеспрямованих педагогічних дій щодо профілактики у глухих дітей подальших відхилень у розвитку вторинної і третинної природи, а також коригування вже наявних недоліків психофізичної сфери [2, с.425]

Метою роботи є обґрунтування специфіки системи корекційно-розвиткових занять з дітьми молодшого шкільного віку з ПС.

На шляху розвитку навчання, виховання дітей молодшого шкільного віку з ПС зустрічаються проблеми, а саме: відсутність професійної цілеспрямованої психологічної допомоги дітям молодшого шкільного віку з ПС. У школярів знижена самооцінка, є труднощі у спілкуванні, нечіткі дії, невпевненість в своїх знаннях; недостатній фізичний розвиток, спостерігається низький рівень розвитку м'язової сили та ін.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать про наявність у дітей молодшого шкільного віку з ПС значних невикористаних резервів розвитку інтелектуальної діяльності, реалізація яких можлива тільки за умов правильно організованого навчання. Систематична робота з розумового виховання, тісно пов'язана з розвитком різних сторін і функцій мовлення, є важливою умовою розвитку наочних форм і словесного мислення, зменшення відставання в пізнавальній діяльності від дітей з нормою.

Специфіка корекційно-розвиткових занять із дітьми молодшого шкільного віку з ПС полягає в розробці системи заходів, що дозволяють вирішувати завдання своєчасної допомоги дитині з порушеннями слухової функції та спрямована на корекцію порушень шляхом розвитку пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, мовлення та особистості дитини. Саме корекційно-розвиткові заняття із дітьми молодшого шкільного віку, дозволяють вирішувати завдання всебічного розвитку такої дитини, відновлюють й покращують пізнавальні та емоційно-вольові процеси, забезпечують соціальну адаптацію в суспільстві, формують позитивні риси особистості.

Нам близька думка науковців (Р. Боскіс, Н. Рау, Л. Фомічова та ін.) проте, що навчання дітей молодшого шкільного віку з ПС повинно концентруватися на формуванні життєвих навичок та закладанні підґрунтя

для формування майбутньої життєвої компетентності особистості. Необхідно сформувати у дитини з ПС інтелектуальні вміння: читати, писати, висловлювати власну думку усно та письмово, активно слухати, правильно формулювати, ставити запитання, навички прогнозування власної діяльності на найближчий період життя; актуалізувати потребу та створювати реальні умови, необхідні для самостійного прийняття дитиною рішень; сформувати найпростіші необхідні навички обґрунтування (оцінки), деталізації та планування реалізації власного рішення в реальних життєвих умовах; створювати умови та дієво підтримувати (педагогічними та психологічними засобами); формування елементарних життєвих та соціальних навичок дитини; заохочувати дитину до самостійного контролю та організації власного життєвого часу, посиленого самовиховання.

Корекційно-розвиткова робота у навчальному процесі дітей з порушеннями слуху має ряд специфічних особливостей, які полягають у врахуванні особливостей розвитку таких дітей. З дітьми молодшого шкільного віку з ПС проводяться заняття з музично-ритмічної діяльності, заняття з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови та ін. Важливими є заняття з психологом та соціальним працівником. На всіх заняттях використовують засоби спрямовані на посилення звучання під час слухового та зорового сприймання усного мовлення оточуючих. Оволодіння засобами спілкування дітьми з ПС відбувається з використанням стаціонарної електричної апаратури або індивідуальних слухових апаратів.

Вище зазначене (цим не обмежуємо) забезпечує специфіку корекційно-розвиткових занять з дітьми з ПС молодшого шкільного віку та допоможе підготувати таких дітей до життя у сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1.Івахненко А. А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор: зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків: 2011 С. 169

2.Ляхова І. М. Особливості розвитку моторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку зб. наук. Праць. / редкол.: Т. І. Суценко (відп. ред.) та ін. Запоріжжя: 2006 С. 424-429.

Анастасія ПАНОВА,

студентка 1 курсу магістратури

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ольга СЕРБОВА,**

к.психол.н., доцент (БДПУ)

СИСТЕМА ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність. Однією з умов забезпечення соціалізації дітей з особливими потребами є забезпечення переходу членів суспільства від негативного або нейтрального відношення до можливостей даної категорії

дітей до безумовно-позитивного і умовно-позитивного. Актуальними у цьому контексті постає низка проблем: соціально-психологічні чинники, що впливають на розвиток економічної свідомості дитини з особливими освітніми потребами та етичні і психологічні проблеми спілкування та соціалізації цієї категорії дітей.

Ступінь досліджуваності проблеми. Значний внесок до розробки теорії економічної соціалізації внесли українські дослідники Г. Авер'янова, Н. Волянук, Н. Дембицька, І. Зубіашвілі, Л. Карамушка, В. Москаленко та інші. Вони зосереджують увагу на економічній соціалізації дітей, наголошуючи на тому, що здатність адекватно оцінювати економічну ситуацію та діяти в економічному просторі залежить від особливостей економічної свідомості особистості, основи якої формуються з дитинства. Психологи, що вивчають дітей з особливими потребами, відзначають, що у них значно ослаблені «соціальні можливості особистості» (Я. Гошовський, І. Иванова, О. Сербова та ін.).

Мета і методи дослідження: розглянути загальний теоретичний підхід до розуміння чинників економічної соціалізації особливої дитини. Метод експлікації.

Сутність дослідження. Соціальна ситуація розвитку дитини з особливими освітніми потребами представлена нами як низка чинників її економічної соціалізації, до яких віднесено – економічний розвиток суспільства; економічні норми і цінності суспільства; соціальну політику та суспільну свідомість щодо людей з особливими освітніми потребами; соціальний статус дитини з інвалідністю (неповносправність як соціальна роль); соціальну депривацію дитини; соціально-економічний статус і рівень матеріального добробуту сім'ї дитини та вплив інститутів соціалізації, основним з яких є сім'я, а саме рівень економічної соціалізації та соціальної активності батьків дитини.

Формування життєвого досвіду дитини з особливими освітніми потребами відбувається під впливом ряду негативних соціальних чинників, які призводять до різних деформацій особистості, значного погіршення її статусу як у системі міжособистісних стосунків, так і у психічному, соціальному, духовному розвитку. На органічну патологію (вади в руховій чи сенсорній сфері) нашаровуються впливи соціальних чинників (негативне або умовно-позитивне ставлення суспільства та держави, недосконалі соціальна політика, незалученість в систему соціальних відносин). Ці чинники виступають як несприятливі умови соціалізації дитини, а сама дитина як жертва цих несприятливих умов, що підсилює існуючі в неї відхилення та розлади, або навіть створює їх [3]. Тільки активно і повноцінно беручи участь у системі соціальних взаємин, дитина з особливими освітніми потребами може засвоїти основні ролі, які доводиться виконувати в житті, виробити особисте ставлення до цих ролей, унаслідок чого у неї з'явиться можливість до самопрезентації та самореалізації як соціального феномену. Підготовка до реалізації тієї або іншої ролі може бути здійснена лише після уявлення людини про цю роль («образ» ролі), які формуються на основі реальних життєвих спостережень, у процесі міжособистісного спілкування, а також під впливом засобів масової інформації та інших джерел [2].

Основні висновки. Виявлено, що основними зовнішніми чинниками, які впливають на процес економічної соціалізації дітей з особливими потребами є: впливи соціального оточення, починаючи зі сімейної ситуації закінчуючи певним (неготовністю до прийняття в систему суспільних та економічних відносин людей з особливими потребами, стереотипність уявлень щодо їх неповноцінності) ставленням суспільства до них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошовський Я. О. Психолого-педагогічні основи ресоціалізації депривованих підлітків: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / АПН України, Ін-т психології імені Г. С. Костюка. Київ, 2009.

2. Сербова О. В. Проблема інтеграції дітей із обмеженими фізичними можливостями в економічний простір. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ, 2009. Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. С. 123–129.

3. Serbova O., Lopatina H., Aliexsieieva H., Tsybuliak N. Features of Economic Socialization of Children with Disabilities. *Journal of History Culture and Art Research*. 2019. Issue 8 (3). P. 162-178.

Ксенія СЕРГІЄНКО,

здобувач другого (магістерського) вищої освіти І курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Євгенія ЛИНДІНА**

канд.пед.наук, доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З ЗНМ II-III РІВНЯ

Наше сьогодні є часом змін, і ці зміни пронизують усі сфери життя людини, зокрема зміни в освітньому просторі. З кожним роком вимоги до рівня знань дітей стають все вище, також змінюються вимоги і до подачі матеріалу. Усе це змушує сучасного педагога до пошуку чогось нового, до пошуку інноваційних технік та методів задля отримання кращих результатів.

Найпоширенішим мовленнєвим порушенням серед дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), під час якого, спостерігаються системні порушення всіх сторін мовлення. Найсуттєвіші недоліки спостерігаються під час засвоєння і використання лексики та граматики рідної мови.

Над цією проблемою працювало багато вчених, зокрема Р. Левіна, Є. Соботович, Т. Ушакова, Т. Філічева, О. Шахнарович та інші.

Впровадження інноваційних технологій в наш час є новою сходинкою у освітньому процесі. Основною метою цих впроваджень є гармонійне поєднання сучасних інноваційних технологій з традиційними засобами розвитку дітей. Особливо актуальним є питання застосування

нетрадиційних методів корекції у професійній діяльності логопеда. Ці методи спрямовані на створення сприятливого емоційного фону та підвищення ефективності корекційної роботи.

Саме таке поєднання інноваційних і традиційних засобів наштовхнуло нас використовувати дидактичну гру в поєднанні з метафорично-асоціативними картками.

Гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, яка стає інструментом виховання, дає змогу повністю врахувати вікові особливості та наявні порушення, розвивати ініціативу, створювати атмосферу самостійності, розкутості, творчості.

МАК – це унікальний інструмент і помічник практичного психолога. Жоден психолог не відмовиться від ефективної методики, яка дозволяє практично миттєво та без супротиву отримати доступ до несвідомого, розкрити суб'єктивні причини поведінки людини. МАК – це набір картинок величиною з гральну карту, на якій зображено людей, їх взаємодію, життєві ситуації, пейзажі, тварин, предметів побуту. На одній і тій самій картинці різні люди можуть побачити зовсім різні образи і у відповідь на один і той самий стимул (візуальний образ) кожен може винести свій внутрішній вміст актуальних переживань.

Отже, спочатку логопед допомагає дитині, стимулює її мовленнєву діяльність за допомогою дидактичної карткової гри, а лише потім починає користуватися таким інструментом як МАК, за допомогою якого, можна дізнатися більше і про стиль життя родини і про стиль виховання дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», . 2018. 856 с.
2. Милорадова Н. Е., Попова Г. В. Об алгоритме создания новых колод метафорических ассоциативных карт. *Вестник по педагогике и психологии*. 2016, № 3. С. 149-161.

Каміла Соснова,

здобувачка вищої освіти 4 курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Науковий керівник **Н.М. Анастасова,**
старший викладач прикладної психології та логопедії

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБВМИ ІЗОТЕРАПІЇ

Актуальність нашої теми полягає в тому, що розвиток моторики у дітей старшого дошкільного віку дозволяє сформуванню координації рухів пальців рук, розвинути мовленнєву діяльність і підготувати дитину до школи. Рівень розвитку дрібної моторики – один із показників інтелектуальної готовності до шкільного навчання. Коли говорять про дрібну моторику, мають на увазі, скоординовані точні рухи пальцями рук. Дитина, у якої досить добре розвинена дрібна моторика, вміє логічно міркувати, у неї високий рівень розвитку пам'яті, уваги та зв'язного

мовлення. Дрібна моторика рук розвиває інтерес, пізнавальні здібності дитини, вважається справою цікавою та корисною для виявлення майбутніх здібностей внутрішнього світу дитини. [2].

Для розвитку дрібної моторики у дітей із загальним недорозвитком мовлення використовують, як один із ефективних засобів, сучасні методи і підходи ізотерапії.

Ізотерапія – лікувальний вплив, корекція за допомогою образотворчої діяльності. В даний час ізотерапія все більше включається в корекційно-розвиваючий процес в освітніх закладах для дітей з різними варіантами порушення мовленнєвого розвитку і дає позитивні результати [3].

Мета використання ізотерапії в дошкільній практиці – гармонізація особистості дитини з мовленнєвими порушеннями через розвиток здібностей самовираження і самопізнання, розвиток дрібної моторики рук, розширення можливостей його соціальної адаптації за допомогою творчої діяльності [3].

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблемою розвитку дрібної моторики рук дітей із загальним недорозвитком мовлення за допомогою ізотерапії займалися С. Н. Пьянкова, в своїй статті «Ізотерапія в роботі з дітьми із ЗНМ» писала: «Почавши працювати з дітьми логопатами, вивчивши особливості цих дітей (як психологічні, так і особливості розвитку загального характеру), виявила, що порушення мовного розвитку тягне за собою відхилення не тільки мовленнєвих, але і в рухових сферах... Дрібна моторика дуже слабка, олівець тримають неправильно, відсутній натиск... Для розвитку дрібної моторики зроблені дидактичні ігри «Малюємо ниточками», «Малюємо паличками», «Чарівні чоловічки», зшиті килимки з гудзиками. Я використовую у своїй роботі різноманітні матеріали: друк, трафарети, штампи, палички, ковпачки, зубні щітки, малярні кисті, природний і непридатний матеріал, свічки, поролон. Вчу дітей різної техніки зображення, найдоступнішою є «пальцевий живопису» [3].

Такі фахівці, як Е. В. Гурьє, А. С. Грибоєдов, В. П. Кашенко, А. Н. Граборов, підкреслюють корекційну цінність ізотерапії в розвитку дитини в цілому і його пізнавальній діяльності, зокрема, приділяють увагу розвитку дрібної моторики через образотворчу діяльність.

Процес розвитку дрібної моторики в дошкільному віці досить тривалий. Тому необхідно дотримуватися певної системи в організації діяльності дитини. Психологи стверджують, що розвиток дрібної моторики ефективніше проходить в певних видах дитячої діяльності. Заняття з ізотерапії сприяють розвитку руки дитини, особливо мускулатури кисті і пальців, що так важливо для подальшого навчання письма в школі [1].

Мета – розкрити шляхи покращення розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення засобами ізотерапії.

Методи дослідження. Вивчення та аналіз психолого-педагогічних джерел з проблеми розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення; спостереження; вивчення та аналіз робіт дошкільнят.

Сутність дослідження. Нерозвиненість моторики рук у дітей з загальним недорозвитком мовлення обумовлена тісною взаємодією ручної та мовної моторики. Вдосконалення ручної моторики активізує моторні мовні зони головного мозку і, внаслідок цього, розвиток мовної функції.

Слід зазначити, що важливими проблемами вивчення даної теми є: нейролінгвістичне вивчення різних форм загального недорозвитку мовлення з урахуванням локалізації ураження мозку; розробка прийомів ранньої неврологічної та логопедичної діагностики у дітей; удосконалення методів логопедичної роботи з урахуванням форми загального недорозвитку мовлення; вивчення взаємозв'язку голосових темпоритмічних розладів із семантичними порушеннями при різних рівнях загального недорозвитку мовлення підвищить ефективність логопедичного впливу шляхом ізотерапії.

Основні висновки. Провівши аналіз роботи, по даній темі ми можемо зазначити, що особливостями розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку є те, що діти дуже чутливі до такого виду діяльності як малювання, що дозволяє розвинути у них терпіння та посидючість, бути наполегливими й цікавими. Вправи з участю рук і пальців у дітей дошкільного віку гармонізують тіло і розум, позитивно впливають на діяльність мозку, прості рухи рук допомагають зняти розумову втому, покращують вимову багатьох звуків та розвивають мовлення дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайнерман С. М., Большов А. С., Силкин Ю. Р. Сенсомоторное развитие дошкольников на занятиях по изобразительному искусству. Владос, 2010. 130 с.
2. Пьянкова С. Н. Изотерапия в работе с детьми с ОНР. *Молодой ученый*. 2015. №15. С. 604-606.
3. Левченко И. Ю. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании. Изд-во: Академия, 2001. 48 с.

Ія ТАРАН,

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, 1 курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ганна СИЗКО**

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРЕДИКТОРІВ СТИМАТИЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.

Не залишається актуальним питання інтеграції дітей з порушеннями психофізичного розвитку в заклади освіти, що становить складну проблему. Її позитивне розв'язання має важливе значення, оскільки кожна дитина з особливими освітніми потребами, маючи потенційні можливості повноцінного розвитку як особистість, потребує якомога ширших контактів

із навколишнім світом. Але іноді існують труднощі, пов'язані саме з прийняттям таких дітей.

Стигматизація, як негативна упереджена реакція суспільства на відмінність, що накладає свій відбиток на усі аспекти життя дітей з особливими потребами та їх сімей, що має зовнішні, соціальні та економічні прояви з боку суспільства та внутрішні, самостигматизуючі травматичні чинники. Тому особливої уваги заслуговує виявлення соціально-психологічних передумов формування стигми. Стигма це помилкове визнання осіб із психофізичними порушеннями як неповноцінних, непередбачуваних та небезпечних, через що вони зазнають упередженості, відчуження, дистанціювання і, зрештою, дискримінації з боку суспільства.

Поняття стигми та стигматизації протягом багатьох десятиліть вивчало багато вчених. Першим дослідженням, що присвячувалося проблемі стигматизації, була книга американського соціолога І. Гофмана «Стигма: Нотатки про управління зіпсованою ідентичністю» (1963). Багато вчених займалися вивченням різноманітних аспектів стигматизації: R. Haghghat (структура та походження стигми, унітарна теорія стигматизації), Г. Бекер (теорія клеймування), К. Еріксон (стигматизація та девіація), А. Фінзен (види стигм), С. Бронін (стигматизація сім'ї об'єкта стигматизації) та ін. Сучасним визначенням стигматизації займалися такі вчені як О. Александров, С. Бронін, О. Власова, І. Гурович, М. Кабанов, А. Коцюбинський, Г. Кравченкова, Т. Липай, В. Моргун та інші.

Стигма – це поняття, яке в соціальній психології визначається як соціальний атрибут, яка дискредитує людину або групу, що вважається «свого роду вадою» і викликає прагнення покарати. Стигма визначається і як ознака зневаги чи недовіри, яка відділяє людину від інших [1]. Очевидно, що напруга внаслідок стигматизації розвивається у взаємодії особистості із суспільством. Це означає, що знизити цю напругу можна соціальними і особистісними технологіями. Цей процес називається дестигматизацією. Отже, дестигматизація – це відновлення членами стигматизованих груп своїх громадянських прав, втрачених у зв'язку зі стигматизацією [3, с 116].

Поряд з дестигматизацією існує інший термін, який позначає конструктивне рішення в боротьбі зі стигматизацією, – «подолання стигми». Воно зосереджене на тому, щоб дати об'єктам стигматизації здатність подолати їх особисту стигму [1].

Джефрі Вольф і його колеги представили практичну робочу модель втручання, націлених на різні аудиторії. Сюди входили: конкретизація цільових груп з попередньою оцінкою їх установок, відсутність об'єктивних даних про негативну реакцію населення, гнучкі програми просвіти громадськості та ін. Одним з її аспектів є ознайомлення з поглядами і труднощами людей, чії установки є намір змінити [2]. Таким чином, стигматизація – це упереджене, негативне ставлення до окремої людини або групи людей, пов'язане з наявністю у неї/них якихось особливих властивостей або ознак. Стигма трактується як характерна особливість людини, котра значно дискредитує її в очах тих, хто її оточує. Дестигматизація – комплекс заходів, спрямованих на поступове пом'якшення уявлень про об'єкти стигматизації.

Перспективами подальших досліджень є: визначення основних засобів подолання стигматизації; аналіз «мови ворожнечі» та стереотипів вітчизняних засобів масової інформації; поглиблення дослідження впливу таких публікацій на життя суспільства, формування його культури і моралі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоффман І. Стигма: Заметки об управленни испорченной идентичностью. URL: <http://www.e-reading.me/book.php?book=145155> (дата звернення 08.10.19).

2. Кабанов М., Бурковский Г. Редукция стигматизации и дискриминации психически больных. *Обозрение психиатрия и медицинская психология* 2000. С. 3–8.

3. Кнуф А., Эпов Л. Стигма: теория и практика. *Знание. Понимание. Умение*. 2006. № 3. С. 116–122.

Крістіна УЛІТНА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Марія ЗВЕРЯКА**

к.прикл.псих. та логопедії., асистент (БДПУ)

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ШКОЛИ ДИТИНИ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Одним з основних завдань виховання та навчання дітей в закладах дошкільної освіти є формування у дітей готовності до навчання у школі. Готовність до шкільного навчання розглядається як певний рівень психологічного, а також інтелектуального та мовленнєвого розвитку дитини старшого дошкільного віку.

Під готовністю до шкільного навчання розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для засвоєння шкільної програми в умовах навчання в колективі однолітків [1, с. 343].

Це питання розглядали такі вітчизняні та зарубіжні дослідники (Л. Божович, Л. Виготський, В. Котирло, В. Петровський, Д. Ельконін та інші).

Складовими компонентами психологічної готовності до школи є: особистісна (мотиваційна, комунікативна, емоційно-вольова) та інтелектуальна сфери [1, с. 343].

У теперішній час у зв'язку з введенням стандартів освіти та зростанням інтенсивності процесу навчання зросли вимоги до рівня готовності дітей, які йдуть до школи. Реформа системи освіти освітила проблеми у навчанні, вихованні, діагностиці та корекції дітей з порушеннями мовлення. У більшості випадків психолого-педагогічна допомога дітям з порушеннями мовлення надається не вчасно, не використовується сприятливий період для корекції, що призводить до формування більш тяжких порушень у період шкільного навчання (дисграфія та дислексія) та зростання термінів корекційно-розвиткової роботи. Ця проблема стосується як самої дитини з порушенням мовлення,

так і батьків та педагогів.

Нині, у сучасній педагогічній психології одним з напрямків, який найбільш розвивається – є проблематика «психологічна готовність до школи дитини з порушенням мовлення», її особистісна, мотиваційна готовність.

Необхідність своєчасної корекційної допомоги, з метою підготовки старших дошкільників до навчання у школі, їх психологічної готовності та забезпечення повноцінної освіти, найбільш повної реалізації потенційних можливостей, актуалізує питання вивчення та розробку актуальних методичних рекомендацій як для батьків, так і для педагогів, вихователів.

Констатувальний етап нашого дослідження передбачав використання наступних методів: спостереження, бесіда, тестові завдання за методикою Н. Павлова, Л. Руденко «Експрес діагностика в дитячому садку», що дозволило визначити рівень готовності дітей з дислалією до школи.

Доцільність використання завдань цієї методики полягає в тому, що вони виявляють такі компоненти готовності до школи, як розвиток дрібної моторики, розвиток мимовільної уваги, просторового сприймання, розвиток звуковимови, розвиток лексико-граматичної сторони мовлення, вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки у реченнях, навички виявлення закономірностей та обґрунтування свого вибору, виконання завдань дорозлого та самостійне виконання завдань через зорове сприйняття[2].

Всього в експерименті взяло участь 4 дітей з дислалією, віком від 5 до 6,5 років. З них 2 дітей (50%) знаходяться на низькому рівні, на середньому рівні 0 дітей (0%), 2 дітей (50%) знаходяться на високому рівні.

Низький рівень свідчить про недорозвиток дрібної моторики, відсутність концентрації уваги на завданні, невміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки у реченні, не виконання самостійно завдання через усне та зорове сприйняття, а саме графічного диктанту.

Високий рівень характеризується розвитком дрібної моторики, незважаючи на порушення звуковимови, вміння самостійно виконувати завдання, подані в усній формі, вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки у реченні, успішне самостійне виконання графічного диктанту.

Не дивлячись на різницю у віці, діти молодші за віком, з якими проводиться корекційно-розвиткова робота показали результат краще.

Високий рівень є показником готовності дитини до школи.

Низький рівень є показником того, що дитина не готова до школи.

Таким чином, ми дійшли висновку, що для того, щоб дитина з порушенням мовлення була готова до школи, необхідна розробка системи корекційно-розвиткових занять, яка на нашу думку допоможе подолати вище вказані труднощі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартін А., Тарапака Н. Психолого-педагогічна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки. Кропивницький, 2013. Вип. 122. С. 337-347.

2. Павлова Н., Руденко Л. Экспресс-диагностика в детском саду: Комплект материалов для педагогов-психологов детских дошкольных образовательных учреждений. Москва: Генезис, 2008. 80 с.

Тамара ЧЕБОТАРЬОВА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Аліна СИНИЦЯ,**

к. прикладної психології та логопедії, старший викладач (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЕВИХ ПОРУШЕНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі розвитку педагогічні інновації пов'язані із застосуванням інтерактивних методів у корекційно-розвитковій діяльності вчителя-логопеда. Нові інформаційні технології навчання передбачають використання засобів інформації, передусім комп'ютерів, які мають якісні відмінності від традиційних, оскільки не є простим додатком до існуючої системи навчання, а вносять суттєві зміни у всі компоненти навчального процесу [2, с.796]. В даний час застосування комп'ютерних технологій у спеціальній освіті передбачає індивідуалізацію навчання, більш зручне проведення комплексного обстеження дітей та застосування спеціально розроблених програм для корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку.

Використання інтерактивних методів у логопедичній практиці з використанням комп'ютерних технологій є актуальним для дослідження та вдосконалення. В даній використанні інформаційних комп'ютерних технологій у вітчизняній педагогіці покладені базові психолого-педагогічні та методологічні положення, розроблені Л. Виготським, П. Гальперіним, В. Давидовим, А. Запорожцем, А. Леонтьєвим, А. Лурія та інші вітчизняні та зарубіжні дослідження з використання комп'ютера в корекційно освітньому процесі переконливо доводять не тільки можливість і доцільність цього, а й особливу роль комп'ютера в розвитку інтелекту, мовлення і в цілому, особистості дитини (С. Новосолова, Г. Петку, І. Пашеліте, С. Пейперт, Б. Хангер та ін.)

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних та методичних основ використання комп'ютерних технологій у логопедичній роботі з молодшими школярами; оцінці ефективності застосування в логопедичній роботі комп'ютера. Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, для виявлення стану розвитку проблеми; спостереження за процесом роботи дітей за комп'ютером; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

В останні часи збільшилась кількість дітей з різними мовленнєвими порушеннями, тому виникла необхідність пошуку найбільш ефективних шляхів навчання цієї категорії дітей.

Комп'ютерні технології – це наочно-образний тип інформації, що є більш зрозумілий дітям. Звуки, мультиплікації привертають увагу дітей, а за допомогою цього активізуються компенсаторні можливості.

Використання комп'ютерних технологій у корекційно-розвитковому процесі має змогу розумно поєднувати традиційні та сучасні засоби, методи навчання, збільшувати тим самим зацікавленість у матеріалі, що

вивчається. Використання комп'ютерних технологій у роботі з дітьми робить її більш цікавою та різноманітною, адже сучасну дитину дуже важко здивувати, зацікавити звичайними засобами навчання [1,с.2].

Слід зробити акцент й на тому, що комп'ютерні технології у логопедичній роботі з молодшими школярами не є частиною змісту корекційного навчання, а виявляється лише додатковим набором можливих технічних засобів навчання.

Таким чином бачимо необхідність розробки програмно-педагогічних комп'ютерних засобів та їх застосування, задля проведення більш успішної корекційно-розвиткової роботи з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення. Ефект їх застосування залежить від професійної компетенції логопеда, вміння включати комп'ютерні технології в систему навчання кожної дитини, залученням до інтерактивної роботи, яка сприяє розвитку, реабілітації, адаптації та соціалізації дитини, що має мовленнєві порушення.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Зибіна І.В. ІКТ у корекційно-розвивальному процесі вчителя-логопеда як форма підвищення професійної компетентності. Логопед. 2017. №11(83). С. 2 – 5
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. Київ.: Слово, 2018. С. 796 – 817
3. Пометун І.О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ.: Видавництво А.С. К., 2004. 192 с.

Ганна ЧЕРВАТЮК,

студентка 3 курсу

факультету дошкільної, соціальної та спеціальної освіти

Науковий керівник: **Наталія АНАСТАСОВА**

старший викладач кафедри прикладної психології (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ СТЕРТОЮ ФОРМОЮ ДИЗАРТРИ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна концепція дошкільної освіти, зміна вимог до змісту та характеру дошкільної освіти зумовлюють необхідність вдосконалення багатоаспектного процесу розвитку дитини, де однією з найважливіших складових цього цілісного процесу є розвиток мовлення.

Стерта дизартрія досить часто зустрічається в логопедичній практиці. Основними скаргами при стертій дизартрії є нечітке та невиразне мовлення, погана дикція, спотворення та заміна звуків словами зі складною складовою структурою [3].

Стерта дизартрія – це мовленнєве порушення, що проявляється у розладах фонетичного та просодичного компонентів мовленнєвої функціональної системи. Причиною її виникнення є невиражене мікроорганічне пошкодження мозку (О. Ф. Архіпова).

О. А. Токарева, яка охарактеризувала прояви «стертої дизартрії», як легкого прояву «псевдобульбарної дизартрії», яку особливо важко подолати, вперше запропонувавши термін «стерта» дизартрія.

Згідно досліджень, 40 до 60% дітей старшої та підготовчої груп мають відхилення у розвитку мовлення, серед яких найпоширенішими є наступні порушення: дислалія, ринофонія, фонетично-фонематичний недорозвиток, стерта дизартрія. У групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення до 50% дітей, а в групах із фонетично-фонематичним порушенням мовлення до 35% дітей зі стертою дизартрією [1].

Вивчення стертої дизартрії є предметом вивчення медичних, педагогічних та лінгвістичних дисциплін.

Актуальність курсової роботи. Проблема виявлення та виправлення стертої дизартрії набуває актуальності і сьогодні. У науковій літературі висловлюється думка про те, що в практиці логопедії у дітей такі недоліки вимови, які за своїми симптомами нагадують дислалію, мають більш тривалу та складну динаміку усунення. Діти зі стертою дизартрією потребують тривалої, систематичної, індивідуальної мовленнєвої допомоги.

Виникає необхідність в подальших дослідженнях з метою оптимізації процесу підготовки дітей до школи, покращення діагностики рівня готовності до систематичного засвоєння знань, а також необхідності розробки диференційованих підходів до дітей, що сприятиме вирішенню проблеми профілактики порушень письмового мовлення.

Об'єктом дослідження є процес формування звуковими у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в ігровій діяльності.

Предметом дослідження є особливості формування звуковими у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії в ігровій діяльності.

Метою дослідження є визначення ступеню ефективності використання ігрової діяльності у процесі формування звуковими у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Виходячи із поставленої мети, в роботі поставлені наступні **завдання**:

1. Ознайомитися з загальною характеристикою стертої форми дизартрії, її причинами та симптоматикою.

2. Виявити ефективність використання ігрових методів корекції вимови при стертої дизартрії.

3. Провести дослідницьку роботу з використанням ігрових засобів в процесі формування звуковими у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Проведено дослідження рівня мовленнєвої сформованості у дітей зі стертою дизартрією. Аналіз дослідження показав, що у дітей з більш вираженими артикуляційними порушеннями вимовна сторона мови є більш недорозвиненою. У дітей не сформовані не тільки мовленнєві, але й немовленнєві функції. Порушення, що виникають внаслідок артикуляції звуків, не дозволяють утворити чітку і правильну кінестезію, необхідну при формуванні звукової вимови [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лопатина Л.В., Серебрякова Н.В. Логопедическая работа в группах

дошкольников со стертой формой дизартрии: Учебное пособие. СПб: Образование, 1994. 209 с.

2. Паханова Н. Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку зі стертою дизартрією: *Дефектологія*. 2006. № 4. 44-46 с.

3. Шеремет М.К. Логопедія: навч. посібник. Вид. 3-тє, перербл. і допов. Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.

Вікторія ШАМЛІ,

здобувач другого (магістерського) вищої освіти І курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Євгенія ЛИНДІНА**

канд.пед.наук, доцент (БДПУ)

**КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ
У ДІТЕЙ МЕТОДОМ БІОЕНЕРГОПЛАСТИКИ**

Актуальність. Сьогодні однією з проблем спеціальної освіти в Україні є збільшення кількості дітей з різними порушеннями мовленнєвого розвитку. Серед них дуже поширена стерта дизартрія. Особливістю даного мовленнєвого порушення є схожість з поліморфною дислалією. При логопедичному обстеженні, важливо диференціювати ці два порушення, бо в подальшому це вплине на корекційну роботу. Чим раніше буде виявлена стерта дизартрія, тим результативніше буде корекція.

Ступінь досліджуваності проблеми. Вивченням мовленнєвого розвитку дітей зі стертою дизартрією займалися О. Архіпова, О. Боряк, В. Галущенко, С. Конопляста, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Л. Лопатіною, І. Мамайчук Л. Поздняковою були зазначені фонетичні розлади: порушення звуковимови та просодичних компонентів мовлення, які обумовлені іннерваційною недостатністю м'язів мовленнєвих органів, що є структурними компонентами дизартрії. Науковці В. Галущенко, С. Конопляста, Н. Пахомова, М. Шеремет відзначають взаємозалежність мовленнєвої та моторної діяльності, яка стимулює розвиток тонких рухів пальців. Новим та дієвим методом, стимулюючим мовлення є біоенергопластика.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та з'ясуванні впливу методу біоенергопластики в корекційно-логопедичній роботі з дітьми зі стертою дизартрією.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити наступні завдання: здійснити аналіз наукових джерел з проблеми формування усного мовлення дітей дошкільного віку зі стертою дизартрією; визначити особливості використання системи біоенергетичних вправ як засобу корекції мовленнєвого порушення; експериментально перевірити ефективність використання системи біоенергетичних вправ як методу корекції звуковимови дітей середнього дошкільного віку зі стертою дизартрією.

Сутність дослідження. Біоенергопластика – це поєднання рухів артикуляційного апарату з рухами кисті руки. У роботі з дітьми артикуляційну гімнастику з елементами біоенергопластики запропонували

використовувати А. Ястребова та О. Лазаренко. Згідно розробленої системи, гімнастика є засобом формування мовленнєвої та розумової діяльності, а також культури усного мовлення дитини [3].

У корекційній роботі з дітьми зі стертою дизартрією використовують поєднання плавних рухів кістей рук з рухами органів артикуляційного апарату. Адже сумісні рухи руки і артикуляційного апарату, якщо вони пластичні та вільні, допомагають активізувати природній розподіл біоенергії в організмі. Це впливає на інтелектуальну діяльність, розвиває координаційні рухи та дрібну моторику. У момент виконання артикуляційного руху рука повинна показувати, де і в якому положенні знаходиться язик, губи або нижня щелепа. Варто враховувати, що рухи руки та артикуляційного апарату при виконанні мають робитися одночасно, ритмічно та чітко.

На основі вивчених методичних праць та рекомендацій, нами дібрані корекційні вправи біоенергопластики. Ці вправи з урахуванням рухових, неврологічних і психічних особливостей дітей середнього дошкільного віку, розроблені у комплексну систему, які увійдуть до авторської системи біоенергетичних вправ. Вона буде містити авторські казки з елементами біоенергопластики, які поділяються на окремі розділи для формування правильних артикуляційних укладів звуків. Тексти казок будуть супроводжувати графічні символи кожної артикуляційної вправи для зручності та кращого запам'ятовування. У кожній казці буде розміщуватимуться не більше восьми вправ, які допоможуть виправити звуковимову. У роботі з дітьми використовуватимуться рукавички для здійснення біоенергетичних рухів. Вони стилізуються у вигляді «жабенятка» та «зайчика». Ці персонажі зустрічатимуться у авторській комплексній системі біоенергетичних вправ та казок.

Висновки. Біоенергопластика з використанням такого роду наочності оптимізує психологічну базу мовлення, покращить моторні можливості дитини, буде сприяти кращій корекції звуковимови, формуванню фонематичних процесів. Вправи стануть більш захоплювати та зацікавлювати дітей до логопедичних занять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галущенко В. І. Особливості формування просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.03. О., 2012. 247 с.
2. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
3. Мальцева О. В. Применение биоэнергопластики, как одно из средств формирования фонетической стороны речи, у детей с дизартрией. Образовательные проекты «Совёнок» для дошкольников. 2013. № 8. ART 130309. URL: <http://www.covenok.ru/kids/issue/130309.htm>

Юлія ШЕБЕДА,

студентка 4 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти.

Науковий керівник: **Олена СТАРИНСЬКА,**

к.психол.н., доцент (БДПУ)

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОБЛЕМ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається тенденція до збільшення актуальності всебічного розвитку індивідуальності людини як особистості та найвищої цінності суспільства. За допомогою такої форми роботи, як консультування батьків, можна підвищити ефективність роботи з обдарованими дітьми.

Реформи, що відбулися у вітчизняній системі освіти за останнє десятиліття, їх спрямованість на гуманістичні, особистісноорієнтовані освітні технології змінили ставлення до дітей, які виявляють неординарні здібності. З'явилися освітні заклади, навчальні й соціальні програми, громадські організації й фонди, що основною своєю метою вважають навчання й розвиток обдарованих дітей. Поступово в суспільній свідомості починає формуватися розуміння того, що перехід до віку наукоємних технологій неможливий без збереження й примноження інтелектуального потенціалу країни з талановитими дітьми.

За умов реформування системи національної освіти, піднесення ролі творчої особистості в суспільстві значної актуальності набуває проблема розвитку обдарованих дітей.

Побудова національної системи освіти в Україні, її докорінне реформування зумовлені необхідністю відтворення та розвитку інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки й культури на світовий рівень. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває проблема пошуку, розвитку, навчання й виховання обдарованої особистості.

Виникає протиріччя між необхідністю розвитку обдарованості у дітей і не сформованою обізнаністю батьків, щодо виявлення та розвитку цієї обдарованості.

Ступінь досліджуваності проблеми. Питаннями обдарованості дітей займалися закордонні й вітчизняні психологи. Відомі дослідження в області психології творчої обдарованості американців Дж. Гилфорда, П. Торренса, Ф. Баррона, К. Тейлора.

На основі ідей психологів Дж. Кэррола й Б. Блума їх послідовниками була розроблена методика навчання обдарованих дітей. Вивченням особливо обдарованих дітей займався Ж. Брюно, свої напрацювання висвітлив в праці «Обдаровані діти: психолого-педагогічні дослідження й практика».

Проблеми обдарованості вивчали й вітчизняні психологи: А. Матюшкин у роботі «Концепція творчої обдарованості» й ін., Н. Шумакова у ряді своїх робіт, Г. Чистякова у статті «Творча обдарованість у розвитку пізнавальних структур», В. Юркевич в «Проблемах діагнозу й прогнозу обдарованості в роботі практичного психолога».

Величезну роботу, як теоретик зробив В. Моляко. Він глибоко вивчав проблеми психології творчості. Особливо цінна його розробка підходу до вивчення обдарованості, де він найбільш повно структурував це психологічне явище.

Мета і методи дослідження. Метою є визначення шляхів підвищення ефективності психологічного консультування батьків обдарованих дітей.

Методами є: теоретичний аналіз педагогічної літератури з проблеми дослідження; вивчення, аналіз і узагальнення передового педагогічного досвіду; бесіда; анкета; тестування; психологічне консультування.

Сутність дослідження полягала у вивченні теоретико-методологічних основ обдарованості у дітей, розкриття умов розвитку дитячої обдарованості, наданні рекомендацій щодо ефективного психологічного консультування батьків обдарованих дітей, розробці програми консультування батьків з питань обдарованості їх дітей.

Основні висновки. Великий вплив на розвиток здібностей дітей мають саме батьки. Особливе значення мають навички спостережливості батьків, адже щоб розвинути певних хист у дітей необхідно його спочатку виявити. Кожен вид обдарованості має свої явні ознаки і знаючи їх та вмюючи вчасно помітити батьки зможуть з легкістю організувати процес розвитку здібностей. Виявивши хист також слід дотримуватись певних умов та вимог під час взаємодії з обдарованою дитиною.

Успішному консультуванню батьків з питань обдарованості дітей будуть сприятливі умови: вмотивованість батьків; ознайомлення батьків з ознаками прояву обдарованості; теоретична обізнаність батьків з питань обдарованості дітей; урахування вікових та індивідуальних особливостей батьків та дітей; організація спільної діяльності батьків та дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гільбух Ю. Розумово обдарована дитина: психологія, діагностика, педагогіка. Київ, 1993. 84 с.
2. Попович О. Обдарованість і її значимість для розвитку особистості. *Шкільний світ*. 2009. №23-24. С. 21-25.
3. Червонна Т. Обдаровані діти: діагностика та супровід. Київ, 2008. 128 с.

Марина ЮЗВА,

студентка 4 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти.

Науковий керівник: **Олена СТАРИНСЬКА,**

к.психол.н., доцент (БДПУ)

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність. В даний час очевидним є той факт, що вплив батьків на розвиток дитини дуже є значним. Діти, що ростуть в атмосфері любові і розуміння, мають менше проблем, пов'язаних зі здоров'ям, спілкуванням з однолітками, і, навпаки, як правило, порушення дитячо-батьківських

взаємин веде до формування різних психологічних проблем і комплексів у дітей. Ще З. Фрейд вказував, що особистість людини в основних своїх рисах складається до п'яти років. Цей факт привернув увагу великої кількості дослідників.

Ступінь досліджуваності проблеми. Особливості розвитку дошкільників вивчали зарубіжних авторів: А. Фрейд, М. Кляйн, Д. Віннікот, Е. Еріксон та ін. Класики і сучасні представники вітчизняної психології розвитку також приділяють велику увагу загальним закономірностям розвитку в дошкільному віці: Л. Виготський, В. Мухіна, А. Запорожець, Е. Сапогова, Г. Урунтаєва та ін. Безліч авторів займаються вивченням окремих проблем дошкільного віку: агресивна поведінка дошкільнят (Е. Лютова, Г. Мони́на, С. Колосова), тривожність дошкільнят (Л. Костіна), розвиток особистості дошкільника (Н. Анкудінова, Н. Бронніков, Х. Шакуров, Т. Гуськова, М. Єлагіна, А. Люблінська тощо). Проблеми консультування батьків дошкільнят приділяють особливу увагу в своїх роботах Г. Бурменская, О. Карабанова, А. Лідерс, І. Івлева, І. Млодик, О. Сафуанова [1, с. 23].

Мета дослідження: дати теоретичний і практичний аналіз проблеми психологічного консультування батьків дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні методи: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, класифікація та систематизація даних; емпіричні методи: спостереження, тестування, анкетування, бесіди, аналіз результатів діяльності.

Сутність дослідження. Під час проведення дослідження для реалізації поставленої мети нами було визначено наступні **завдання**:

- 1) Дослідити специфіку психологічного консультування.
- 2) Визначити психологічні особливості дитини старшого дошкільного віку.
- 3) Визначити основні напрями роботи з батьками в рамках психологічного консультування.
- 4) Забезпечити ефективне психологічне консультування в рамках ЗДО.

Старший дошкільний вік можна назвати базовим віком, коли у дитини закладаються багато особистісних аспектів, опрацьовуються всі моменти становлення «Я»-концепції. В цей період розвиваються всі пізнавальні процеси: увага, сприймання, мислення, пам'ять, уява. Провідною діяльністю в старшому дошкільному віці є сюжетно-рольова гра яка слугує базою для активного розвитку мовлення дошкільника і засвоєння соціальних ролей. В старшому дошкільному віці з'являються нові вікові новоутворення свідомості та особистості: перший схематичний обрис дитячого світогляду; внутрішні етичні інстанції (зачатки почуття совісті); супідрядність мотивів (продумані дії починають переважати над імпульсивними, мотив «хочу» поступається мотиву «треба», більшого значення набувають соціальна мотивація); довільна поведінка (здатність діяти цілеспрямовано, долати труднощі на шляху до мети, елементарно контролювати та регулювати свою діяльність); творча уява (прагнення відійти від шаблону та зразка, схильність до фантазування, вигадування, творчої ініціативи); особиста свідомість (усвідомлення свого обмеженого

місяця в системі відносин з дорослими, орієнтація у власних чеснотах і вадах, виникнення більш-менш реалістичної самооцінки, самоповаги, прагнення бути визнаним іншими). Основними напрямками роботи в рамках психологічного консультування є такі: індивідуальне консультування, групове консультування, керівництво групами. Специфікою психологічного консультування є акцентування на діалогічності, на інформаційному обміні між психологом-консультантом і тими людьми, які беруть участь у психологічному консультуванні. Психологічне консультування є достатньо короткотривалим, але при цьому має дуже велику ефективність щодо вирішення проблем.

Основні висновки. Психологічний експеримент проведений нами у другому розділі, відповідно до мети і гіпотези дослідження, проходив у три етапи: констатуючого, формувального і контрольного. Результати констатуючого експерименту дозволяють нам зробити висновок, що більшість сімей використовують неефективні відносини з дитиною, що у батьків не сформовано повне правильне уявлення про виховання дитини. Дитина не відчуває себе недостатньо затишно і комфортно в сім'ї; боїться покарання або розбещені надмірною опікою. За результатами контрольного дослідження можемо зробити висновок, що у експериментальній групі показники змінилися в кращу сторону, а у контрольній групі показники є майже сталими. Отже, розроблений нами комплекс консультацій для батьків дітей старшого дошкільного віку показав свою ефективність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова Г.С. Психологічне консультування. Теорія і досвід : навч. посіб. Москва : Академія, 2001. 240 с
2. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: вступ до спеціальності: навч. посібник. Вид. 2-ге. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 254 с.
3. Немов Р.С. Основи психологічного консультування: навч. посіб. Москва : ВЛАДОС, 1999. 394 с.

Дар'я ЗЛЕНСЬКА,
студентка магістратури
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Науковий керівник: **Ольга ГУРЕНКО,**
д.пед.н., професор (БДПУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ «ГРУПИ РИЗИКУ» У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У теперішніх умовах становлення й розвитку соціально-педагогічної освіти, важливого значення набуває вивчення, систематизація та узагальнення прогресивних ідей зарубіжного досвіду. Зважаючи на це, значний інтерес являє досвід Великобританії, як однієї з найрозвиненішої країни Європи зі своєю багатовіковою історією розвитку освіти та соціально-педагогічної роботи з дітьми «групи ризику». Запорукою успішної реалізації ключових завдань соціальної педагогіки є усвідомлення необхідності професійної підготовки соціальних працівників до роботи з даною категорією дітей.

Значні здобутки в дослідженні проблеми підготовки соціальних працівників до професійної діяльності, зокрема до роботи з дітьми «групи ризику» здійснили такі вчені як Х. Берлінер, Е. Гінзберг, Л. Кубан, М. Остов, Дж. Коулмен та ін., які, безперечно, заслуговують на увагу.

Так, виявлено, що підготовці майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми «групи ризику» в цій країні надається важливе значення. Соціальні працівники відіграють провідну роль у захисті найбільш уразливої верстви населення – дітей. Тому необхідним є, щоб програма підготовки соціального працівника у Великій Британії відповідно озброювала майбутніх професіоналів знаннями, уміннями та розумінням того, що їм доведеться вирішувати нагальні проблеми опіки над дітьми та їх захисту [3].

В закладах вищої освіти Великої Британії провідним напрямом підготовки фахівців соціальної роботи до роботи з дітьми «групи ризику» є курс «Соціальна робота з дітьми» та практика у відповідних агентствах. Дисципліна «Соціальна робота з дітьми» пропонується для опанування бакалаврам, зокрема на 4-му курсі та може вивчатися в контексті інших дисциплін, таких як: «Соціальна робота в соціумі», «Теорія та практика соціальної роботи з різними групами населення», «Розуміння особистісних та соціальних змін» та ін. [2].

У процесі професійної підготовки магістрантів також пропонуються навчальні дисципліни, що розкривають соціальні проблеми дітей та особливості соціальної роботи з дітьми «групи ризику»: «Спілкування з дітьми та їх захист».

Програми професійної підготовки фахівців соціальної сфери у більшості університетів Великобританії спрямовані на формування готовності до практичної діяльності з реалізації концепції добробуту, до глибинного розуміння проблем сім'ї та дітей «групи ризику» [1].

Так, підготовка соціальних працівників організовується та забезпечується університетами або коледжами у співпраці з різними типами соціальних агентств, які беруть на себе спільну відповідальність за відбір студентів, їх навчання й оцінювання, а також підтримку їх підготовки на сучасному рівні.

Отже, підготовка соціальних працівників до роботи з «дітьми групи ризику» у Великій Британії орієнтована як на професійний, так і на особистісний розвиток фахівця, який повинен мати значний обсяг знань, умінь та навичок у поєднанні з відповідними особистісними якостями і здатністю до творчого, нестандартного вирішення проблем клієнта. Практична підготовка майбутніх соціальних працівників є значним здобутком британської системи соціальної освіти, ефективність якої забезпечується чіткою координацією діяльності університетів і соціальних закладів, інтеграцією теорії та практики, різноманітністю моделей практичної підготовки, методичними розробками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козубовська І., Пічкарь О.П. Кадрове забезпечення соціальних служб у Великій Британії. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2003. – 391 с.
2. Поліщук В. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 181с.
3. Робак В. Система підготовки соціальних працівників у деяких зарубіжних країнах. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 2. – С. 206-210.

Наталія КЛЮЧКО,

здобувачка вищої освіти 4 курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Наук. керівник: **Наталія МИХАЙЛЕНКО,**
асистент (БДПУ)

ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СПРИЙНЯТТІ ЖІНКИ-КЕРІВНИКА ТА ЧОЛОВІКА-КЕРІВНИКА

Однією з передумов забезпечення сталого розвитку України в умовах сучасної соціально-економічної кризи є підвищення ефективності використання людського потенціалу, у тому числі, управлінського таланту та вмінь, що неможливе без реалізації принципу гендерної рівності. Досвід провідних країн світу свідчить, що лише ті суспільства, де приділяється належна увага проблемам гендерної рівності, притаманне широке представництво жінок у сфері управління, демонструють високі показники економічного та соціального розвитку.

Українські жінки, що мають досить високий освітній та професійний рівень, не використовують усього свого управлінського потенціалу в процесі суспільної праці. Тому актуальним є вирішення проблеми гендерної нерівності в сфері менеджменту, що сприяло б більш повній реалізації

трудового, в тому числі, управлінського потенціалу представників чоловічої та жіночої частини населення [3].

Слід зазначити, що питання гендерної рівності є предметом активних наукових досліджень. Вивченню даної проблеми присвячено праці таких вітчизняних науковців, як С.А. Аксьонової, В.П. Кутішенко, І.О. Нікітіна, О.В. Шевцової, Л.А. Южанінової.

Мета дослідження – визначити основні чинники й прояви гендерної стереотипізації щодо сприйняття жінки та чоловіка-керівника, розглянути пріоритетні напрями подолання даного явища.

Результати діяльності будь-якої організації визначає наявність ефективного керівництва. У зв'язку з цим особливого значення набуває максимальне урахування та використання не лише компетентнісного але й психофізичного потенціалу керівника, що, у тому числі, визначається гендерними відмінностями.

Слід зазначити, що жінки-керівники відрізняються від чоловіків за стилем та інструментальними підходами до управління. Зокрема, жінкам притаманний стиль керівництва, орієнтований на стратегію винагороди, тоді як чоловіки надають перевагу методам примусу. Основним методом управління жінка-керівник вважає моральну підтримку і будь-якого роду заохочення.

Головним своїм завданням жінки-керівники вважають трансформацію особистих цілей підлеглих у цілі підприємства. У процесі досягнення мети вони більше, ніж чоловіки орієнтуються на свою інтуїцію, здатні легко встановлювати особистісний контакт, а також є більш стійкими до стресу [2].

Жінки-керівники частіше за чоловіків змушені доводити своє право на лідерство, що з часом призводить до більш стабільної їх позиції у колективі. Вони охоче діляться інформацією, вважаючи, що такий підхід неодмінно створить у колективі атмосферу довіри. Жінки, як правило, відмовляються від привілеїв, які дають їм посада та повноваження. Применшуючи власну значимість, вони схильні підкреслювати вагомий внесок колективу у розвиток спільної справи [2].

Поширена думка про те, що конфлікти мають, як правило, «жіноче обличчя», не підтверджується спеціальними дослідженнями. Встановлено, що чоловіки і жінки конфліктують приблизно з однаковою частотою, але причини і форми прояву конфліктів у них різні. Жінки активно спрямовують свою негативну енергію в зовнішнє середовище. При цьому вони володіють м'якими конфліктними технологіями, швидше і легше «відходять» і заспокоюються [2].

Усі ці якості дозволяють жінці-керівнику створити команду, націлену на досягнення результату, збереження досягнутих стратегічних позицій організації та стабільний розвиток у перспективі. Однак, незважаючи на це в Україні спостерігається недостатнє використання управлінського потенціалу жіноцтва.

На нашу думку, основною причиною недостатнього представництва жінок у вищій управлінській ланці є пануючі в українському суспільстві уявлення про меншовартість жіночої частини населення як працівників, та меншу їх цінність як керівників. Керівництво колективом вимагає значної

концентрації на цій діяльності, постійного саморозвитку та самовдосконалення, що потребує значних затрат зусиль та часу. Враховуючи, що традиційно жінки в Україні несуть більший, порівняно з чоловіками, тягар ведення домашнього господарства та виховання дітей, на думку роботодавця, вони фізично не в змозі витримувати таке навантаження. У результаті жінкам доводиться погоджуватись на посаду, що є на порядок нижчою за рангом та, відповідно – меншу заробітну плату [1].

Отже, високооплачувана посада управлінця менш доступна для українських жінок, ніж для чоловіків, як і найвищі рівні винагород. Подолання гендерної дискримінації у сфері управління праці має бути спрямоване на збільшення представництва жінок у вищій управлінській ланці. Реалізація ідеї гендерної рівності у сфері трудових відносин, можлива, перш за все, шляхом законодавчого закріплення єдиних вимог для учасників конкурсів на вищі керівні посади та встановлення квот, що визначають частку чоловіків та жінок в колективі організації [3].

Другий крок – подолання існуючих гендерних стереотипів, що продовжують трансливатися у суспільній свідомості українців. В контексті цього особливого значення набуває популяризація зразків успішного поєднання кар'єри та сімейного життя у засобах масової інформації; проведення конкурсів на визначення кращих жінок-управлінців або компаній, що дотримуються принципу гендерної рівності в кадровій політиці з широким висвітленням цих подій на регіональному та державному рівнях. Пріоритетними також мають бути зусилля, спрямовані на розвиток партнерських взаємин між чоловіками і жінками в організації, утвердження гендерної демократії.

Важливим є також створення для жінок умов для сприятливого поєднання домашніх обов'язків та кар'єри. Це можливо досягти за рахунок розвитку соціальної інфраструктури в Україні, зокрема розширення мережі закладів дошкільної та позашкільної освіти [1].

Третій крок на шляху подолання гендерної нерівності – своєчасне гендерне виховання дітей та молоді, формування у підростаючого покоління гендерної культури, що включає в себе адекватне сприйняття представників своєї та протилежної статі, утвердження свідомості, вільної від гендерно-рольових стереотипів, розвиток уміння вирішувати конфліктні ситуації, уникаючи гендерної дискримінації.

На нашу думку усі ці заходи в перспективі сприятимуть збільшенню представництва жінок у сфері управління та забезпечать їх право на повноцінний розвиток та самореалізацію. Конкретизація заходів щодо досягнення рівності чоловіків і жінок у сфері управління та розкриття механізму їх взаємовпливу має стати предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова С.Ю. Гендерні відмінності витрат часу на домашню роботу. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 2 (20). С. 126-136.
2. Кочума І.Ю., Мандоліна Т.М. Гендерні аспекти вітчизняного топ-менеджменту. *Smart and Young*. 2016. № 5. С. 33-40.

3. Гендер у державному управлінні. Гендер як чинник розподілу влади. *Київський міський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій*: веб-сайт. URL: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=668 (дата звернення: 20.02.2020).

Ліана ЛАНТУХ,

студентка магістратури

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ольга ГУРЕНКО,**

д.пед.н., професор (БДПУ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ

Розуміння сім'ї як об'єкта і суб'єкта соціально-педагогічної роботи бере свій початок у роботах П. Наторпа. Він розвинув ідеї Й. Песталоцці щодо розвитку особистості у контексті розвитку суспільства, що вимагало «народного виховання», яке було б пов'язано із народним життям у цілому, через сім'ю і школу, причому сім'ї мають підтримувати одна одну, створювати суспільство для спільного виховання дітей на основі ідеї народності. П. Наторп вважав, що потрібна загальна педагогічна організація на основі інтеграції виховних сил суспільства (сім'ї, школи, позашкільних закладів) через діяльність професіонала – соціального педагога, який здійснює освіту і виховання сім'ї, особистості, суспільства [4]. Саме від П. Наторпа беруть початок дослідження щодо освітньої і виховної функцій соціального педагога, які сприяють педагогізації суспільства і сім'ї, отже – їхньому розвитку, оскільки педагогічна діяльність має своєю функцією ще й розвивальну, а наслідком – розвиток об'єкта і суб'єкта педагогічної взаємодії. Розкриємо шляхи реалізації ідей Т. Ноля і П. Наторпа в теорії і практиці соціально-педагогічної роботи з сім'єю як із суб'єктом та об'єктом роботи за кордоном.

У сучасній Німеччині реалізується концепція, що конкретизує ідеї Т. Ноля щодо сім'ї, – «допомога для самопомогі». Вона передбачає амбулаторну (денну) допомогу сім'ям у центрах сім'ї з боку соціального педагога (К. Актсманн) [1]. Соціально-педагогічна робота має вигляд кураторства і допомагає сім'ям у розв'язанні проблем і криз у співпраці з соціальним педагогом. Така робота спрямована на стимулювання й укріплення сім'ї у внутрішньосімейних стосунках і в соціумі, покращення поведінкових можливостей і самостійне подолання побутових (але не всіх соціальних) проблем. Отже, допомога надається у розв'язанні теперішніх проблем сім'ї, але не попереджує її про можливі кризи у майбутньому.

Навчальні програми з підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників передбачають таке спрямування навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців соціальної роботи і соціально-педагогічної діяльності: соціальна робота та соціальна педагогіка (історія, теорія, організація й інститути, методи); соціальні науки (соціологія, соціальна політика, політична наука, економіка, статистика, емпіричні соціальні дослідження); психологія та педагогіка (прогресивна психологія,

терапевтичні методи, теорія і практика освіти, теорія соціалізації); здоров'я (надання медичної допомоги, медичне обстеження); юридичне та суспільне управління (законодавство стосовно сім'ї, молоді, соціального забезпечення, соціальних гарантій, праці й управління); засоби масової інформації, мистецтво, спорт.

Викладання на рівні вищої соціальної освіти Німеччини здійснюється за інтегрованими курсами, у навчальному процесі переважають методи бесіди, дискусії, самостійної роботи з книгою, робота в малих групах, рольові ігри, оскільки ці методи привчають самостійно мислити, формулювати власну точку зору і відстоювати її [2].

Співробітники соціальних служб шкіл Великобританії взаємодіють із учителями, батьками, дитиною, консультуються з ними, з'ясовують необхідні чинники й обставини і на цій підставі намагаються вирішити проблеми. Якщо проблема виходить за рамки їхньої компетенції, то співробітники служб звертаються у відділення соціальних служб, інші агентства. Соціально-педагогічна робота шкіл з сім'ями учнів за кордоном здійснюється на основі діагностики сім'ї (опитувальники, обстеження умов життя дитини тощо), через соціальні служби освіти, шкільних соціальних педагогів і працівників, взаємодію їх з державними і недержавними установами, роботу гарячих телефонних ліній, спільні з батьками екскурсії, ярмарки, добровільні заходи тощо. Змістом соціально-педагогічної роботи є: виховання дітей у сім'ї, спеціальні послуги з навчання (направлення на навчання за спеціальними програмами), консультації з проблем дитини в сім'ї та середовищі [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Акстманн К. Социально-педагогическая работа с семьей / К. Акстманн // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2002. – № 1. – С. 85–91.
2. Боженко А. В. Обзор концепций воспитания в школах послевоенной Германии / А. В. Боженко // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : зб. наук. праць : в 2 кн. – К. : ІПВ АПН, 2000.
3. Козубовська І. В. Соціальна робота з дітьми та молоддю у Великобританії / І. В. Козубовська // Соціум. – 1998. – № 1. – С. 16–18 ; Лодкина Т. В. Семейный социальный педагог: Теория и практика / Т. В. Лодкина. – М.–Вологда : Русь, 1997. – 141 с.
4. Наторп П. Социальная педагогика / П. Наторп. – М., 1912. – 316 с.

Аліна НОВІКОВА,

студентка 2 курсу

факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Наук. керівник: **Аліна Синиця,**

к. прикладної психології та логопедії, старший викладач (БДПУ)

СПЕЦИФІКА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

На сьогодні проблема порушення слуху в дітей є актуальною як у медичному, так і в психологічному аспектах. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) сьогодні у світі на 1000 новонароджених із нормальним слухом припадає одна дитина з вираженим ступенем порушенням слуху (ПС). Зниження слухової функції, значно погіршує якість життя, обмежує її у виборі фаху, а нерідко, і до виключення із соціуму.

Провідні вітчизняні та зарубіжні вчені зробили значний внесок у дослідження проблем розвитку, навчання і виховання дітей з порушеннями слухового аналізатору (Р. Бабенкова, Р. Боскіс, Л. Виготський, О. Гозова, В. Дзюрин, В. Засенко, І. Ляхова, Н. Рау, В. Синьов, Л. Фомічова, Ж. Шиф, М. Ярмаченко та ін.). Доведено, що ураження слуху призводить до низки вторинних відхилень, насамперед, до затримки мовленнєвого розвитку, що порушує взаємозв'язок з оточуючим світом, позначається на розвитку пізнавальних процесів даної категорії дітей. Порушення слухової функції впливає також на стан рухового аналізатору й оволодіння різними видами рухових дій, які обумовлюють специфічні особливості розвитку психофізичного розвитку дітей з порушенням слуху. Наукові дослідження в галузі спеціальної педагогіки підтверджують ефективність цілеспрямованих педагогічних дій щодо профілактики у глухих дітей подальших відхилень у розвитку вторинної і третинної природи, а також коригування вже наявних недоліків психофізичної сфери [2, с.425]

Метою роботи є обґрунтування специфіки системи корекційно-розвиткових занять з дітьми молодшого шкільного віку з ПС.

На шляху розвитку навчання, виховання дітей молодшого шкільного віку з ПС зустрічаються проблеми, а саме: відсутність професійної цілеспрямованої психологічної допомоги дітям молодшого шкільного віку з ПС. У школярів знижена самооцінка, є труднощі у спілкуванні, нечіткі дії, невпевненість в своїх знаннях; недостатній фізичний розвиток, спостерігається низький рівень розвитку м'язової сили та ін.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать про наявність у дітей молодшого шкільного віку з ПС значних невикористаних резервів розвитку інтелектуальної діяльності, реалізація яких можлива тільки за умов правильно організованого навчання. Систематична робота з розумового виховання, тісно пов'язана з розвитком різних сторін і функцій мовлення, є важливою умовою розвитку наочних форм і словесного мислення, зменшення відставання в пізнавальній діяльності від дітей з нормою.

Специфіка корекційно-розвиткових занять із дітьми молодшого шкільного віку з ПС полягає в розробці системи заходів, що дозволяють

вирішувати завдання своєчасної допомоги дитині з порушеннями слухової функції та спрямована на корекцію порушень шляхом розвитку пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, мовлення та особистості дитини. Саме корекційно-розвиткові заняття із дітьми молодшого шкільного віку, дозволяють вирішувати завдання всебічного розвитку такої дитини, відновлюють й покращують пізнавальні та емоційно-вольові процеси, забезпечують соціальну адаптацію в суспільстві, формують позитивні риси особистості.

Нам близька думка науковців (Р. Боскіс, Н. Рау, Л. Фомічова та ін.) проте, що навчання дітей молодшого шкільного віку з ПС повинно концентруватися на формуванні життєвих навичок та закладанні підґрунтя для формування майбутньої життєвої компетентності особистості. Необхідно сформувати у дитини з ПС інтелектуальні вміння: читати, писати, висловлювати власну думку усно та письмово, активно слухати, правильно формулювати, ставити запитання, навички прогнозування власної діяльності на найближчий період життя; актуалізувати потребу та створювати реальні умови, необхідні для самостійного прийняття дитиною рішень; сформувати найпростіші необхідні навички обґрунтування (оцінки), деталізації та планування реалізації власного рішення в реальних життєвих умовах; створювати умови та дієво підтримувати (педагогічними та психологічними засобами); формування елементарних життєвих та соціальних навичок дитини; заохочувати дитину до самостійного контролю та організації власного життєвого часу, посилюючи самовиховання.

Корекційно-розвиткова робота у навчальному процесі дітей з порушеннями слуху має ряд специфічних особливостей, які полягають у врахуванні особливостей розвитку таких дітей. З дітьми молодшого шкільного віку з ПС проводяться заняття з музично-ритмічної діяльності, заняття з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови та ін. Важливими є заняття з психологом та соціальним працівником. На всіх заняттях використовують засоби спрямовані на посилення звучання під час слухового та зорового сприймання усного мовлення оточуючих. Оволодіння засобами спілкування дітьми з ПС відбувається з використанням стаціонарної електричної апаратури або індивідуальних слухових апаратів.

Вище зазначене (цим не обмежуємо) забезпечує специфіку корекційно-розвиткових занять з дітьми з ПС молодшого шкільного віку та допоможе підготувати таких дітей до життя у сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Івахненко А. А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор: зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків: 2011 С. 169
- 2.Ляхова І. М. Особливості розвитку моторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку зб. наук. Праць. / редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. Запоріжжя: 2006 С. 424-429.

Юлія ПІДДУБНА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Анастасія ПОПОВА,**

к.пед.наук, ст. викладач (БДПУ)

РОЛЬ ІКТ-ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОФОРІЕНТАЦІЙНІ РОБОТИ

Актуальність пошуків нових форм, методів та інструментів здійснення профорієнтаційної роботи зі школярами зумовлено низкою чинників, зокрема: інформатизацією суспільства та впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життя; особливостями сучасних школярів, що належить до покоління Z, тобто цифрового; наявністю великої кількості інформації та незначного часу на її опанування; необхідністю зробити профорієнтацію якісною, що відповідає вимогам часу і може вирішити нагальні проблеми школярів, ринку праці і держави, зокрема.

Сучасний підхід до організації профорієнтаційної роботи зі старшокласниками пов'язаний з необхідністю розвитку засобів продуктивного навчання на творчій, пошуково-дослідницькій основі, що безпосередньо пов'язано з необхідністю активної інформатизації освітнього процесу, підвищення ІКТ-компетенції учнів, як інформаційної основи їхнього професійного самовизначення, використання переваг Інтернет-ресурсів для творчого пошуку наукової інформації і активного використання інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Сучасні інформаційні технології та Ітернет-ресурси дають змогу вирішити багато проблем діяльності структур професійної орієнтації і є реальними ресурсами для оновлення форм і принципів профорієнтаційної роботи.

Різні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є предметом дослідження багатьох вітчизняних (Є. Башков, О. Гудирева, О. Гуляєва, А. Дзюбенко, В. Іващенко, Ю. Іващенко, І. Захарова, О. Соболенко В. Трайнев та ін.) та зарубіжних (М. Ареа, Р. Андерсен, Р. Нахріма, Р. Конді, К. Коуп, М. Кокс, А. Кохен, Д. Міодузен, Р. Мунро) дослідників.

Систематизувавши погляди науковців, інформаційно-комунікаційні технології можемо трактувати як: сукупність технологій, що забезпечують фіксацію інформації, її обробку і обмін інформацією (передачу, поширення, розкриття) (Є. Башков, В. Іващенко, Г. Швачич, Р. Андерсен); конкретний спосіб роботи з інформацією, який охоплює сукупність методів та програмнотехнічних засобів, що об'єднанні в технологічний ланцюг, який забезпечує збір, обробку, збереження та відображення інформації з метою зниження трудомісткості її використання, а також для підвищення її надійності й оперативності (І. Захарова, В. Трайнев, Р. Нахріма, А. Кохен, Д. Міодузен); засіб навчання, що сприяє реалізації педагогічної ідеї шляхом використання новаторських методів для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу (М. Ареа, О. Гудирева, А. Дзюбенко, Р. Конді, Н. Фоміних); ефективний тренажер, що розвиває пізнавальну і творчу активність і спонукає школярів приймати власні оригінальні

рішення, бачити їхній результат, перевіряти їхню правомірність (О. Гуляева, Ю. Іващенко, О. Соболенко).

Використання інформаційних технологій у профорієнтаційній діяльності забезпечує вільний доступ до інформації, що цікавить, активізує інтерес молоді до комп'ютерних технологій [1, 3]: допомагає формувати готовність до самостійного аналізу своїх основних нахилів та здібностей; дає можливість орієнтовно виявити свої особистісні та професійні інтереси і схильності; формує уявлення про професію, як найважливішої форми соціальної діяльності сучасної людини, про ті вимоги, які професія пред'являє людині; допомагає задати собі життєві і ціннісні орієнтири; введення в технологію тільки таких компонентів, які гарантують якість і наочність профорієнтаційної роботи; відповідність методики профорієнтаційної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернет-ресурсів загальній стратегії організації освітнього процесу; забезпечення високого ступеня індивідуалізації профорієнтаційної роботи; забезпечення стійкого зворотного зв'язку у процесі профорієнтаційної роботи та ін.

До того ж, перехід до комп'ютеризації управління процесами професійної орієнтації є порівняно недорогим, економним і досить перспективним способом, що дозволить ефективно, якісно і сучасно здійснювати цю діяльність в умовах загальноосвітніх навчальних закладів.

Всесвітня мережа Інтернет дає змогу комплексно вирішувати різні завдання щодо організації профорієнтаційної роботи. Тут можна пройти профорієнтаційне тестування, отримати рекомендації з пріоритетних професій і вивчити сайти, де наводяться описи спеціальностей, з метою зорієнтування молодих людей у світі різноманітних професій і допомоги визначення правильного шляху до вибору певної професійної кар'єри.

В українському сегменті мережі Інтернет існує значна кількість ресурсів, які забезпечують вирішення проблем професійної орієнтації молоді. Загалом, їх можна поділити на декілька основних типів: сайти закладів освіти, які інформують про умови вступу навчання і напрямки підготовки; освітні портали; платформи для симуляцій різних професій; ресурси для працевлаштування; тестувальні ресурси, ресурси для професійного консультування тощо.

Освітні ресурси мережі, які гідні уваги всіх, хто перебуває в процесі вибору чи навчання професії – це *освітні портали*. Завдяки цим засобам ми можемо знаходити вичерпну інформацію про всі аспекти, що стосуються освіти в Україні загалом. На таких серверах можуть бути представлені каталоги освітніх ресурсів, закладів вищої освіти, докладна інформація про системи освіти найбільш розвинутих країн, гранти, виставки, конференції. Освітній портал (<http://osvita.org.ua/>), Educational Network Ukraine (<http://www.ednu.kiev.ua/>) тощо.

Ресурси працевлаштування є одними з найпоширеніших серед профорієнтаційних засобів мережі Інтернет. За допомогою таких сайтів можна отримати відомості про найзатребуваніші, високооплачувані професії, дати проведення ярмарок вакансій, пропозиції роботи з описом підприємства, вимог до кандидатів на ту чи іншу професію, рівень заробітної плати, встановити контакт із роботодавцем, а також співвіднести

свої «Хочу. Можу» з реальними вимогами ринку праці. До ресурсів з працевлаштування відносимо, які можна використовувати у профорієнтаційній діяльності відносимо: «Работа – кар'єра професіонала» (<http://www.rabota.ua/>), «Работа 2000» (<http://jobsearch.com.ua/>), «Work.ua» (<http://www.work.ua/>) тощо.

Перелік різних психологічних тестів пропонують *тестувальні ресурси*, з метою подальшого надання рекомендацій щодо вибору майбутнього фаху: «Профорієнтація – зроби свідомий вибір» (prof.osvita.org.ua), «Профорієнтація. Сделай правильный выбор» (<http://proforientator.com.ua/>), «Профорієнтація, как выбрать профессию?» (<http://vubor-profesii.org.ua/>).

Сайти закладів освіти є важливою складовою для остаточного визначення майбутнього професійного шляху. Кожен університет має сайт, де представлена актуальна інформація про спеціальності, умови вступу, навчання, оплати тощо. Оприлюднюється інформація про кваліфікацію, стаж та сферу наукових інтересів викладачів, публікуються статті про цікаві події з життя викладачів і здобувачів вищої освіти. Також на сайтах університетів є можливість ознайомитися з аудиторіями, технічним обладнанням по фотографіям або за допомогою віртуальних 3-D екскурсій.

Використання нових інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет, є доречним, інтерактивним та мобільним способом для проведення професійного консультування. До *ресурсів для професійного консультування* відносимо сайти державних структур, різноманітних інтернет-порталів, інтернет-форумів, соціальні мережі тощо. На нашу думку, професійне консультування онлайн має ряд переваг перед роботою профконсультанта-психолога: цілковита анонімність та конфіденційність; індивідуальний підхід; доступність у будь-який час доби; відсутність емоційно-суб'єктивної оцінки; неупередженість; зворотний зв'язок, що створюється за допомогою електронної пошти; відсутність черг і можливість термінового одержання послуг щодо сприяння зайнятості; скорочення терміну роботи з метою отримання професійної консультації та подальшого працевлаштування за рахунок швидкої обробки результатів профдіагностики; добровільна участь, що стимулює бажання; територіальна незалежність; власний темп роботи [2].

У *всесвітній мережі* можна виявити велику кількість сайтів державних структур зайнятості населення, серед яких: Державна служба зайнятості (<http://www.dcz.gov.ua/>), Львівський міський центр зайнятості (<http://www.rec.lviv.ua/>), Менський районний центр зайнятості (<http://menarcz.wordpress.com/>), Бердянський міськрайонний центр зайнятості (zap.dcz.gov.ua) тощо. Професійна орієнтація у державній службі зайнятості спрямована на активізацію дій людини у вирішенні індивідуальних проблем зайнятості та має на меті сприяти громадянам, які звертаються до державної служби зайнятості, в отриманні в оптимально стислі терміни підходящого місця роботи відповідно до своїх особистих інтересів, потреб роботодавців та вимог ринку праці. Сайти державної служби зайнятості стануть у нагоді школярам з метою визначення професій, які є дефіцитними та профіцит ними на ринку праці..

Нещодавно в Україні з'явився інтерактивний медіа-портал, що поєднує в собі надання послуг та інформації у працевлаштуванні та сфері професій із професійним консультуванням: інтернет-портал «Труд» (<http://trud.gov.ua/>). Проект пропонує надання соціальних послуг шукачам роботи та роботодавцям, вибір гідних вакансій кращих роботодавців, ознайомлення з інформацією про діяльність підприємств та їхньою потребою в кадрах, проходження тестування для визначення нахилів, здібностей та напрямів побудови кар'єри.

Цікавим досвідом для урізноманітнення профорієнтаційної роботи засобами інформаційно-комунікаційних технологій з використанням Інтернет-ресурсів є гейміфікація. Це новий тренд в освіті, який передбачає залучення в діяльність через ігрові процеси і дає можливість моделювати своє майбутнє, шляхом використання *онлайн-симуляторів різних професій*. Цей метод зрозумілий і доступний «цифровій людині». На допомогу соціальним педагогам – інформаційні технології, онлайн-сервіси, ігрові імітації для навчання, зокрема такі ресурси як «Business game: 11 ігр-симуляторів професій» (<https://womo.ua/business-play-13-igr-simulyatorov/>), «Топ ігр-симуляторів» (<https://topigr.net/simulyatoriv/>), «Симулятори різних професій» (<https://igra.plus/1/11/simulyatory-raznyh-professiy-2010.html>) тощо. Симулятори професій пропонують випробувати себе в ролі фермера, бізнесмена, пожежника, прибиральника, лікаря, поліцейського, вчителя, стартапера, політика і навіть президента.

У результаті проведеного аналізу нами було розкрито можливості використання Інтернет-ресурсів для вдосконалення профорієнтаційної діяльності. Впровадження їх у профорієнтаційну роботу сприятиме активізації інтересу до самостійного ознайомлення із сучасними професіями, знаходження інформації про потреби в кадрах, орієнтованого виявлення психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів молоді до певних видів діяльності. Оскільки, сучасна молодь, враховуючи її характеристики і спосіб життя потребує якісно нового підходу до організації профорієнтаційної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириченко В.В. Психологія інформаційної діяльності : навчальний посібник / Віктор Васильович Кириченко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 132 с.
2. Основні показники ринку праці (річні дані) / *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Іващенко Ю. С. Гуляева. О. А., Соболенко О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

Єлизавета ПЕТРЕНКО,
студентка магістратури
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Науковий керівник: **Ольга ГУРЕНКО**
д.пед.н., професор (БДПУ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ З МОЛОДДЮ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЇЇ ПРАВ

На зміст професійної підготовки соціальних працівників до роботи з молоддю для захисту прав суттєво впливають завдання та проблеми їх практичної діяльності: професійно відстоювати інтереси молоді та громадян, які не можуть зробити це самостійно та потребують допомоги; виявляти особисту зацікавленість в організації контролю захисту конкретної молоді людини і супроводжувати ситуацію протягом всього необхідного періоду життя; організувати та підтримувати стимулювання молоді до розвитку конструктивної діяльності, власних сил з використанням особистих резервів; здійснювати превентивні заходи в соціальних прошарках молоді та самостійно пропонувати надання допомоги; впливати на місцеві і центральні органи влади з метою вдосконалення соціального захисту громадян.

Серед країн Європи найбільш якісною і широкопрофільною вважається професійна підготовка соціальних працівників із соціального захисту прав молоді у Німеччині. Тут діє закон про допомогу дітям та молоді, тому до соціальної сфери діяльності соціальних педагогів відноситься соціально-педагогічна робота з сім'ями соціально незахищених дітей та підлітків: шкільна соціально-педагогічна допомога; сімейні консультації; індивідуальне вирішення складних сімейних питань. Тож для успішного функціонування багатоаспектної діяльності соціально-педагогічної сфери в Німеччині функціонує диференційована, ієрархічно упорядкована структура професійної підготовки кадрів соціальних педагогів чотирьох освітньо-професійних рівнів: допрофесійна підготовка, рівень професійних училищ, рівень середньої спеціальної освіти, рівень вищої освіти [4].

Програма підготовки соціальних працівників до роботи з молоддю з питань захисту їхніх прав у Великій Британії буде відповідно до вимог Центральної ради, зміст яких зводиться до шести блоків: 1) спілкування сприяння підтримці; 2) висвітлення проблеммолодої людини; 3) аналіз та планування вирішення ситуації; 4) втручання у життя клієнта і надання йому необхідних соціальних послуг з питань захисту його соціальних прав; 5) робота з аналізу результативності наданої допомоги; 6) робота з коригування плану допомоги, та розвиток професійної компетентності, здійснення саморефлексії [2].

Основними завданнями у підготовці майбутніх спеціалістів соціальної сфери до роботи із молоддю з питань захисту їхніх прав у Франції є такі: взаємопроникність різних рівнів підготовки в галузь соціальної роботи, визнання, розвиток та удосконалення системи професійних компетенцій спеціалістів; перегляд модулів побудови й організації підготовки в галузі соціальної роботи з молоддю; механізм почергового

навчання: поєднання теорії та практики; сприяння подальшого розвитку напрямків соціальної освіти у роботі з молоддю людиною, з питань захисту її прав [3].

На сучасному етапі основною сферою впливу соціальних працівників у роботі з молоддю у Франції визначають: розробку та створення нових механізмів вирішення соціальних проблем молоді; перегляд побудови й організації забезпечення молоді їхніми соціальними правами; сприяння подальшого гармонійного й цілеспрямованого розвитку молоді людини у її соціальній дійсності.

Концепція соціально-педагогічної підготовки спеціалістів соціальної роботи в Польщі орієнтована на допомогу розвитку індивідуальних здібностей молоді людини для подальшої реалізації її можливостей у різних сферах мікросередовища, де даний напрям набуває все більшої підтримки [1]. В Польщі соціально-педагогічна діяльність з молоддю, з питань захисту їхніх прав діє в форматі «суспільного порятунку» та акцентує більшу увагу на прикладних дослідженнях.

Отже, проведений аналіз міжнародного досвіду професійної підготовки соціальних працівників показав, що підготовка фахівців соціальної сфери ґрунтується на суспільних вимогах та концептуальних підходах, на основі яких проводиться теоретична підготовка фахівців з урахуванням вимог соціальної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когут С. Я. Системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. – Л., 2004. – 250 с.
2. Ковчина, І. М. Сучасні технології соціальної роботи за рубежом : навч.- метод. посібник / І. М. Ковчина. – К., 2001. – 95 с.
3. Лещук Г. В. Система професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00. – Тернопіль, 2009. – 234 с.
4. Baranyuk V. V. Experience of Forming Professional and Communicative Competency of Future Social Workers in Educational Systems of Western European Countries / V. V. Baranyuk // Comparative Professional Pedagogy : Scientific Journal [Chief. Ed. N. M. Bidyuk]. – Kyiv ; Khmelnytskyi : KhNU, 2015. – Vol. 5. – Issue 4. – P. 109–114.

Наталія РИБНІКОВА,

здобувачка вищої освіти 4 курсу
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Наук. керівник: **Наталія МИХАЙЛЕНКО,**
асистент (БДПУ)

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ВЛАДІ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ

Актуальність теми. Питання гендерної рівності набуває пріоритетної уваги міжнародної та вітчизняної спільноти. На жаль, у свідомості українських громадян продовжують транслюватися глибоко вкорінені гендерні стереотипи, що обмежують участь жінок у суспільно-

політичному житті та їх доступ до вищих щаблів влади. Згідно проведеного соціологічного опитування групою «Рейтинг» у лютому 2020 року абсолютна більшість українців (83%) традиційно погоджується з твердженням, що головне призначення жінки – дбати про дім та сім'ю, а чоловіка – заробляти гроші (75%) [3].

Відсутність дискримінації, переосмислення місця та ролі жінки у суспільстві, її рівноправна участь на рівні з чоловіками у всіх сферах суспільного життя, в тому числі політичній, сприятиме всебічному розвитку людського потенціалу та досягненню сталого розвитку країни.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідженню соціального статусу жінки в сучасному українському суспільстві присвячено роботи Г. Бондаренко, Т. Булавина, Т. Марценюк, О. Стрельник. Проблема участі жінок у суспільно-політичному житті, їх представництва у владних структурах розглянуто у працях С. Войцеховської, О. Голуб, О. Ковбоши, І. Суслівой.

Мета дослідження – аналіз стану проблеми гендерної рівності в контексті діяльності владних структур України та Європи.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури та нормативно-правової документації з досліджуваної проблематики; синтез; систематизація; узагальнення; порівняння).

Сутність дослідження. Україна розробила юридичні й інституційні норми, стратегії та програми в контексті питання гендерної рівності. Різні міжнародні суб'єкти, наприклад, Рада Європи, ООН (ООН Жінки, ПРООН), національний демократичний інститут (НДІ), Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), активно підтримують українські державні установи у створенні й реалізації політики гендерної рівності, посиленні співробітництва з організаціями громадянського суспільства (ГО) і збільшенні кількості жінок, що беруть участь у політичному житті країни.

На національному рівні гендерна рівність гарантована, передусім, Конституцією України, Кодексом законів про працю, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини (2015-2020 рр.), Державною соціальною програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року тощо. [2, С. 1-6]. Проте, незважаючи на законодавче регулювання питання гендерної рівності, доступ жінок до «великої» політики залишається незадовільним. Не можемо не згадати висновок SIGI (Social Institutions and Gender Index), який демонструє, що високий рівень дискримінації в Україні є характерним для представництва жінок у політичній сфері. [1, С. 186-187].

Така соціальна несправедливість потребує запровадження дієвих механізмів доступу жінок до вищих щаблів влади, серед яких найбільш ефективними у світі загалом та в країнах ЄС зокрема вважаються гендерні квоти. В Україні гендерні квоти були прийняті на місцевих виборах 2015 року, що дало змогу привернути увагу громадськості до проблеми гендерної рівності, зокрема питання участі жінок у суспільно-політичному житті країни. Це мало свій позитивний результат, оскільки вже у 2020 році кількісний показник жінок у політиці став найвищим за всю історію незалежності України – 21 % депутатів Верховної Ради становлять жінки.

Проте, він є значно меншим, ніж в парламентах європейських країн.

Як свідчить досвід гендерної політики ЄС, важливо мати фахово інституціоналізовану гендерну політику (гендерну пріоритетизацію та інші спеціальні заходи), що супроводжується відповідними механізмами її реалізації. Європейці доволі чутливі до питань гендерної нерівності, що може свідчити про значну увагу державної політики до даної проблематики.

Інтеграція України у світове співтовариство потребує впровадження у практику суспільного життя позитивних моделей провідних європейських країн щодо реалізації ідеї гендерної рівності, демонстрації прогресивності та нульової толерантності відносно гендерної дискримінації.

Основні висновки. Незважаючи на зусилля міжнародної та вітчизняної спільноти, для жінок, як і раніше, існують реальні перепони на шляху особистісної та професійної самореалізації. Жінки в незначній частині представлені на керівних посадах, недостатньо залучені до прийняття управлінських, суспільно важливих рішень. Однак, державна політика України з кожним роком набирає оберт у впровадженні антидискримінаційних практик, створенні необхідних соціальних умов для найбільш повної реалізації потенційних можливостей чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного життя, зокрема й політичній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Київ: Заповіт, 2016. 244 с.

2. Марценюк Т. О. Залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна. *Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України*. 2017. С. 235-243. URL: <https://tinyurl.com/vwtwst9> (дата звернення 21.02.2020).

3. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ»: веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/sjervsd> (дата звернення: 07.03.2020).

Катерина РУБЦОВА,

студентка магістратури

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Ольга ГУРЕНКО,**

д.пед.н., професор (БДПУ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СІЛЬСЬКОЮ ГРОМАДОЮ

Зміни, що відбуваються у змісті соціального середовища сьогоденного села, вимагають наявності фахівців соціально-педагогічної сфери, здатних на високому професійному рівні розв'язувати злгоденні соціальні проблеми.

Існує загальна точка зору щодо підготовки соціальних працівників у США для сільського соціуму: з огляду на те, що вони працюють з різними категоріями населення, тому мають бути фахівцями загального профілю [5]. Їх підготовку здійснюють Школи соціальної роботи університетів Вайомінгу, Західної Віргінії, Вісконсіну, Аляски. У країні працюють

професійні спілки сільських соціальних працівників та постійно діють Загальнонаціональні збори сільських соціальних працівників.

У США навчальний курс «Теорія і практика професій або соціальної роботи» ознайомлює студентів із знаннями і вміннями, які передбачає соціальна робота як на мезо- так і на макрорівнях, тобто для роботи з групами, організаціями і громадами, зокрема у сільській місцевості.

У Великій Британії до роботи з громадою села готують вузькоспеціалізованих соціальних працівників. Як і студенти інших спеціальностей, майбутні соціальні працівники для роботи з громадою села отримують обов'язкові для всіх соціальних працівників знання й уміння, а також спеціальні знання, уміння і навички [3].

У Польщі соціального-педагогічного працівника готують в університетах, державних і приватних вищих педагогічних школах. Проте, для роботи у сільській установі соціально-педагогічного спрямування соціального педагога спеціально не готують [1].

Навчальним планом підготовки у Франції передбачена теоретична та практична компоненти. Теоретична складається із інваріантної (охоплює основи природничих, соціально-економічних, психолого-педагогічних наук, загальні методики соціальної діяльності) та регіональної (конкретизує різні аспекти підготовки, що є основою для організації практики, проведення стажувань, вирішення реальних проблем професійної діяльності фахівців у конкретних ситуаціях) складових. Домінує практична підготовка [2]. У громаді працюють випускники середніх професійних навчальних закладів спеціальностей «Технік із соціального та сімейного втручання», «Технік-аніматор з питань народної освіти» (спеціалізація: соціальна діяльність і життя громади).

Нині у Німеччині вищі фахові школи готують фахівців з: соціальної роботи, навчальна програма яких зосереджена на підготовку адміністративних працівників; соціальної педагогіки, які у майбутньому будуть працювати з молоддю у громадах, освітніх установах та у позаурочній діяльності; соціального забезпечення, що поєднують елементи соціальної роботи і соціальної педагогіки [4].

При підготовці соціальних педагогів у Німеччині до роботи у громаді застосовується два підходи: конкретна спеціалізація (соціальний педагог по роботі з громадою) та через інтегрований характер дисциплін, що вивчають студент інших спеціалізацій.

Отже, підготовка соціальних педагогів/працівників у зарубіжних країнах здійснюється в університетах та закладах професійної освіти. У підготовці соціального педагога/працівника для роботи з сільською громадою наявні два підходи: підготовка фахівців вузької спеціалізації (Великобританія, Німеччина, Франція) та підготовка фахівців широкого профілю (Німеччина, США, Франція, Польща).

ЛІТЕРАТУРА

1. Когут С.Я. Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі : дис....канд. пед. наук: 13.00.01 / С.Я. Когут. – Львів, 2004. – 219 с.

2.Лещук Г.В. Система професійної підготовки фахівців соціальної сфери у Франції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г.В. Лещук; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2009. – 234 с.

3.Пічкач О.П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії : автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / О.П. Пічкач. – Тернопіль, 2002. – 24 с.

4.Пришляк О.Ю. Професійна підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччина : дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / О.Ю. Пришляк; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – 219 с.

5.Собчак Н.М. Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти у США : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.М. Собчак. – Тернопіль, 2004. – 216 с.

Юлія СОЛОНСЬКА,

студентка 5 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Науковий керівник: **Сергій Улокаєв,**

к.пед.раук, доцент, (БДПУ)

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї, ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність дослідження зумовлена тим, що не дивлячись на те що, велика кількість науковців розглядала різні аспекти даної теми все ж вона є ще недостатньо розкритою.

Узагальнюючи праці сучасних дослідників, в яких досліджується питання профілактики насильства в сім'ї та жорстокого поводження щодо дітей у сім'ї, виокремимо кілька напрямів: обґрунтування проблеми попередження жорстокого ставлення до дітей (В. Боровик, Т. Кир'язова, С. Тадіян); виділення основ соціально-правового захисту дітей від жорстокості (В. Голіна, О. Іващенко, Г. Черепанова); аналіз зарубіжного досвіду попередження явища жорстокості щодо дітей (С. Айропетов, З. Зайцева, В. Железнов, І. Зверева, О. Пилипенко, О. Романова); визначення загальних питань превентивного виховання з проблеми негуманної поведінки дорослих щодо дітей (О. Докукіна, А. Зубко, В. Оржеховська, Л. Пономаренко, В. Постовий, Н. Стрельникова, П. Щербань); виділення окремих аспектів соціально-педагогічної діяльності щодо подолання жорстокого ставлення до дітей (Н. Заверико, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Л. Міщик, А. Мудрик, І. Трубавіна).

Мета дослідження – проаналізувати діяльність соціального педагога щодо соціально-педагогічної профілактики насильства в сім'ї та обґрунтувати методи та форми роботи фахівця стосовно попередження насильства в сім'ї, виявити обізнаність дітей щодо проблеми насильства., і наносять їй моральну шкоду, шкоду її фізичному або психічному здоров'ю.

Досить важко провести чітку межу між різними формами домашнього (подружнього) насильства. Так, одні дослідники відносять позбавлення сну до психологічного насильства, інші – до фізичного. Таким

чином, домашнє насильство є складним феноменом, наслідки якого, зазвичай, охоплюють кілька сфер: фізичну (соматичне здоров'я), емоційну, економічну, сексуальну. Будь-який вид насильства призводить до деструкції особистості постраждалої сторони, адже сексуальний примус обов'язково тягне за собою приниження гідності. Фізичне насильство також справляє значний вплив не лише на соматичну (тілесну), а й на моральну, емоційну сфери особистості, тобто є водночас і психологічним.

Зміст соціально-педагогічної роботи, спрямованої на вирішення проблеми домашнього насильства, можна презентувати як сукупність чотирьох основних елементів:

- профілактика сімейного насильства;
- робота із сім'ями та окремими категоріями, де сукупність макро- та мікро-факторів створює/може створити підвищений ризик жорстокого поводження;
- надання підтримки та допомоги жертвам, свідкам насильства та особам, які знаходяться у ризику насильства;
- проведення корекційної роботи з кривдниками.

Важливим елементом соціально-педагогічної роботи щодо попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми є розробка спеціальних програм освіти для батьків, які сприяли б повноцінному функціонуванню сім'ї і запобіганню проблемам у взаєминах дітей і батьків.

З метою попередження насильства в сім'ї доцільно використовувати такі напрями захисту прав членів сім'ї:

- просвітні компанії – в школах, на робочих місцях, в неурядових і урядових організаціях
- громадський захист – за допомогою петицій, плакатів, листівок на вулицях, статей в газетах, відкритих дискусій та дебатів
- законодавчі та політичні кампанії щодо певних проблем
- написання нових законів і критика старих
- пошук факторів та підготовка звітів – забезпечення статистичних даних та фактажу для попередніх видів діяльності.

Основні висновки: Проаналізувавши відповідну літературу, можна зробити висновок, що насильство в сім'ї є системою жорстокої і небезпечної поведінки яке може включати акти залякування, ізолювання і примуси. Метою насильства в сім'ї є встановлення і зміцнення влади і контролю над іншою людиною. Для досягнення цієї мети кривдник може прибгати до фізичного, емоційного і сексуального насильства. Це порушує багато прав тих, кого захищають міжнародні закони про права людини. Причинами прояву насильства в українських родинах є:

- психологічні чинники (психічні розлади, високий рівень агресії, власний негативний досвід дитинства, низька самооцінка осіб);
- соціальні чинники (стереотипність уявлень про ролі в сім'ї та виховання дітей, високий рівень алкоголізації населення, поширення наркоманії);
- економічні чинники (зниження рівня життя значної частини населення, безробіття).

Принциповим завданням, яке нерідко доводиться вирішувати, є діагностика ситуації, з'ясування обставин, що спричинили вияви жорсткого ставлення до дітей.

Для повного вирішення даного питання необхідно піднести його на рівень держави, щоб кожен задумався і почав вирішення цього питання з роботи над собою, усвідомлення важливості вирішення проблеми сімейного насилля, і лише тоді можна говорити про ефективне вирішення цієї проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні рекомендації з питань виявлення, попередження і розгляду випадків насильства та жорсткого поведіння з дітьми у сім'ї та поза її межами. Київ: КАЛИТА, 2013. 56 с.
2. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання): монографія. Харків: ФО-П Макаренко, 2014. 360 с.
3. Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part I: A survey of Current Practice. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 2012. № 10. 153 p.

Яна АНДРЮЩЕНКО,

здобувачка I рівня вищої освіти (4 курс)
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Наук. керівник: **Юлія ТАРАНЕНКО,**
к. п. н, ст. викладачка (БДПУ)

РОЗВИТОК УЯВИ ТА ФАНТАЗІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ХОРЕОГРАФІЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Серед багатьох видів мистецтв хореографія має найбільший потенціал у розвитку уяви та фантазії дітей, бо мистецтво танцю є синтетичним і збирає в себе образотворче мистецтво, драматургію, музику. Тому хореографія в нашій країні набуває все більшої популярності, стає одним із найдієвіших чинників формування гармонійно розвиненої, духовно багаті особистості.

Дослідження Л. Виготського, В. Давидова, Є. Ігнатєва, В. Крутецького, Н. Лейтеса, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна та інших вказують на те, що уява та фантазія виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння учнями нового навчального матеріалу, але і є умовою творчої переробки наявних знань у дітей.

Мета дослідження полягає в розробці та апробації комплексу вправ для розвитку уяви та фантазії дітей молодшого шкільного віку на хореографічних заняттях.

На основі аналізу наукової та навчально-методичної літератури з проблеми розвитку уяви та фантазії дітей у танцювальних колективах (С. Акішев, А. Акбарова, Л. Богаткова, Ю. Маргиненко, Ю. Тараненко, Т. Чурпіта, А. Шевчук та ін.) ми з'ясували сутність понять «уява» та «фантазія». Ми визначаємо уяву як процес створення людиною на основі попереднього досвіду образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, а фантазію як неправдоподібний (неймовірний, химерний, фантастичний) образ.

Сенситивним періодом для розвитку уяви та фантазії на хореографічних заняттях є молодший шкільний вік. У цьому віці важлива роль належить самовираженню дітей через власну художньо-творчу діяльність. Ураховуючи психофізіологічні особливості школярів цього віку – необхідно залучати їх до творчої діяльності в танцювальному мистецтві. У молодших школярів яскраво проявляється наслідуваність – важливе джерело успіхів на початковому етапі навчання хореографії. У цьому віці притаманні гострота і свіжість сприймання, цікавість, яскравість уяви.

Експериментальна робота здійснювалася нами під час проходження виробничої практики в народному ансамблі естрадного танцю «Мар'Лен» Центру дитячо-юнацької творчості імені Є. Рудневої (м. Бердянськ). Нами було розроблено та проведено в підготовчій групі ансамблю комплекс вправ, спрямований на стимулювання творчого інтересу, емоційне переживання, на наслідування, на створення ситуації з можливістю вибору. До них віднесли: «Спогади», «Фарби», «Веселе прибирання», «Сонечко-хмарки», «Веселі емоції», «Слідуй за порами року», «Зоопарк», «Відтвори

героя», «Створи танець» та ін. Ці вправи нами включалися у вступну та заключну частини хореографічного заняття дітей молодшого шкільного віку. Так, наприклад, вправа на стимулювання творчого інтересу «Фарби» передбачала виконання рухами, жестами, мімікою свого відношення до певного кольору, який показував на картці педагог.

Під час проведення комплексів вправ для рівня розвитку уяви та фантазії дітей молодшого шкільного віку ми звернули увагу, що всі діти різні, тому примушувати до виконання не доцільно. Якщо дитина не готова виконувати вправи, то не потрібно її змушувати. Спостереження показали, що не всі діти одразу виконують вправи так, як хотілося, бо для повного розкріпачення та прояву уяви та фантазії потрібен час та регулярні заняття.

У процесі нашого експериментального дослідження, а саме проведення комплексу вправ для покращення рівня розвитку уяви та фантазії дітей молодшого шкільного віку, ми побачили, що діти із захопленням та цікавістю виконували вправи. Після невеличкого проміжку часу діти ставали виразніше рухатися, більш впевнено себе поводити, починали розуміти образну мову хореографічного мистецтва, із задоволенням включалися в уявні ситуації, робили цікаві знахідки образного перевтілення, творчо мислили хореографічними образами.

Отже, можна зробити висновок, якщо використовувати вправи на наслідування, ситуації з можливості вибору, стимулювання творчого інтересу, емоційного переживання, то рівень розвитку уяви та фантазії дітей молодшого шкільного віку на хореографічних заняттях значно підвищиться.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медвідь Т.А. Хореографічне мистецтво як фактор творчої діяльності дитини. *Вісник Львівського університету* : збірник наукових праць. Серія «Мистецтвознавство». Вип.14. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2014. С.148-154.

2. Тараненко Ю. П. Розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів у процесі хореографічної діяльності : [навчально-методичний посібник]. Мелітополь : ПП Скребейко П.В., 2017. 84 с.

Валерія ВЕРЕМЕНКО,

студентка 3 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник **Олена МАРТИНЕНКО,**

к. п. н., доцент (БДПУ)

ТАНЦЮВАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА КОНТАКТНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Розвиток хореографічного мистецтва, популяризація та зацікавленість дітей та молоді новими танцювальними напрямками дає можливість насичувати хореографічну роботу новим змістом, робити заняття більш цікавими та плідними. Особливого попиту в останні часи набуває використання в практиці роботи хореографічних колективів

контактної хореографії, яка базується на імпровізації, розкритті творчого потенціалу дитини через пізнання можливостей свого тіла, засвоєння простору та тілесного контакту з іншими.

Як відомо, імпровізація – первинний та самий давніший вид творчості. Вона є невід’ємною часткою повсякденного життя людини. Імпровізація (від франц. *improvisation*, італ. *improvvisazione* та лат. *improvisus* – непередбачений, миттєвий, несподіваний) – це створення художнього твору під час його виконання.

Проблема імпровізації, у тому числі й в хореографії, розглядалася Г. Богдановим, Ю. Глуценко, І. Дубник, А. Климовим, Д. Лівшицем, С. Мальцевим, С. Раппопортом, Л. Шаміною та іншими.

У психологічній літературі існує декілька тлумачень поняття імпровізація. Так, С. Новак визначає імпровізацію, як вибір серед можливостей, що існують в даний момент, на протигагу виконання матеріалу, обраного раніше [3]; А. Старк, як спонтанність реагування на внутрішні імпульси особистості та на сигнали зовнішнього середовища [5]; Р. Запора, як вміння слухати власне тіло, простір та партнерів [1]; Ф.Перлз, як один зі змістовних аспектів автентичності [3]; Н. Руссу, як компонент творчої діяльності, який супроводжує процес створення художнього твору від виникнення задуму до виконання його для глядача, який діалектично пов’язаний з традицією, досвідом і виступає як засіб навчання, як тип публічної творчості і як самостійний жанр [4].

Мета – визначення важливості застосування в хореографічному навчанні танцювальної імпровізації як основи контактної хореографії.

Досліджуючи природу танцювальної імпровізації, А. Гіршон виділяє деякі її види: традиційна імпровізація в середині певної стилістики, коли творчість танцюриста полягає лише у виборі, поєднанні наперед заданих танцювальних елементів, форм і фігур; модерністська імпровізація (романтична школа модерн-імпровізації, що бере початок від творчості Айседори Дункан) передбачає вираження в русі почуттів, настрою, які переживає людина у даний момент і передачу її внутрішнього стану; постмодерністська імпровізація (мистецтво танцперфомансу), яка дозволяє виділити декілька ліній: імпровізаційний танцтеатр, що має корені в театрі абсурду, використовує сильні візуальні і емоційні образи, просту, але при цьому витончену мову рухів, абстрактну або парадоксальну музику, нелінійну композицію; контактна імпровізація, яка спирається на фізіологію і фізичні закони, експериментує з вагою у момент руху; імпровізація Форсайта, яка полягає у багатоманітності варіантів розвитку будь-якого танцювального елемента [5].

Танцювальна імпровізація – це популярне явище танцювальної культури, яке дозволяє творчо реалізуватися людям з різними фізичними і психологічними можливостями, розкриває індивідуальність кожної окремої особистості. Імпровізація – це танок вільної людини, який несе в собі радість та внутрішнє розкріпачення, це танок радості та спонтанної гри простору, це танок без меж, в якому не має значення не ріст, не вага, не комплекція, не вік, не фізичні навички. Такі характеристики дають підставу для активного застосування танцювальної імпровізації в практиці дитячих хореографічних колективів особливо з дітьми початкового рівня

(дошкільний та молодший шкільний вік). По-перше, тому, що саме гра, свобода простору, бажання задовольняти свої рухові потреби в контакті з іншими, які виражаються падіннями, кружлянням, стрибанням, катанням дітей по підлозі характерні та природні для дітей 5-10 років. По-друге – діти завжди проявляють бажання фантазувати, створювати нове і отримують від цього задоволення. По-третє, хореографічні здібності має не кожна дитина і багатократне повторення одних і тих самих танцювальних рухів не завжди приносить задоволення. Крім того тривалість хореографічних занять (30-45 хвилин) з дітьми молодшого віку у системі позашкільної освіти дозволяє поряд з тренувальними хореографічними та музично-руховими вправами широко застосовувати завдання на розвиток творчої імпровізації, активного мислення танцювальними образами.

О.Мартиненко використовує в практиці хореографічної роботи з дітьми молодших груп синтез танцювальних рухів та імпровізаційних вправ і доводить, що це сприяє: розкриттю творчого та фізичного потенціалу, визволенню від скутості та невпевненості у собі; розвитку творчих здібностей, вмінь застосовувати знайомі технічні елементи у новому танцювальному контексті, вигадувати нові танцювальні пози і рухи, підпорядковуючись можливостям власного тіла; розвивати комунікативних здібностей, завдяки усвідомленню можливостей власного тіла та тіла партнера; розвивати відчуття ваги, інерції та балансу, вміння розслабитися та визволятися від зайвої м'язової напруги, вміння довіряти партнеру, запобігати рухових штамів та механічно вивчених рухів; розвитку емоційної сфери, можливості вільно виражати свої емоції та почуття, отримувати задоволення від сумісної творчості тощо. На основі багаторічного досвіду роботи О.Мартиненко доводить, що поступове введення вправ індивідуальної, парної та колективної імпровізації в хореографічну роботу сприяє розвитку танцювальної свободи та творчості [2].

Отже застосування імпровізації в практиці роботи дитячих хореографічних колективів буде фундаментом для успішного засвоєння контактної хореографії, творчого прояву педагога та пошуку цікавих форм проведення танцювальних занять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюкова И. В. Танцевально-двигательная терапия: тело как зеркало души // Информационный бюллетень / И. В. Бирюкова. 2008 – № 4. – С. 3-9.
2. Мартиненко О.В. Контактна імпровізація з предметами як засіб розвитку творчої активності молодших школярів // Проблеми розвитку сучасного хореографічного мистецтва та шляхи їх вирішення : матеріали III Всеукр. наук-практ. конф. (Луганськ, 5-6 грудня 2013 р.). – Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2013. – С. 40-45.
3. Перлз Ф. С. Гештальт-подход и свидетель терапии / Ф. С. Перлз; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко – М.: Либрис, 1996. – 235 с.
4. Руссу Н. В. Субъект-объективные основания импровизации как вида творческой деятельности в хореографии: автореф. дис. На получение

научної степені к. филос. Н. : спец. 09.00.01 / Н. В. Руссу. – Кемерово, 2006. – 22 с.

5. Старк А. Танцевально-двигательная терапия / А. Старк, К. Хендрикс – Ярославль, 1994. – 54 с.

6. Шкурко Т.А. Танец как средство диагностики и коррекции отношений в группе // Психологический вестник / Т. А. Шкурко – Ростов-на-Дону: РДПУ, 1996, № 1. – С. 327-348.

Ірина КИСЕЛЬОВА,

студентка 3 курсу

факультету психолого- педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Головною метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток людини. Людина змінюється протягом усього життя, але особливо інтенсивно відбуваються ці зміни в дитинстві, підлітковому віці та юності, коли фізично людина росте швидко, змінюючись і духовно. Саме в дитинстві, як у ніякому іншому віці, людина здатна глибоко відчувати і переживати, захоплюватись і дивуватись, яскраво і безпосередньо виражати свої емоції, безмежно фантазувати. Ось чому в цей період на неї через мистецтво можна якомога сильніше і природніше вплинути, використовуючи в процесі навчання і виховання саме її вікові особливості.

Переважає більшість науковців – психологів, педагогів, музикознавців – збігаються у погляді на особливу роль художньої творчості, в тому числі і музичного мистецтва, у справі вихованні творчої особистості. Наприклад, видатний педагог-музикант Н. Ветлугіна була впевнена, що сучасне виховання повинне формувати людину нового типу, здатну до активної творчої діяльності, і наголошувала: «Мистецтво, зокрема музика, приховує у собі великі можливості для творчого розвитку підростаючого покоління» [2, с. 90].

Слід зазначити, що поняття «творчість» тісно пов'язане з поняттями «творча діяльність» та «креативність». Творчою вважається така діяльність людини, в результаті якої створюється щось нове – чи предмет зовнішнього світу чи побудова мислення, що веде до нових знань про світ, або почуття, здатне відображувати нове ставлення до дійсності.

Повертаючись до проблеми формування творчих здібностей учнів, треба зазначити, що найбільш доцільно використовувати для цього методи ігрової педагогіки. Зважаючи на те, що ігрова діяльність залишається, після навчання, одним з провідних видів діяльності, саме в дидактичних, сюжетно-рольових, предметних іграх найбільш повно розкривається творчий потенціал учнів.

Музика стимулює до творчої діяльності, зокрема формує пізнавальні та емоційно-мотиваційні функції, розвиває творче мислення й комунікативність, а також позитивні якості характеру: систематичність,

працьовитість, наполегливість у досягненні мети. Уміння і навички, набуті у галузі музики, переносяться на інші, немuzичні види діяльності дітей. На уроках музичного мистецтва особливе значення має творча діяльність дітей, яка сприяє формуванню уяви, мислення, винахідливості, творчих здібностей.

Урок музичного мистецтва – основна форма музично – естетичного виховання молодших школярів. Найелементарніший імпульс до творчості – це зацікавити дітей винаходом власної інтерпретації музичного твору, підголосків і варіантів наспіву, власного варіанту інсценізації пісні, власного елементарного інструментального супроводу, власної вправи на розспівування.

Особливо важливим періодом для розвитку музично-творчих здібностей видається період початкового навчання. Відомо, що у молодших школярів яскраво проявляється творче начало, вони надзвичайно винахідливі в передаванні інтонацій, наслідуванні, легко сприймають образний зміст казок, розповідей, пісень, музичних п'єс, їм притаманна природна активність, віра у свої творчі можливості. Все це виявляється цінним джерелом творчого розвитку молодших школярів. «Творчість активізує пам'ять, мислення, спостережливість, цілеспрямованість, інтуїцію, що необхідно у всіх видах діяльності» [3].

Творчість дітей на уроках музичного мистецтва пов'язана з самостійними діями, з умінням оперувати знайомими їм музичними поняттями, знаннями, навичками, пристосовувати їх до нових умов, у нових видах музичної діяльності. Процес музичного пізнання набуває у атмосфері творчості процесуального характеру. Тобто дитяча творчість представляє собою «пізнавально-пошукову музичну практику».

Власне кажучи, всі види і форми діяльності на уроках музичного мистецтва можуть носити творчий характер. Критерієм тут виступає новизна, оригінальність самостійності діяльності, але ні в якому разі не художня цінність створеного, оскільки головним у творчій діяльності і запорукою успішного розвитку творчих здібностей є саме процес творчості, а не її продукт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асаф'єв Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. М.: Музыка, 1973. с. 95.
2. Веллутіна Н.О. Музичний розвиток дитини. М., 1968. с. 90.
3. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе: Учебное пособие. М., 1989. 240 с.
4. Келіна Н.Л., Овчаренко Л.В. Музично-театралізовані ігри: Колосок. Х.: «Скорпіон», 2005. 64 с.

Валерія КРИВУНЬ,

здобувачка II рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної
освіти та мистецтв

Наук. керівник: к. п. н., ст. викладачка **Юлія ТАРАНЕНКО** (БДПУ)

КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА АНСАМБЛЮ СУЧАСНОГО ТАНЦЮ

Однією з провідних складових ефективності професійної підготовки майбутніх керівників хореографічного колективу з високим рівнем творчого потенціалу є формування педагогічної майстерності студента.

Заклад вищої освіти, будучи парадигмою розвитку та важливим інститутом соціалізації, зорієнтований на становлення й виховання високоосвіченої творчої особистості, здатної керувати прогресом розвитку самого суспільства.

Питання педагогічної майстерності вчителя завжди було предметом пильної уваги провідних педагогів (Ю. Азаров, І. Зязюн, В. Кан-Калік, Я. Коменський, А. Макаренко, М. Нікандров, С. Сисоева, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).

Водночас проблема розвитку педагогічної майстерності майбутнього керівника ансамблю сучасного танцю в процесі професійної підготовки зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні умов розвитку педагогічної майстерності майбутнього керівника ансамблю сучасного танцю в процесі професійної підготовки.

Педагогічна майстерність розглядається нами як досконале, творче виконання вчителем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості кожного учня, забезпечення високого рівня інтелектуального розвитку, виховання кращих моральних якостей, духовного збагачення школярів [2, 106].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (Ю. Азаров, І. Зязюн, В. Кан-Калік, О. Рудницька, С. Сисоева та ін.) та спираючись на наукові розвідки С. Куценко, вважаємо, що компонентами педагогічної майстерності майбутнього керівника ансамблю сучасного танцю є:

- професійна компетентність (наявність загальних психолого-педагогічних знань, принципів, форм, методів навчання й виховання, здатність до якісного підбору навчального матеріалу, рівень майстерності володіння ним, технологіями його подачі, комунікабельність, об'єктивність, педагогічна взаємодія, педагогічне передбачення, педагогічна позиція);
- особисті якості (світогляд, моральна вихованість, широкий кругозір та ерудиція, духовна культура, оптимізм, емоційний самоконтроль, витримка, наполегливість, емпатія, дисциплінованість);
- педагогічна техніка (комплекс умінь і навичок, що сприяють ефективності результатів навчання й виховання студентів (міміка, жести, мовлення, спілкування, емоційний контроль, артистичність);
- педагогічний такт (уміння висловлюватися прийнятним тоном, повага й вимогливість, стиль спілкування із студентами, співробітниками);

– педагогічна творчість (уміння швидко й ефективно підбирати та застосовувати в освітньому процесі різноманітні форми, засоби й методи педагогічного впливу на учня з орієнтацією на результат творчого рівня);

– гуманістична спрямованість (визначальна характеристика майстерності педагога, що передбачає спрямованість на особистість іншої людини та проявляється в гомоцентричному ставленні до вихованців. Гуманістичне спрямування освітнього процесу студентів-хореографів передбачає використання хореографічних творів, що естетично інтерпретують людське в людині);

– культура спілкування (майстерне володіння мовленням, уміння точно, ясно, образно, емоційно й доступно для дітей різних вікових категорій висловлювати власні думки, оскільки всі педагогічні задуми, цілі й завдання реалізуються в педагогічній взаємодії педагога з вихованцями);

– педагогічні здібності (особливі якості особистості педагога, що забезпечують ефективність і успішність педагогічної діяльності).

Висновок. Вважаємо, що ефективність розвитку педагогічної майстерності майбутнього керівника ансамблю сучасного танцю залежить від низки факторів, серед яких: бажання розвиватися; творча активність особистості як усвідомлений і керований процес; цілеспрямованість і здатність до постановки пріоритетних цілей, планування й передбачення результатів діяльності; адекватна самооцінка; наявність сприятливого професійно-педагогічного середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куценко С. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя хореографії як гарант ефективності формування творчого потенціалу. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. Вип. 1-2 (5-6). Умань, 2015. С.116-121.

2. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. К. : Міленіум, 2006. 344 с.

Елизавета КУЗЬМЕНКО,

Студентка 4 курсу

факультету психолого- педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У структурі людських художніх уподобань музика посідає перше місце за обсягом споживання, випереджаючи інші види мистецтв. Вона виступає як самостійний вид або є компонентом багатьох інших синтетичних видів мистецтв, формує середовище, створює унікальні умови людському загалу сприймати прекрасне в житті та мистецтві, допомагає людині стати шляхетною, впливає на всі сторони її психіки —, уяву, почуття, думки, волю, здібності.

Розробці проблеми виховання творчих здібностей засобами природи, музики, художнього слова тощо присвятили свої праці українські та

зарубіжні вчені —, С.Анічкін, Д.Кабалевський, Л.Коваль, Т.Левченко, Б.Лихачов, Г.Петрова, О.Сухомлинська, В.Сухомлинський та ін. Аналіз сучасних досліджень у галузі музичної педагогіки надає нам можливість виявити нові підходи в науково-теоретичному обґрунтуванні моделей музично-естетичного виховання та розвитку творчих здібностей, визначити комплекс структурних компонентів, основою яких стали дослідження Ю.Алієва, Н.Білявіної, І.Беспалько, Н.Гузій, Н.Коваленко, Л.Куленко.

Музично-естетичне виховання, а особливо професійне музичне навчання, спонукає до виявлення та розвитку спеціальних здібностей, якими є креативні. Б.Теплов підкреслював, що точнішим було б обговорення не загальної та спеціальної обдарованості, а загальних та спеціальних моментів обдарованості, до яких він відносить креативність.

На нашу думку, креативність —, це сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості, розвиваючись і з'єднуючись з її провідними мотивами і виявляючись як здатність до продуктивної зміни.

Для креативної особистості характерним є яскрава саморегуляція сприйняття, її спрямованість на вирішення будь-якої проблеми або завдання, високий рівень зосередженості, її тривалість і стійкість, висока чутливість до подразників, здатність сприймати неточності, відхилення, незвичайність та унікальність властивостей об'єкта, здатність помічати зв'язки між ознаками, яких формально не існує, здатність сприймати комплексно, помічаючи головне, істотне, уміння звільнитися від фіксованої установки, сприймати самостійно і неупереджено. Вона, немов би вбираючи навколишнє, становить цілісну картину побаченого.

Найбільш яскравим і типовим проявом креативності, на нашу думку, є уява і фантазія, які у креативних особистостей відрізняються незвичайністю, жвавістю і неадекватністю, крайньою фантастичністю та образністю. Креативній особистості притаманний високий рівень емоційності.

Одна з чинних умов для розвитку «креативів» є якість змісту виховання, що дає змогу привести індивіда до осмислення загальнолюдських цінностей: Істини (в пізнавальній діяльності), людських добродій, Людини як абсолютної цінності (в ціннісно-орієнтаційній діяльності), Творчості (в трудовій, творчій та навчальній діяльності), Краси (в естетичній діяльності), Здоров'я (в психофізичній діяльності).

Музика поліфункціональна, вона, як образно-знакова частина середовища, впливає на ставлення творчої особистості до оточуючого культурно-мистецького середовища. Перебуваючи у ньому, ми безпосередньо створюємо відповідні умови для розвитку творчої креативної особистості.

Таким чином, музично-естетична культура є інтегрованою властивістю креативної особистості, яка характеризує міру засвоєння нею музичних цінностей суспільства, ступінь розвитку її сутнісних сил, що проявляється у власних якостях і результатах музичної діяльності, а також є проявом її творчої діяльності та розкриттям таких унікальних особливостей, якими є креативні здібності. Звідси правомірним можна вважати висновок, що музичне мистецтво та його відправна —, музична культура —, є

своєрідним виразом об'єктивізації та реалізації здатності людини розкривати власне духовно-естетичне ставлення до дійсності в процесі практично-творчої діяльності, а крізь нього становлення власного «Я».

ЛІТЕРАТУРА

1. *Волощук І.С.* Науково- педагогічні основи формування творчої особистості . К., 1998. 160 с.
2. *Теплов Б.М.* Психология музыкальных способностей. Москва, 1982. С.88 – 92.

Катерина САУЛЕНКО,

студентка 2 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена Ємельянова**

Старший викладач (БДПУ)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУЗИКАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФІЇ

Танцювальне мистецтво в нашій країні з кожним роком набуває все більшої популярності, стає одним із дієвих чинників формування гармонійно розвиненої, духовно багатой особистості. Музика і танець тісно пов'язані між собою. Поряд з танцем музика істотно впливає на формування особистості дитини, збагачує її почуття та уявлення, сприяє виробленню вміння відчувати ритм та мелодійність твору. Розвиток музикальності є однією з важливих завдань на уроках хореографії з дітьми початкового рівня навчання. Основи музикальності закладаються з перших років хореографічного навчання, з перших звуків музики в танцювальному класі.

Аналіз теорії і практики хореографічної роботи з дітьми (Г.Березова, Н.Виноградова, С.Науменко, Н.Олександрова, М.Палавандішвілі, Т.Пуртова, М.Румер, К.Тарасова та ін.) показав, що автори підкреслюють важливість розвитку музикальності дитини на уроках ритміки і хореографії і розглядають її як індивідуально-особистісну властивість людини, як комплекс її спеціальних і загальних здібностей. Разом з цим на практиці педагоги хореографи не приділяють достатньої уваги розвитку музикальності дітей як основної складової її хореографічної діяльності, порушують цілісність освітнього процесу, використовують роботу з фонограмами замість плідної творчої співпраці з концертмейстером.

Мета дослідження була спрямована на уточнення завдань, визначення та апробацію на практиці методів розвитку музикальності у дітей 6-8 років на уроках хореографії.

Задля вирішення мети ми застосували метод аналізу навчально-методичної та наукової літератури з теми дослідження, метод вправ та творчих завдань.

Музикальність – складне поняття, яке характеризується різним поєднанням окремих здібностей. Академік Б. Асаф'єв, узагальнюючи свої спостереження, підкреслював, що в деяких дітей є гарна музична пам'ять, у інших – чуйність до музики, у третіх – наявність абсолютного слуху, яка супроводжується відсутністю сприйняття складних художніх образів і,

навпаки, у четвертих – нерозвинений слух, який поєднується іноді з глибоким і серйозним інтересом до музики.

На думку С. Науменко, музикальність має таку структуру: музичний слух (ритмічний, гармонійний, звуковисотний, мелодійний); творча уява; емоційність; почуття цілого (переживання музичної форми як динамічного процесу). Доповнюючи погляди С. Науменко щодо структури музикальності, Ю. Цагареллі і З. Муштарі вважають за необхідне включити до її складу пізнавальні музичні здібності (музичне мислення, музичну уяву).

На основі аналізу літератури з теми дослідження ми уточнили завдання, які доцільно використовувати для розвитку музикальності дітей молодшого шкільного віку на уроках хореографії: підтримувати бажання слухати музику, емоційно на неї відгукуватися, розповідати про неї; спонукати до самостійного визначення настрою, характеру музичного твору, засобів музичної виразності; вчити розрізняти її інтонації, мелодію, змістовне наповнення, диференціювати тембри інструментів; формувати досвід музичних вражень, здатність співвідносити танцювальний та музичний образ; розвивати творче мислення й уяву; розвивати бажання та вміння втілювати в творчих рухах настрої та характер музичного образу; підтримувати бажання дітей передавати настрої музичного твору в малюнку, театральному дійстві, літературній творчості.

Під час хореографічної практики в дитячих хореографічних колективах ми апробували ефективність застосування деяких методів розвитку музикальності дітей початкового рівня навчання (6-8 років): слухання та аналіз музики, виконання одного руху (па польки, підскоки) під різний музичний супровід, творча імпровізація на основі виразного музичного матеріалу, малювання своїх вражень від музики.

Наведемо декілька прикладів: «Колективний танок» (після прослуховування музичного матеріалу, запропонувати дітям вигадати рухи для нового танцю, а потім на їх основі створити та вивчити з дітьми нескладний танок), «Танцювальна мозаїка» (запропонувати дітям прослухати чотири музичних фрагменти різних жанрів (полька, марш, вальс, танок) і передати рухами відповідний танцювальний образ з яким асоціюється у дитини та чи інша мелодія)

Висновок. Головне в розвитку музикальності дитини – «занурити» її у різноманіття музики, навчити «жити» нею, ознайомити з різними засобами виразності, образними рухами, бути сприятливим до музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науменко С.І. Музично-естетичне виховання дошкільників: програма та методичні рекомендації. К.: Магістр-S, 1996. 96 с.
2. Пуртова Т.В., Беликова А.Н., Кветная О.В. Учите дітей танцювати: навчальний посібник. М.: Гуманит.изд. центр Владос, 2003. 165 с.

Вікторія СВЕЖЕНЕЦЬ,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник **Олена МАРТИНЕНКО,**

к. п. н., доцент (БДПУ)

МОДЕЛІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах хореографічне навчання в системі позашкільної освіти набуває особливої актуальності. Популярність різних танцювальних напрямів, орієнтир на здоровий спосіб життя і фізичну досконалість, задоволення комунікативних запитів, бажання творчого самопрояву, розвиток soft skills сприяють залученню дітей та молоді до занять в хореографічних гуртках.

Питання теорії і методики роботи з хореографічним колективом розглядали як теоретики, так і практики: О. Мартиненко, С. Шалапа, Н. Корисько, Б. Колногузенко, П. Фриз та ін. В основу досліджень покладені проблеми організації освітнього процесу в дитячому колективі, вимоги до танцювального репертуару, виховна робота тощо. Аналіз досліджень питань теорії та методики організації хореографічної роботи в дитячих хореографічних колективах (В. Годовський, О. Голдріч, В. Кирилюк, Б. Колногузенко, А. Тараканова та ін.) дозволив визначити прихильність авторів до класичної моделі хореографічного навчання, яка протягом багатьох десятиліть пройшла апробацію і доказала свою ефективність. Разом з тим, реформи системи позашкільної освіти, пов'язані з комерціалізацією додаткових освітніх послуг, вимагають перегляду традиційно усталених підходів до хореографічної роботи з дітьми, активного застосування інноваційних методів навчання, впровадження популярних напрямів сучасного танцю.

Практика показує, що сучасні діти з захопленням відвідують хореографічні гуртки доти, поки освітній процес у них не зводиться до муштри та одноманітності, а заняття приносять задоволення, емоційну розрядку і не несуть фізичного та психічного перевантаження. У зв'язку з цим, доцільно переглянути пріоритетність моделей хореографічного навчання, які функціонують в позашкільних закладах.

Мета. Зробити аналіз моделей хореографічного навчання і визначити їх пріоритетність в сучасній системі позашкільної освіти.

На думку О. Мартиненко, на сьогодні в Україні дитячі хореографічні колективи функціонують за трьома моделями: «академічною», «творчого розвитку» та «вільного виховання».

Традиційно, академічна модель хореографічного навчання передбачає засвоєння хореографічних навичок на високому професійному рівні, яке відбувається завдяки тривалому тренуванню. В академічній моделі пріоритет надається класичному танцю. Ця модель орієнтована на хореографічне навчання здібних до танцювальної діяльності вихованців і спрямована на розкриття їх природної обдарованості. У навчанні домінує авторитарний та авторитарно-демократичний стиль керівництва. На сьогодні, дана модель не може бути пріоритетною для всіх хореографічних

гуртків, у зв'язку з тим, що, не всі діти, які бажають займатися хореографією, здатні засвоїти систему хореографічної підготовки в тому обсязі, в якому її пропонує академічна модель навчання, і не у всіх вихованців є певні природні здібності до цього: еластична природа суглобів та м'язів, гнучкість тулубу, музичний слух тощо. Відсутність цих здібностей на фізіологічному рівні не дозволяє дитині досягти необхідного рівня хореографічної виконавської культури, що сприяє виробленню негативного ставлення до самого мистецтва танцю. Крім того систематична робота над танцювальною технікою відокремлює процес хореографічного навчання від хореографічної творчості.

Модель «вільного розвитку особистості» будується на створенні ситуації захоплення мистецтвом танцю як модною течією і спрямована на задоволення потреб вихованців з різним рівнем розвитку танцювальних здібностей. Як правило, ця модель передбачає засвоєння базового рівня хореографічної підготовки учнів, а система навчання базується на демократичному або анархічному стилі керівництва, у якому учні або їх батьки диктують керівнику який матеріал вони хотіли б засвоїти. За цим методом роль педагога – не у навчанні у загально прийнятому розумінні, а лише у створенні емоційних і технічних умов для задоволення інтересів дитини.

Модель «творчої співпраці» передбачає створення комфортних умов для всебічного розвитку вихованців, за яких кожен має відчувати свою успішність. У навчанні надається перевага прищепленню інтересу до хореографічного мистецтва, розкриттю творчого потенціалу учасників колективу, демократичному стилю керівництва з боку керівника. Засвоєння танцювальних знань, умінь і навичок відбувається у процесі розв'язання поставлених творчих завдань. Технічна сторона навчання тут не виноситься на перший план до тих пір, доки діти в процесі цілеспрямованої роботи самі не зрозуміють, що для вираження певного образного змісту їм необхідно досконало рухатися. Творчі завдання не тільки активізують емоційно-вольові риси особистості, а й націлюють дитину на результат – хореографічну творчість, яка запобігає механічному засвоєнню танцювальних рухів, наповнюючи їх внутрішнім змістом, що сприяє кращому вирішенню технічних завдань.

На думку багатьох практикуючих педагогів-хореографів, цей шлях хореографічного навчання сьогодні є найбільш перспективним і має використовуватися в практиці, бо набуття високого технічного рівня танцювальної майстерності не є першочерговим завданням аматорського хореографічного процесу. В результаті такого навчання дитина, по-перше, реалізує своє бажання опанувати хореографічне мистецтво, яке стає для неї засобом розвитку і виховання, а по-друге, у неї активізуються здібності до танцю.

Отже, сучасна система хореографічної позашкільної освіти має бути орієнтована на потреби сучасного суспільства, умови праці та індивідуальність дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартиненко О.В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом: навч. посіб. / Олена Мартиненко. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. – 232 с.
2. Колногузенко Б. М. Методика роботи з хореографічним колективом. Частина 1. Хореографічна робота з дітьми : навч.-метод. посіб. / Борис Колногузенко. – Х. : ХДАК, 2004. – 152 с.

Аліна ХЕЛЕМЕНДИК,
студентка 1 курсу магістратури
Факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Наук. керівник: **П. Б. Косенко,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ВАЖЛИВИ АСПЕКТИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Впродовж свого існування людство не стоїть на місці, воно перебуває у стані постійного розвитку. Але в наш час тенденції до змін в усіх сферах діяльності людини, зокрема в мистецтві, науці та освіті, відчуються особливо гостро. Вони змушують нас змінити свої погляди на звичаєні способи навчання, основу яких складають інформаційно-ілюстративна і репродуктивна діяльність студента та викладача. Зараз ми знаходимося в умовах відродження музичної творчості, що потребують висококваліфікованих фахівців зі спеціальності «Музичне мистецтво» – яскравих, творчих особистостей, які володіють фундаментальними знаннями з теорії і методики музичної освіти і здатні створювати сприятливі умови для повноцінного розвитку суб'єктів освітнього процесу. Важливого значення у цьому контексті набуває інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, під час якої відбувається накопичення музично-виконавських та загально-естетичних знань, формуються професійні уміння та навички, розвивається специфічне творче та методичне мислення, набувається художній та музично-виконавський досвід.

Аналіз останніх публікацій засвідчив, що актуальність проблеми вдосконалення інструментальної підготовки знайшла відображення у багатьох дослідженнях, які розкривають її за різними напрямками: розвитку музичних здібностей і формування музично-виконавських умінь студентів (О. Андрейко, Е. Курішев, В. Муцмахер, Г. Ципін, О. Шульпяков); удосконалення професійної готовності (О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Ф. Козир, Т. Корольова, Г. Падалка, Л. Рапацька та ін.); виховання творчих якостей музикантів і підготовки до творчої діяльності (Я. Бірзкопс, І. Одінокова, Т. Шевченко та ін.); організації педагогічної й виконавської практики (Н. Біла, Л. Пічугіна, К. Тюрбаєва, Д. Юник); концептуальні положення професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва у школі (Е. Б. Абдуллін, Ю. Б. Алієв, Л. О. Безбородова, В. В. Бурназова, Л. В. Гусейнова, Д. Д. Елліот, Н. В. Лаврентьева, Є. Х. Маргуліс, Н. Г. Мозгальова, О. М. Олексюк, О. С. Плехотнюк).

Зважаючи на теоретичну та практичну важливість вказаних вище досліджень, вважаємо за потрібне систематизувати погляди щодо змісту інструментально-виконавської підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах сучасної університетської освіти, яка має свою специфіку, порівняно зі спеціалізованими закладами музично-виконавської підготовки.

Мета публікації – визначити важливі аспекти інструментально-виконавської підготовки студентів, які отримують професію вчителя музичного мистецтва у системі університетської освіти.

Вчитель музичного мистецтва – професія, яка передбачає всебічний професійний розвиток педагога у різних творчих напрямках, які забезпечують наявність знань, умінь і навичок, необхідних для розв'язання конкретних навчально-виховних і завдань. Серед комплексу дисциплін фахового циклу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, навчання гри на музичному інструменті завжди відводилось важливе місце. Визначаючи методичні орієнтири інструментально-виконавської підготовки студентів слід зазначити, що особливої ваги набувають активні форми організації навчально-виховного мистецького процесу, які зміщують центр значущості з засобів передачі, опрацювання та засвоєння отриманої інформації на самостійний пошук, моделювання прийомів її продуктивного застосування у практичній роботі, що дозволяє змодельовати цілісний зміст майбутньої професійної діяльності [2, 79]. Відомою є наукова теза І. Сеченова про те, що нова інформація може бути сприйнята та засвоєна людиною, якщо вона органічно входить у склад її особистісного досвіду [3, 140].

Встановлено, що самостійна пізнавальна діяльність якнайбільш сприяє навчальній активності, розвитку творчого мислення, налагодженню необхідних для виконавської діяльності асоціативних зв'язків, і як результат – збагаченню музичної уяви. Усвідомлення естетичної і художньої природи виконуваних творів підказує виконавцеві шляхи до їх кращого засвоєння – знаходження найбільш раціональних аплікатурних рішень, методів роботи над музичними творами, механізмів стійкого запам'ятовування; досягнення досконалості професійно-виконавських умінь та навичок; накопичення виконавського репертуару.

Гра на музичному інструменті, як художньо-практична діяльність та спосіб набуття музикантом виконавського досвіду, складає потрібну основу для розвитку психічних та мисленневих операцій, необхідних для адекватного сприйняття, пізнання та творчої інтерпретації музичного мистецтва. За такого підходу інструментально-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва перетворюється на процес виховання митця-інтерпретатора, здатного творчо осмислити авторський текст і реалізувати його під час публічного виконання музичних творів (на уроках музики, в умовах концертного виступу, під час репетиційної роботи).

Формування інструментально-виконавської майстерності (як складової педагогічної майстерності музиканта) має відбуватись з обов'язковою орієнтацією на публічний виступ, як найбільш дієвий засіб перевірки результатів навчання, який потребує повної мобілізації зусиль виконавця на досягненні високохудожнього результату, який в кінцевому рахунку і асоціюється з майстерністю – «вільним володінням інструментом і

собою, емоційно яскраве, артистичне, співтворче, технічно досконале втілення музичного твору в реальному звучанні» [1, с. 29].

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдов Н.А. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства баяниста: автореф. дис. на получение науч. степени д-ра искусствоведения: 17.00.02/ КГК. Київ, 1990. 435 с.
2. Рудницька І. Інноваційна діяльність як основа творчої самореалізації вчителя // Вища освіта України. 2008. № 4. С. 79 – 82.
3. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано: Учеб. пособие для студентов пед. Институтов. М.: Просвещение, 1984. 176 с.

Юлія ЯРОШЕНКО,

студентка 1 курсу магістратури
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Наук. керівник: **Олена МАРТИНЕНКО,**
к. пед.н., доцент (БДПУ)

КОНТАКТНА ІМПРОВІЗАЦІЯ: ТАНЦЮВАЛЬНА І ТЕРАПЕВТИЧНА ПРАКТИКА

Дослідження еволюції сучасного танцю є актуальним завданням мистецтвознавства, інструментом пізнання дійсності у відображенні, створеному в сучасному мистецтві. Складність дослідження сучасної хореографії полягає в постійній зміні сучасного танцю, появі різноманітних шкіл, напрямів і стилів. Одним з таких напрямів, який набуває популярності в Україні є контактна імпровізація.

Контактна імпровізація (КІ) – вид хореографії, в якому танцювальні фігури будуються відносно точки зіткнення з партнером. Це одна з форм вільного танцювального стилю, яка відноситься до авангардних видів хореографічного мистецтва. Вона являє собою спонтанну форму танцю, яка залучає два тіла до руху і будується навколо точки контакту з партнером. Також її розглядають і як особливу комунікативну практику [1].

Контактну імпровізацію досліджували такі автори, як А. Гіршон, В. Лабунська, В. Козлов, Т. Шкурко, В. Круткін, М. Бебік та ін. Фундаментом для сучасних досліджень залишаються праці зарубіжних авторів-практиків та засновників цього напрямку С. Пекстона, Л. Нельсон, Н. Старк та їх послідовників Д. Хендрікса, Д. Моргенрот, Д. Лепкоффа та ін. Так, С. Пекстон в статті «Контактна імпровізація» аналізує передумови виникнення контактної імпровізації, проводить паралелі між контактною імпровізацією, хореографією та музичним мистецтвом. В. Нікітін у книзі «Модерн-джаз танець» дає низку визначень терміну «контактна імпровізація» та формує принципи її виконання. С. Новак у своїх публікаціях приділяє увагу формуванню уточнюючих питань, щоб описати різні форми імпровізації [4]. Л. Мова у статті «Контактна імпровізація як засіб самопізнання та самовираження» виділяє основні теми, з якими працює контактна імпровізація [1].

Мега – на основі аналізу літератури визначити танцювальні і терапевтичні практики контактної хореографії.

Контактна імпровізація як танцювальна практика актуальна і відома у всьому світі. Н. Роджерс зазначає, що одним з найцікавіших прикладів застосування контактної імпровізації можна вважати те, що вона стала практикуватися серед людей з обмеженими можливостями (сліпих, з паралічем та іншими вадами) і стала розглядатися як терапевтичний напрямок роботи. Так, у роботі зі сліпими пріоритетним є метод торкання і контакт зі зрячим партнером для вільного застосування простору [3]. Терапевтичний потенціал контактної імпровізації вивчали А. Рахманов, М. Лідере та ін.

Вправи контактної хореографії також використовуються під час підготовки медичного персоналу, який повинен перевертати, піднімати і переносити досить важких пацієнтів. Їх вчать приймати на себе вагу партнера без зусилля і без шкоди для свого здоров'я. На думку А. Гірсона, безпека – це найголовніший принцип контактної імпровізації, оскільки без відчуття безпеки (як фізичної, так і ментальної) жоден інший принцип цього напрямку не буде працювати [5]. С. Пекстон зазначає: «Я думаю, що заняття контактною імпровізацією формують хороший, відкритий розум, прийняття навколишнього світу, ведуть до згоди між людьми» [1].

Танцювати контактну імпровізацію можна розглядати як перформанс, або в формі «джемів», де люди можуть як приймати участь в танці, так і виступати в ролі глядача, і міняти ролі в будь-який момент. Контактна імпровізація найчастіше відбувається у формі дуету, але в танці може брати участь і група виконавців. Не є виключенням і сольна форма танцю, партнером для контакту в якому може бути підлога, стіни, сторонні предмети. Серед практиків контактної імпровізації поширена приказка: «Підлога – ваш перший, і найвідданіший партнер».

Засновник контактної імпровізації в Україні Р. Баранов підкреслює, що використання контактної імпровізації може сприяти вдосконаленню професійної майстерності танцівників, яка проявляється в таких результатах: освоєння нових підходів до самопізнання та вдосконалення через підсвідомість; розуміння дотику як сенситивної; дослідження та розширення можливостей тіла на основі безперервного імпровізаційного потоку; гармонійне співвідношення акторської майстерності та віртуозної техніки; розкриття внутрішніх ресурсів завдяки свідомому відношенню до фізичних відчуттів, дихання, розслаблення, розтягці і масажу; вдосконалення дуетної роботи (набуття навичок віддавання ваги, відчуття гравітації, дезорієнтації тощо).

Один з теоретиків сучасного танцю В. Нікітін вважає, що контактна імпровізація може значно розширити танцювальний досвід, якщо дотримуватись під час занять наступних принципів: - рух іде за сзувом крапки контакту між тілами партнерів; - відчуття шкірою; - претікання; - відчуття руху зсередини; - використання сферичного простору (360 градусів); - проходження за інерцією, вагою й потоком руху; - уявна присутність глядачів; - танцюючий – звичайна людина; - дозволити танцю трапитися; - кожен однаково важливий [2].

Отже, розвиток сучасного танцю, який сприяє виникненню нових

танцювальних стилів і технік сприяє не лише професійному удосконаленню танцівників, а й може покращувати соціалізацію людини, вирішувати деякі терапевтичні проблеми. Це питання має подальше вивчення як з боку теоретиків і практиків хореографічного мистецтва, так і з позиції психологів та танцювальних терапевтів.

На сьогодні імпровізація є привабливою для багатьох дослідників різних галузей науки. Так, сутність імпровізації розглядали Е. Міхеєва (як засіб танцювально-рухової терапії), В. Козлов, А. Гіршон, Н. Веремєнко (як інтеграційну танцювально-рухову терапію), Л. Мова (як потенціал для розвитку особистості та професійну необхідність для танцівників сучасного напрямку), А. Рахманов (як терапевтичний потенціал контактної імпровізації), М. Лідере (дослідження «Контактна імпровізація – танець або світогляд?»), Р. Баранов (як засновник контактної імпровізації в Україні).

Контактна імпровізація – танець, в якому імпровізація будується навколо точки контакту з партнером. Контактна імпровізація є однією з форм вільного танцю.

Контактна імпровізація – це синтетичне явище сучасного мистецтва перформансу, яке виникло і інтенсивно розвивається на перетині театру і танцювальної практики. Вона являє собою спонтанну форму танцю, яка залучає два тіла до руху і будується навколо точки контакту з партнером [12]. Також її розглядають і як особливу комунікативну практику [11,12].

Р. В. Баранов – людина, яка першою почала проводити заняття з контактної імпровізації в Україні, під час проведення занять акцентує увагу на основних принципах, котрі дозволяють відчувати сутність контактної імпровізації. Вони полягають у десяти позиціях (з найпопулярнішого журналу про контактну імпровізацію «Contact Quarterly» у перекладі російських «контактників» Віталія Конанова і Ольги Сорокіної)

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігус О., Мова Л. та ін. Сучасний танець. Навчальний посібник. 2017. С. 264.
2. Никитин В. Ю. Модерн джаз-танец. История. Методика. Практика. М.: Изд-во «ГИТИС», 2000. С.440.
3. Роджерс Н. Творчество как усиление себя // *Вопросы психологии*. 1999. № 1. С. 164–168.
4. Янина-Ледовська Є. В. Напрямки та тенденції розвитку контактної імпровізації у контексті сучасної хореографії. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2010. № 1. С. 247–249.
5. Контактна імпровізація. URL:
<http://girshon.ru/article/kontaktnaya-improvizatsiya/>

УДК 37.01(06)
ББК 74я5

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

З 41 Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2020 року. – Том 1. Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2019. – 189 с.

Головний редактор – Богданов Ігор Тимофійович – д.пед.н., проф., ректор Бердянського державного педагогічного університету.

Відповідальний редактор – Ліпич Вікторія Миколаївна – к.філол.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи Бердянського державного педагогічного університету.

*Відповідальність за зміст та літературне редагування тез доповідей несуть **автори та їх наукові керівники.***

Технічний редактор та комп'ютерна верстка –
Анжеліка Шульженко.

Адреса редакції:
71100 м. Бердянськ, Запорізька обл., вул. Шмідта, 4.

Підписано до друку 10.05.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офс.
Друк. офс. Умовних друкарських аркушів 17,8
Тираж 300 прим. Замовл. № 247.